COLECȚIA ROMANULUI DE DRAGOSTE

CLORINDA MATTO DE TURNER

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB
• SÎNTEM SINGURI
DRAGOSTEA MEA

EDITURA EMINESCU

CLORINDA MATTO DE TURNER

Păsări fără cuib
•
Suntem singuri dragostea mea

238

Traducere, postfaţă şi note de Doina Lincu

EDITURA EMINESCU
1991

Cuprins

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB 7
PARTEA ÎNTÂI 8
I 9
II 11
III 15
IV 17
V 19
VI 24
VII 27
VIII 30
IX 35
X 39
XI 43
XII 45
XIII 48
XIV 52
XV 59
XVI 64
XVII 67
XVIII 70
XIX 73
XX 77
XXI 81
XXII 85
XXIII 90
XXIV 96
XXV 101
XXVI 104
PARTEA A DOUA 106
I 107

II 111
III 115
IV 119
V 123
VI 130
VII 132
VIII 136
IX 142
X 145
XI 147
XII 151
XIII 154
XIV 157
XV 161
XVI 166
XVII 172
XVIII 176
XIX 181
XX 184
XXI 190
XXII 193
XXIII 197
XXIV 205
XXV 208
XXVI 212
XXVII 215
XXVIII 219
XXIX 225
XXX 229
XXXI 232
XXXII 237
SUNTEM SINGURI DRAGOSTEA MEA 241
PARTEA ÎNTÂI 242
I 243
II 247
III 250
IV 254

V 258
VI 260
VII 263
VIII 266
IX 269
X 273
XI 277
XII 283
XIII 286
XIV 290
XV 295
XVI 299
XVII 303
XVIII 308
XIX 312
XX 317
XXI 322
XXII 328
XXIII 333
XXIV 337
XXV 343
XXVI 349
XXVII 352
PARTEA A DOUA 357
I 358
II 361
III 366
IV 369
V 375
VI 378
VII 380
VIII 385
IX 391
X 394
XI 397
XII 400
XIII 403

XIV_____406
XV_____409
XVI_____411
XVII_____413
POSTFAŢĂ_____416

PĂSĂRI FĂRĂ CUIB

PARTEA ÎNTÂI

I

ERA O DIMINEAŢĂ SENINĂ ÎN care natura, surâzând de fericire, înălţa un imn de adoraţie autorului frumuseţii sale.

Inima, liniştită ca un cuib de porumbel, se lăsa în voia contemplării minunatului tablou.

Unica piaţă din satul Kíllac măsoară 314 metri pătraţi. Casele din jur ies în evidenţă amestecându-şi acoperişurile de ţiglă colorată arsă în cuptor cu cele simple, de paie, cu streşini de lemn necioplit, marcând astfel diferenţa dintre locuitori şi particularizând numele de casă pentru notabilităţi şi de colibă pentru băştinaşi.

În partea stângă a drumului se înalţă sălaşul comun al creştinilor, biserica, înconjurată de un gard de piatră şi în a cărei veche clopotniţă de cărămidă, unde bronzul plânge pentru cei care mor şi râde pentru cei ce se nasc, se cuibăresc turturelele cenuşii cu ochi de rubin, cunoscute sub gingaşul nume de *cullcu.* Cimitirul bisericii este locul unde duminica pot fi văzuţi toţi locuitorii, zeloşi concurenţi la liturghie, unde se minte şi se bârfeşte viaţa aproapelui, ca la birt sau pe arie, în mijlocul larmei asurzitoare şi al clinchetului de pahare.

Mergând spre sud, cam o jumătate de milă, întâlnim o frumoasă vilă, remarcabilă prin eleganţa construcţiei, ce contrastează cu simplitatea locului; se numeşte Manzanares, cândva proprietatea fostului preot al parohiei, don Pedro de Miranda y Claro, devenit episcop, de care lumea slobodă la gură vorbeşte nu tocmai lucruri sfinte, comentând fapte petrecute timp de douăzeci de ani, perioadă în care don Pedro s-a aflat în fruntea enoriei

şi când a construit, de altfel, lăcaşul sfânt Manzanares, destinat apoi şederii estivale a Excelenţei Sale.

Câmpia veselă, împrejmuită de livezi, udată de canale cu apă susurândă şi limpede, pampasul cultivat, care-l înconjoară şi râul care-l scaldă, fac din Kíllac o aşezare plină de poezie.

Cu o noapte înainte căzuse o ploaie cu grindină şi fulgere, iar acum atmosfera limpede te lăsa să respiri acel miros caracteristic pământului reavăn; soarele, mai surâzător şi mai roşietic, se ivea la orizont îndreptându-şi razele sale pieziş spre plantele tremurânde, care îşi arătau stropii cristalini ce nu reuşiseră să cadă de pe frunze. Vrăbiile şi graurii, aceşti veseli locuitori ai climei reci, săreau din ramuri pe acoperişuri înălţând triluri felurite şi expunându-şi penele oglinzi.

Zori de decembrie superbi şi zâmbitori care îndeamnă la viaţă; ei, fără îndoială, inspiră pictorul şi poetul patriei peruane.

II

ÎN DIMINEAŢA AMINTITĂ, CÂND soarele de-abia se ridicase din culcuşul său întunecat, făcând să se joace păsările şi florile pentru a-l saluta cu alaiul lor plin de dragoste şi recunoştinţă, un ţăran străbătea piaţa mânându-şi boii, ducând la câmp uneltele agricole şi mâncarea pentru ziua respectivă. Un jug, un otic şi un ham de piele, tradiţionala *chuspa*[1], viu colorată, plină cu frunze de coca şi turte frământate cu apă şi sare.

Trecând prin faţa bisericii îşi scoase respectuos basmaua cu franjuri, murmurând ceva asemănător unei rugăciuni şi îşi urmă drumul, uitându-se din când în când, cu tristeţe, spre coliba de care se îndepărta.

Era spaima sau îndoiala, dragostea sau speranţa sentimentul care-i frământa sufletul în acele clipe?

Tulburarea îi era bine întipărită pe chip.

După împrejmuirea de piatră, ce se ridica pe partea sudică a pieţei, se ivi un chip care dispăru imediat, cu uşurinţa unei feline, nu înainte însă de a se fi remarcat capul bine modelat al unei femei cu părul negru, lung şi lins, despărţit în două, ce încadra frumosul chip puţin arămiu, pe care se distingeau obrajii coloraţi în roşu, mai ales în locurile unde ţesutul capilar era mai abundent.

De-abia se pierduse ţăranul în îndepărtata coastă spre Canas, că figura ascunsă după gardul de piatră luă proporţii, sărind de partea cealaltă. Era o femeie exagerat de elegantă pentru vârsta sa şi remarcabilă prin frumuseţea ei peruană. Deşi avea 30 de ani bătuţi pe

[1] Chuspa, traistă pentru merinde purtată de indienii din Peru..

muchie, prospeţimea ei te făcea să nu-i dai decât cel mult 28 de primăveri. Era îmbrăcată cu o fustă de flanel bleumarin şi o bluză maron, împodobită la gât şi la mâneci cu franjuri argintii şi încheiată cu nasturi de os ce-i strângeau talia.

Se scutură bine de praful care i se aşezase pe lucruri când sărise gardul de piatră, apoi, imediat, se îndreptă spre o căsuţă albă, acoperită cu olane, la poarta căreia se afla o tânără îmbrăcată cu gust într-un capot spaniol cenuşiu, cu dantelă, încheiat cu nasturi de sidef, care nu era alta decât doamna Lucía, soţia lui don Fernando Marín, cuplu ce se stabilise provizoriu la ţară.

Cea care abia sosise se adresă, fără niciun preambul, Lucíei, spunându-i:

— Pentru numele lui Dumnezeu, domniţă, ajută o familie nenorocită. Cel care s-a dus la câmp împovărat de unelte şi care a trecut pe lângă tine este Juan Yupanquí, bărbatul meu şi tată a două fetiţe. Ah! Domniţă! A plecat mai mult mort decât viu, pentru că ştie că azi va fi „vizita plăţii anticipate”, şi cum vechilul îl cheamă la corvoadă să semene orzul, nu se poate ascunde, pentru că l-ar închide şi i-ar da şi o amendă de opt reali pentru nesupunere. Şi noi n-avem parale. Stăteam şi plângeam pe lângă Rosacha, care doarme lângă vatră şi, deodată, inima mi-a spus că tu eşti milostivă şi, fără să ştie Juan, am venit să-ţi cer ajutor în numele Domnului, domniţă, of! of!

Lacrimile au încheiat acea rugăminte ce a lăsat-o nedumerită pe Lucía care, locuind de puţin timp în acel loc, nu cunoştea obiceiurile şi nu-şi dădea seama de nenorocirile sărmanei femei, care, fireşte, îi trezise curiozitatea. Trebuia să vezi de aproape acele fiinţe dezmoştenite de soartă şi să asculţi din gura acestora, într-o limbă expresivă, povestea vieţii lor, pentru a-ţi explica compasiunea ce ţâşneşte pe nesimţite din inimile curate şi cum acestea ajung să sufere împreună, chiar dacă numai interesul pentru studiu motivează observaţia obiceiurilor pe care majoritatea peruanilor le ignoră şi pe

care le deplâng un număr redus de persoane.

Pe Lucía o caracteriza bunătatea. Crescându-i, din primul moment, interesul deşteptat de cuvintele pe care tocmai le auzise, întrebă:

— Şi cine eşti tu?

— Sunt Marcela, domniţă, nevasta lui Juan Yupanquí, sărmană şi neajutorată, răspunse femeia ştergându-şi lacrimile cu mâneca.

Lucía îi puse mâna pe umăr cu un gest drăgăstos, invitând-o să intre şi să se odihnească pe banca de piatră din grădina casei albe.

— Aşează-te, Marcela, şterge-ţi lacrimile care îţi întunecă albastrul privirii şi să stăm de vorbă în linişte – spuse Lucía profund interesată să cunoască în amănunţime viaţa indienilor.

Marcela se linişti şi, poate în speranţa că va fi ajutată, răspunse cu solicitudine întrebărilor Lucíei, manifestând atâta încredere încât îi povesti până şi acţiunile sale reprobabile şi gândurile cele mai urâte care se manifestă la oameni prin emanarea germenilor viciului. De aceea, într-o dulce expansivitate, adăugă:

— Cum nu eşti de pe aici, fata mea, nu ştii necazurile pe care le îndurăm din cauza perceptorului, vechilului şi a lui taica părintele. Of! Of! De ce nu ne-o fi luat ciuma pe toţi, că acum am fi odihnit în pace sub pământ?

— De ce îţi pierzi cumpătul, sărmană Marcela? o întrerupse Lucía. O exista vreo soluţie; eşti mamă şi inima unei mame trăieşte atâtea vieţi câţi copii are.

— Da, fata mea – răspunse Marcela – eşti ca Fecioara Maria la care ne rugăm şi de aia am venit să te rog. Eu vreau să-mi salvez bărbatul. Când a plecat mi-a zis: „Într-o bună zi, o să mă arunc în râu pentru că nu mai suport această viaţă şi aş vrea să te omor mai întâi pe tine înainte de a mă îneca eu”. Şi îţi dai seama, domniţă, că asta e o mare nenorocire.

— E un gând vinovat, e o nebunie! Săracul Juan! spuse Lucía cu milă şi, aruncându-i o privire iscoditoare,

continuă: Şi ce e mai urgent de făcut? Vorbeşte, Marcela, ca şi cum ai vorbi cu tine însăţi.

— Anul trecut, reluă indiana cu inimă deschisă, ne-au lăsat la colibă 10 pesos pentru două chintale de lână. Banii i-am cheltuit la târg cumpărând lucrurile astea de pe mine, pentru că Juan zicea că vom aduna fir cu fir în timpul anului, dar asta nu s-a putut din cauza corvezilor unde lucrează degeaba; apoi, murind şi soacră-mea la Crăciun, taica părintele ne-a luat toată recolta de cartofi pentru înmormântare şi slujbe. Acu trebuie să intru slujnică la casa parohială, lăsându-mi coliba şi fetele şi, în timp ce sunt acolo, cine ştie dacă Juan nu se îmbolnăveşte şi moare. Şi cine ştie ce soartă mă aşteaptă şi pe mine, pentru că femeile care intră slujnice acolo ies... cu ochii în pământ!

— Ajunge! nu mai povesti – o întrerupse Lucía speriată de amploarea pe care o luase relatarea Marcelei, ale cărei ultime cuvinte au îngrozit nevinovata porumbiţă, care nu întâlnise în lumea civilizată asemenea monştri însetaţi de bani şi de desfrâu.

— Chiar astăzi voi vorbi cu guvernatorul şi cu preotul şi poate mâine te vei linişti, promise soţia lui don Fernando şi adăugă la despărţirea ei de Marcela:

— Acum du-te şi ai grijă de fetele tale. Şi când se va întoarce Juan linişteşte-l, spune-i că ai vorbit cu mine şi zi-i să vină să mă vadă.

Indiana, la rândul ei, răsuflă uşurată pentru prima oară în viaţă.

Este atât de impresionantă situaţia când, într-o supremă nenorocire, întâlneşti o mână generoasă care să te ajute, încât inima nu ştie dacă să scalde în lacrimi sau să acopere de sărutări mâna ocrotitoare ce ţi s-a întins, sau numai să izbucnească în strigăte de mulţumire. Asta se petrecea în acele clipe în inima Marcelei.

Cei care fac bine unui nenorocit nu pot realiza niciodată importanţa unui singur cuvânt de îmbărbătare, unui surâs binevoitor care, pentru cel în suferinţă, pentru nefericit,

este ca o rază de soare ce readuce viaţa în fiinţa amorţită de gheaţa nenorocirii.

III

ÎN PROVINCIILE UNDE SE CRESC alpaca şi principala sursă de înavuţire este comerţul cu lână, există, cu mici excepţii, obiceiul „plăţii anticipate” practicat de comercianţii avuţi, oameni dintre cei mai înstăriţi.

La „plăţile anticipate forţate” pe care le uzitează, comercianţii fixează pentru un chintal de lână un preţ atât de mic, încât renta pe care o va produce capitalul învestit depăşeşte 500%; camăta, alături de extorsiuni, aproape că necesită existenţa unui infern pentru aceşti barbari. Indienii proprietari de alpaca îşi părăsesc colibele în perioada „plăţii anticipate” pentru a nu primi acei bani care ajung să fie pentru ei ca ochiul dracului. Dar abandonarea căminului, pribegia prin pustietăţile înălţimilor muntoase, îi pune la adăpost de primejdii? Nu... Perceptorul, care face şi „plata anticipată”, descinde la colibă a cărei încuietoare e vulnerabilă, pielea de vacă ce ţine loc de uşă neopunând rezistenţă, lasă banii pe piuă şi pleacă imediat pentru a reveni anul următor – cu ordinul de execuţie – el fiind şi unicul judecător şi martor pentru nefericitul debitor forţat.

După împlinirea anului, perceptorul se prezintă cu suita lui de 10—12 metişi, deghizaţi câteodată în soldaţi, şi pune pe un cântar „special” cu greutăţi de piatră 50 de livre de lână în loc de 25. Şi dacă indianul ascunde singura lui avere, protestează sau blesteamă, este supus la torturi pe care pana refuză să le descrie. La fel se întâmplă dacă el cere îndurare, în cazurile când vopseaua diferă la culoare.

În slujbele unuia dintre cei mai renumiţi episcopi pe care i-a avut biserica peruană, se menţionează aceste excese, dar nu şi clismele cu apă rece care se folosesc în anumite ţinuturi pentru a-i forţa pe indieni să-şi declare bunurile. Indianul se teme de acestea mai rău ca de loviturile de bici, iar barbarii, care recunosc formal legea, sunt de acord că tortura este interzisă în Peru, dar nu şi cruzimea pe care o practică cu semenii lor născuţi în nenorocire.

Ah! Să dea Dumnezeu ca într-o zi, prin mila lui, să se stingă rasa indigenă care, după ce a făcut să strălucească măreţia imperiului, îşi bea acum paharul cu amar până la capăt. Să dea Dumnezeu să piară, dacă tot nu poate să-şi recapete demnitatea şi nici să-şi exercite drepturile!

Plânsul amar şi disperarea Marcelei, la gândul apropiatei vizite a perceptorului, erau deci o firească izbucnire plină de durere a celui ce vedea în jurul său numai sărăcie şi suferinţă degradantă.

IV

LUCÍA NU ERA O FEMEIE OBIŞ-nuită.

Primise o educaţie aleasă şi perspicacitatea minţii sale ajunsese la lumina adevărului stabilind comparaţii.

Înaltă şi bronzată, ceea ce în popor se numeşte arămie, ochi frumoşi umbriţi de gene dese şi sprâncene mătăsoase; şi, în plus, acel farmec feminin al unei podoabe capilare abundente şi lungi care, despletită, cădea pe umeri ca o mantie ondulată şi strălucitoare. Nu împlinise încă 20 de ani dar căsătoria imprimase pe fizionomia ei trăsăturile unei distinse doamne, care o prind atât de bine pe o femeie tânără, când ştie să îmbine amabilitatea cu bunele maniere. Stabilită cu un an în urmă, împreună cu soţul ei, în Kíllac, locuia la „casa albă”, unde se înfiinţase o companie pentru exploatarea minereurilor de argint, care se extrăgeau din regiunea învecinată, companie al cărei acţionar principal era don Fernando Marín, în prezent director.

Kíllac oferă minerului şi comerciantului provincial avantajul ocupării unui punct central pentru operaţiile mercantile în relaţie cu capitalele departamentelor; şi drumurile lesne de străbătut ajută peonii care trec încărcaţi cu coşuri de minereu brut şi lamele folosite în greoiul transport.

După vizita Marcelei, Lucía se preocupă de stabilirea unui plan salvator pentru situaţia sărmanei femei, care era destul de gravă, ţinând seamă de dezvăluirile făcute.

Primul lucru la care s-a gândit a fost să vorbească cu preotul şi cu guvernatorul şi cu această intenţie, le

trimise ambilor un mesaj în care se afla rugămintea de a-i face o vizită.

Cuvântul lui don Fernando putea fi de ajutor în aceste momente, în realizarea planurilor pe care trebuia să le aplice imediat, dar don Fernando se dusese la mină, de unde urma să revină peste mai multe săptămâni.

Odată ce Lucía rezolvase problema cu invitarea personajelor de a căror favoare avea nevoie, începu să se gândească, neliniştită, la felul convingător în care le va vorbi acelor notabilităţi de provincie.

— Şi dacă nu vin? Mă voi duce eu, în persoană, la ei – se întrebă şi-şi răspunse în acelaşi timp, cu graba gândului care învăluie în volutele sale intenţia dar şi realizarea acesteia şi începu să mişte mobilele aranjând câte un taburet până când, ajungând lângă o canapea, se aşează şi îşi pregăti discursul în forma cea mai convenabilă, deşi nu avea întortochelile retorice pe care ar fi trebuit să le folosească în faţa unui domn.

Prinsă în acest păienjeniş al gândurilor, minutele i se păreau ore, când sună la poartă şi, deschizându-se încetişor uşa cu vitralii, intrară preotul şi guvernatorul poeticei aşezări Kíllac.

V

STATURĂ MICĂ, BRUNET, CAP TURtit nas mare cu nări largi, buze groase, ochi cenuşii şi mici, gât scurt susţinut de un guler tare, alb cu negru, barbă rară şi prost bărbierită, îmbrăcat cu o imitaţie de sutană din pânză neagră, lucioasă, prost croită şi foarte murdară, o pălărie de pai de Guayaquil în mâna dreaptă; acesta era aspectul primului personaj care se apropie şi pe care Lucía îl salută, cu un evident respect, spunându-i:

— Să vă dea Dumnezeu sănătate, părinte Pascual.

Preotul Pascual Vargas, succesorul lui don Pedro Miranda y Claros la parohia din Kíllac, inspira din prima clipa serioase îndoieli că la seminar ar fi învăţat teologia sau latina, limbă care nu prea îşi găsea locul în gura sa, străjuită de două flancuri de dinţi mari, foarte mari şi albi. Se apropia de 50 de ani şi felul în care se purta îndreptăţea temerile pe care le manifestase Marcela când vorbea de intrarea în serviciu la casa parohială de unde, după expresia populară, femeile ieşeau... cu ochii în pământ.

Pentru un fiziolog, preotul Pascual se putea defini ca un cuib de şerpi desfrânaţi, gata să se trezească la cel mai mic zgomot produs de o voce feminină.

Mintea Lucíei îşi punea energic întrebarea cum ajunsese un personaj atât de neplăcut să facă parte din unul din cele mai înalte ministere; pentru că la baza convingerilor sale religioase stătea caracterul sublim al preotului care, pe pământ, îndeplinea rolul de ocrotitor al omului, primindu-l din leagăn cu sfântul botez, depunându-i resturile în mormânt cu ploaia apei

purificate şi, în timpul trecerii sale prin valea durerii, îndulcindu-i amarurile cu vorba binefăcătoare a poveţei şi cu glasul duios al speranţei.

Lucía uita că, fiind o misiune dependentă de voinţa umană, era supusă greşelii şi nu ştia cum sunt în general preoţii parohiilor izolate.

Celălalt personaj care îl însoţea pe părintele Pascual, înfăşurat într-o largă pelerină spaniolă, a cărei menţiune figurează în clauza celui de al 14-lea testament, pe baza căruia i se puteau constitui titlurile de nobleţe dacă nu arborele său genealogic, era don Sebastián Pancorbo, nume pe care l-a primit domnia sa la botezul solemn cu cruce înaltă, cu odăjdii noi, cădelniţă de argint şi muzică de orgă, făcut la trei zile după naştere.

Don Sebastián, persoană foarte originală începând prin a-l judeca după îmbrăcăminte, era înalt şi osos; pe faţa sa nu s-au ivit niciodată neplăcerile bărbăteşti sub formă de barbă sau mustaţă; ochii negri, vioi şi lacomi trădează prin privirea piezişă că nu-i este indiferent nici sunetul metalului, nici cel al unei voci feminine. Degetul mic de la mâna dreaptă i se strâmbase de pe când era copil, dintr-o lovitură pe care o dăduse unui prieten, şi de atunci poartă un deget din piele de vigonie, deşi mişcă cu o graţie deosebită acea mână. Nu are un gram de nitroglicerină în sânge, pare un om liniştit dar slăbiciunea sa înnăscută îl pune deseori în situaţii ridicole pe care le exploatează concetăţenii săi. Zdrăngăne ghitara, neavând ureche muzicală şi nicio execuţie corectă, ceea ce-l face o „personalitate”, deşi bea ca unul din fanfara militară.

Don Sebastián primise o educaţie elementară, atât cât îi permiseseră cei trei ani, în care fusese la şcoala primară din oraş, după care, întorcându-se în sat, îndeplinise funcţia de casier la Jueves Santo; s-a căsătorit cu doña Petronila Hinojosa, fiica unui personaj important şi imediat a fost numit guvernator, adică a ajuns în postul cel mai înalt care se cunoaşte şi la care se aspiră într-un sat.

Cele două personaje îşi traseră fotoliile, indicate de Lucía, în care se aşezară cât mai comod.

Soţia lui don Marín făcu risipă de amabilităţi şi viclenie pentru a-i câştiga de partea ei şi în favoarea Marcelei şi, adresându-se în mod special parohului, spuse:

— În numele religiei creştine, care e dragoste curată, mângâiere şi speranţă, în numele Domnului care ne-a cerut să-i ajutăm pe săraci, vă cer, părinte, să uitaţi acea datorie ce apasă asupra familiei lui Juan Yupanquí. Ah, şi veţi avea o dublă recompensă în ceruri...

— Doamnă scumpă, replică preotul Pascual, lăfăindu-se în fotoliu şi sprijinindu-şi mâinile pe ambele braţe ale acestuia, toate astea sunt nişte prostioare care sună frumos, dar, de fapt, Dumnezeu să mă ierte! cine trăieşte fără rentă? Azi, odată cu mărirea contribuţiilor ecleziastice şi cu civilizaţia avansată, care va veni cu drumurile de fier, se vor sfârşi onorariile; şi, şi... dintr-o dată, doamna Lucía, afară cu preoţii, vom muri de foame...

— De asta a venit indianul Yupanquí? interveni guvernatorul în ajutorul preotului şi, sigur de succes, încheie subliniind: Sincer vorbind, să ştiţi dumneavoastră, domnişoară, că obiceiul e lege şi că nimeni nu ne va schimba obiceiurile.

— Domnilor, dărnicia este, de asemenea, legea inimii – argumentă Lucía întrerupându-l.

— Aşadar Juan, nu? O să vedem noi dacă ticălosul de indian umblă cu potlogării, continuă don Sebastián, neluând în seamă cuvintele Lucíei, cu o anumită viclenie ameninţătoare, care n-a putut trece neobservată de soţia lui don Fernando, a cărei inimă bătea de spaimă. Frazele scurte schimbate între ei lăsau să se vadă fondul moral al acestor oameni de la care nu te poţi aştepta la nimic bun şi de care trebuie să-ţi fie mereu teamă.

Planul ei dăduse greş, dar inima îi rămăsese alături de familia Marcelei şi era hotărâtă s-o ocrotească împotriva oricărui abuz. Inima ei de porumbiţă îşi simţi rănit amorul

propriu şi o paloare îi umbri fruntea.

În acel moment trebuia găsită o soluţie salvatoare şi o găsi în forţa cu care răspunse:

— Tristă realitate, domnilor! Ei, bine, m-am convins că interesele mârşave au veştejit cele mai frumoase flori ale sentimentului uman în aceste ţinuturi, unde am crezut că voi găsi familii patriarhale, pline de înţelegere faţă de aproape. Consideraţi că n-am vorbit nimic şi că familia indianului Juan nu vă va cere niciodată nici favorurile şi nici ajutorul vostru. Pronunţând cu înflăcărare aceste ultime cuvinte, frumoşii ochi ai Lucíei se fixară cu privirea poruncitoare spre uşă.

Cele două autorităţi ale satului Kíllac erau dezorientate datorită acestei neaşteptate atitudini şi, negăsind altă soluţie pentru a relua o discuţie, de care de altfel aveau tot interesul să scape, îşi luară pălăriile.

— Doamnă Lucía, să nu vă simţiţi jignită pentru asta şi socotiţi-mă mereu duhovnicul dumneavoastră – zise preotul învârtindu-şi pălăria de pai pe care o ţinea în mână; iar don Sebastián se grăbi să spună sec:

— Bună ziua, doamnă Lucía.

Lucía scurtă formulele de despărţire înlocuindu-le printr-o înclinare a capului; şi văzându-i ieşind pe cei doi, după ce lăsaseră cea mai cumplită impresie în sufletul ei angelic, îşi spuse cu vehemenţă, tremurând:

— Nu, nu, acest om insultă biserica catolică; am văzut la oraş fiinţe superioare, purtându-şi demn capul acoperit cu păr alb, mergând în tăcere, în mijlocul misterului, căutând săracii şi orfanii pentru a-i ajuta şi a-i consola; am contemplat preotul catolic aplecat cu devotament asupra patului muribundului; pur în faţa altarului de sacrificiu; plângând umil în casa văduvei şi a orfanului; l-am văzut luându-şi pâinea de pe masă şi dându-i-o săracului, privându-se pe el de hrană şi mulţumindu-i lui Dumnezeu pentru graţia cu care l-a învestit. Oare aşa e preotul Pascual?... Ah, preoţii ăştia de la sate... Celălalt, cu sufletul turnat în tiparul strâmt al avarului,

guvernatorul, nici el nu merită demnitatea cu care oamenii înconjoară un om onorabil. Să se ducă sănătoşi, căci singură voi putea să-l rog pe Fernando al meu şi să aduc florile mulţumirii în casa noastră!

Cu cinci clinchete melodioase de clopoţel o anunţară pe Lucía orele ce au trecut şi o vestiră că masa e servită.

Soţia domnului Marín, cu obrajii aprinşi de căldura emoţiilor, traversă mai multe coridoare şi ajunse în sufragerie unde se aşează la locul ei din totdeauna.

Sufrageria casei albe era zugrăvită imitând scoarţa stejarului; din loc în loc erau agăţate luxoase tablouri în ulei, reprezentând când o potârniche cam jumulită, când un iepure de Castilia gata pentru a fi aruncat în tavă. Pe peretele din stânga se înălţa un dulap de cedru cu oglinzi strălucitoare care dublau obiectele aşezate simetric. La dreapta se vedeau două măsuţe, una cu o tablă de şah iar alta cu ruletă; ca şi cum acel loc fusese ales de lucrătorii de la mină pentru orele lor de distracţie. Pe masa de sufragerie, aşezată în mijlocul camerei şi acoperită cu o faţă de masă imaculată, strălucea vesela ţărănească din porţelan albastru cu dungă roşie.

Supa emana un abur gros care, cu mirosul său plăcut, anunţa gustosul bulion de carne pregătit din vrăbioare de vacă tocate, cu mirodenii, nuci şi crutoane, totul dizolvat în zeamă; după care urmau trei feluri gustoase de mâncare, între care preferatul era savurosul stufat roşu.

Se servea cafeaua Carabaya care, limpede, fierbinte şi tare, îşi răspândea aroma îmbietoare din fundul ceşcuţelor de porţelan, când apăru un servitor cu o scrisoare pentru Lucía. Aceasta o luă curioasă şi, cunoscând scrisul lui don Fernando, rupse plicul şi începu să o citească pe nerăsuflate. Expresia feţei putea dezvălui observatorului conţinutul acelei misive, în care domnul Marín spunea că în dimineaţa următoare va sosi acasă, căci avalanşele provocate de ninsorile repetate în regiunea muntoasă paralizaseră pentru o vreme lucrul la mină, şi să-i trimită un alt cal pentru că cel cu care

plecase rămăsese fără potcoave.

VI

CÂND MARCELA SE ÎNTOARSE LA colibă, purtând în suflet o lume de speranţe, fetele ei se treziseră deja şi mezina plângea deznădăjduită pentru că se văzuse fără mamă. Au fost suficiente câteva mângâieri şi puţină mămăligă pentru a potoli această nevinovată predestinată care, născută printre zdrenţele din colibă plângea, totuşi, cu aceleaşi lacrimi sărate şi limpezi pe care le varsă şi fiii de rege.

Marcela luă cu greu suportul de la războiul de ţesut şi, ajutată de fata ei cea mare, îl montă în mijlocul încăperii, pregătind urzeala şi firele pentru a continua munca la un frumos poncho vărgat cu toate culorile folosite de indieni, cu ajutorul combinaţiei de băcan, cârmâz „bija” şi galben.

Niciodată nu se apucase de această îndeletnicire cotidiană cu mai multă bucurie, niciodată biata femeie nu-şi clădise atâtea castele de nisip despre felul cum îi va da lui Juan veştile bune cu care îl aştepta.

Din acelaşi motiv orele deveniseră lungi, dar, în sfârşit, sosi şi amurgul, îmbrăţişând cu umbrele sale gingaşe valea şi satul, şi gonind de pe câmp guguştiucii, obligându-i să zburătăcească în diferite direcţii în căutarea copacului care să-i adăpostească. Cu ei se întoarse şi Juan. Marcela nici nu-i auzi bine paşii că îi şi ieşi în întâmpinare; îl ajută să-şi dejuge boii şi să-i bage în grajd, le dădu să mănânce şi, când soţul ei se aşeză pe laviţă, începu să-i vorbească cu oarecare timiditate, dezvăluind astfel îndoiala ei că Juan va primi bucuros veştile.

— Juanuco, tu o cunoşti pe domniţa Lucía? întrebă

femeia.

— Cum merg la biserică, Marluca, îi cunosc pe toţi – răspunse Juan cu indiferenţă.

— Să ştii că eu am vorbit cu ea azi.

— Tu? De ce? întrebă surprins indianul, privind-o cu interes.

— Sunt necăjită de tot ce ni se întâmplă; tu m-ai făcut să văd foarte clar că eşti disperat de viaţa pe care o duci...

— A venit perceptorul? o întrerupse Juan pe Marcela. Aceasta reluă cu o figură calmă şi încrezătoare:

— Slavă domnului că n-a venit; dar ascultă-mă, Juanuco, cred că doamna asta poate să ne aline suferinţa; mi-a spus c-o să ne ajute, să te duci tu...

— Sărmană floare a deşertului, Marluca – spuse indianul clătinând din cap şi luând-o în braţe pe micuţa Rosalía, care îi îmbrăţişase genunchii – inima ta e ca pălămida: o smulgi, creşte alta. Eu sunt mai bătrân decât tine şi am plâns fără speranţă!

— Eu nu, chiar dacă-mi spui că semăn cu pălămida, dar vai! mai bine aşa decât ca tine, o sărmană floare de călţunaş, care atinsă cu mâna se veştejeşte. Pe tine te-a atins mâna vreunui vrăjitor; eu am văzut-o pe doamna Lucía care e leită Sfânta Fecioară – spuse indiana şi râse ca o copiliţă.

— Aşa o fi – răspunse melancolic Juan – dar eu vin istovit de la muncă, fără o bucăţică de pâine pentru tine, care eşti „Sfânta mea Fecioară”, şi nici pentru puişorii ăştia – şi arătă spre cele două fetiţe.

— Te plângi mai mult decât e nevoie, omule; poate nu-ţi dai seama că taica părintele când ajunge acasă cu buzunarele doldora de bani, luaţi la înmormântări, nu are cine să-l aştepte, cum te aştept eu, cu braţele deschise şi îngeraşii ăştia cu sărutările lor drăgăstoase. Nerecunoscătorule!... Te gândeşti la pâine, uite aici mămăligă rece şi cartofi fierţi care te îmbie cu mirosul lor... Mănâncă, nemulţumitule!

Marcela era schimbată. Speranţele inspirate de Lucía o transformaseră cu totul; şi logica ei, împreună cu vocea inimii, caracteristică femeii, au fost irezistibile, convingându-l astfel pe Juan, care tocmai lua de pe foc două oale de pământ ars, toţi având parte de o cină frugală, dar plăcută.

Tocmai terminaseră masa, când umbrele întunecate ale nopţii învăluiră coliba şi fără altă lumină decât gingaşa flacără a lemnelor, ce se ridica din când în când din sobă, se culcară toţi într-un pat lat de pământ; un culcuş tare, care pentru dragostea şi resemnarea soţilor Yupanquí avea moliciunea confortabilă a penelor pe care zeul Amor le desprinsese din aripile sale albe.

Culcuş de trandafiri unde dragostea, ca simţământ primordial, trăieşte fără incidentele şi aventurile nocturne pe care oraşul le comentează în şoaptă, nereuşind să le păstreze în secret.

Odată ce această poveste se va referi la cel mai impunător oraş din Peru, spre care se îndreaptă protagoniştii, poate vom avea ocazia să facem o comparaţie între deşteptarea naturii la ţară şi nopţile albe ale capitalei...

Nici nu se lumină bine, că familia lui Juan şi părăsi cuvertura sărăcăcioasă de molton ţesută cu flori; îşi făcu rugăciunea, se închină şi se apucă de lucru.

Marcela, în a cărei minte fierbeau ideile, vorbi prima:

— Juanuco, eu plec imediat la doamna Lucía. Tu eşti neîncrezător şi tăcut, dar inima mea îmi spune întruna că trebuie să mă duc.

— Du-te, Marcela, du-te, că azi, oricum, va veni perceptorul; l-am visat şi nu avem altă ieşire – spuse indianul în sufletul căruia părea a se fi produs o schimbare vizibilă, sub influenţa cuvintelor soţiei şi a superstiţiei trezite de visul lui.

VII

ÎN ACEA DIMINEAŢĂ „CASA ALBĂ” se umpluse de fericire, pentru că întoarcerea lui don Fernando produsese o bucurie nemărginită în căminul său, unde era iubit şi respectat.

Lucía, preocupată de găsirea celor mai favorabile soluţii pentru a-şi realiza intenţiile de ajutorare a familiei lui Juan Yupanquí, gândi, desigur, să se folosească de armonia care domneşte între soţi la revederea după o despărţire îndelungată. Ea, care cu câteva ore înainte părea melancolică şi tristă, ca floarea fără soare şi apă, deveni semeaţă şi vioaie în braţele bărbatului care îi încredinţase sanctuarul casei şi al numelui său, corabia sfântă a onoarei sale, numind-o soţie.

Ghirlanda de flori ce lega două voinţe într-una singură, îi adună din nou pe soţii Marín, strângând verigile zeului Amor.

— Fernando, suflet din sufletul meu – spuse Lucía punând mâinile pe umerii soţului şi înclinându-şi fruntea cu o oarecare cochetărie – o să-ţi cer ceva, dar... să nu mă refuzi.

— Astăzi eşti foarte vorbăreaţă, fetiţo; spune, dar ţine seamă că dacă nu-mi ceri ceva legal vei plăti... o amendă – răspunse Fernando surâzând.

— Amendă! dacă e cea pe care o ceri de obicei, lacomule, voi plăti acea amendă. Ceea ce trebuie să-ţi amintesc este că mi-ai făcut o promisiune solemnă pentru data de 28 iulie.

— Pentru 28 iulie?

— Te faci că ai uitat? Nu-ţi aminteşti că mi-ai oferit o

rochie de catifea cu care voi străluci în tot oraşul?

— Exact, fetiţo! Şi mă voi ţine de cuvânt, o voi comanda cu prima poştă. Oh! Ce frumoasă vei fi în rochia aceea!

— Nu, nu, Fernando. Ceea ce doresc este să mă laşi să dispun de preţul rochiei, cu condiţia ca să mă prezint pe 28 iulie atât de elegantă cum nu m-ai mai văzut de la căsătoria noastră.

— De ce?...

— Nicio întrebare, dragule; spune da sau nu – şi buzele Lucíei pecetluiră buzele lui Fernando, care satisfăcut şi fericit, răspunse:

— Linguşitoareo! Ce pot să-ţi refuz dacă îmi vorbeşti aşa? De cât ai nevoie pentru capriciul ăsta?

— De puţin, de 200 de soli.

— Bine – spuse don Fernando scoţând portofelul, luând o hârtie şi scriind cu creionul câteva rânduri – ai aici ordinul cu care casierul companiei îţi va trimite cei 200 de soli. Şi acum, lasă-mă să-mi văd de lucru pentru a recupera zilele pe care le-am pierdut cu drumul.

— Mulţumesc, mulţumesc, Fernando – spuse ea luând hârtia, încântată ca o fetişcană.

Ieşind din camera Lucíei, în drum spre biroul său, don Fernando era cufundat într-un noian de gânduri dulci, deşteptate de cererea aceea infantilă a soţiei sale, comparând-o cu nesfârşita risipă cu care alte femei îşi asasinează soţii zi de zi, pentru a cheltui pe lux; şi după această comparaţie nu putea să rămână cu altă convingere decât cu aceea că este esenţială influenţa obiceiurilor deprinse de fată în casa părintească, fără corectivul unei educaţii mature, căci, în general, femeia peruană este supusă şi cinstită.

La puţine clipe după scenele de mai sus, Marcela traversa curtea „casei albe” însoţită de o fetiţă drăgălaşă. Fata aceea era de o surprinzătoare frumuseţe şi vioiciune. Din prima clipă îi atrase atenţia Lucíei făcând să se nască în ea curiozitatea de a-l cunoaşte îndeaproape şi pe tată,

căci frumuseţea ei era un amestec al rasei spaniole cu cea peruană, care produsese frumuseţi remarcabile în ţară.

Privind-o cum se apropia, soţia lui don Fernando îşi spuse:

— Aceasta va fi, fără îndoială, îngerul păzitor al Marcelei, pentru că Dumnezeu a pus o strălucire deosebită pe chipul ei care reflectă un suflet de excepţie.

VIII

DUPĂ CE IEŞIRĂ DIN CASA DOAMnei Marín, de la întâlnirea de după-amiază, când Lucía a pledat în favoarea familiei Yupanquí, întâlnire despre ale cărei detalii am aflat în capitolul V, cele două personaje, preotul şi guvernatorul plecară discutând.

— Bună idee! Cum vi se par dumneavoastră, don Sebastián, pretenţiile cucoanei ăsteia? spuse preotul scoţând din tabacheră o ţigară ordinară şi muşcând-o la capăt.

— Sincer vorbind, asta mai lipsea, părinte, ca nişte venetici să vină să ne facă regulamente, schimbând obiceiuri care există încă de la strămoşii noştri, răspunse guvernatorul oprindu-se puţin pentru a se înfăşură în mantaua sa largă.

— Şi dă-le nas acestor indieni, că mâine nu va mai avea cine să scoată apă pentru spălatul vaselor.

— Trebuie, sincer vorbind, să-i alungăm pe străinii ăştia.

— Doamne ajută!... se grăbi să spună preotul, şi, reluând şirul confidenţelor, continuă: întocmai, este ceea ce vă sugerez dumneavoastră, domnule guvernator. Aici în sat, între noi, o ducem foarte bine. Aceşti străini au venit să ne observe până şi modul în care mâncăm, şi dacă avem faţă de masă curată, şi dacă mâncăm cu tacâmuri sau cu lingura de lemn, încheie preotul Pascual, suflând o gură de fum.

— Sincer vorbind, n-ai grijă dumneata, părinte, că vom fi uniţi şi prilejul de a-i alunga din satul nostru nu se va lăsa aşteptat – spuse Pancorbo cu aplomb.

— În asemenea situaţii e nevoie de multă discreţie, domnule Sebastián. Trebuie să acţionăm cu grijă; ăştia au multe relaţii şi putem da greş.

— Aşa e, sincer vorbind, părinte; ăştia ne caută nod în papură. Îţi aminteşti ce a zis într-o zi Fernando?

— Cum să nu? Vroia să ne desfiinţeze dările, spunând că e o nedreptate, ha! ha! ha! – răspunse preotul râzând cu viclenie şi aruncând chiştocul ţigării pe care o consumase din câteva fumuri.

— Să pretindă să fie îngropaţi pe degeaba, invocând că sunt săraci şi bolnavi şi, pe deasupra, să fie iertaţi de dări... frumoase timpuri pentru înmormântări gratuite, sincer vorbind, părinte – spuse don Sebastián, al cărui veşnic „sincer vorbind” dezvăluia cât e de ipocrit şi de prost; şi ajungând cei doi prieteni la uşa casei „guvernului şi primăriei”, guvernatorul îl invită pe preot să intre; pătrunzând în salonul de primire, întâlniră acolo adunaţi numeroşi săteni de vază discutând fiecare în felul lui invitaţia parohului şi guvernatorului în casa domnului Marín, căci vestea se aflase în tot satul.

Când intrară noii sosiţi, toţi se ridicară în picioare pentru a-i saluta şi guvernatorul ceru imediat o sticlă de rachiu.

— E nevoie, părinte, sincer vorbind, să ne clătim gâtlejul cu o gură – spuse cu viclenie guvernatorul, scoţându-şi mantaua pe care o împături şi o puse pe spătarul unui scaun.

— Exact, domnule Sebastián. Şi la dumneata se bea din ăla bun – zise preotul frecându-şi mâinile.

— Da, părinte, e din ăla bun. Sincer vorbind; pentru că mi l-a trimis doña Rufa înainte să-l boteze.

— Aşa că ni-l daţi curat?

— Curat! repetară toţi cei de faţă; atunci apăru o slugă cu o sticlă verde, plină cu rachiu, şi un păhărel.

Mobilierul salonului, tipic locului, era compus din două canapele tapiţate cu muşama neagră, cu ţinte galbene, bombate, câteva scaune din lemn de Paucartambo cu

spătarul pictat, reprezentând ramuri cu flori şi fructe; în centru, o masă acoperită cu postav verde şi pe ea, tronând cu un aer de civilizaţie, o tavă de tinichea cu călimară, pană şi nisiperniţă.

Pereţii tapetaţi cu diferite reviste ilustrate ofereau un ansamblu ciudat de personaje, animale şi peisaje europene.

Se aflau acolo pe tapet Espartero şi regele Humberto împreună cu bâtlanul care a ascultat predicile lui San Francisco de Asis; mai încolo, Pius al IX-lea şi câmpia Elveţiei unde îşi împart bucuriile campestre vesela ţărancă şi vaca de gâtul căreia atârnă un clopoţel.

Podeaua acoperită complet de covoarele ţesute în Ceapana şi Capachica oferea o privelişte plăcută în culoarea paielor aflate în stadiul lor cel mai bun de conservare.

Adunarea era formată din opt persoane.

Preotul şi guvernatorul, Estéfano Benites, un flăcăiandru vioi, instruit, care profitase de orele de şcoală ceva mai mult decât colegii săi, deja o figură importantă în această conspiraţie a satului şi încă cinci indivizi aparţinând unor familii distinse din partea locului, toţi oameni cu stare, pentru că au contractat căsătorii la 19 ani, vârstă la care se căsătoresc oamenii din aceste sate.

Estéfano Benites numără 22 de primăveri; este înalt şi slăbiciunea sa deosebită împreună cu paloarea de ceară, un lucru rar în clima unde s-a născut, aminteşte ftizia care macină organismul în văile tropicale.

Estéfano luă sticla lăsată de slugă în mijlocul mesei şi servi pe fiecare cu păhărelul de rachiu, pe care asistenţa îl bău pe rând.

Le socoti câte două păhărele de om; la al doilea pofta de băut se accentuă şi sticlele veniră una după alta, la cererea lui don Sebastián.

Preotul şi guvernatorul, aşezaţi unul lângă celălalt pe canapeaua din dreapta, vorbeau în şoaptă nu fără respectivul leitmotiv al lui Pancorbo, care se auzea

adesea în timp ce restul discutau, de asemenea, în grup. Dar, cum intimitatea se afla în fundul sticlei, aceasta nu întârzie să dezlege limbile, care înmuiate de rachiul de Majes, începură să discute de-a fir a păr problema.

— Nu trebuie să cedăm pentru nimic în lume, sincer vorbind, părinte; şi dacă nu, să spună aceşti domni! zise don Sebastián ridicând vocea şi bătând în masă cu paharul pe care tocmai îl golise.

— Sst! interveni preotul scoţând o batistă de şifon în carouri mari, negru cu alb, şi suflându-şi nasul mai mult ca să câştige timp decât din necesitate.

— Despre ce este vorba, domnilor? întrebă Estéfano şi toţi se întoarseră arătând către paroh.

Preotul Pascual îşi luă atunci un aer de gravitate şi spuse:

— Este vorba... despre doamna Lucía, care ne-a chemat ca să intervină pentru nişte indieni încăpăţânaţi şi hoţi, care nu vor să plătească ceea ce datorează; şi pentru asta a folosit cuvinte care, sincer vorbind, cum spune don Sebastián, ne distrug de fapt obiceiurile noastre de „împărţeală, robie” şi celelalte...

— Nu suntem de acord, ce dracu! strigară Estéfano şi tot auditoriul, iar don Sebastián adăugă cu rafinată maliţie:

— A propus până şi înmormântarea gratuită pentru săraci şi astfel, sincer vorbind, cum să rămână parohul nostru fără pâine?

Intervenţia n-a avut acelaşi efect pe care îl produsese logosul preotului Pascual; ceea ce este uşor de explicat fiind vorba de interesele sale de popă lacom şi neîndurător. Cu toate acestea, Estéfano vorbi în numele tuturor spunând:

— Să terminăm cu pretenţiile acestor venetici!

— O dată pentru totdeauna trebuie să găsim o soluţie împotriva sfaturilor proaste; trebuie să alungăm de aici pe orice străin care vine fără dorinţa de a ne apăra obiceiurile; pentru că noi, sincer vorbind, suntem fiii

satului – spuse don Sebastián, ridicând glasul cu mândrie şi apropiindu-se de masă pentru a-l servi cu un păhărel pe don Pascual.

— Da, domnule, noi suntem la noi acasă.

— Desigur.

— Născuţi pe glie.

— Stăpâni ai pământului.

— Peruani get-beget.

Au mai spus ei multe, dar nimănui nu i-a trecut prin minte să întrebe dacă soţii Marín nu erau peruani numai pentru că se născuseră în capitală.

— Atenţie, atât şi nimic mai mult, atenţie, să nu transpire ceva şi... la treabă! adăugă preotul dezvăluindu-şi doctrina ipocrită care înşală fratele şi dezorientează părintele.

Şi în acea seară, se pecetlui în salonul autorităţilor civile, în prezenţa autorităţii ecleziastice, ura care-l va învălui pe cinstitul don Fernando în valul de sânge ce îl provocase rugămintea prietenească şi caritabilă a soţiei sale.

IX

ÎNDATĂ CE MARCELA SE APROpiase de Lucía, nu-şi putu ascunde surprinderea şi o întrebă:

— Aceasta este fiica ta?

— Da, domniţă – răspunse indiana – are 14 ani, o cheamă Margarita şi o să fie ca şi fiica ta.

Răspunsul era însoţit de o oarecare satisfacţie, pe care oricine ar fi interpretat-o astfel: această femeie se scaldă în aroma sfântului orgoliu în care se scufundă mamele când înţeleg că fetele lor sunt admirate.

Sfânta vanitate maternă împodobeşte fruntea femeii, fie în oraşul strălucind în lămpi electrice, fie în cătunul luminat de călătoarea melancolică a nopţii!

— Bine, Marcela, ai făcut foarte bine venind cu această frumoasă fetiţă. Mie îmi plac mult copiii. Sunt atât de nevinovaţi, atât de puri – adăugă doamna Marín.

— Domniţă, sufletul tău e o floare pentru cer – spuse soţia lui Yupanquí, din ce în ce mai încântată pentru că întâlnise sprijinul unui înger de bunătate.

— Ai vorbit cu Juan? De cât aveţi nevoie ca să achitaţi totul şi să trăiţi liniştiţi? întrebă cu interes Lucía.

— Of, domniţă! Nici nu am reuşit să socotesc; fără doar şi poate sunt mulţi, mulţi bani, pentru că perceptorul, dacă se învoieşte să-i plătim în bani dările, o să ceară pentru fiecare chintal de lână 60 de pesos, ori doi fac... – şi începu să numere pe degete, dar Lucía uşurându-i operaţia, îi spuse:

— Fac 120.

— Apoi aşa, domniţă, 120! Of, ce de bani...!

— Şi cât mi-ai spus că ţi-au dat înainte?

— 10 pesos, domniţă.

— Şi pentru 10 cer acum 120? Mârşavii...!

Pe aceste cuvinte năvăli soţul Marcelei disperat şi asudat.

Se aruncă fără nicio introducere la picioarele Lucíei. Văzându-l, Marcela se ridică îngrozită de pe scaunul pe care stătuse puţin şi Lucía uluită întrebă:

— Ce ai? Ce s-a întâmplat? Vorbeşte!

Şi sărmanul indian, printre hohote şi suspine, abia lăsă să se înţeleagă aceste cuvinte:

— Fata mea, domniţă...! Perceptorul...!

Atunci Marcela, ieşindu-şi din fire, izbucni în strigăte isterice şi se aruncă la picioarele Lucíei spunându-i.

— Ai milă, domniţă! Perceptorul ne-a luat fata, pe cea mai mică, că n-a găsit lâna. Aoleo! Aoleo!

— Mişeii! exclamă Lucía fără a putea înţelege gradul de neomenie al acelor zbiri comercianţi ai cametei şi, dându-le mâna acelor părinţi nenorociţi, dori să-i mai liniştească spunându-le cu blândeţe:

— Dacă v-au luat-o doar pe cea mică, pentru ce sunteţi disperaţi? O să v-o dea imediat înapoi. Voi o să le daţi banii şi totul va fi în ordine, să-l slăvim pe Dumnezeu că ne-a dat răul pentru a aprecia binele ce vine după aceea. Liniştiţi-vă!...

— Nu, domniţă, nu! spuse indianul trezit întrucâtva din tulburarea sa. Dacă ne ducem prea târziu n-o să-mi mai văd fetiţa. O s-o vândă celor din Majes şi o vor duce în Arequipa...!

— E posibil, Doamne? exclamă Lucía împreunându-şi mâinile spre cer, când apăru la uşă figura simpatică a lui don Fernando, care auzise cuvintele soţiei sale şi se oprise o clipă nehotărât văzând chipurile indienilor. Zărindu-l, Lucía se aruncă la pieptul lui şi îi spuse:

— Fernando, Fernando al meu! Noi nu putem trăi aici! Şi dacă tu insişti, vom trăi ducând sângeroasa luptă a celor buni împotriva celor răi. Ah! să-i salvăm! Priveşte

aceşti părinţi nenorociţi! Pentru a-i ajuta pe ei ţi-am cerut cei 200 de soli, dar încă înainte de a-i fi folosit le-au răpit-o pe fetiţa lor cea mică şi o vor scoate la vânzare. Ah, Fernando! Ajută-mă, pentru că tu crezi în Dumnezeu, şi Dumnezeu ne cere milă înainte de toate.

— Domnule!

— Domnule!

Spuseră într-un glas Juan şi Marcela frângându-şi mâinile, în timp ce Margarita plângea în tăcere.

— Ştii unde a dus-o perceptorul pe fiică-ta? întrebă don Fernando adresându-se lui Juan şi ascunzându-şi emoţia care i se citea pe faţă, el cunoscând metodele folosite de autorităţi în mod obişnuit.

— Da. Domnule! La guvernator s-au dus – răspunse Juan.

— Hai să mergem, atunci – ordonă Fernando cu evidentă hotărâre şi ieşi urmat de Juan.

Marcela se grăbi după ei cu Margarita, dar Lucía o opri luând-o de mână şi spunându-i:

— Mamă nenorocită, nu te duce; închină-ţi durerea Domnului. Necazurile tale vor lua sfârşit astăzi; îţi jur pe memoria mamei mele. Aşază-te. Cât datorezi părintelui?

— Pentru înmormântarea soacrei mele 40 de pesos, domniţă.

— Şi pentru asta ţi-a confiscat recolta de cartofi?

— Nu, domniţă, pentru dobânzi.

— Pentru dobânzi? înseamnă că voi aţi rămas în întregime datori? întrebă cu o mimică semnificativă doamna Marín.

— Aşa e, domniţă, dar moartea poate, de asemenea, să-i joace un renghi lui taica părintele, pentru că am văzut mulţi popi care dorm la cimitir fără să-şi fi încasat datoriile – răspunse Marcela reluându-şi treptat atitudinea ei calmă.

Filosofia rudimentară a indienei ce purta semnele unei răzbunări, o făcu să surâdă pe Lucía, care chemă un servitor să-i dea ordinul scris pe care îl avea, cerându-i

să-i aducă banii imediat.

Între timp îi oferi Marcelei un păhărel de rachiu de ienupăr, ca să-şi mai refacă forţele; luă o felie de pâine dintr-un coşuleţ de sârmă şi i-o întinse Margaritei spunându-i:

— Îţi plac dulciurile? Aceasta este o pâine dulce cu susan şi scorţişoară; este foarte gustoasă.

Fata luă darul cu un gest melancolic şi de mulţumire şi toate se aşezară în aşteptarea vreunuia dintre bărbaţi.

Servitorul fu primul care se întoarse cu banii şi Lucía luă 40 de soli, îi dădu indienei şi spuse:

— Ia, Marcela, cei 40 de soli, care reprezintă 50 de pesos. Du-te, plăteşte datoria preotului; nu vorbi nimic despre ce a făcut perceptorul; şi dacă te întreabă de unde ai banii, răspunde-i că ţi i-a dat un creştin în numele lui Dumnezeu şi nimic mai mult. Nu te opri pe drum şi caută să te întorci repede.

Emoţia sărmanei Marcela era atât de mare încât îi tremurau mâinile şi de-abia putu să numere banii, căzându-i în fiecare clipă câte o monedă.

X

SA ATACAM OBICEIURILE VI-cioase ale unui sat fără să fi pus înainte temelia unei educaţii bazate pe credinţa într-o fiinţă superioară şi vom vedea ridicându-se un zid de nepătruns al unei rezistenţe egoiste şi vom contempla cum mieii blânzi din ajun se vor transforma în lupi fioroşi.

Să spunem canibalilor să nu-i mănânce pe prizonierii lor, fără să le fi dat în prealabil noţiuni de umanitarism, de dragoste faţă de aproape şi de demnitatea pe care omul o respectă în drepturile altui om, şi imediat vom fi, de asemenea, transformaţi în hrană de acei antropofagi răspândiţi prin munţii sălbatici din „Ucayali” şi „Madre de Dios”.

Socotim că ceea ce se petrece în Kíllac este doar o variantă a acestei sălbăticii, ca în toate micile sate din Peru, unde lipsa şcolilor, lipsa de credinţă a preoţilor şi depravarea existentă la cei puţini care fac comerţ cu ignoranţa şi supunerea maselor, îndepărtează pe zi ce trece tot mai mult aceste sate de la adevărata civilizaţie care, cimentată, ar adăuga ţării trepte importante, înălţând-o spre noi culmi.

Don Fernando se prezentă însoţit de Juan în casa guvernatorului, care se afla înconjurat de oameni, dezbătând probleme pe care el le numea de „mare importanţă”; oameni ce ieşiră fără a se sinchisi, lăsându-i singuri pe Pancorbo şi domnul Marín.

Aproape de intrarea casei stătea pe vine o fetiţă în vârstă de patru ani, care văzându-l pe Juan, se repezi spre el ca urmărită de o haită de dulăi. Don Fernando

intră serios şi gânditor.

Purta un costum gri din stofă ţesută în fabricile de caşmir Lucre, confecţionat cu toată arta de cel mai faimos croitor din Arequipa.

Persoana lui Don Fernando Marín era remarcată în lumea bună a capitalei peruane şi fizionomia sa dezvăluia un bărbat drept, foarte instruit şi pe cât de prudent, pe atât de isteţ. Mai mult înalt decât scund, cu trăsături regulate şi pielea albă, purta favoriţi deşi, întreţinuţi cu grijă, pieptănaţi şi unşi cu ulei de Oriza. Ochi verde deschis, nas bine proporţionat, frunte înaltă şi păr castaniu, uşor ondulat.

Când pătrunse în biroul guvernatorului se descoperi politicos, luând în mâna stângă pălăria de fetru negru, şi întinzându-i dreapta lui Pancorbo spuse:

— Iartă-mă, Don Sebastián, dacă te întrerup, dar împlinirea unei datorii umanitare mă aduce aici să-ţi cer să-i fie înapoiată acestui bărbat fetiţa pe care i-au luat-o, fără îndoială, ca zălog, pentru o datorie şi să fie pedepsit autorul acestui delict.

— Ia loc, te rog, don Fernando şi să vorbim pe îndelete: indienii ăştia, sincer vorbind, nu trebuie să audă asemenea lucruri – răspunse don Sebastián. Schimbându-şi locul şi aşezându-se lângă don Fernando, continuă cu voce scăzută:

— E adevărat că i-au luat fetiţa, e aici, dar asta, sincer vorbind, e numai un vicleşug pentru a-l obliga să plătească vreo două chintale de lână de alpaca pe care le datorează încă de acum un an.

— Mie mi-au spus, domnule guvernator, că această datorie provine de la 10 pesos pe care cu de-a sila i-au lăsat în colibă anul trecut şi că acum îi obligă să plătească două chintale de lână a căror valoare aproximativă e de 120 pesos – replică don Fernando cu fermitate.

— Dumneata nu ştii că ăsta e obiceiul şi că e comerţ legal? Sincer vorbind, vă sfătuiesc să nuii ajutaţi pe aceşti indieni – conchise Pancorbo.

— Dar, don Sebastián...

— Şi, în sfârşit, pentru a clarifica totul, sincer vorbind, don Fernando, banii ăştia sunt ai lui don Claudio Paz.

— Domnul Claudio e prietenul meu; vorbesc eu cu el...

— Asta-i altceva; aşa că, sincer vorbind, pentru moment am terminat – spuse don Sebastián ridicându-se.

— Nu cred, domnule Pancorbo, pentru că vreau ca dumneata să redai fiica tatălui ei. Dacă accepţi garanţia mea pentru bani...

— De acord, don Fernando; aşa că Juan îşi ia fetiţa, spuse apropiindu-se de masă, de pe care luă o foaie de hârtie şi o puse în faţa lui don Fernando, adăugând:

— Asta nu înseamnă că nu am încredere, prietene; dar, sincer vorbind, treburile astea sunt necesare, că zice şi proverbul că socoteala şi raţiunea păstrează prietenia.

Don Fernando apropie un scaun de masă, scrise câteva rânduri şi după ce semnă trecu hârtia lui Don Sebastián. Acesta se lovi peste buzunarul de la piept al hainei şi spuse:

— Ochelarii mei?...

Ochelarii erau pe marginea tăviţei de metal; don Sebastián îi văzu şi punându-şi-i parcurse cele scrise; apoi împături hârtia, o puse în buzunar şi, adresându-se lui don Fernando:

— Foarte bine, sincer vorbind, suntem în regulă, domnule Marín, respectele mele doamnei Lucía.

— Mulţumesc, la revedere – răspunse don Fernando cu amabilitate, întinzându-i mâna, şi ieşi scuturându-se de praful acelei fabrici a abuzurilor. Cu el ieşi şi Juan ducând-o în braţe pe micuţa Rosalia.

De abia părăsi don Fernando biroul guvernatorului că soţia acestuia şi intră şi luându-l de braţ cu anumită brutalitate îi spuse:

— Nu pot să mai trăiesc cu tine, Sebastián! O să ajung o nefericită ca soţia lui Pilat, condamnând pe nedrept şi mâzgălind atâta hârtie care ţi-ar folosi mai mult dacă n-ai citi-o.

— Femeie – spuse cu asprime, în loc de orice răspuns, don Sebastián; dar soţia sa continuă:

— Ştiu tot ce urziţi împotriva bietului don Fernando şi a familiei sale. Şi-ţi cer să renunţi. Pentru Dumnezeu, renunţă. Sebastián! Aminteşte-ţi de... fiul nostru, mâine se va ruşina.

— Pleacă de-aici, femeie, mereu vii cu aceeaşi placă. Sincer vorbind, femeile nu trebuie să se amestece niciodată în treburile bărbaţilor, ci să stea cu acul, andrelele şi ghergheful, nu? răspunse supărat Pancorbo, dar doña Petronila nu se lăsă mai prejos şi îi dădu replica.

— Da, asta spun cei care pentru a înăbuşi vocea inimii şi a bunului simţ dau dracului sfaturile noastre bune. Aminteşte-ţi, Chapaco! adăugă ameninţător lovind masa cu palma şi ieşi făcând o mutră dispreţuitoare.

Don Sebastián scoase un „of” zgomotos şi începu să-şi răsucească liniştit o ţigară.

XI

DOÑA PETRONILA HINOJOSA, CĂsătorită, după ritualul roman cu don Sebastián Pancorbo, se apropia de 40 de ani, vârstă la care avea un corp robust şi bine proporţionat, solid, fără a fi însă obez.

Fizionomia sa dezvăluia, la prima şedere, un suflet caritabil care, în decursul anilor şi într-un mediu deosebit de cel unde i-a fost dat să se nască, ar fi putut deveni nobil şi cu aspiraţii elevate.

Îmbrăcămintea sa este dintre cele mai distinse care se poartă în Kíllac şi în împrejurimi.

Are degetele împodobite cu inele preţioase; în urechi îi atârnă enormi cercei de aur bătuţi în diamante fine; fusta sa de lână cafeniu deschis etalează cinci rânduri de volănaşe mărunt încreţite; şalul de caşmir, în carouri mari stacojiu cu negru, cu franjuri lungi, buclate, este prins în dreapta cu o broşă de argint ce reprezintă un vultur.

Cu această ţinută doña Petronila este tipul muntencei de provincie, pe cât de blândă, pe atât de generoasă, căci se arată înţelegătoare cu toată lumea şi plânge pentru oricine moare, fie că-l cunoaşte sau nu. Tip necunoscut pe coastele peruane, unde eleganţa în îmbrăcăminte şi rafinamentul obiceiurilor nu permit să se contureze o idee clară despre această clasă de femei, care au o inimă de aur şi suflet de înger într-un bust de pământ prost modelat.

Doña Petronila, cu o educaţie aleasă, ar fi fost o personalitate socială, căci era o bijuterie de valoare pierdută printre stâncile din Kíllac.

Dacă femeia, de regulă, este un diamant brut, iar

bărbatului şi educaţiei le revine sarcina să-l transforme, în briliant, conferindu-i caratele necesare, de asemenea, naturii îi este încredinţată în mare parte modelarea celor mai înălţătoare sentimente ale femeii când devine mamă. Doña Petronila era tipul de femeie cu o inteligenţă remarcabilă şi care, probabil, moştenea virtuţile mamei sale, căci, fie datorită predestinării, fie datorită îngerului ei păzitor, a scăpat de influenţa valului de corupţie a exploatatorilor ce există în „statele mici”, numite pe bună dreptate „mari inferne”.

XII

MARCELA CARE SE ÎNDREPTA spre casa parohului urmată de graţioasa Margarita, având cei 40 de soli, îl găsi pe preotul Pascual lângă uşa micului său birou, în apropiere de o masă de pin negeluită şi veche, acoperită cu o pânză ce lăsa să se întrevadă că în vremurile bune fusese albastră. Avea în mâna stângă cartea de rugăciuni, cu degetul arătător la jumătatea volumului, şi recita, deşi mecanic, rugăciunea zilei.

Marcela se apropie cu pas timid şi îl salută astfel:

— Slavă Sfintei Fecioare, părinte – şi se înclină să sărute mâna sacerdotului învăţând-o pe Margarita să facă la fel.

Preotul, fixând-o pe fată şi fără a-şi desprinde privirea, spuse:

— Fii fără pată şi prihană – şi apoi adăugă: — De unde ai scos, vicleano, fetiţa asta atât de frumoasă şi durdulie?

— Păi e fata mea, părinte – răspunse Marcela.

— Şi cum de eu n-o cunosc? întrebă preotul Pascual, ciupind cu trei degete ale mâinii drepte obrazul stâng al fetei.

— Pentru că vin destul de rar la dumneavoastră, că nu mi-am plătit datoria şi de aia, părinte, n-o cunoşti pe fetiţa mea.

— Şi câţi ani are?

— Să tot fie vreo 14 ani de când am miruit-o, domnule.

— Ah, atunci n-am botezat-o eu, pentru că sunt doar şase ani de când am venit aici; anul ăsta o s-o aduci în serviciul bisericii, nu? Poate începe deja să spele farfuriile şi rufele.

— Părinte...!

— Şi tu, hoaţo, când vii să mă slujeşti? Nu ţi-a venit rândul? întrebă preotul pironindu-şi ochii la Marcela şi bătând-o încrezător pe spate.

— Ba da, părinte – răspunse cu voce tremurândă femeia.

— Sau ai venit deja ca să rămâi? insistă preotul Pascual.

— Încă nu, domnule; acum am venit să plătesc cei 40 de pesos de la înmormântarea soacră-mi, ca să-mi rămână neatinsă recolta aia mică de cartofi...

— Hopa! Ia să vedem de unde avem banii, a? Cine a dormit la tine azi-noapte?

— Nimeni, părinte.

— Nimeni, ai? I-ai făcut vreo măgărie soţului tău şi eu te voi fi învăţat să te destrăbălezi cu toţi golanii, dând exemplu rău fetiţei ăsteia...

— Nu vorbi aşa, părinte – îl imploră femeia lăsându-şi ochii în jos, îmbujorată şi punând în acelaşi timp cei 40 de soli pe masă. Preotul, văzând banii, îşi schimbă intenţia, scăpă breviarul pe care distrat îl pusese sub braţ şi începu să numere şi să examineze monedele.

Apoi, după ce se convinse de cantitatea şi calitatea banilor, deschise un dulap de lemn cu zăvor unde îi puse şi întorcându-se imediat spre Marcela îi spuse:

— Bine, sunt 40 de soli şi acum spune-mi, fetiţo, cine ţi-a dat aceşti bani? Cine a fost azi-noapte la tine acasă?

— Nu vorbi aşa. Părinte, jignirea este la fel de dureroasă ca şi lovitura de bici.

— Indiană înţeleaptă, cine te-a învăţat asemenea cuvinte?... Spune-mi deschis.

— Nimeni, părinte, mă ştiu cu sufletul curat.

— Dar de unde ai banii ăştia? Pe mine nu mă păcăleşti; vreau să ştiu de la cine.

— De la un creştin, părinte – răspunse Marcela coborându-şi privirea şi tuşind stingherită.

— Creştin! Chiar aşa? Te-am prins cu mâţa-n sac;

vorbeşte... pentru că eu... vreau să-ţi dau înapoi aceşti bani.

— Doamna Lucía mi i-a împrumutat şi dă-mi restul ca să pot pleca – spuse mama Margaritei mâhnită de a fi încălcat, prin această dezvăluire, rugămintea binefăcătoarei sale. Preotul Pascual, auzind numele soţiei lui Marín, sări ca muşcat de şarpe:

— Rest?... Ce rest! O să ţi-l dau altă dată – şi muşcându-şi buzele cu furie reţinută, murmură: Lucía! Lucía!

Preotul se întoarse preocupat la locul său fără să acorde prea mare importanţă despărţirii umile a Marcelei şi Margaritei pe care le văzu îndepărtându-se, în timp ce murmura frânturi de cuvinte. Probabil îşi reluase firul rugăciunilor întrerupte de soţia lui Juan Yupanquí.

XIII

SOSIREA LUI DON FERNANDO acasă a fost un motiv de bucurie.

Se întorcea triumfător cu Juan şi Rosalía. Primi toate manifestările de mulţumire din partea soţiei sale; savură satisfacţia binelui făcut, respiră parfumul divin ce înmiresmează clipele următoare compătimirii unei nenorociri sau zvântării unei lacrimi.

Lucía plângea de bucurie.

Plânsul ei era ploaia binefăcătoare ce aduce linişte şi fericire inimilor nobile.

Juan îngenunche înaintea doamnei Marín şi-i ceru Rosalíei să sărute mâinile salvatorilor săi.

Don Fernando contemplă o clipă tabloul pe care îl avea în faţă, cu inima înduioşată şi, îndreptându-se spre canapea, se aşează sprijinindu-şi spatele şi spunând soţiei sale:

— Mă înşel foarte rar, fetiţo; cred că don Sebastián a fost profund rănit în orgoliul său datorită intervenţiei mele în favoarea acestor oameni.

— Nu te îndoi, Fernando; sunt sigură de asta, dar la ce represalii ne putem aştepta? zise Lucía apropiindu-se de soţul ei, dându-i mâna şi mângâindu-i părul.

— La multe, îngerul meu, la multe; sunt foarte mâhnit că am investit capital în această societate minieră, în sensul că era vorba de cel mult un an.

— Da, Fernando; dar aminteşte-ţi că suntem alături de cei buni – răspunse Lucía cu simplitate.

— O să găsesc o soluţie ca să le rezolv pe toate – spuse domnul Marín, când apărură Marcela şi Margarita cu

bucuria întipărită pe chip, şi amândouă se lăsară pradă efuziunilor sentimentale când faţă de Juan, când faţă de Rosalía pe care o credeau vândută şi pierdută pentru totdeauna.

— Domnule, doamnă, Dumnezeu să vă ajute! le ură Margarita adresându-se celor doi soţi.

— Juanuco! Rosaco! Ah, Ah! Unde ai fi fost acum, fata mea, fără bunătatea acestei doamne şi a acestui domn – zise mama drăgăstos, luând-o în braţe pe fiica ei şi acoperind-o cu sărutări. Lucía, nerăbdătoare să afle rezultatul intervenţiei sale, o întrebă pe Marcela:

— Cum a fost? Ce bucuroase sunteţi!

Marcela o lăsă pe Rosalía şi luându-şi o atitudine respectuoasă, răspunse:

— Domniţă, părintele şi-a vândut sufletul lui Rochino!

— Şi cine este acest Rochino? – întrebă curioasă Lucía, întrerupând-o pe femeie; dar Juan fu cel care-i răspunse surâzând:

— Rochino, domniţă, este vrăjitorul verde care se spune că trăieşte în valea plângerii, miroase a pucioasă şi cumpără suflete şi apoi le vinde la un preţ foarte mare în Manchay puito.

— Doamne sfinte, ce vrăjitor? Mă înfricoşează – spuse Lucía râzând şi, adresându-i-se soţului ei, îl întrebă:

— Ştii, Fernando, ce este Manchay puito?

— Iadul înspăimântător – răspunse don Fernando, a cărui curiozitate fusese, de asemenea, stârnită de începutul acelei istorii a Marcelei, şi la rândul său întrebă:

— Şi de ce spui că preotul şi-a vândut sufletul lui Rochino?

— Vai, domnule! Când i-am spus că am venit să-i plătesc, m-a întrebat cine a dormit azi-noapte la mine acasă, vreun golan cu care i-am pus coarne lui Juan...

— Aşa ţi-a spus preotul? o întrerupse Lucía îngrozită.

— Da, domniţă, şi mi-a mai zis şi altele ca să mă facă să mărturisesc.

— Ce?

— A trebuit să mărturisesc.

— Ce să mărturiseşti? întrebă Juan curios în aşa măsură încât îi făcu să râdă pe don Fernando şi pe Lucía.

— Adevărul, bineînţeles.

— Care adevăr? Vorbeşte! insistă Yapanquí.

— Că doamna Lucía ne-a împrumutat banii.

— I-ai spus? întrebă doamna Marín supărată, ridicând de jos o batistă pe care o scăpase.

— Da, domniţă; iartă-mi nesupunerea, dar altfel părintele nu m-ar fi lăsat să plec – răspunse Marcela cu un gest de implorare.

— Rău, foarte rău – se arătă contrariată Lucía şi clătină din cap.

— A fost mai sincer decât guvernatorul, fetiţo. Dacă don Pascual a acceptat să încheie târgul, de ce te deranjează să ştie că tu eşti stăpâna banilor? o lămuri don Fernando.

— Aşa este, domnule, până şi restul mi-a spus că o să mi-l dea altă dată; şi a fost încântat de graţia Margaritei pe care mi-a spus că trebuie imediat s-o dau în serviciul bisericii – explică Marcela cu naivitate.

— Pe Margarita? Doamne sfinte! exclamă Lucía fără a-şi ascunde nedumerirea.

— Da, domniţă – reluă Marcela luând-o pe Margarita de mână şi arătând-o lui don Fernando şi soţiei sale.

Don Fernando îşi opri cu insistenţă privirea iscoditoare asupra chipului şi îmbrăcăminţii fetiţei şi îi spuse soţiei:

— Ai remarcat frumuseţea atât de deosebită a acestei fiinţe?

— Cum să nu, Fernando! De când am văzut-o m-am ataşat de ea.

— Această fetiţă trebuie bine educată – zise don Fernando luând cu duioşie mâna Margaritei care, delicată ca un boboc de trandafir, îşi arăta frumuseţea şi răspândea parfumul farmecelor sale.

— Va fi fata noastră, Fernando; am vorbit despre asta cu Marcela, nu? spuse Lucía adresând ultimele cuvinte

mamei Margaritei.

— Da, domniţă.

— Da, răspunseră într-un glas Juan şi Marcela.

— Vom vorbi mâine despre asta; acum duceţi-vă şi odihniţi-vă liniştiţi – adăugă don Fernando ridicându-se şi bătându-le uşor pe obraji pe Margarita şi Rosalía şi toată familia Yupanquí ieşi mulţumind din nou cu aceste înălţătoare cuvinte:

— Dumnezeu să vă răsplătească!

— Dumnezeu să vă binecuvânteze!

— La revedere; sunteţi oricând bineveniţi – le spuse Lucía cu un gest prietenos.

Don Fernando închise uşa după soţii Yupanquí şi fiicele lor şi o întrebă pe Lucía:

— Câţi ani să aibă Margarita?

— Mama ei spune că are 14, dar înălţimea, frumuseţea, focul din ochii ei cei negri, totul arată la ea trăsăturile pe care le dobândeşte o fată în trecerea spre adolescenţă.

— Nu e de mirare, fetiţo, într-o climă exuberantă ca aceasta. Dar acum trebuie să ne gândim la altceva. Aminteşte-ţi că îi datorăm câteva vizite doñei Petronila şi aş dori să mergem chiar în seara asta. Astfel se va lămuri şi ea cu privire la cele povestite de don Sebastián.

— Cum vrei tu, Fernando. Doña Petronila este o femeie foarte bună. În privinţa banilor, te implor să rezolvi cu guvernatorul, plătindu-i. Ăştia se înfurie când le scapă un bănuţ din mână

— Bine-i mai cunoşti, fetiţo.

— Nu vezi cum s-a liniştit preotul? Am aici restul de la cei 200 de soli pe care ţi i-am cerut.

— Ce idee? N-ai grijă, fetiţo; de asta mă ocup eu şi nu va exista nicio problemă cu plata.

— Fernando, cât eşti de bun! Aşa o să-i spun doñei Petronila dacă va fi cazul. Şi apropo, am auzit că fiul ei trebuie să sosească.

— Îmi pare rău, pentru că aici un tânăr se ratează.

— Mă duc să mă schimb – spuse Lucía îndreptându-se

spre dormitor, n-o să ai mult de aşteptat.

XIV

ÎNDATĂ CE MARCELA IEŞI DIN casa parohială şi preotul termină de făcut rugăciunile, acesta chemă o slugă şi îi spuse:

— Dă o fugă până la don Sebastián şi zi-i că trebuie să ne vedem imediat; să vină cu prietenii.

— Da, părinte.

— Du-te apoi şi la don Estéfano şi spune-i şi lui să vină; pe urmă să faci focul în sobă şi să pui ceainicul în spuză şi să le spui Manuelei şi Bernardei să aţâţe focul.

— Da, părinte – repetă sluga şi ieşi ca din puşcă.

Don Sebastián tocmai ieşea din casă, înfăşurat în mantaua sa obişnuită, când se apropie trimisul parohului căruia, după ce ascultă cu atenţie mesajul preotului Pascual, îi spuse:

— Du-te imediat înapoi, le voi comunica eu prietenilor – şi îşi îndreptă paşii spre casa lui Estéfano.

Cu toate acestea, sluga, pentru a îndeplini întocmai porunca stăpânului său, se duse la Estéfano acasă şi, cu mersul său uşor, se întoarse cât ai zice peşte la casa parohială, ducându-se direct la bucătărie, unde avea de îndeplinit a doua parte a poruncii.

Când Pancorbo intră în casa lui Estéfano Benites, acesta se afla în salon aşezat în jurul unei măsuţe acoperite de un postav bej, jucând cărţi în compania aceloraşi tipi pe care i-am cunoscut bând rachiu în casa guvernatorului.

Îndată ce Estéfano auzi mesajul preotului Pascual, aruncă pe masă cărţile şi spuse:

— Haideţi, prieteni, biserica ne cheamă.

— Şi eu care eram în mână – murmură unul pe nume Escobedo, scărpinându-se în cap cu mâna stângă şi mângâind cărţile pe care le avea răsfirate în dreapta.

— La cine era doiul? întrebă câţiva ridicându-se în acelaşi timp şi pregătindu-se să plece.

— Doiul e încă în pachet – răspunse Estéfano aranjându-şi pălăria care îi alunecase pe ceafă; şi toţi ieşiră în grup tocmai când apăru don Sebastián, care-i salută zicând:

— Când norii negri se adună...

— Suntem împreună, răspunseră toţi într-un glas şi don Sebastián, râzând vesel, adăugă:

— Bravo! Îmi place să vă găsesc pe toţi laolaltă, sincer vorbind, preotul are nevoie de noi.

— Să mergem deci, prieteni, că poate îi lipseşte vreun ajutor la Dominus vobiscum – interveni, şmecher, Benites; şi toţi râzând de această idee îşi continuară drumul.

Influenţa exercitată de preoţi în aceste locuri este atât de mare încât cuvântul lor se află la limita datoriei sfinte şi atât de mare e docilitatea caracterului indianului, încât, deşi la el acasă, în intimitate, critică anumite acte ale parohilor, în cuvinte voalate, puterea superstiţiei păstrată pentru ei subjugă tot raţionamentul şi face din cuvântul preoţilor legea enoriaşilor.

Casa lui Estéfano Benites se află la o distanţă de numai 300 de metri de casa parohială, astfel că preotul n-a avut mult de aşteptat şi, auzind zgomot, ieşi la poartă să-şi primească vizitatorii.

— Ziua bună, cavalerilor; aşa îmi plac oamenii, prompţi – spuse preotul dând mâna cu fiecare.

— Supuşii dumneavoastră, părinte – răspunseră toţi în cor, scoţându-şi pălăriile.

— Luaţi loc... Pe aici, don Sebastián... Don Estéfano, aşezaţi-vă, domnilor – spuse preotul Pascual arătându-le scaunele şi făcând risipă de amabilităţi.

— Mulţumesc, aşa e foarte bine.

— Părinte, sincer vorbind, sunteţi foarte amabil.

— Domnilor, lucrurile se precipită şi a trebuit să vă deranjez – continuă preotul învârtindu-se ca şi cum ar căuta ceva.

— Niciun deranj, părinte – răspunseră în acel mod de a vorbi toţi odată, care se foloseşte în provincie.

— Da, domnilor, dar nu vom discuta pe uscat – spuse don Pascual scoţând o legătură de chei din buzunarul drept al sutanei jerpelite, deschizând dulapul unde se aflau, de asemenea, şi cei 40 de soli ai Marcelei şi, luând două sticle şi nişte păhărele şi punându-le pe masă, adaugă: E o licoare de tătăneasă şi anason, n-o să ne facă rău la stomac.

— Sunteţi foarte amabil, părinte, dar, sincer vorbind, vă deranjaţi; să servească aceşti tineri – spune don Sebastián; şi Estéfano, ridicându-se în picioare, se grăbi să ia de la preot sticla din care începu să toarne zicând:

— Daţi-mi voie să mă ocup eu de asta.

— Desigur! răspunse preotul dându-i sticla şi se duse să se aşeze pe un scaun de piele lângă don Sebastián.

— În sănătatea dumneavoastră.

— A dumneavoastră, părinte.

Acestea au fost cuvintele schimbate şi se goliră primele păhărele.

Don Sebastián scuipând drojdia, spuse:

— Ce băutură grozavă, sincer vorbind, e nemaipomenită!

— Gustul bun îl dă tătăneasa.

— Eu simt numai anasonul.

— E bună la răceală!

După aceste cuvinte rostite simultan, don Pascual, luându-şi paharul gol, zise:

— Fiilor, m-a umilit ca pe un fiştecine aruncându-mi în faţă banii pe care mi-i datora indianul ăla Yupanquí, despre care dumneavoastră ştiţi din cele discutate data trecută.

— Cum?...

— Ce?...

— Situaţia a devenit insuportabilă, părinte, sincer vorbind; asta mi s-a întâmplat şi mie ieri – interveni don Sebastián; şi Estéfano întotdeauna prompt, spuse:

— Este un atac direct la adresa preotului şi guvernatorului nostru, căci...

— Nu vom tolera! spuseră toţi într-un glas.

— Trebuie să-i pedepsim, sincer vorbind – râse don Sebastián şi lovind podeaua cu tocul pantofului adăugă:

Să batem fierul cât e cald...

— Da, fiilor, altfel ar însemna să-i lăsăm să ne jupoaie de vii – adăugă preotul.

— S-o lămurim pe loc. Dumneavoastră spuneţi ce putem face – zise Escobedo apropiindu-se să bea încă un păhărel, fără să dea nicio explicaţie cu privire la această comportare, dar şoptindu-i lui Estéfano:

— Ce ageamiu! A lăsat sticla fără dop.

— Eu voi conduce acţiunea, ce dracu! strigă Estéfano cu înflăcărare.

— Dacă vreţi, şi eu, sincer vorbind, sunt gata – se oferi guvernatorul.

— S-o luăm pe rând – interveni preotul ciocnind paharul cu Escobedo şi, din acel moment, toţi băură fără reţinere, făcând ca în scurt timp să se deschidă dulapul pentru a scoate alte sticle.

Însufleţirea produsă de băutură generă discursuri grăbite. Preotul Pascual chemă o slugă şi o întrebă la ureche:

— A fiert apa?

— Da, părinte, a venit şi doamna.

— Bine, spune-i să treacă în dormitor şi să mă aştepte, iar tu pregăteşte totul.

Sluga, un bărbat agil, deprins cu astfel de servicii, nu întârzie să pună pe masă ceştile şi ceainicul de porţelan alb, plin cu ceai; la uşă se aflau cele două femei, Manuela şi Bernarda, care făceau parte din slugile casei parohiale.

— Să bem câte o ceaşcă de ceai, cavaleri – spuse preotul Pascual.

— Prea mult deranj – interveniră câţiva.

— Mă ocup eu de asta – zise Escobedo apucând ceainicul de toartă.

— Cu destul rachiu, nu? ca să-l răcim, sincer vorbind – observă don Sebastián, frecându-şi mâinile şi tuşind insinuant.

— Acum, dacă e să discutăm serios, am făcut foarte rău că am venit împreună – remarcă Estéfano.

— Desigur. Trebuie să ieşim pe furiş – îşi dădu cu părerea Escobedo.

— Trebuie să chemăm clopotarul ca să-i spunem o minciună – zise preotul terminând din două înghiţituri ceaiul şi punând ceşcuţa pe farfurioară.

— Cel mai bine ar fi să dăm... sincer vorbind, lovitura finală şi decisivă.

— Atunci a fost greşeala cui a ordonat.

— Numai să nu dăm greş ca atunci când l-am atacat pe francez.

— Vorba e să-i atacăm, fără să lăsăm vreo portiţă de scăpare, pe don Fernando şi pe doña Lucía şi...

— Să-i omorâm!

— Bravo!

Sunetul mai multor ceşti scăpate pe farfurioare reprezenta finalul acelei discuţii criminale în care se hotărâse sentinţa de moarte a lui don Fernando Marín şi a soţiei sale.

Preotul spuse:

— Această prevenire a clopotarului este indispensabilă pentru ca eu să nu apar, nu-i aşa...?

— Da, părinte; îi vom spune că am auzit de nişte bandiţi care vor să atace biserica şi să fie pregătit să dea alarma la momentul oportun – zise Benites.

— Foarte bine. Eu voi da semnalul – sări Escobedo.

— Trebuie neapărat să răspândim zvonul în tot satul, sub diferite forme: sincer vorbind, să ne luăm măsurile de prevedere pentru bănuielile ulterioare – spuse Pancorbo; după care urmară aceste fraze:

— Eu voi spune că vor să jefuiască casa preotului.

— Eu că vine un batalion dispersat.

— Proştilor! Eu spun că nişte arequipeni vor s-o fure pe Fecioara făcătoare de minuni.

— Nemaipomenit! Dar, sincer vorbind, oamenii se vor duce la biserică – observă Pancorbo.

— Nu, domnule; asta e ca să-i adunăm şi după aceea le spunem că tâlharii s-au refugiat la don Fernando şi... poc! clarifică Estéfano Benites.

— Da. E bine aşa; restul merge de la sine, pentru că mulţimea zăpăcită nu mai judecă – reflectă preotul Pascual, întinzându-i un păhărel lui Estéfano şi altul lui Escobedo.

— Să nu uităm să-l compromitem pe judecătorul de instrucţie.

— Sincer vorbind, să nu uităm de asta.

— Judecătorul de instrucţie îşi face veacul la matroană, mă voi duce acum acolo să-l momesc – se oferi Benites.

— Să mergem – ziseră toţi, şi începură să dea mâna cu preotul care se despărţi de ei, spunându-le:

— Deci prudenţă, fiilor – şi ieşiră unul câte unul îndreptându-se în direcţii diferite.

Preotul rămase să vorbească în taină cu guvernatorul, nu fără a se cinsti din licoarea pe care o recomandase.

— Băiatul ăsta, Benites, e de milioane! Curajos şi prevăzător.

— Întocmai, părinte; sincer vorbind, chestia cu judecătorul de instrucţie ne-ar fi scăpat.

— Da, bine se spune că tineretul de azi ştie multe.

— Şi precis că-l găseşte acum de jurnă la matroană. Sincer vorbind, ce neruşinată şi bună fată e! Cred că şi dumneata, părinte, dai târcoale acelor mahalale, sincer vorbind – spuse cu un aer glumeţ don Sebastián, la care preotul răspunse râzând:

— O, domnule guvernator! şi-l bătu prietenește pe umăr.

— Adio, părinte, e timpul să plec, sincer vorbind,

noaptea e răcoroasă ca la pol.

— Îţi pui o boneţică pe cap şi te duci să sforăi – spuse preotul Pascual umplând două păhărele şi întinzându-i unul lui Pancorbo.

— Ce să sforăi! Sincer vorbind, nici nu mă duc acasă; o să rămân pe-aici, la Rufa, ca să văd mai bine cum se descurcă băieţii.

— Bine, bine, don Sebastián, aşa că, pe curând – spuse preotul strângând mâna prietenului său.

Un sfert de oră mai târziu, în toate prăvăliile unde se vindea băutură, se auzeau certuri, gălăgie, cântece marinăreşti cu acompaniament de ghitară şi mandolină şi chiuiturile dansului, după cum curgea vinul în valuri.

Şi victimele destinate sacrificiului, cu pacea în suflet şi fericirea în inimile lor iubitoare, se îndreptau în acelaşi timp spre casa lui don Sebastián, călăul lor neştiut, în căutarea soţiei acestuia.

XV

SOARELE FERICIRII LUMINA CASA doñei Petronila cu cele mai curate raze.

Doña Petronila era mama norocoasă pentru că strânsese în braţele sale, după o lungă absenţă, pe iubitul ei Manuel, visul nopţilor ei, delirul zilelor ei triste, pe fiul inimii sale.

Manuel, care plecase, copil fiind, din Kíllac, se întorsese transformat în toată puterea cuvântului, nepierzând o zi din şcolile prin care trecuse.

Manuel stătea lângă mama lui, având mâinile acesteia între ale sale, contemplând-o, înfrumuseţat de mulţumire, făcându-şi confidenţe de familie.

Don Fernando şi Lucía apărură la poartă. Doña Petronila şi Manuel văzându-i, se ridicară, mama prezentându-şi fiul cu acel limbaj specific mamelor bune.

— Doamnă Lucía, domnule Marín, acesta este Manuel, copilul meu, care era atât de mic când a plecat...

— Doamnă Petronila.

— Don Manuel – spuseră la rândul lor soţii Marín.

— Doamnă, supusul dumneavoastră... domnule – zise Manuel. Şi doña Petronila continuă cu sinceritatea sufletului său:

— Dumneavoastră nu-l cunoaşteţi căci abia a venit după şapte ani şi opt zile. Luaţi loc – spuse, făcând un gest spre canapea.

— Ce tânăr simpatic este băiatul dumneavoastră, doña Petronila – remarcă Lucía.

— Pălăria dumneavoastră, don Fernando – spuse Manuel luând pălăria pe care musafirul o ţinea în mână şi

punând-o pe masă. Se aşezară unii lângă alţii şi discuţia începu expansivă şi sinceră.

Manuel era un tânăr de 20 de primăveri, de statură potrivită, adică nici înalt nici scund, cu trăsături plăcute şi voce al cărei timbru sonor atrăgea simpatia ascultătorilor. Buzele sale roşii, delicate, erau umbrite de o mustaţă foarte neagră şi ochii săi mari ieşeau în relief prin cearcănele ce-i înconjurau. Uşurinţa în exprimare şi purtarea amabilă completau imaginea unui tânăr interesant.

— V-aţi ales o meserie? întrebă don Fernando adresându-se lui Manuel.

— Da, domnule Marín, sunt în anul doi la Drept; vreau să devin avocat, dacă o să am noroc – răspunse cu modestie fiul doamnei Petronila.

— Te felicit, prietene; vastul câmp al jurisprudenţei oferă plăceri inteligenţei – spuse don Fernando, la care Manuel replică:

— Orice altă profesiune, le oferă, domnule, când o faci cu voinţă şi dăruire...

Manuel ar mai fi continuat dar se auzi o împuşcătură care le făcu pe doamne să tresară şi pe bărbaţi să se ridice.

Lucía, ca lovită de trăsnet, îl luă de braţ pe soţul ei şi îi spuse:

— Haide, să mergem, Fernando.

— Da, domnişoară; mergi cu grijă şi închide bine uşile locuinţei dumitale – spuse confuză doña Petronila.

— Ce-ar putea fi? întrebă Manuel fără să dea prea mare importanţă.

— E puţin obişnuit pe aici – zise don Fernando. La acestea, Lucía observă:

— Dacă sunt hoţi?...

— Să mergem – spuse don Fernando, oferindu-i braţul Lucíei, dar Manuel interveni în acea clipă, cerându-i permisiunea să-i însoţească soţia şi, dându-i braţul acesteia cu un surâs curtenitor, ieşiră toţi trei.

Doña Petronila îşi zise:

— Inima mea de mamă nu poate fi liniştită ştiindu-l pe Manuelito pe afară şi urmă grupul la o oarecare distanţă, călcând cu grijă.

Manuel, care din prima clipă îi simpatiză pe soţii Marín, spuse Lucíei:

— Doamnă, eu, care la sosirea în Kílliac am crezut că voi muri de plictiseală în acest sătuc, l-am găsit încântător datorită prezenţei dumneavoastră şi a domnului Marín.

— Mulţumesc, cavalere; aţi folosit foarte bine vorbele galante învăţate la oraş – răspunse Lucía cu un surâs amabil.

— Nu, doamnă, cuvintelor mele le lipseşte acea galanterie formală. Fără dumneavoastră şi fără mama, cu cine m-aş fi putut înţelege aici? replică Manuel şi adăugă cu tristeţe: Azi după-amiază, am cunoscut vecinii şi i-am compătimit.

— E foarte adevărat, don Manuel, dar dumneata îi ai pe părinţii dumitale şi pe noi ca prieteni.

— Da, don Manuel, pentru un tânăr, care vine de la oraş, asta e foarte trist, vă dau dreptate – spuse la rândul său don Fernando, ca un soţ delicat care astfel dovedea că este atent la ceea ce discuta soţia lui.

— Îmi pare rău numai că poate nu vom rămâne mult timp pe aici, pentru că afacerile lui Fernando se vor încheia repede – răspunsese Lucía.

— Cu atât mai rău pentru mine, dacă va trebui să-mi prelungesc şederea, care trebuie să fie de numai patru sau şase luni – zise Manuel.

Don Fernando o luă înainte pentru a deschide poarta, căci ajunseseră deja acasă.

— Intră să te odihneşti, Manuel – spuse Lucía lăsând braţul însoţitorului ei.

— Nu, mulţumesc, doamnă. Mama ar fi îngrijorată dacă aş întârzia şi aş vrea să evit această neplăcere – răspunse Manuel scoţându-şi pălăria în semn de despărţire.

— Oricând eşti binevenit la noi, prietene – menţionă don Fernando.

— Ştiu, mii de mulţumiri şi cât de curând vă voi face o vizită. Noapte bună! repetă Manuel strângând mâna prietenilor săi şi dispăru pe străzile întunecoase ale târgului străbătute de câte un beţivan.

Lucía şi don Fernando luară câteva măsuri de precauţie, aşa cum le recomandase doña Petronila, dar văzând că totul era liniştit, se duseră la culcare.

Suprafaţa unui lac limpede, în care se reflectă imaginea pescăruşilor, nu este atât de liniştită ca somnul cu care i-a narcotizat zeul Amor, bătându-şi aripile sidefii deasupra frunţii Lucíei şi a lui don Fernando. Inimile lor înmănunchiate într-o singură suflare, băteau, în aceeaşi cadenţă, fericite.

Dar această odihnă n-a fost ca obişnuitul somn al materiei.

Spiritul care nu doarme şi se agită, luptă cu forţa presentimentului, acest semn misterios, al sufletelor bune; scuturând trupul Lucíei, o trezi şi-i inspiră nehotărâre, teamă, îndoială, tot acest angrenaj complicat de senzaţii care te cuprind în nopţile de insomnie.

Lucía simţea acele tresăriri nervoase pe care nu şi le putea explica, în faţa unui pericol necunoscut pentru ea, şi gândul său zbura spre acele zgomote de la miezul nopţii care, asemănătoare cu fâlfâitul aripilor sau scârţâitul uşilor, duc la teamă mai întâi şi apoi îţi poartă gândul spre fiinţele cele mai iubite, fie că nu sunt de faţă, fie că le îmbrăţişezi cu toată tandreţea.

Ea veghea.

Bătrânul şi singurul ceas al târgului bătu de 12 ori, marcând miezul nopţii şi în acea clipă vibră în aer sunetul sonor al clopotului de la biserică. Glasul său de bronz nu chema la slujbă paşnică şi la izolarea sufletului; chema locuitorii la luptă şi la asalt cu impunătorul semnal al înţelegerii dintre Estéfano Benites şi clopotarul care aştepta în turn.

Şi aşa cum grindina pe care norii negri o aruncă în mijlocul fulgerelor, tot astfel începu să plouă cu pietre şi gloanţe asupra casei fără apărare a lui don Fernando.

Mii de umbre se încrucişau în diferite direcţii şi vacarmul începu să crească precum valul enorm pe care furtuna îl ridică în golful mărilor, ca să-l spargă în piaţă cu un muget răguşit, înspăimântător.

Răzmeriţa era îngrozitoare.

Ordinele sălbatice şi contradictorii, când în spaniolă, când în quechua se auzeau totuşi prin zgomotul pietrelor şi gloanţelor.

— Veneticilor!

— Hoţilor!

— Súhua! Súhua!

— Intriganţilor! strigau şi unii şi ceilalţi.

— La moarte! La moarte!

— Huañuchiy!

— Omorâţi-i! – repetau mii de voci.

Şi vibraţia cadenţată a clopotului care suna alarma era răspunsul întregului vacarm.

Lucía şi don Fernando părăsiră patul aşa cum erau îmbrăcaţi şi o luară la fugă pentru a scăpa sau a cădea în mâinile implacabililor lor călăi, pentru a-şi găsi moartea crudă şi prematură în mijlocul acestei mulţimi îmbătate de alcool şi de ură.

XVI

JUAN YUPANQUÍ ŞI MARCELA, după izbânzile obţinute, plecară de la doña Lucía şi ajunseseră la ei acasă cu Margarita şi Rosalía, aceste stele strălucitoare ale colibei, ale căror destine erau însemnate cu pecetea pe care Dumnezeu o pune în fiecare predestinat pe harta evoluţiilor sociale.

În mintea lui Juan Yupanquí nu-şi mai găseau locul gândurile criminale din ajun. Nu mai era atins de spectrul sinuciderii, care îndoliază inimile celor ce rămân şi omoară speranţele credincioşilor.

Dumnezeu a ales-o pe Lucía să-l determine pe Juan să creadă iar în Providenţa smulsă din inima sa de preotul Pascual, de guvernator, şi de perceptor sau vechil, trinitate înfricoşătoare care personifica aceeaşi nedreptate.

Juan credea din nou în bine, îşi recăpătase optimismul şi intra în viaţă cu un nou elan, pentru a-şi dovedi recunoştinţa veşnică binefăcătorilor săi.

Marcela nu va mai fi văduva unui sinucigaş, a unui dezertor al vieţii, al cărui cadavru, înmormântat la malul unui râu sau la marginea unui drum pustiu, nu va mai cere de la ai săi pace, suspine şi nici rugăciuni.

Stând în colibă, Juan spuse soţiei sale:

— Ne vom ruga în zorii zilei şi îţi jur să-mi dedic puterile şi viaţa protectorilor noştri.

— Juanuco!... Nu ţi-am spus? Şi eu îi voi sluji până la bătrâneţe.

— Şi eu, mamă – adăugă Margarita.

Şi toţi trei începură să o înveţe pe Rosalía, explicându-i

că acei oameni n-au luat-o datorită rugăminţilor cavalerului Fernando şi ale doamnei Lucía de la casa mare. Şi punând-o să îngenuncheze în fundul colibei, cu mâinile împreunate spre cer, o făcură să repete sublimele cuvinte de binecuvântare şi de slavă.

— Acum aprinde focul – spuse Juan Margaritei.

— O să prăjim nişte cartofi, uite şi nişte ardei iute – zise Marcela scoţând câteva frunze de porumb răsucite şi legate cu un fir de lână.

— Mâine vom tăia o găină, Marcela; sunt foarte mulţumit, iar cumătrul nostru o să ne împrumute vreo doi pesos – spuse vesel Juan.

— Aşa îmi place, tata. Sau îi vom cere popii restul, răspunse femeia aşezând lângă soţul ei două străchini smălţuite.

— Ce rest? De unde? întrebă Yupanquí.

— Ce frumoasă va fi Margarita noastră când va sta la domniţa Lucía, nu? spuse femeia schimbând vorba.

— Fără îndoială, ah! Ea o s-o-mbrace cu rochii d-ale lor.

— Dar mă doare sufletul când mă gândesc că ea nu se va mai uita la noi ca acum, când e o fetiţă – spuse suspinând Marcela apropiindu-se să pună un lemn pe foc.

— De ce te gândeşti la asta? Doamna Lucía o s-o înveţe să ne respecte – răspunse indianul.

— Binecuvânteaz-o, Pachamac! adăugă Marcela cu pioşenie.

— Mamă, şi când doamna Lucía o să fie mama mea o să plec cu ea? întrebă Margarita.

— Da, fetiţo – răspunse mama.

— Şi tu, şi Juan al meu şi Rosalía mea? Insistă Margarita.

— O să venim să te vedem în fiecare zi – răspunse Marcela fără a uita de ceea ce pregătea de mâncare, în timp ce Juan, care o mângâia pe Rosalía ţinând-o pe genunchi, zise:

— Se pare că ţi-ai dat drumul la limbă.

— Aşa se pare – răspunse Marcela întorcând cartofii

care se prăjeau; dar Margarita întrebă iar:

— Şi-o să-mi aduceţi zmeură şi cuiburi de vrăbii?

— Da, o să-ţi aducem toate astea dacă o să înveţi să coşi şi să ţeşi lucrurile atât de frumoase pe care le ştie doamna Lucía – răspunse Marcela scoţând în acelaşi timp cartofii şi punându-i în străchinile care se aflau lângă soţul ei.

Cina a fost gustoasă şi frugală; rugăciunea Rosalíei ajunse la cer aducând somnul binefăcător pentru familia lui Juan Yupanquí, care se odihnea fără viermele îndoielii în modestul pat al mulţumirii.

Un căscat prelung al lui Juan o făcu să înţeleagă pe Marcela că soţul ei era aproape adormit şi că fetele îi urmaseră exemplul, coliba cufundându-se într-o linişte absolută.

Şi în timp ce aici domneşte spiritul Tihnei, să vedem ce se întâmplă în casa parohială.

XVII

O UMBRĂ NEAGRĂ, SPERIATĂ ŞI neliniştită, se plimba de la un capăt la altul al încăperii complet întunecate, căci îi lipsise curajul de a aprinde lampa cu ulei de in sau lumânarea de seu fabricată de lumânărarul satului, cu miresmele ei de mirt şi de rozmarin fiert, care dă albeaţă şi consistenţă grăsimii animale.

Crima s-a împăcat mereu cu întunericul nopţii.

În faţa unei ferestruici cu baluştri şi frunze de lemn pictate cu pământ galben, se afla un pat din lemn de *zumbaillo,* cu baldachin, cu perdele de damasc de mătase, a căror vechime explica însuşi locul în care se aflau.

Patul larg şi confortabil, cu ciudata lui perdea făcută din mii de bucăţele de caşmir de diferite culori, ingenios combinate de o femeie harnică şi cu imaginaţie, sau de vreo femeie cucernică de la oraş, era pe jumătate desfăcut şi într-o oarecare dezordine. Lângă pat, stătea pe o banchetă din lemn, răsturnată pe perne, o femeie primită pe ascuns şi pe care sluga o anunţase de cu seară, pe când preotul se afla în conciliabul.

Preotul Pascual aştepta rezultatul groaznicelor combinaţii urzite de el, în întuneric, pentru a nu plana asupra lui nici cea mai mică bănuială, ca în cazul în care l-ar fi găsit treaz şi cu lumina aprinsă la aceste ore înaintate din noapte; şi din când în când îşi ciulea urechile spre fereastra deschisă.

— Ce ai, omule? Niciodată nu te-am văzut atât de neliniştit – îndrăzni să spună femeia.

— N-ai auzit împuşcătura aceea? răspunse preotul bâlbâindu-se, căci rachiul de tătănească îşi făcea efectul şi cuvintele ieşeau stâlcite.

— Împuşcătura aia! dar de la ea au trecut atâtea ore şi acum e linişte – argumentă femeia.

— Să nu jefuiască biserica; am auzit nişte veşti proaste aseară, de la vecini – spuse preotul sec, cu intenţia de a anihila maliţia feminină, căci ideea de a părea nevinovat clocotea în mintea să.

— Hoţi în Kíllac? Hoţi în biserică? Ha, ha! – răspunse femeia ridicând vocea şi izbucnind în râs.

— Taci, femeie pierdută – se înfurie preotul bătând cu piciorul în podea.

— Vino, omule; întinde-te puţin...

— Taci, diavoliţă – o întrerupse preotul Pascual.

— Nu fi iar prost, după... prostiile pe care le-ai făcut – replică femeia căutându-i ceartă.

Şi preotul nu avu altă scăpare ca să evite o discuţie aprinsă care îl învinovăţea, decât să meargă şi să se culce lângă ea, scoţând din buzunar un batic de mătase cu care se legă la cap.

Şi o bufniţă trecu pe deasupra casei parohiale, făcând să se audă fâlfâitul ei sinistru şi prevestind nenorociri cu cântecul ei lugubru ce îngrozeşte oamenii simpli.

Don Sebastián nu ajunsese acasă.

Doña Petronila chemă doi servitori pentru a-i trimite în căutarea soţului ei, dar Manuel spuse, luându-şi pălăria şi bastonul de acacia:

— Mă duc eu, mamă.

— Pentru nimic în lume! Ah, fiule. Îmi spune inima ceva. Împuşcătura aceea, absenţa îndelungată a tatălui tău, vânzoleala lui Estéfano, toate acestea mă îngrijorează – adăugă pe un ton trist doña Petronila; dar Manuel, mânat de nobleţea sentimentelor sale şi, poate de dubla dorinţă, reluă:

— Tocmai de aceea, mamă, eu trebuie să merg după don Sebastián şi să-l scap de pericol şi de compromisuri...

— Ar fi inutil, băiatule; tu nu şti ce încăpăţânat e! Ah! Te rog, Manuel! – adăugă doña Petronila îmbrăţişându-şi fiul care rămăsese tăcut, pe gânduri, câteva clipe şi doña Petronila, profitând de tăcere, insistă rugătoare:

— Datoria ta este să ai grijă de mine, Manuel! Sunt mama ta, nu mă lăsa singură! Pentru numele lui Dumnezeu...!

— Nu voi pleca, mamă – spuse Manuel energic, sprijinindu-şi bastonul de perete şi scoţându-şi pălăria.

— Aşa da, Manuelito! Poate voi reuşi să dorm. Să mergem.

— Da, culcă-te, mamă; noaptea e foarte rece şi s-a făcut târziu.

— Du-te la tine în cameră şi, pe curând – spuse doña Petronila privindu-şi fiul cu satisfacţie.

XVIII

LA PRIMELE SUNETE ALE CLOPOtului şi la primele împuşcături, vătafii lui don Fernando fugiră înspăimântaţi în căutare de adăpost, pentru că înţeleseseră că erau atacaţi.

Don Fernando se pregătea de apărare şi ieşi în cămaşă să ia o puşcă de vânătoare care era deja încărcată; dar Lucía se opuse rugătoare, repetând neliniştită:

— Nu, Fernando, nu! Salvează-te, salvează-mă, să ne salvăm...

— Şi ce să facem, fetiţo? N-avem altă scăpare decât să murim fără apărare – zise don Fernando, încercând să liniştească spaimele soţiei sale.

— Să fugim, Fernando – spuse Lucía, profitând de ultimele cuvinte ale soţului.

— Pe unde, scumpă Lucía? Ieşirile casei sunt deja păzite de ei – răspunse don Fernando luând o cutie de cartuşe Remington şi punând-o în buzunarul pantalonilor.

Ameninţările se repetau din ce în ce mai îngrozitoare şi implacabile.

— Bandiţilor!

— Veneticilor

— Intruşilor!

— Da, la moarte! La moarte!

Erau cuvintele care reuşeau să se audă în acest vârtej al răzmeriţei.

Pe neaşteptate, răsună o voce proaspătă, fără aburii alcoolului care, cu toată mândria şi seninătatea curajului, spuse:

— Înapoi, mizerabililor! Nu se omoară aşa uşor!

O altă voce o urmă pe prima, zicând:

— Ne-au înşelat, mişeii!

— Nici vorbă de hoţi – observă aceeaşi voce.

— Aici trăiesc oameni onorabili – strigă unul curajos.

— Veniţi după mine! – ordonă prima voce şi în acea clipă se ivi o femeie cu o lumânare de seu într-un felinar de sticlă, care proiecta o lumină slabă.

Împuşcăturile şi clopotul încetară.

Mulţimea începuse a se răspândi care-încotro.

Intrarea casei lui don Fernando era complet distrusă şi grămezi de pietre zăceau alături de porţile transformate în aşchii.

— Aduceţi felinarul aci! – strigă un om, strecurându-se prin mulţime; şi la lumina firavă a felinarului, Manuel o recunoscu pe doña Petronila.

— Mamă, tu aici? – spuse Manuel surprins.

— Fiule, sunt alături de tine! – răspunse doña Petronila cu groaza întipărită pe chip, dându-i felinarul fiului pentru ca împreună să identifice morţii şi răniţii.

Primul cadavru pe care îl recunoscuseră era al unui indian la ale cărui picioare se afla o femeie scăldată, de asemenea, în sânge şi lacrimi, ţipând cu disperare:

— Vai! Mi-au omorât bărbatul! Mi-au omorât şi protectorii!

Juan şi Marcela săriseră în ajutor de la primele împuşcături, îndreptându-se spre casa lui don Fernando.

Juan căzuse străpuns de un glonte care, intrându-i în plămânul drept, ieşise rupându-i o coastă şi distrugându-i ficatul.

Marcela, rănită şi ea în umăr, sângera puternic. Lângă ea zăceau trei cadavre de indieni.

— Mamă! – spuse Manuel atrăgându-i atenţia doñei Petronila – indiana aceasta va muri numaidecât dacă nu va primi ajutor.

— S-o scoatem, de aici şi s-o vadă infirmierul – replică doña Petronila.

— Cine ne ajută? – zise Manuel şi mai mulţi bărbaţi se

prezentară oferindu-se s-o ajute pe Marcela.

Tânărul întreprinzător care, sfidând furia gloatei îmbătate, îşi croise drum şi stăvilise răzmeriţa, îşi spuse văzând grija tuturor pentru a-i ridica pe morţi şi a-i ajuta pe răniţi:

— E clar! Revolta este fructul unei greşeli mai degrabă demne de iertare decât de pedeapsă.

Câţiva oameni o ridicară pe Marcela complet slăbită pentru a o duce la doctor.

— Încet, cu grijă! – spuse doamna Petronila.

— Vai! Vai!... Unde mă duc? – întrebă Marcela acoperindu-şi rana cu cealaltă mână şi adăugă apoi tânguindu-se:

— Fetele mele...! Rosacha! Margarita!

— Ce s-o fi întâmplat cu don Fernando şi Lucía? – se întrebă Manuel cu un interes crescând; şi în acele clipe se iveau zorii unei zile pentru a lumina feţele vinovaţilor.

XIX

EXISTA CINEVA ÎN AFARĂ DE Manuel care dorea să ştie ce soartă avusese familia Marín.

Acesta era preotul Pascual, care făcu risipă de argumente pentru a aplana conflictul cu doña Melitona, căci aşa se numea femeia care îi ţinuse de urât în acea noapte sinistră.

Imediat ce clopotul şi împuşcăturile încetară, preotul Pascual îşi spuse în sinea lui:

— La această oră s-a ajuns la un rezultat oarecare! Şi adresându-se Melitonei adăugă cu ipocrizie: — Se pare că a încetat zarva, nu-i aşa?

— Da, cred că a trecut, părinţele. Doamne, – şi ce spaimă am tras! – răspunse Melitona făcând pe îngrozita, la care preotul replică:

— Nici mie nu mi-a fost prea uşor, încă de când am auzit prima împuşcătură am crezut că au atacat biserica, şi tu care te încăpăţânai...

— Din fericire, ne-am dat seama imediat că era în altă parte, da' cum de ţi-a trecut prin cap să ieşi?

— Doamne fereşte! Bine că m-ai oprit, Melitona; nu degeaba se zice că femeile...

— Şi ce-a fost, părinte? – întrebă cu inocenţă femeia.

— Chestii politice, probabil; slavă domnului că n-am ieşit, slavă domnului! – repetă preotul în a cărui inimă creştea nerăbdarea de a afla rezultatul, cu toate că reuşea să-şi domine emoţiile simulând calmul.

Melitona adormi fără alte explicaţii, dar preotul rămase treaz aşteptând neliniştit ivirea zorilor.

Nici nu se crăpase bine de ziuă că se şi auziră paşii oamenilor care străbăteau străzile. Preotul tuşi puternic desfăcându-şi baticul cu care se legase la cap şi, punându-l sub pernă, spuse:

— Du-te, Melitona; tu care eşti femeie trebuie să fi foarte curioasă; interesează-te ce s-a petrecut în realitate azi-noapte în această zonă care, după cum socotesc eu, a fost... mi se pare spre casa lui don Fernando; eu o să mă pregătesc de slujbă.

— Acuşica, părinţele – răspunse doña Melitona arătându-se mulţumită de însărcinare; se închină de trei ori, se îmbrăcă încheindu-şi mantia de caşmir violet căptuşită cu negru şi ieşi.

Primele persoane pe care le întâlnii îi dădură informaţii aproape exacte despre asaltul casei lui don Fernando Marín; dar dornică să ducă preotului ştiri verificate de ea însăşi, ajunse chiar la locul întâmplării.

— Doamne! Ce îndrăzneală! Ce barbari! Ah, uite, totul e sfărâmat! – spunea mergând printre ruine şi privind rămăşiţele.

Lucía şi don Fernando erau vii şi nevătămaţi, înconjuraţi de oameni, în biroul lor, iar Manuel, cu toată indignarea inimii sale curate, şi cu toată înflăcărarea vârstei, spunea cu glas ridicat:

— Este de neconceput o asemenea nedreptate, domnule Fernando. Acest sat este un sat de barbari şi salvarea dumneavoastră a fost un miracol. Povestiţi-ne cum s-a întâmplat.

— Minunea a înfăptuit-o Lucía – răspunse pe un ton sec don Fernando, înnodându-şi cravata (care din zăpăceală rămăsese nelegată) şi străbătând cu paşi mari camera.

— Doamnă Lucía! – spuse în loc de alte cuvinte Manuel, îndreptându-şi privirea spre canapea pe care se afla doamna Marín profund emoţionată şi mirosind din când în când săruri dintr-o sticluţă de Bohemia, al cărei dop i-l scosese puţin.

Don Fernando, continuându-şi ideea, spuse:

— Ce groaznic! Mulţi vor şti ce înseamnă să trezeşti în mijlocul neorânduielii pofta de moarte, căci în ţară se tolerează şi se asistă frecvent la aceste revolte şi lupte civile, care în numele lui Pezet, Prado sau Pierola, aduc teroarea şi spaima, fie în numele unei revoluţii, fie în numele vreunei rezistenţe! Dar, ceea ce puţini vor cunoaşte este trezirea din somnul fericirii printre plumbii ucigaşi în zgomotul măcelului auzit prin pereţii propriului dormitor!

— Gata, don Fernando! Ajunge! – strigară câteva voci.

— Ce atrocitate! – adăugă Manuel trecându-şi mâna prin păr şi don Fernando, răspunzând la prima întrebare a lui Manuel, nelămurită în mijlocul acestui tumult natural de gânduri, spuse:

— Eram hotărât, Manuel, să mă sacrific şi să mor în luptă. Dar lacrimile bunei şi sfintei mele soţii m-au făcut să mă gândesc la salvarea mea pentru a o salva şi pe ea. Am fugit amândoi prin peretele din stânga şi ne-am refugiat în spatele unei îngrădituri din piatră, care se află în faţa locului atacat şi de acolo am văzut asaltul casei noastre, eroismul dumitale, devoţiunea maternă a doñei Petronila, sfârşitul sărmanului nostru Juan şi rănirea nefericitei Marcela.

— Bietul Juan! Biata Marcela! Acum, că ne-a unit nenorocirea, sentimentele mele se vor îndrepta spre ea şi spre fiicele ei – spuse Lucía suspinând cu profundă tristeţe, întrerupându-şi soţul.

— O, da! Margarita, Rosalía, de azi înainte aceste porumbiţe fără cuib vor întâlni stafia tatălui lor în această casă – afirmă don Fernando.

— S-o aducem aici pe Marcela ca să fie bine îngrijită – grăi Lucía înduioşată; şi adresându-se tânărului adăugă: Manuel, te implor în numele prieteniei, ocupă-te dumneata de asta.

Şi Manuel răspunse cu entuziasmul tinereţii:

— Chiar acum, doamnă; dumneata zâna cea bună, vei tămădui rănile unei mame, iar noi, don Fernando, vom

avea grijă de cei vinovaţi.

La aceste ultime cuvinte o paloare mortală îi cuprinse chipul, pentru că numele lui don Sebastián îi trecu prin minte; al lui don Sebastián, soţul mamei sale, omul pe care el îl numea tată.

Îşi luă automat pălăria, salută şi ieşi grăbit întâlnindu-se cu doña Melitona, care ascultase totul la uşă fără să piardă o vorbuliţă.

Don Fernando se aşeză lângă Lucía şi îşi scoase o ţigară.

Cum doña Melitona crezu că aflase destul făcu cale întoarsă pentru a-l informa pe preot, care aştepta nerăbdător sosirea „rubedeniei" sale, pentru ca după aceea să poată merge la slujbă.

Melitona spuse intrând şi scoţându-şi mantia:

— Am veşti proaste, părinţele.

— Bravo, Melitona, ia zi, ce-a fost?

— Se spune că don Fernando avusese nu ştiu ce socoteli de încheiat cu nişte negustori de lână şi că don Sebastián îşi pusese obrazul pentru nu ştiu cine şi de aici s-a ivit neînţelegerea şi a pornit scandalul, iar alţii au crezut că e vorba de hoţi şi au tras clopotele – relată Melitona cu gesturi largi.

— Prin urmare a fost o răfuială personală? Clopotarul o să ia o săpuneală zdravănă pentru a nu mai fi nesocotit cu clopotele sale – zise preotul cu viclenie.

— Aşa spuneau, părinţele, dar fiul lui don Sebastián, un tânăr sosit de curând, era acolo la don Fernando, prieten de-al lor, şi a spus că el o să-i pedepsească pe vinovaţi – îl lămuri Melitona.

— Aşa a spus? – întrebă preotul; şi muşcându-şi buzele adăugă pentru sine: Tânăr imberb! Când taică-tău îţi spune: „Taci, aici eu...", şi chiar fără asta, cine e mai bătrân ştie mai multe...

Şi peste puţin timp se auzi clopotul satului chemând la slujbă.

XX

INTRAREA MARCELEI, RĂNITĂ, aşezată pe o targă de lemn şi urmată de două orfane, în aceeaşi casă de unde cu o zi înainte ieşise mulţumită şi fericită, o impresionă atât de mult pe Lucía, care se afla singură în acele momente, încât nu-şi putu stăpâni lacrimile şi se îndreptă plângând spre muribundă.

Ceru ca targa să fie aşezată într-o cameră curată; o luă în braţe pe Rosalía, o mângâie pe Margarita şi rosti printre suspine:

— Dragele mele, bietele de voi.

Apoi se adresă Marcelei, aşezându-se lângă ea:

— Oh, scumpa mea! De câtă resemnare ai nevoie! Te rog să te linişteşti, să ai răbdare...

— Domniţă, nu ţi-e frică să ne mai aperi? – spuse indiana cu glas pierdut şi privire galeşă, dar Lucía, fără a-i răspunde la această întrebare, continuă:

— Ce slăbită eşti! – şi adresându-se celor doi servitori care se aflau la uşă porunci: Să-i pregătiţi puţină supă de găină cu câteva felioare de pâine prăjită; trebuie s-o îngrijim cu toată atenţia.

Chipul Marcelei dezvăluia groaznicele ei suferinţe, dar cuvintele Lucíei parcă i le mai alinase. Aceasta era influenţa binefăcătoare pe care o exercita asupra ei femeia aceea plină de bunătate care, în ciuda faptului că infirmierul din Kíllac declarase că rana era mortală şi că sfârşitul era aproape, fiindcă glonţul rămăsese înfipt în omoplat, unde ajunsese străbătând umărul stâng, şi febra îi cuprinsese deja trupul, îşi revenea văzând cu ochii.

Astfel trecură două zile în care speraseră s-o salveze.

Cum intră don Fernando, Lucía îl întrebă nerăbdătoare:

— Fernando, şi cadavrul lui Juan?

— A fost îngropat cu toate onorurile cuvenite, pe socoteala mea. L-au depus într-un mormânt provizoriu – răspunse don Fernando satisfăcându-i în amănunt întrebarea Lucíei care spuse:

— De ce provizoriu, dragule?

— Pentru că este posibil ca judecătorii să facă o nouă cercetare, îndoindu-se de ceea ce am hotărât eu să se facă – răspunse don Fernando scoţând o hârtie din buzunar.

— Ce formule, Doamne Dumnezeule! Şi ce scrie în certificatul ăsta? Ia să văd?

— Aici se constată – reluă don Fernando desfăcând hârtia şi citind, „că Juan Yupanquí a murit instantaneu datorită unui proiectil tras de la o anumită înălţime şi că sfărâmându-i omoplatul drept, traversase oblic cei doi plămâni, distrugându-i arterele.”

— Acest raport va ajuta la cercetări şi la prinderea făptaşului? – întrebă Lucía interesată.

— Ah, fetiţo! Puţine speranţe trebuie să nutrim că vom izbuti ceva – zise don Fernando împăturind şi punând la loc hârtia.

— Şi preotul Pascual ce zice?

— Nu i-a fost greu deloc să spună câteva cuvinte la mormântul lui Juan Yupanquí, aşa cum nu mi-a fost mie să-i pun o cruce de lemn la cap – răspunse don Fernando răsucindu-şi mustaţa.

— Poate ignoră amănuntele atacului pe care l-am suferit!

— Să le ignore? Prostii, scumpo. Eu îl cred implicat.

— Da? Asta mai lipsea să fim dispreţuiţi de aceşti oameni! Şi judecătorii? – insistă Lucía indignată.

— Judecătorii şi autorităţile au luat câteva măsuri în sensul că au păstrat pietrele îngrămădite la uşa noastră drept corpuri delicte – răspunse don Fernando râzând şi imediat faţa lui se întristă dezvăluind, astfel, profunda lui

decepţie; sau poate scepticismul pe care toate acele întâmplări îl generaseră în inima sa nobilă şi însetată de dreptate.

Discutând astfel, soţii Marín traversară coridorul care ducea de la o încăpere la alta şi intrară în camera Lucíei, unde se aşezară faţă în faţă. Lucía pe canapea şi don Fernando pe un scaun; stând pictor peste picior îi spuse soţiei sale:

— O să te necăjesc, scumpo; cred că mai este puţin must de *quinua* şi orez; dă-mi un pahar.

— Imediat, dragule – zise Lucía ridicându-se şi ieşind din încăpere.

Un minut după aceea, doamna Marín se întorcea cu un pahar aşezat pe o tavă de porţelan, conţinând o licoare lăptoasă presărată cu scorţişoară pisată, care incită văzul şi mirosul, şi-l dădu soţului.

Don Fernando bău cu lăcomie, puse paharul pe masă, îşi şterse mustaţa cu o batistă parfumată şi se întoarse la atitudinea de mai înainte, spunându-i Lucíei:

— Ce băutură plăcută. Nu ştiu cum de există oameni care preferă în locul acesteia berea obişnuită.

— Într-adevăr, scumpule; eu nu pot să suport berea asta populară.

— Şi revenind la sărmanul Juan, ştii, fetiţo, că acest indian mi-a trezit mai mult interes după moartea sa? Se spune că indienii sunt nerecunoscători şi Juan Yupanquí a murit tocmai din recunoştinţă.

— După mine în Peru nu s-a stins această rasă cu principii de dreptate şi nobleţe, care-i caracterizează pe fondatorii imperiului cucerit de Pizarro. Chestia e că toţi cei de teapa „notabilităţilor” de aici l-au pus pe indian pe aceeaşi treaptă cu animalele reproducătoare – zise Lucía.

— Mai e încă ceva, fetiţo, reluă don Fernando; s-a dovedit că sistemul de alimentaţie a degenerat funcţiile cerebrale ale indienilor. Cum ai observat deja, aceşti dezmoşteniţi mănâncă foarte rar carne, iar cuceririle ştiinţei moderne ne demonstrează că activitatea

cerebrală este strâns legată de nutriţie. Indianul, condamnat la o alimentaţie vegetariană dintre cele mai neobişnuite, trăind cu frunze de nap, bob fiert şi frunze de *quinua,* fără albuminoizi şi săruri organice, creierul său nu are de unde lua fosfaţii şi lecitina fără niciun efort psihic; nu face decât să li se umfle creierul pe care-l scufundă în întunericul gândurilor, făcându-i să trăiască la acelaşi nivel cu animalele lor de povară.

— Sunt de aceeaşi părere, dragă Fernando, şi te felicit pentru dizertaţie, cu toate că eu nu înţeleg, dar dacă s-ar traduce în engleză te-ar onora cu titlul de DOCTOR ŞI SAVANT ÎN ORICE UNIVERSITATE DIN LUME – răspunse râzând Lucía.

— Mare şmecheră eşti! Dar aici m-a onorat numai râsul tău – spuse Fernando roşind uşor, pentru că vorbele soţiei îl făcură să înţeleagă că se lansase într-o discuţie ştiinţifică, poate pedantă şi nelalocul ei.

— Nu, dragă. Ce? Dacă râd e numai... pentru formalismul cu care am început să discutăm asupra acestor lucruri la mormântul unui indian atât de deosebit ca Juan.

— Deosebit, nu, Lucía; dacă într-o zi vor apărea zorii adevăratei independenţe a indienilor, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom asista la evoluţia regeneratoare a rasei oprimate şi umilite de astăzi – răspunse don Fernando revenind la expansiunea sa verbală.

— Nici acum nu te contrazic dragule, dar vorbind despre morţi, am uitat de cei vii. Mă duc să văd dacă i-au dat să mănânce Marcelei – spuse Lucía şi ieşi cu pas uşor.

XXI

MANUEL NU AVUSESE NICI MĂCAR o oră de odihnă adevărată de când începuseră funestele întâmplări care au zguduit populaţia din Kíllac.

Imediat ce poruncise mutarea Marcelei în casa Lucíei, la care asistase şi el o vreme, începu să facă cercetări prudente, folosind pentru aceasta isteţimea, calitatea pe care o dă buna educaţie căpătată într-un colegiu serios. Din aceeaşi prudenţă fugea de o explicaţie imediată cu don Sebastián şi îşi impuse îndepărtarea momentană de casa domnului Marín.

Dar toate întâmplările au un deznodământ. Într-o dimineaţă, întorcându-se acasă tăcut şi gânditor, absorbit de o singură idee, o găsi pe mama sa preparând nişte peşte care, spintecat în două, cu ingredientele respective ca piper, ceapă tocată, sare, ardei iute şi unt, aşezat într-un vas de pământ, aştepta să fie băgat la cuptor.

Văzându-l pe fiul său, doña Petronila spuse:

— Manuelito, ce mult îţi plăcea peştele la cuptor! Îţi aminteşti, dragule? De aceea îl prepar chiar eu. Cine să gătească pentru băiatul meu?

— Mulţumesc, mamă. Pune repede bunătatea asta la foc şi du-te în camera ta – zise Manuel, pentru a cărui inimă fu un balsam acea scenă simplă de familie, spunându-şi apoi în drum spre camera doñei Petronila:

— Binecuvântate fie mamele! Cine n-a simţit răsfăţul şi mângâierile mamei sale şi n-a primit sărutările cu care ne-a strâns la pieptul lor, oh! nu ştie ce este dragostea.

Odată intrat în dormitor, îşi trase un scaun lângă masă, îşi sprijini coatele şi-şi lăsă capul în mâini într-o atitudine

meditativă.

Ce combinaţii făcuse!

Toate firele pe care le-a urmărit în cercetările întreprinse, împreună cu persoanele care i s-au alăturat, l-au ajutat să întrevadă adevăraţii autori ai asaltului asupra casei lui don Fernando Marín, între aceştia desprinzându-se figurile lui don Sebastián, preotului Pascual şi a lui Estéfano Benites.

Sosi doña Petronila şi, bătându-l pe umăr, îi spuse:

— Ai adormit, Manuelito?

Manuel tresări speriat, o privi drăgăstos, se ridică şi răspunse:

— Nici vorbă, mamă; mintea mea neliniştită mă ţine treaz. Aşază-te să stăm de vorbă.

Şi trăgând alt scaun lângă al său i-l oferi mamei sale.

— Nu, fiule, eu o să mă aşez aici, pe acest scăunel; aici stau mai comod – răspunse doña Petronila refuzând scaunul şi aşezându-se pe un taburet acoperit cu un covoraş şi aranjându-şi rochia.

— Cum vrei – spuse Manuel, aşezându-se la rândul său.

— Bănuiesc despre ce vrei să-mi vorbeşti. Doamne, ce lucruri groaznice s-au petrecut! Nu? Nu mi-am revenit nici până acum; văd numai feţele indienilor morţi, scăldaţi în sânge, plini de noroi. Doamne! Doamne!

— Ah, mamă! Sub ce stea nefastă m-am întors să asist la aceste întâmplări? Dar sunt lamentări inutile, mai bine să încercăm să reparăm ceva, să-l salvăm pe don Sebastián – replică Manuel, începând confidenţele între mamă şi fiu.

— Ah, fiule! La ce bun să-ţi povestesc tot? De când l-au făcut guvernator pe tatăl tău, a devenit altul şi... nu mă mai înţeleg cu el...

— Da, ştiu. Am înţeles totul, mămico, din prima clipă.

— Vorbeşte-i tu; pe tine o să te asculte.

— Mi-e teamă că nu! Dacă eu aş fi fost într-adevăr fiul lui, ar fi vorbit în el vocea dragostei părinteşti dar... tu... tu ştii...

— Şi de ce aduci vorba despre asta? – spuse doña Petronila supărată.

— Iartă-mă, mamă. Să trecem la subiect. Tu trebuie să mă ajuţi, dar cu dragoste, fără cuvinte amare, fără reproşuri, nimic din toate astea; pur şi simplu trebuie să-l facem să renunţe la funcţia de guvernator şi pentru restul, voi suporta consecinţele; m-am gândit la asta. Acum trebuie să-l văd pe poltronul de popă.

— Nu vorbi aşa despre un sacerdot. Doamne! Cel ce ia în derâdere numele lui cade în dizgraţie!

— Mamă, omul care abuzează de funcţie merită să fie dispreţuit; dar să nu vorbim de el ci de don Sebastián. Du-te la el în cameră şi încearcă să-i vorbeşti, pregăteşte-l sufleteşte pentru a mă primi şi pe mine.

— Chiar acum? – întrebă doña Petronila ridicându-se brusc.

— Da, mamă, nu e timp de pierdut – zise Manuel încheindu-se la haină.

Şi doña Petronila ieşi încet. Ajungând la uşa camerei lui don Sebastián, se opri câteva clipe, se închină şi intră.

Manuel se plimba de la un capăt la altul în camera mamei sale adâncit în gânduri, pentru că întrevederea cu don Sebastián va trebui să fie cam brutală pentru el.

Tot plimbându-se, deodată îi sări în ochi un vas de lut aşezat pe colţul unui dulăpior, care îi atrase atât de mult atenţia încât, examinându-l, spuse:

— Asta trebuie să fie un *huaco*[2] foarte valoros; ce argilă fină... şi aceste desene atât de impecabil executate; ce bine sunt făcute motivele şi umbrele de pe mantia pe care o poartă fluturând indianul, care o fi vreun şef de trib.

— Manuelito, se pare că Chapaco e în toane bune – spuse doña Petronila intrând veselă.

— Ce i-ai spus? – întrebă curios Manuel, punând vasul la loc.

— Eu n-am vrut să-i spun nimic din cele cu care te-ai

[2] antichitate dezgropată din mormintele incaşilor

însărcinat tu, dar i-am zis că ar fi mai bine să renunţe la funcţie, pentru că va avea neplăceri după arestarea vinovaţilor din noaptea trecută.

— Nu i-ai spus că este bănuit şi el?

— De ce să-i fi spus asta? Doamne! Ar fi sărit cât colo de furie. Eu nu îndrăznesc...!

— Dar ce a răspuns până la urmă?

— „Ştiu eu cum să procedez”, mi-a spus bine dispus. Du-te, îl îndemnă doña Petronila, luându-l de mână pe fiul său.

Manuel o sărută pe frunte şi se îndreptă spre camera lui don Sebastián Pancorbo, guvernatorul din Kíllac.

XXII

DON SEBASTIÁN STĂTEA RĂSTURnat într-un fotoliu, înfăşurat într-un poncho pluşat, legat la cap cu o basma roşie de mătase, ale cărei colţuri, formând un nod, îi cădeau pe frunte. Era vizibil preocupat.

— Bună ziua, domnule – spuse Manuel când intră.

— Bună ziua. De unde ai apărut, Manuel? Sincer vorbind, de când te-ai întors nu ne-am văzut mai mult de trei ori – răspunse don Sebastián, ascunzându-şi preocuparea.

— Nu este vina mea, domnule; dumneavoastră n-aţi fost acasă.

— Sincer vorbind, cu prietenii ăştia şi cu funcţia pe care o exercit nici nu-ţi mai aparţii; ai dreptate, Manuelito – spune guvernatorul.

Şi căutând parcă un mod de a-şi scuza purtarea, adaugă:

— Ceea ce s-a petrecut noaptea trecută, sincer vorbind, fiule, ne-a pus în mare pericol, fără a putea stăvili dezordinea care s-a creat. Ce să facem fără forţă armată? Dar tu te-ai purtat foarte bine... şi, sincer vorbind, şi don Fernando ăsta e de vină.

— Am venit să vorbesc cu dumneata în mod serios despre ce s-a întâmplat noaptea trecută. Nu pot să stau cu mâinile încrucişate când văd că eşti acuzat.

— Eu? – tresări Pancorbo.

— Dumneata, domnule.

— Şi cine e ăla? Să vedem, cine? Sincer vorbind, vreau să-l cunosc.

— Nu vă înfuriaţi, domnule, liniştiţi-vă şi să discutăm ca între tată şi fiu; aici nu ne aude nimeni – replică Manuel, muşcându-şi buzele.

— Şi tu, ce zici? Vorbeşte! Sincer vorbind, îmi place ideea.

— Din toate cercetările pe care le-am întreprins rezultă... aproape sigur că preotul Pascual, dumneata şi Estéfano Benites aţi organizat şi condus acest complot împotriva lui don Fernando, pentru restituirea banilor de împărţeală şi înmormântare.

Don Sebastián făcu feţe-feţe la fiecare cuvânt al lui Manuel şi, în final, palid, pradă unui tremur nervos, fără a se mai putea stăpâni, izbucni:

— Au spus asta? Sincer vorbind, ne-au trădat!

— Nu eraţi numai voi singuri; şi alţi indivizi au luat parte la complot, uneltirile care se pun la cale, între mai mulţi şi la un pahar, nu poartă pecetea discreţiei – reluă Manuel calm.

— O fi Escobedito; sincer vorbind, îmi inspira bănuieli acest tinerel.

— Cineva a fost, don Sebastián; nu mai e timp de presupuneri, ci de a te pune pe dumneata la adăpost de orice neplăcere.

— Şi la ce te-ai gândit, fiule? – întrebă don Sebastián, schimbând tonul.

— Ca dumneata să renunţi imediat la funcţia de guvernator – răspunse tânărul.

— Asta nu, sincer vorbind, asta nu! Să renunţ să fiu o autoritate în satul în care m-am născut? Nu, nu, nici nu-mi propune aşa ceva, Manuel – zise don Sebastián supărat.

— Dar trebuie s-o faci înainte de a fi destituit, e mai bine; dumneata ai fost luat de curent, autorul principal este preotul, o să mă înţeleg eu cu el, iar dumneata, don Sebastián, îţi semnezi demisia. De când eram de-o şchioapă te-am numit tată, toţi mă cred fiul dumitale şi dumneata nu te poţi îndoi de mine, nici să-mi dispreţuieşti sfaturile; fac toate acestea din dragoste

pentru mama mea, din recunoştinţă pentru dumneata – spuse Manuel epuizându-şi arsenalul motivelor de convingere şi ştergându-şi fruntea pe care curgea sudoarea datorită discuţiei în care a trebuit să amintească iar paternitatea sa necunoscută societăţii.

Don Sebastián era copleşit, îl îmbrăţişă pe Manuel, spunându-i:

— Procedează, deci, cum crezi, sincer vorbind... dar preotul să nu rămână nepedepsit.

— Totul se va aranja cât se va putea mai bine pentru dumneata, domnule, şi mai târziu vom merge la don Fernando pentru că e nevoie să cădeţi la o înţelegere. Acum mă duc la preotul Pascual. Pe curând – spune Manuel luându-şi pălăria.

Şi ieşi îndreptându-se spre casa parohială, în timp ce don Sebastián repeta printre dinţi, clătinând din cap:

— Escobedito, sau Benites... nişte puştani...!

În acest timp, preotul Pascual îşi lua liniştit micul dejun, înconjurat de doi motani, unul negru şi celălalt galben cu alb; un câine lăţos dormita cu capul pe labele dinainte, întins cât era de lung pe pragul casei şi sluga, cu braţele încrucişate, într-o atitudine umilă, aştepta în picioare, lângă câine, ordinele stăpânului său.

Când auzi paşi şi-l văzu pe Manuel, preotul luă o farfurie adâncă şi, întorcând-o, acoperi cu ea altă farfurie în care se afla un porumbel gătit *a la criolla,* cu câte o roşie pe fiecare aripă şi cu un fir de pătrunjel în cioc.

— Părinte – zise Manuel intrând, scoţându-şi politicos pălăria.

— Tinere Manuel, cărei fericite ocazii îi datorez plăcerea de a te vedea? – întrebă preotul.

— Cauza venirii mele nu cred să vă fie necunoscută, părinte – răspunse Manuel cu asprime, pentru că se pregătise să-l abordeze fără menajamente.

— Fiule, sunt surprins – spuse preotul schimbând tonul şi ridicând distrat furculiţa de pe masă.

Manuel, care rămăsese în picioare, se aşeză pe un

scaun, apoi continuă:

— Fără introducere, părinte; revolta care în noaptea trecută a umplut de ruşine şi a îndoliat satul este opera dumitale...

— Ce spui, neobrăzatule? – făcu preotul mişcându-se în scaun, surprins să audă pentru prima oară pe cineva cum i se adresează de la egal la egal şi pe un ton acuzator.

— Fără calificative, părinte; aminteşte-ţi că nu sutana face să fie respectat omul, ci invers, căci sutană îmbracă atât sacerdoţii demni, cât şi cei ticăloşi – replică Manuel.

— Şi ce probe ai avea dumneata pentru o astfel de acuzaţie?

— Toate de care are nevoie un om pentru a-l acuza pe altul – reluă cu simplitate tânărul.

— Şi dacă în locul meu ar fi fost altă persoană în faţa căreia ar fi trebuit să-ţi pleci capul ruşinat? – spuse preotul Pascual, lovind în masă cu furculiţa pe care o ţinea încă în mână şi crezând că-i dăduse o lovitură decisivă lui Manuel.

Dar tânărul, fără să-şi piardă cumpătul, răspunse cu aplomb:

— Această persoană la care dumneata faci aluzie părinte, a fost, din nenorocire, o marionetă în mâinile dumitale, cum au fost şi alţii...

— Ce spui, tinere? – strigă furios preotul, cuprins de îndoială. Ţi-o fi spus ticălosul de Pancorbo?...

— Ceea ce auzi părinte şi să fim concişi – zise Manuel.

— Mai concis ai fi dumneata plecând – sări preotul furibund.

— Să nu vă aşteptaţi că plec, părinte, înainte de a lămuri situaţia.

— Şi ce pretinzi dumneata? – întrebă parohul schimbând tonul şi stăpânindu-şi pornirile colerice.

— Ca dumneata şi don Sebastián să reparaţi răul făcut, înainte ca justiţia să-i pedepsească pe delicvenţi.

— Ce-mi aud urechile? Dumnezeule! Don Sebastián, slab de înger cum e, m-a trădat...! – exclamă preotul

înfrânt definitiv de Manuel, care tocmai îl pomenise pe tatăl său.

Dar ca înecatul care se agaţă şi de un pai, reveni:

— Vei fi dumneata un fiu denaturat care-şi acuză propriul tată?

— Sigur că nu, din moment ce alerg pentru îndreptarea situaţiei şi atenuarea vinei care oricum îi aparţine, căci credinţa noastră religioasă ne învaţă că fără prealabila iertare a răului nu vom găsi deschise porţile raiului.

— Aha! Asta te-au învăţat profesorii, ca să nu iei în seamă acuzaţia adusă tatălui dumitale? – întrebă preotul cu ironie, angajat în acţiunea sa de dezvinovăţire.

— Încă ceva, părinte, m-au învăţat că fără onestitate nu există cetăţean, nici patrie, nici familie, şi repet că nu-l acuz pe don Sebastián, caut probe pentru a-i atenua vina...

Ar mai fi continuat tânărul, dar apăru un servitor al lui don Fernando, foarte speriat şi desfigurat, strigând încă de la poartă.

— Părinte, părinte, veniţi la un muribund.

— Du-te, părinte, să-ţi îndeplineşti datoria de preot şi... vorbim după aceea – spuse Manuel, observând că exista un martor şi, înclinându-se, ieşi.

Preotul se duse să-şi ia pălăria şi, privindu-l pe Manuel care pleca, spuse cu dispreţ:

— Căcat cu ochi!

Apoi descoperi farfuria pe care o ferise de praf şi mirosind-o murmură:

— Mi s-a răcit porumbelul... În sfârşit, o să-l mănânc la întoarcere.

XXIII

SOŢII MARÍN DEPUNEAU TOATE eforturile pentru salvarea bolnavei, dar, din nefericire, starea ei se înrăutăţea pe zi ce trece, scurtându-i viaţa.

Aflându-se la ora aceea cu don Fernando, cu care conversa într-o dulce intimitate, Lucía spuse:

— Ce mister, Fernando! Marcela a venit în casa noastră, liniştită şi fericită, în căutare de ajutor pe care l-a găsit în numele caritǎţii; noi ne bucurăm de mult bine şi din aceste acţiuni înălţătoare şi sfinte a rezultat nenorocirea tuturor!

— Aminteşte-ţi, fetiţo, că datoria vieţii este lupta şi că mormântul binelui este săpat de ignoranţă. Triumful constă în a nu te lăsa îngropat...!

În uşă apăru Margarita ca o furtună, strigând:

— Domniţă, te cheamă mama.

— Vin îndată – răspunse Lucía.

Şi adresându-se soţului ei cu o bătaie uşoară pe umăr:

— La revedere, dragule – spuse –; şi se îndreptă spre camera Marcelei.

Aceasta stătea în capul oaselor, sprijinită de mai multe perne din dril trandafiriu. Văzând-o pe Lucía, ochii i se umplură de lacrimi, şi, cu vocea slăbită şi sacadată, exclamă:

— Domniţă... o să... mor...! Vai...! Fetele mele...! porumbiţe fără cuib... fără sprijin... şi fără mamă...! Vai...!

— Sărmană Marcela, eşti foarte slăbită, nu te agita! Nu vreau acum să-ţi ţin discursuri pentru a-ţi dovedi cât de întortocheate sunt căile Domnului, dar tu eşti bună, tu... eşti creştină – spuse Lucía, aranjându-i păturile care îi

alunecaseră de pe pat.

— Da... domniţă...!

— Dacă ţi-a sosit ceasul. Marcela, fii liniştită! Fetele tale nu sunt păsări fără cuib; aceasta e casa lor; eu le voi fi mamă...!

— Dumnezeu... să te răsplătească...! Vreau să-ţi dezvălui un secret... care să rămână în inima ta... până în clipa... în care va trebui să-l mărturiseşti – spuse bolnava făcând eforturi de a mai continua.

— Care? – întrebă Lucía apropiindu-se mai mult.

Şi Marcela, lipindu-şi buzele aproape îngheţate de urechile soţiei lui don Fernando, murmură cuvinte ce o făcură pe Lucía să se uite de mai multe ori îngrozită la bolnavă, care, la sfârşit, o întrebă:

— Îmi promiţi... domniţă?

— Da, ţi-o jur pe Hristos răstignit pe cruce – răspunse Lucía emoţionată.

Şi sărmana martiră, pentru care clipele agoniei se apropiau, adăugă ceea ce însemna despărţirea de lucrurile lumeşti:

— Dumnezeu să te răsplătească...! Acum... vreau să mă spovedesc... după aia... mă aşteaptă... moartea!

Se anunţă sosirea preotului Pascual, la al cărui salut Lucía răspunse cu răceală, luându-le de mână pe Rosalía şi Margarita cărora trebuia să le distragă atenţia ca să nu asiste la plecarea definitivă a mamei lor.

Parohul, ajungând lângă patul muribundei, ascultă spovedania victimei sale.

Margarita nu se mai putea lăsa păcălită.

Ochii îi erau înroşiţi de plâns.

Va mai plânge, însă, când o va vedea pe mama ei pe umerii unor străini, care o vor duce să o depună pentru totdeauna în pământul umed al cimitirului.

Sărmană Margarita!

Cu toate acestea, în durerea sa, nu realiza cât de mare îi era nenorocirea.

Scoţându-le pe fete pentru a le încredinţa unei

servitoare, care să le îmbrace cu rochiile cusute la maşina „Davis”, Lucía îşi spuse:

Sfânta naivitate a copiilor! Ah! Copilăria îmbracă totul în căldura unui soare strălucitor, în timp ce bătrâneţea îngheaţă totul în frigul scepticismului. Au dreptate bătrânii să fie sceptici după ce i-au cunoscut pe oameni? Fetelor – adăugă cu voce tare – duceţi-vă cu Manuel care vă va da biscuiţi şi rochiţe frumoase.

Şi plecă în căutarea lui don Fernando, care lucra în biroul său. Aproape în acelaşi timp sosiră Manuel cu don Sebastián. Când îi văzu, Lucía, frângându-şi mâinile, se întrebă speriată:

— Ce se va întâmpla azi în această casă, în care într-un interval atât de scurt s-au petrecut evenimente atât de tragice a căror durată nu poate fi măsurată încă? Ce nouă dramă se va desfăşura în căminul meu, unde o mână nevăzută a adunat acum pe principalii actori, urmăritor şi urmăriţi, vinovaţi şi nevinovaţi, în prezenţa unei mame care se află la marginea mormântului săpat de aceste „notabilităţi”, care, la un aşa zis atac împotriva obiceiurilor lor, îşi urmăresc numai scopurile personale, fără a dispreţui practicile injuste? Doamne, Dumnezeule...!

— Sluga dumneavoastră, doamnă Lucía – spuse Manuel întâlnind-o pe soţia domnului Marín aproape de uşa biroului, unde intrară urmaţi de don Sebastián.

— Domnilor – răspunse Lucía cu o repulsie evidentă pentru don Sebastián, care, scoţându-şi pălăria, salută:

— Bună ziua, doamnă... domnule...

— Bună, don Manuel; bună ziua, don Sebastián – vorbi don Fernando stăpânindu-şi impresia dezagreabilă pe care i-o produsese prezenţa celui de-al doilea.

Dar Manuel, prevăzând impresia aceea şi pentru a atenua lucrurile, fu primul care începu discuţia:

— Domnule Fernando, am venit să ne punem de acord asupra felului în care vom putea da satisfacţie unui sat care a fost jignit cu aceeaşi ignoranţă cu care se loveşte

un câine turbat.

— Să mă mulţumeşti pe mine, don Manuel, nu este foarte greu, într-adevăr; eu, mai mult sau mai puţin, am studiat caracterul oamenilor acestui sat, care se dezvoltă fără stimulentul unui exemplu bun şi al unui sfat sănătos, care, cu preţul propriei sale demnităţi va păstra ceea ce el numeşte „obiceiul pământului”. Dar, cum se mai refac victimele pe care le-a provocat? – întrebă domnul Marín, imprimând cuvintelor sale asprul accent al adevărului şi al reproşului.

— Dar, sincer vorbind, câţi morţi au fost? — îndrăzni să întrebe don Sebastián cu voce tremurândă.

— Poftim! Dumneata nu ştii, don Sebastián? Dumneata care eşti autoritate locală? Ciudat lucru, foarte ciudat! – spuse don Fernando drept orice răspuns, făcând un pas spre scaunul pe care stătea soţia sa.

— Firească dumneavoastră uimire – se grăbi să spună Manuel – va fi satisfăcută, don Fernando, când veţi afla că tatăl meu nu a ieşit din casă după întâmplările pe care am avut norocul să le stăvilesc, ţinându-i locul ajutorul de guvernator, conform legii.

— Această sârguinţă prevăzătoare şi foarte gândită nu-l scuteşte de responsabilităţi – observă Lucía cu ascuţimea naturală a minţii sale de femeie.

Dar Manuel, prompt de fiecare dată, spuse:

— Doamnă, eu care am venit în momente atât de tragice pentru Kíllac, pentru acest sat în care m-am născut, nu puteam rămâne nepăsător; trebuia să caut să îndrept lucrurile, să preîntâmpin noi fărădelegi şi l-am convins pe tatăl meu să renunţe la postul în care... n-a ştiut să se menţină. Vreau să mai îndrept câte ceva.

— Şi vei intra dumneata în lupta cu viciile care se bucură de privilegiul de a fi socotite împământenite, cu greşeli care dau roade sub copacul Obiceiurilor, fără exemple, fără stimulente, care trezesc sufletele din atonia în care le-a scufundat abuzul, dorinţa nesăbuită de câştig şi ignoranţa păstrată de speculă? Mi se pare foarte

greu, don Manuel – spuse domnul Marín.

Manuel nu era nici dezarmat, nici convins şi replică:

— Aceasta, desigur, aceasta este lupta tineretului peruan exilat pe aceste meleaguri. Sper, don Fernando, că civilizaţia care urmează, arborând steagul creştinismului pur, nu va întârzia să se manifeste, constituind fericirea familiei şi, ca o consecinţă logică, fericirea socială.

— Şi puterile dumitale vor fi suficiente, tinere Manuel? Te bazezi dumneata pe alte ajutoare în afară de cel pe care ţi-l dă mama dumitale şi pe care ţi-l oferim noi, prietenii? – întrebă don Fernando, oprindu-se din mers şi aruncând afară o bucăţică de hârtie pe care o făcuse ghemotoc în timpul discuţiei.

Lucía îşi încrucişă braţele obosită şi don Sebastián rămase drept ca un stâlp plantat sub o cupolă istorică.

— Cred că acest sat n-a fost molipsit de mârşăvie, oamenii lui sunt docili, ne-au dovedit-o chiar evenimentele pe care le regretăm şi mi se par uşor de condus pe drumul cel bun – spuse Manuel cu căldură.

— Nu te contrazic, Manuel, dar...

— Greşeala se poate îndrepta, sincer vorbind, domnule – îndrăzni don Sebastián.

— Sigur că da, când această greşeală nu te aruncă în eternitate, don Sebastián; sunt şapte răniţi, patru cadavre şi nenorocita de Marcela pe moarte, lăsându-şi fetele singure; în total orfani, văduve...

— În ce fel vei corecta dumneata aceste greşeli? – întrebă Lucía îndreptându-şi picioarele şi venind în ajutor soţului ei.

Don Sebastián îşi acoperi faţa cu mâinile ca un copil; Manuel păli, ştergându-şi sudoarea abundentă care-i cuprinsese fruntea şi vocea disperată a Margaritei răsună:

— Fie-vă milă...! Doamnă, domnule, vă rog...!

— Să mergem! – spuse Lucía ridicându-se cu viteza gândului şi, poruncindu-le celor prezenţi, cu privirea.

Toţi alergară lângă patul soţiei martire, a cărei viaţă se

stinse într-un suspin, rostogolindu-i-se pe obraz ultima lacrimă cu care îşi lua adio de la valea durerii.

Marcela zburase spre seninele plaiuri ale păcii eterne, lăsându-şi învelişul muritor pentru ca omul să discute în prezenţa lui despre teoria descompunerii organice care proclamă NIMICUL şi începuturile perfecţiunii mecanice pusă în mişcare de CEVA, al cărei început şi sfârşit de funcţionare reclamă o mână pricepută, revelându-l pe autorul naturii.

Cadavrul se afla acolo!

Şi don Sebastián, şi preotul Pascual, singurii responsabili de calamităţile petrecute în Kíllac, erau prezenţi în faţa rămăşiţelor moartei.

XXIV

BÂRFA ŞI COMENTARIILE ALERGAU din gură în gură, unele exacte, cele mai multe denaturate, şi indienii, ruşinaţi de docilitatea cu care au răspuns chemării clopotului şi au căzut în greşeala de a ataca paşnicul cămin al lui don Fernando Marín, hoinăreau prin împrejurimile târgului tăcuţi şi fricoşi.

Estéfano Benites îşi strânse tovarăşii în aceeaşi cameră a casei sale unde l-am întâlnit jucând cărţi şi, convingându-se de complicii săi că erau nehotărâţi, le spuse pentru a-i însufleţi:

— Facem haz de necaz.

— N-am crezut că glonţul va ieşi fără să apeşi pe trăgaci – zise Escobedo agitând codiriştea pe care o avea în mâini.

— Dacă vin judecătorii, ştiţi deja ce trebuie să faceţi – îi instrui Estéfano.

— Şi? Dacă ne pune să declarăm sub prestare de jurământ? – observă Escobedo.

— Nu ştim nimic, amice, şi... asta să ne-o amintim bine când încep cercetările; noroc că sunt secretarul Judecătorului de instrucţie.

— Să dăm vina pe indienii morţi – îşi dădu unul cu părerea.

— Să-l predăm pe clopotar; indianul ăsta are vaci şi putem să-l şicanăm – spuse altul.

— Omule, ai vorbit cu Rajita aseară? – întrebă Escobedo pe primul vorbitor.

— Eu nu, cel care a vorbit a fost don Estéfano – spuse celălalt.

— Da, eu am vorbit cu el – afirmă Benites.

— Şi cum a fost? Eu mă gândesc să-l citez pe Rajita pentru că este prieten bun cu mine şi pentru că avem o afacere împreună, cu o moară – spuse hotărât Escobedo.

— Iată ce i-am spus: Santiago, fii pregătit, că ştiu din nişte hârtii că pe-aici bântuie nişte bandiţi care jefuiesc biserici şi cum parohia satului e bogată trebuie s-o păzim.

— E bine. Rajita ţine mult la mine, e în stare să mă urmeze şi în iad – adăugă Escobedo surâzând şi lovindu-se uşor cu codirişteа peste picioare.

— Acum, aveţi grijă să vedeţi ce se întâmplă, da? Eu mă duc la don Sebastián să punem lucrurile la punct spuse Benites despărţindu-se de prietenii săi.

Şi fiecare se duse spre câte un mentidero[3], căci aşa se numeau colţurile pieţei, nume dat chiar de ei într-un moment de inspiraţie.

Răzmeriţa trecuse, aşa cum fusese urzită în casa parohială, deşi fără rezultatele scontate de acei conservatori înrăiţi în viciile lor.

Mulţimii adunate i se semnalase casa lui don Fernando ca refugiu al presupuşilor bandiţi şi, cum în momentele de exaltare gloata nu mai stă pe gânduri, a crezut şi a atacat. Aceasta a fost tragedia.

După aceea, intervenţia curajoasă a unui tânăr aproape necunoscut în sat, însoţit de o femeie atât de respectabilă şi iubită ca doña Petronila, impuse încetarea revoltei căreia îi urmă liniştea; şi apoi, cu această schimbare rapidă a sentimentelor mulţimii, veni regretul, oroarea celor săvârşite, căci în violetul zorilor apărea ca farsa cea mai josnică.

Autoritatea judecătorească se prezentă la locul nenorocirii şi doi experţi numiţi ad-hoc îşi expediară raportul în termeni pe cât de tehnici pe atât de obscuri pentru a ajunge la aflarea adevărului.

La intrarea lui don Fernando, a Lucíei, a lui don Sebastián şi a lui Manuel în camera Marcelei, care tocmai

[3] colţ sau loc pentru bârfitori.

murise, cadavrul cald încă zăcea întins pe un pat uşor de fier, acoperit cu o cuvertură albă cu dungi albastre şi roşii, cusută în sat. Braţele întinse lăsau descoperită o parte a umărului.

Îngenunchiat lângă patul mortuar, cu faţa ascunsă în mâini, stătea preotul Pascual.

Margarita, schimbată total, cu un capoţel negru de percal, cu părul despletit şi ochii roşii, cu lacrimile care izbucneau din inimă, o ţinea strâns de mână pe moartă.

Lucía scoase din buzunarul rochiei o batistă albă şi cu ea acoperi faţa defunctei, cu respectul pe care îl inspira acea martiră a dragostei materne, a recunoştinţei şi a încrederii.

În mintea Lucíei se îngrămădeau dezvăluirile pe care Marcela i le făcuse în ultimele clipe ale vieţii. Don Fernando şi don Sebastián rămaseră în mijlocul camerei, şi Manuel, uitându-se la Margarita, îşi simţi inima invadată de tot sângele din vene.

Intrase în acea cameră în momentul psihologic în care sunt răscolite marile pasiuni ale inimii? O cunoscuse pe Margarita într-o situaţie atât de solemnă şi când inima sa era predispusă atâtor senzaţii întâlnite în izbucnirea celei mai mari dintre pasiuni? Era o confuzie sau frumuseţea remarcabilă a Margaritei era cea care subjugă inima studentului în anul doi la Drept?

Nu ştim, dar micul arcaş săgetă sufletul Margaritei şi inima lui Manuel; şi lângă patul de moarte se născu dragostea care, având în faţă un obstacol de netrecut, îl va conduce pe acel tânăr, născut după cât se pare într-un mediu superior celui al Margaritei, în pragul fericirii.

Într-o cameră mortuară se vorbeşte foarte puţin.

Cuvinte spuse în şoaptă, paşi uşori ca şi cum încă s-ar priveghea un bolnav, acesta era cadrul unde se imita liniştea mormântului.

De data aceasta, preotul Pascual fu cel care întrerupse atitudinea de reculegere. Cu privirea goală şi cu vocea limpede, spuse:

— Rugaţi-vă Domnului, pentru că azi dând fericirea unei sfinte în cer, îmi redă un păcătos pe pământ. Fiilor! Fiilor! Iertare! Căci vă promit în acest loc sfânt, aici, în faţa rămăşiţelor unei martire, că acest păcătos va începe o nouă viaţă...!

Toţi rămaseră stupefiaţi şi-l priveau pe preotul Pascual crezându-l nebun.

Dar el, fără a-şi da seama, continuă:

— Să nu credeţi că în mine a murit sămânţa binelui care păstrează în inima omului cuvântul mamei creştine. Nenorocit e omul care e aruncat în deşertul preoţiei fără sprijinul unei familii! Iertare! Iertare...!

Şi îngenunche din nou într-o atitudine rugătoare.

— Aiurează – spuse unul.

— A înnebunit – observară alţii.

Don Fernando, înaintând, îl luă de braţ pe preotul Pascual, îi ridică şi-l conduse în biroul său pentru a se linişti.

Lucía, adresându-se celor prezenţi, spuse:

— Doamne...! Dar... să mergem! Să lăsăm în pace pe cine nu mai e printre noi.

Şi arătă spre Marcela.

Manuel, luând-o de braţ pe Margarita, răspunse cu voce dulce:

— Doamnă, dacă Marcela a plecat spre ceruri smulgând lacrimi, această copilă ne dă speranţe!

— Ai dreptate, Manuel. Margarita, dacă n-am putut s-o fac fericită pe mama ta, te voi face pe tine. Vei fi fata mea! – zise Lucía adresându-se orfanei.

Acele cuvinte căzură ca o ploaie dătătoare de viaţă peste tânărul, care, privind-o pe Margarita, îşi repeta în gând:

— Ce frumoasă e! E un înger! Ah! Şi eu o voi face fericită.

— Să mergem! – repetă Lucía luându-l de braţ pe don Sebastián care părea o statuie. Trebuie să îndeplinim ultimele îndatoriri pentru cea care a fost Marcela.

Şi-l scoase, lăsându-l pe Manuel s-o conducă pe orfană care, printr-o misterioasă combinaţie, ieşea din camera mortuară a mamei sale însoţită de omul pe care îl va iubi atât de mult.

XXV

POZITIVĂ E INFLUENŢA PE CARE o exercită faţă de semenii lui un om care, recunoscând că mersese pe calea cea rea, se opreşte pentru a face cale întoarsă şi cere ajutorul celor buni.

Cât de fără inimă şi de egoist ar fi secolul actual, ar fi nedrept ca remuşcarea să nu inspire interes şi să nu merite respect!

Cuvintele preotului Pascual stârniră nobilele sentimente ale lui don Fernando Marín în aşa măsură încât era gata să-l ajute, sau mai bine zis, să-l apere pe paroh de complicaţiile care ar surveni în cursul cercetărilor iniţiate de intervenţia judecătorului; dar domnul Marín era om cu experienţă, cunoscător al inimii omeneşti şi în atitudinea preotului Pascual văzu o faţetă diferită de cea pe care o vedea vulgul şi-şi spuse:

Aceasta este explozia fricii, zguduirea nervoasă produsă de spaimă; nu pot avea încredere în cuvintele acestui om.

Între timp, preotul Pascual, ca şi cum ar fi intuit gândul domnului Marín, îi zise:

— Nu vreau să mă opresc aici, don Fernando. Hotărârile însoţite de şovăială se destramă. Am fost mai nenorocit decât un criminal. Mint cei care, susţinând o teorie iluzorie, caută cinstea preoţilor departe de familie, aruncaţi în mijlocul turmei, când practica şi experienţa, ca două puncte de sprijin ale sferei care trebuie să ne indice fără greş ora, ne arată că este imposibil să se ajungă la degenerarea naturii umane.

— Dumneata puteai să fi un preot perfect, părinte

Pascual – răspunse soţul Lucíei accentuând cuvintele interlocutorului său.

— Da, în sânul familiei, don Fernando, dar azi – pot să ţi-o spun dumitale – singur, într-o parohie izolată, sunt un tată denaturat al unor copii care nu mă vor cunoaşte, amintirea femeilor care nu m-au iubit niciodată, un exemplu trist pentru enoriaşii mei, ah...!

Vocea parohului era sugrumată; picături mari de sudoare îi curgeau pe frunte şi privirea sa inspira mai degrabă teamă decât respect.

— Linişteşte-te, părinte Pascual, pentru ce atâta exaltare? – spuse don Fernando cu un gest de compasiune, surprins deodată pentru că cel pe care-l avea în faţă nu era preotul Pascual pe care îl văzuse şi cu care discutase de atâtea ori; era leul deşteptat din letargie de durerea unei răni mortale sfâşiindu-şi propriile măruntaie.

— Dezvăluirea Marcelei... – zise preotul drept orice răspuns, acoperindu-şi faţa cu mâinile şi apoi ridicându-le spre cer ca surprins de groază.

Erau oribile prin magnitudine şi transcendenţă acele cuvinte ale revelaţiei sacramentale? Fără îndoială.

Oricare ar fi fost ele, căzând pe o inimă pregătită deja pentru teroarea produsă de băutură şi de plăcerile care-l epuizaseră în braţele Melitonei, adăugându-se la acestea cuvintele lui Manuel ca o cutremurătoare insultă, totul trebuie să-i fi provocat izbucnirea.

În asemenea situaţii omul ajunge la una dintre cele două extreme ale vieţii sociale: virtute sau crimă.

Dar sărmanul organism al preotului era complet epuizat şi pocăinţa sa nu putea fi un indiciu al unei atitudini conştiente. Acela era delirium tremens care asaltează creierul, înfăţişându-i fantasme care vorbesc şi ameninţă. Buzele îi erau uscate, respiraţia fierbinte; dar, continuându-şi discursul întrerupt de o luptă interioară, spuse:

— Femeia e ca mierea: folosită în cantitate mare

distruge sănătatea... Sunt hotărât, don Fernando...!

Preotul Pascual delira şi căzu fără cunoştinţă pe jos, pradă unui acces de febră tifoidă, de unde-l luară repede şi îl duseră la casa lui lipsită de tandreţea şi grija unei familii.

Nu exista pentru nefericit altcineva decât slugile, un bărbat şi două femei, nici altă mângâiere decât cea a câinelui său.

XXVI

CULMILE ÎNALTE ALE MUNŢILOR care înconjoară Kíllac-ul erau acoperite cu acea paloare pe care o revarsă câteodată astrul rege când se scufundă la apus şi căruia, în popor, i se spune soarele păgânilor.

Seara era liniştită şi greierii zburau prin aer anunţând prin cântecul lor, cri-cri, sosirea nopţii.

Lucía şi Manuel, în prezenţa lui don Sebastián, se ocupau de ultimele pregătiri pentru înmormântarea Marcelei, când intră don Fernando căruia soţia sa îi spuse:

— Fernando! Tot se mai căieşte sărmanul preot?

— Fetiţo, părintele Pascual are febră mare şi în delir spune lucruri care zguduie inima – răspunse don Fernando, trecându-şi mâna peste frunte.

— Doamne ajută! Acum asta ne-ar mai lipsi să vină judecătorul; sincer vorbind, ar fi îngrozitor! – repeta lovindu-şi fruntea cu palma.

— Linişteşte-te, don Sebastián, să nu te îmbolnăveşti, spuse don Fernando punându-i mâna pe umăr.

În acea clipă, clopotele de îngropăciune răsunară cetind prin dangătul lor o rugăciune pentru Marcela, nevasta lui Yupanquí...

Lucía, care o avea lângă ea pe Margarita, îi spuse strângând-o la piept:,

— Hai s-o căutăm pe surioara ta Rosalía; n-am văzut-o de atâta timp...

Şi, adresându-se soţului, adăugă:

— Fernando, ocupă-te tu de ei; eu mă duc să le pregătesc culcuşul celor două PĂSĂRI FĂRĂ CUIB.

— Margarita! Margarita! – murmură Manuel la urechea

copilei. Lucía e mama ta, eu îţi voi fi... frate!

Şi o lacrimă alunecă pe obrazul tânărului, ca o perlă veritabilă prin care inima sa plătea Lucíei chiar dragostea arătată orfanei, al cărei altar al adoraţiei se şi ridicase în sufletul său cu crinii imaculaţi ai primei iubiri.

A iubi înseamnă a trăi!

PARTEA A DOUA

I

INIMA OMULUI ESTE CA CERUL plin de nori: nesfârşit în manifestările sale şi egal în cursul dezlănţuirilor furtunoase.

După noaptea vijelioasă vine ziua cu lumină şi soare.

După întâmplările triste pe care le-am povestit în prima parte a acestei istorii, populaţia Kílliac-ului intră într-o perioadă de linişte, asemănătoare epuizării ce urmează unei munci istovitoare, cu toate că furtuna stârnită în inima lui Manuel lua proporţii considerabile, biciuită de singurătate şi de lipsa de ocupaţie.

Astfel trecură luni după luni.

Deschizându-se ancheta pentru descoperirea adevăraţilor vinovaţi ai asaltului, demersurile pregătitoare, cu tehnicismul lor juridic, n-au putut să desemneze, nici să bănuiască nimic din ceea ce noi ştim, procesul desfăşurându-se cu încetineala însufleţită a inculpatului, încetineală cu care în Peru se procedează lăsând crima nepedepsită şi, poate, ameninţată nevinovăţia.

Cu toate acestea, dosarul se îngroşa: în fiecare zi se adunau hârtii nesemnate, constând în declaraţii ample ale martorilor care, nici când se refereau la vârstă, stare socială şi religie nu erau convingători în minciunile lor.

L-au citat pe domnul Marín la tribunal ca parte vătămată şi în ciuda intenţiei pe care o avusese de a nu se amesteca în acest proces, se prezentă, conform citaţiei judecătorului de instrucţie însărcinat de prima instanţă cu întocmirea dosarului.

Judecătorul de instrucţie, care era don Hilarión Verdejo,

bărbat deja înaintat în vârstă, de trei ori văduv, înalt şi ciupit de vărsat, actualul proprietar al moşiei „Manzanares” pe care a cumpărat-o la executarea testamentului episcopului don Pedro Miranda y Claro, stătea, cu o figură gravă în birou, în faţa unei mese de pin, într-un fotoliu de lemn tapiţat cu piele, din cele care se fabricau în Cochabamba (Bolivia) acum 40 de ani şi care azi, în oraşele din Peru, sunt o raritate.

Cu Verdejo se aflau doi bărbaţi dintre cei care ştiau să depună mărturie şi pe care-i va folosi ca martori la procedură. Domnul Marín nu întârzie să apară şi judecătorul îl primi întinzându-i mâna şi spunându-i:

— Veţi ierta dumneavoastră, don Fernando că v-am făcut să veniţi pân’aci; io ar fi trebuit să vin pân’acolo; dar dom judecător...

— Fără scuze, domnule judecător, e în regulă – răspunse domnul Marín şi don Hilarión începu lectura câtorva documente care-l convinseră pe don Fernando, o dată în plus, că ar fi fost caraghios din partea lui dacă ar fi dat curs acelui proces, demn de a fi condus de oameni serioşi.

— Trecem la procedură, domnule judecător? – întrebă don Fernando.

— Să mai aşteptăm o ţâră, domnul meu; pana nu va întârzia să scrie – spuse Verdejo puţin înfuriat, aranjându-şi pălăria pe un colţ al mesei şi privind mereu spre uşa pe care, în sfârşit, apăru Estéfano Benites cu pana după urechea dreaptă. Salută foarte grăbit şi trăgându-şi un scaun zise:

— Am întârziat mult, domnule; scuzaţi-mă – şi luă în acelaşi timp pana, o înmuie în călimară şi o aşeză în poziţia de a transcrie pe hârtia pe care o avea în faţă ceea ce-i va dicta don Hilarión.

— Pune dumneata antetul, don Estéfano, „frumos”, că e afacerea prietenului nostru domnu Marín.

Benites după ce scrise câteva rânduri, răspunse:

— Sunt gata, domnule.

Atunci don Hilarión tuşi pentru a-şi drege vocea şi pe un ton sentenţios, sau mai bine zis ca un elev care-şi spune lecţia învăţată pe dinafară, începu astfel:

— Întrebat dacă ştie şi e sigur că au avut loc incidente cu arme de foc în acest sat, în noaptea de cinci a lunii prezente, răspunse...

— Că da, ştie şi e sigur, căci fusese atacată casa lui – se grăbi să dicteze don Fernando, dornic să cruţe de câteva greşeli de redactare pe judecător.

— Cu declaraţia asta îţi distrugi dumneata toţi duşmanii, don Fernando – spuse Verdejo, făcând pauze în vorbire.

Don Fernando se limită să tacă, iar judecătorul continuă:

— Întrebat dacă ştie cine a atacat casa sau dacă cunoaşte autorii atentatului...

— Da, spuse don Fernando cu tărie.

Auzind acest răspuns, Estéfano îşi ridică privirea, surprins de o lovitură atât de neaşteptată. Cercetă figura domnului Marín, şi, cu toate că nu putu descoperi nimic, dacă acesta ştia ceva în legătură cu participarea sa la complot, din acel moment ceva se schimbă în scrisul lui, demonstrând că pulsul nu-i mai bătea normal.

Martorii schimbară o privire semnificativă care nu-i scăpă judecătorului.

— Aşa stând lucrurile, vom avea arestări – şi, socotind că muncise suficient, adăugă: — Pentru azi ajunge, don Fernando; o să continuăm mâine, dacă ne ajută Dumnezeu, pentru că sunt aşteptat să iau o hotărâre. Isuse! Ce ocupat e un judecător... şi încă fără... – spuse, scărpinându-şi palma stângă cu degetele de la dreapta.

— Cum doriţi dumneavoastră, domnule judecător, pentru mine nu e urgent – răspunse don Fernando Marín, luându-şi pălăria şi salutând.

— Domnule Marín, iertaţi-mă: cine-mi plăteşte drepturile mele de... secretar?

— Nu ştiu, amice – răspunse don Fernando, clătinând

din cap şi abandonând sanctuarul legii.

Îndată ce au rămas singuri, Verdejo, adresându-se „scribului” său, observă:

— A spus că-i cunoaşte, nu?

— Da, don Hilarión; dar ca s-o dovedească trebuie să dărâme stâncile, cum spunea Cachabotas – răspunse Benites, ştergând pana cu o bucăţică de hârtie.

— M-am gândit şi eu la asta, don Estéfano, că nu degeaba am atâţia ani în magistratură, că măcar capeţi experienţă.

— Şi acum că mi-am adus aminte, domnule, ca totul să iasă bine, trebuie să decretezi în primul rând sechestru pe vitele clopotarului, pentru că până în faza actuală reiese că el este singurul amestecat în asta – dădu instrucţiuni Benites, urmărind un plan dinainte stabilit.

— Aha, uitasem deja; întocmeşte dumneata actul.

Judecătorul autorizã şi Benites redactă imediat un fel de document de sechestru pe vacile, oile şi alpacalele lui Isidro Champí, clopotarul din Kíllac, pentru care aceste vite reprezentau nenumăratele sacrificii îndurate de el şi familia lui în timpul vieţii. După ce scrise, Estéfano îl consultă pe judecător şi spuse:

— Depozitarul legal poate fi prietenul nostru Escobedo, e persoană de vază, onorabilă şi de partea noastră, domnule judecător.

— Escobedo? – repetă Hilarión scărpinându-şi urechea; şi după o scurtă pauză: — Da, e bine, pune-l pe Escobedo – răspunse Verdejo punându-şi ordine în hârtiile împrăştiate pe masă şi luându-şi apoi pălăria ca să plece.

II

SITUAŢIA LUI MANUEL ERA DIN-tre cele mai complicate.

Închis în camera sa mai mult timp, aproape toată ziua şi toată noaptea îşi spunea în frecvente monoloage:

— Cu toate că numele lui don Sebastián nu se afla încă în rechizitoriu, el era repetat din gură în gură ca vinovat. Explicaţiile purtării mele date străinilor, care mă vedeau frecventând casa lui don Fernando Marín, nu puteau fi satisfăcătoare pentru moment, nici onorabile pentru mine comentariile care se fac. Va fi deci necesar să mă întăresc; voi merge, de asemenea, până la sacrificiu pentru a fi într-o zi demn de ea. N-o voi mai vizita; dar în ce moment îmi impun această îndepărtare! Doamne! Când inima mea aparţine Margaritei, când dorinţa mea arzătoare este de a putea participa la măsurile pe care doamna Lucía le proiectează pentru buna educaţie a orfanei. Durerea inimii! Tu te numeşti Fatalitate şi eu sunt fiul tău...!

Spunând aceste ultime cuvinte, Manuel căzu pe canapeaua din cămăruţa lui şi, cu capul sprijinit în mâini şi coatele pe genunchi, rămase aşa, cufundat în marea fără margini a îndoielii şi a meditaţiei.

Fără îndoială că Manuel avea un plan stabilit, poate dictat de inima sa, şi punerea lui în practică era cerinţa primordială.

Începuse să pregătească terenul pentru realizarea planului său.

Într-o zi, după înverşunate şovăieli, sentimentul supuse voinţa şi-şi spuse:

— E timpul să înfrunt orice comentariu şi să mă duc în seara asta.

Şi pentru prima dată de la sosirea sa, se pieptănă şi se îmbrăcă cu cea mai mare atenţie. Scoase nişte mănuşi aflate în fundul unui cufăr, pe care le pusese pentru prima dată la examene; îşi pregăti ghetele de piele şi se duse în grădina casei aşteptând să treacă timpul.

Gândul la Margarita strălucea viu printre flori şi tânărul, absorbit de vise culese câteva violete superbe care, în atâta abundenţă de flori, creşteau în umbra unui mirt: formă cu ele un bucheţel parfumat şi îl puse în buzunarul interior al pardesiului, spunând:

— Violetele sunt florile ce simbolizează modestia şi modestia este virtutea care iese mai mult în evidenţă la o femeie frumoasă, pentru că cea urâtă trebuie să fie modestă. Violete pentru Margarita mea! Când la această vârstă se smulg în mijlocul razelor care luminează inima îndrăgostită, involuntar rămâne puţin suflet în fiecare floare pentru ca apoi să se unească din nou cu sufletul fiinţei iubite. Douăzeci de ani se spune că sunt poezia existenţei, florile, rimele lor şi dragostea chiar viaţa. Oh! eu simt, eu ştiu că am început să trăiesc de când iubesc!

Sosi în sfârşit ora mult aşteptată şi Manuel, punându-si mănuşile şi parfumându-se, se aruncă în mijlocul străzilor întunecoase din Kíllac, al căror pietriş inegal era devorat de paşii săi de uriaş şi ajunse la casa lui don Fernando cu inima palpitând de emoţie, care pentru el avea parfumul ambroziei.

Intrând în salonul de primire, o găsi pe Lucía terminând lucrul la o curea de ceas din atlas albastru pe care brodase cu mătase în degradé o floare de „nu mă uita”, cu iniţialele soţului la capăt.

Lângă ea stătea Margarita, mai frumoasă ca niciodată, cu părul despletit, cu o panglicuţă pe cap şi se ocupa cu aranjatul fişelor unui alfabetar într-o cutie de carton; cunoştea deja toate literele.

Rosalía, împreună cu o fetiţă de seama ei, râdea,

veselă nevoie mare, de o păpuşă de cârpă pe care o spălaseră pe faţă cu un rest de ceai dintr-o ceaşcă.

Manuel rămase pentru câteva clipe în extaz contemplând acel frumos tablou de familie în care Margarita reprezenta pentru inima lui îngerul Fericirii.

Lucía întoarse capul crezând că-l va vedea pe don Fernando, dar, când dădu cu ochii de Manuel, spuse surprinsă lăsându-şi lucrul:

— Ah! Dumneata erai, Manuel?

— Bună seara, doamnă Lucía. Ce surprinsă sunteţi de prezenţa mea! Parcă aş fi murit! – zise Manuel vesel, scoţându-şi pălăria şi dând mâna cu doamna Marín.

— Nu spune asta; am fost surprinsă pentru că ai dispărut atâtea zile – răspunse cu amabilitate soţia lui don Fernando salutându-l şi invitându-l să ia loc.

— Un motiv în plus pentru ca dumneavoastră să fiţi mereu în gândul şi inima mea – adăugă tânărul privind-o pe Margarita pe care o salută în acest moment spunându-i: Şi ce mai face fericita domnişoară?

Şi-i luă micuţa mână, care la atingerea cu a sa produse la ambii tineri efectul contopirii sufletelor lor.

— Bine, Manuel, am învăţat deja toate literele alfabetului – răspunse fata surâzând mulţumită.

— Bravo!

— Pare glumă, dar pe zi ce trece mă simt tot mai mulţumită de fiica mea – spuse Lucía privind-o pe orfană.

— Ia să vedem! Vreau să dai un examen – zise Manuel luând cutia.

Şi scoţând fişele începu să aleagă litere şi să le arate Margaritei.

— A, X, D, M – spuse copila cu o vioiciune încântătoare.

— Perfect – zise râzând Lucía.

— Acum trebuie deja să faci combinaţii; eu îţi voi fi profesor – propuse Manuel luând şase litere şi apoi nouă, şi aşezându-le în ordine spuse:

— Uite...!

Şi le silabisi:

— Margarita, Manuel.

Lucía înţelese intenţia lui Manuel şi pe un ton amabil, însoţit de un surâs, i se adresă:

— Bine, maestre, îţi cunoşti interesul; vrei să gravezi în memoria discipolilor numele dumitale.

— Îndrăzneala mea merge mai departe, doamnă; aş vrea să-l tipăresc în inimă – răspunse Manuel glumeţ.

Margarita nu-şi lua ochii de la alfabetar. Fără să ne hazardăm în pariuri, se pare că putem fi siguri că ştia deja să combine cele două nume. Manuel era emoţionat datorită întorsăturii pe care o luaseră lucrurile şi schimbând vorba întrebă:

— Doamnă, don Fernando nu-i acasă?

— Ba da, este; mai exact când ai intrat te-am confundat cu el; n-o să întârzie mult. Dar totuşi, de ce n-ai mai venit pe la noi? – întrebă Lucía.

— Doamnă, nu vreau să vă supăr cu explicaţii dureroase; am crezut că e mai prudent aşa, cât timp durează această anchetă.

— Eşti prevăzător, Manuel, dar noi care suntem la curent cu toate, că dumneata ne-ai salvat...

— Nu pentru dumneavoastră, cât pentru ceilalţi – se grăbi să spună Manuel, observând interesul pe care-l manifesta Margarita la auzul cuvintelor mamei sale.

În acea clipă intră don Fernando, îşi puse pălăria pe un taburet şi-i întinse mâna lui Manuel, care se ridică să-l salute.

III

PREOTUL PASCUAL SCĂPĂ CA prin minune de febra tifoidă care-l reţinuse şapte zile în patul durerii şi de unde îl smulsese asistenţa milostivă a slugilor sale.

Convalescenţa sa va fi întârziată, cu toată clima prielnică şi abundenţa de lapte şi alimente nutritive. Creierul avea nevoie de o schimbare de loc, de obiecte, de obiceiuri pentru a scăpa de imaginile care îl bântuiau cu tot lanţul de remuşcări. Hotărî să meargă la oraş în căutarea unui doctor şi vreunei consolări, lăsând deocamdată parohia unui călugăr descălugărit de vechii franciscani, care sosise în Kíllac aproape în acelaşi timp cu noua autoritate numită de Guvern pentru a conduce provincia şi anume colonelul Bruno de Paredes, om cunoscut în toate partidele din Peru atât prin influenţa sa desăvârşită în chiolhanuri sau banchete, cât şi prin faptul că ştiuse întotdeauna să se sustragă legii. Paredes era pe deasupra vechi prieten cu don Sebastián, până şi camarad de arme într-o rebeliune dusă în favoarea nu ştim precis dacă a lui don Ramón Castilia sau a lui don Manuel Ignacio Vivanco..

Don Bruno trecuse de 58 de ani; cu toate acestea arăta bine cu ajutorul unui pic de vopsea de Barrý pentru păr şi a lucrărilor dentistului Christian Dam, noutăţi pe care el le aduse de la Lima prima oară, când a plecat din capitală ca deputat dual în Los Sacramentos.

Înalt şi solid, cu trăsături vulgare, palid, când râdea în hohote neruşinate lăsa să se vadă dentiţia falsă sub buzele apărate de nişte mustăţi tunse perie. Purta

pantaloni negri, vestă albastră închisă până la gât cu nasturi galbeni de militar care străluceau şi mai mult pe tunica de stofă maron închis cu enormele găitane de colonel; purta o pălărie triunghiulară de stofă neagră cu o potcoavă în miniatură drept cataramă a panglicii late de gogrenă. Nu făcuse nicio clasă de şcoală militară, e adevărat, dar împrejurările îi puseseră galoanele când nu se aştepta şi nici el nu comisese copilăria de a le dispreţui. Educaţia sa lăsa mult de dorit; modul de a vorbi era lipsit de eleganţă.

La sosirea în Kíllac se îndreptă spre casa lui Sebastián şi luă imediat legătura cu vechiul său tovarăş, află întâmplările petrecute în sat şi avu următorul dialog de unde se revela intimitatea din alte vremuri:

— Drace! Şi, dumneata, don Sebastián, care eşti un om şi jumătate, te-ai lăsat mânuit de un puştan ca Manuelito? Asta mai lipsea.

— Domnule colonel, sincer vorbind, îţi spun dumitale că nu se putea altfel. Băiatul ăsta m-a citit ca pe o carte şi Petruca m-a făcut praf cu lacrimile ei...

— Bine mai merg lucrurile! Ia-te dumneata după plânsetele femeii şi o să vezi ce va fi în ţară. Nu, domnule; trebuie să rămâi la părerea dumitale; io o să te susţin; da, domnule.

— Demisia mea a ajuns deja la Prefectură, sincer vorbind, domnule colonel...

— Mii de draci! Parc-ai fi copil de ţâţă, don Sebastián; nu ştii dumneata că doar cine n-are naş se botează? Unde ţi-e curajul ăla de altă dată? Da, domnule...

— Şi cum să facem?... căci, sincer vorbind, e foarte serios – răspunse don Sebastián arătându-şi bucuria tăinuită.

— O rezolvăm cât ai bate din palme, da, domnule; dumneata îţi retragi sau nu demisia, io te numesc din nou guvernator – spuse colonelul băgându-şi mâinile în buzunarele pantalonilor, pe care şi-i sumese, plimbându-se calm.

— Sincer vorbind... – observă don Sebastián, trecându-şi mâna prin păr ca şi cum s-ar gândi şi adăugă:

— Paştele se apropie; putem, de asemenea, să trimitem un tăuraş la Prefectură, dar... sincer vorbind, ce fac cu don Manuel, domnule colonel?

— Dă-i cu tifla. Nu trebuie să dai dumneata socoteală nimănui. Şi, uzând de vechea noastră prietenie, vreau să-ţi spun deschis ceva, don Sebastián: am nevoie de ajutorul dumitale; am venit bazându-mă pe dumneata. Această Subprefectură trebuie să mă scoată din nişte încurcături, da, domnule; dumneata ştii că omul cheltuieşte; sunt cinci ani de când urmăresc postul ăsta, cum ştii bine şi planurile mele sunt bine gândite.

— Aşa stând lucrurile, sincer vorbind, se schimbă socoteala – zise don Sebastián apropiindu-se de interlocutorul său.

— Adică cum? M-ai crezut vrun prost, don Sebastián? Eu ştiu că atunci când pui mâna pe o vacă de lapte ea trebuie mulsă bine. Oare puţine au fost funcţiile în care am făcut asta?

— E foarte adevărat, domnule colonel; nu se îngraşă aici atâţia amărâţi...? Dar, cu toate acestea, sincer vorbind, chestia cu judecata de la revolta aceea...

— Cu judecata? Ha! Ha! Ha! Cum se cunoaşte că tot soldat prost ai rămas, ţăran cinstit! Dacă ţi-e frică de judecată, da, domnule, lasă asta pe seama mea şi nu-ţi mai fă probleme.

— Domnule colonel, sincer vorbind, mă măguleşti...!

— Ce s-a întâmplat cu preotul Pascual?

— Preotul nostru, domnule colonel, a plecat la oraş să se întremeze; sincer vorbind, era gata să moară.

— Îmi pare rău, căci popa ăsta ne-ar fi fost de mare ajutor în planurile noastre; trebuie să strângem bani buni anul ăsta – spuse don Bruno, scoţându-şi mâinile din buzunare.

— Cum să nu, domnule colonel! Sincer vorbind, ne convenea, atât de bun, atât de condescendent cum e.

— Şi tot mai iubeşte?...

— Domnule colonel năravul din fire n-are lecuire, şi, sincer vorbind, e şi el tot om.

— Da, domnule, e şi el tot om. Şi Estéfano Benites şi prietenii de pe aici? – întrebă don Bruno cu evident interes.

— Toţi sunt de treabă, domnule colonel şi, sincer vorbind, mie îmi place mult Benites.

— Atunci chemă-l, don Sebastián. Vreau să las tot planul nostru administrativ pus la punct, pentru a-mi continua călătoria, căci nu trebuie să întârzii la jurământ.

— Îndată, domnule colonel, cu toate că, sincer vorbind, nu vor întârzia să vină să vă felicite; în sat se va afla de sosirea dumitale – zise don Sebastián, căruia îi revenise curajul.

Toate scrupulele pe care cuvintele lui Manuel le trezise în sufletul său dispăruseră, la influxul vocii colonelului Paredes, cu aceeaşi repeziciune cu care se destramă norii aurii de vară sau ideile bune în faţa superiorităţii morale ale celui care le combate.

IV

VIZITA LUI MANUEL LA CASA LUI

don Fernando rezolvă una din problemele importante din viaţa sa, cum se va vedea mai departe.

Don Fernando Marín îi povesti cu amănunte ceea ce se întâmplase la judecător şi încheie astfel:

— Şi toate acestea nu te fac să-ţi formezi cea mai tristă impresie despre aceste autorităţi, don Manuel?

— Don Fernando! Am sufletul rănit şi fiecare cuvânt al dumneavoastră pune sare pe rană. Ah, dacă aş putea s-o smulg de aici pe mama! – spuse tânărul emoţionat, punând pe masă o fişă din alfabetul Margaritei, pe care din neatenţie o uitase în mână.

— De asta, Manuel, am hotărât să trimitem fetele să fie educate în altă parte – spuse Lucía intrând în discuţie.

— Ce loc aţi ales? – întrebă Manuel viu interesat.

— Lima, desigur – răspunse don Fernando.

— Oh, da, Lima! Acolo se educă inima şi se instruieşte inteligenţa; şi apoi cred că Margarita, în câţiva ani, îşi va găsi un soţ bun. Cu înfăţişarea asta şi cu aceşti ochi, nu va da înapoi niciun burlac – zise Lucía râzând cu satisfacţie.

Dar Manuel pălind, întrebă din nou:

— Aţi hotărât deja data plecării fetelor?

— Nu e hotărâtă încă ziua dar oricum anul acesta vor pleca – răspunse don Fernando ridicându-se şi făcând câţiva paşi.

— Să călătoreşti la Lima înseamnă să ajungi în anticamera raiului şi să vezi acolo tronul Gloriei şi al Norocului. Se spune că frumoasa noastră capitală este

oraşul Zânelor – răspunse Manuel ascunzându-şi emoţia.

Şi din clipa aceea i se fixă în minte ideea de a merge şi el la Lima după Margarita.

Lucía avu un scurt aparteu cu soţul său care, apropiindu-se, rămăsese în picioare lângă ea şi Manuel profită de această neatenţie şi-i întinse Margaritei bucheţelul de violete spunându-i grăbit şi în şoaptă:

— Margarita, florile acestea seamănă cu tine; aş vrea să fi mereu modestă ca ele. Păstrează-le.

Margarita luă cu repeziciune bucheţelul şi-l ascunse în sân cu agilitatea copilului care îşi ascunde o jucărie râvnită de alt copil.

De ce dragostea începe cu această pecete a instinctului? De ce înmugureşte floarea simpatiei între egoism, disimulare şi minciună? Cine i-ar fi putut spune Margaritei că era interzis să primească florile unui tânăr, oferite cu roua afecţiunii?

Acesta este misterul sufletelor!

I-o spunea focul din ochii lui Manuel, ochi fosforescenţi ce aprinseră inima copilei, inimă de fecioară ce începea să simtă aceste uşoare tresăriri care, trecând neobservate la început, sfârşesc prin a lăsa pe gene tremurătoarea lacrimă ce stârneşte dragostea.

Lacrimă de fericire!

Lacrimă care vesteşte inimii vremea simţămintelor; ploaie care stropeşte floarea speranţelor.

Inima femeii este inimă de copilă de când se naşte până la moarte, dacă n-o îngheaţă singurele furtuni teribile: neîncrederea şi depravarea.

Lucía, schimbând total subiectul discuţiei, i se adresă soţului:

— Ştii, Fernando, că Manuel îşi face probleme în legătură cu vizitele pe care ni le face?

— Faţă de noi, scumpo, n-are de ce, dar faţă de ceilalţi are dreptate; cu toate acestea – spuse tânărului – poţi veni seara.

— Mulţumesc, domnule Marín.

— Şi mi-au spus că azi a sosit noua autoritate; ştii dumneata, Manuel, unde va fi găzduit? – întrebă don Fernando, la care Manuel răspunse:

— Da, domnule, a fost azi la noi acasă; dar a plecat mai departe. Eu l-am văzut şi l-am salutat în treacăt; mi se pare că nu ne prea simpatizăm. El m-a cunoscut de când eram mic...

— Îmi pare rău; un tânăr ca dumneata valorează cât 20 de bătrâni de teapa ăstuia. Nu vreau să te flatez, dar cred că autoritatea ar câştiga mai mult prin prietenia dumitale.

— Mulţumesc pentru atâta bunătate, don Fernando! dar cei care ne-au cunoscut în scutece rareori vor să ne mai vadă şi altfel – răspunse Manuel surâzând şi luându-şi pălăria să plece.

— Noapte bună, doamnă, domnule Marín, Margarita – spuse Manuel.

— Noapte bună – repetară ceilalţi şi Margarita adăugă cu o voce imploratoare:

— Manuel, o să mai vii, nu?

Îndată, Manuel se trezi pradă gândurilor în mijlocul întunecoaselor străzi ale Kíllac-ului, a căror linişte stârnea groaza în mintea cui îşi amintea tragicele întâmplări din 5 august şi tabloul morţii lui Juan Yupanquí. Dar Manuel era preocupat cu efluviile care pornind din inima sa îi invadau mintea, pentru a se mai putea gândi şi la altceva străin de dragostea lui. Vorbea singur, adică gândea cu voce tare:

— Da! Voi pleca la Lima! Peste trei ani voi fi avocat şi Margarita o frumoasă fată de 16, 17 primăveri, zâmbitoare şi înflorite... Ce frumoasă se va face Margarita în clima aceea plăcută şi cu aer curat a Limei, unde înfloresc flori purpurii şi parfumate...! Şi atunci...! Dar ea va şti să-mi răsplătească dragostea?... Ah!... Mă va privi ca pe fiul călăului părinţilor săi? Mulţumescu-ţi ţie, doamne...! Pentru prima dată în viaţă sunt mulţumit de adevăratul meu tată, dar... de ce nu-i pot purta numele, acest nume pe care toţi îl respectă şi îl venerează?... Nu

este porunca lui Dumnezeu, este o anomalie socială, e legea crudă, legea fatală...! Margarita, Margarita mea... eu... nu voi avea neplăceri dacă îi mărturisesc lui don Fernando şi atunci vei fi soţia mea! Dragostea stimulează năzuinţele; vreau să fiu avocat la fel de mult ca înainte...! Voi ajunge la Lima după ea; în faimoasa Universitate San Marcos voi învăţa zi şi noapte, fără întrerupere! Da! Cu voinţă se poate orice...! Dar ea trebuie să mă iubească...! Ah! Poate visez...! Ea mă iubeşte pentru că a luat violetele cu tot entuziasmul dragostei şi la despărţire mi-a cerut să revin...! Poate delirez...! Dacă ar fi fost femeie i-aş fi putut destăinui tot ce gândesc, dar Margarita e încă o copilă şi această copilă mi-a furat inima. Da! Voi fi demn de fata acestei angelice doamne, a Lucíei!

Manuel părea un nebun incurabil; atât de mare era înflăcărarea cu care vorbea în acele momente încât lătratul unui câine, care ameninţa să-i sfâşie pulpele, îl smulse din meditaţie, arătându-i că se afla la poarta casei sale, deschisă din grija doamnei Petronila care îi aştepta întoarcerea cu suprema dragoste de mamă, ce nu se vestejeşte în faţa veghei şi nici a sacrificiului.

Acea casă nu era liniştită, căci după primii paşi pe care îi făcu în vestibul Manuel, auzi o gălăgie de nedescris.

V

VECINII SE ADUNASERĂ REPEDE în casa lui don Sebastián, aşa cum acesta prevăzuse, având în vedere timpul scurt în care se răspândise vestea sosirii noii autorităţi în Kíllac.

Noii sosiţi se adresară în următorii termeni subprefectului, care aştepta grav în salonul domnului Sebastián:

— Ne-am bucurat mult când am aflat de venirea domniei voastre, domnule colonel – spuse unul.

— Da, suntem alături de domnia voastră, spuseră câţiva.

— Şi vă felicităm, adăugă un altul aflat mai departe.

Colonelul le răspunse aranjându-şi pălăria în trei colţuri:

— Am venit cu cele mai frumoase intenţii, propunându-mi foarte serios să ajut pe toţi cei de prin partea locului.

— Asta şi dorim – strigară câţiva.

În acele momente sosi Estéfano Benites.

Subprefectul adăugă:

— În ceea ce mă priveşte, sper că dumneavoastră mă veţi ajuta de asemenea, domnilor... Bună, amice Benites! – încheie don Bruno, observându-l pe noul sosit.

— Bazaţi-vă pe noi, domnia voastră, şi bine aţi venit – spuse Estéfano vesel ca un colindător.

— Da, suntem alături de domnia voastră, repetară câţiva.

— Îi voi lăsa instrucţiunile domnului guvernator; sper ca prietenii mei să-l sprijine – spuse colonelul arătându-l pe don Sebastián.

— Tot don Sebastián e guvernator, înălţimea voastră?

întrebară în cor.

— Da, domnilor, şi mi se pare că nu sunteţi nemulţumiţi de asta – răspunse subprefectul.

— Aşa, da! Chiar asta le-am spus şi eu că n-ar trebui – zise don Estéfano privind într-o parte şi alta.

— Bine; trebuie să profităm de sezon pentru, a repartiza „plăţile anticipate” în mod just, nu? – de fapt mie nu-mi plac abuzurile – spuse colonelul, ascunzându-şi intenţia şi privind figurile de pe tapet.

— Da, asta e drept, sincer vorbind, şi aşa obişnuiesc toţi subprefecţii, domnule colonel – sări don Sebastián în ajutor.

— Da, aşa e. E un obicei şi prin asta îi protejăm pe indieni cumpărând chiar de-aici – îşi dădu cu părerea Escobedo care era prezent.

— Domnia ta ştie de scandalul cu don Fernando Marín? – întrebă Estéfano Benites pentru a iniţia o discuţie pe această temă.

— Ştiu multe; dar dumneavoastră aţi fost prost... sfătuiţi; lucrurile astea nu se fac aşa; încă o dată trebuie să fiţi... prudenţi – spuse subprefectul schimbându-şi primul gând, căci înţelesese că ar fi spus o necuviinţă.

— Chiar aşa am făcut, domnia voastră; dar toată vina o are vicleanul de clopotar care s-a dus să tragă clopotele şi să tulbure astfel populaţia – răspunse Estéfano, atrăgându-şi admiraţia tovarăşilor săi, care spuseră:

— Asta-i adevărul, cum rezultă şi din anchetă.

— S-a dovedit deja? – întrebă cu viu interes subprefectul.

— Da, domnia voastră, şi până acum nu s-a luat nicio măsură împotriva clopotarului indian, căci sunt amestecate numai nume de persoane respectabile – explică Estéfano.

Don Sebastián adăugă şiret:

— Domnule colonel, sincer vorbind, fără intervenţia clopotarului nu s-ar fi întâmplat nimic; pentru că, de asemenea, sincer vorbind, don Fernando e un om

cumsecade.

— Şi cine e clopotarul? – întrebă don Bruno.

— Un indian, Isidro Champí, domnia voastră, foarte şmecher şi în relaţii bune cu toată lumea, că are o groază de vite – spuse Escobedo.

— Aşadar, domnule guvernator, chiar acum exercită-ţi atribuţiile şi trimite-i o comunicare judecătorului, porunceşte să-l prindă pe Isidro Champí şi să-l ducă la închisoare, la dispoziţia tribunalului şi... la întoarcerea mea vom aranja – spuse colonelul.

— Asta e, trebuie procedat energic şi cu dreptate – observă Estéfano.

— Minunat, domnule colonel, sincer vorbind, şi indianul Champí trebuie să-şi răscumpere greşeala – sări don Sebastián.

— Bine şi acum totul rămâne în subordinea dumneavoastră. Calul meu – ceru colonelul ieşind în uşa salonului.

În timpul acelor discuţii, agenţii şi trimişii lui don Sebastián pregătiseră cu mare morgă plecarea noului subprefect şi în curtea casei aşteptau mulţi cai înşeuaţi şi o famfară cu tobe, trompete, cornuri şi clarinete. Un primar îmbrăcat de gală, cu pălăria de vigonie, cu soare de argint pe piept, mantie neagră, baston lung îmbrăcat în fire argintii şi împletite la capăt cu lână de vigonie, se prezentă ducând de căpăstru un roib vioi pe care încălecă colonelul don Bruno de Paredes.

Pe stradă aştepta un grup de dansatori indieni, costumaţi cu fuste şi şaluri colorate pe umeri, iar în mâini ţinând tulpini de rogoz cu batice colorate în vârf, care fâlfâiau în sunetul tobelor, dansând pentru autoritate şi mergând în pasul cailor.

— Trăiască subprefectul, colonelul Paredes...!

— Trăiascăăă! – striga mulţimea.

Subprefectul îşi asculta mulţumit numele aclamat de acea gloată nenorocită, umflat ca broasca din fabulă, îngâmfat ca orice fiinţă care ajunge într-un post pe care

nu-l merită; şi, cu un cortegiu atât de strălucitor, o luă pe malul stâng al râului, pe firul apei în jos.

Don Sebastián îi făcu semn lui Estéfano să rămână şi amândoi stabiliră cum să îndeplinească ordinele subprefectului.

— Don Estéfano, sincer vorbind, eşti un dulce – spuse don Sebastián strângându-i mâna lui Benites.

— Mă bucur că am avut o idee înţeleaptă – replică Estéfano mulţumit.

— Acum ştiu că ne-am pus la adăpost, sincer vorbind; odată ce indianul Champí e la pârnaie, n-o să mai zică nimeni nici pâs.

— Întocmai; haideţi să redactăm ordinul.

— Ce ordin, nici vorbă, don Estéfano! sincer vorbind, du-te dumneata imediat cu doi poliţai şi arestaţi-l, că toţi au auzit porunca domnului subprefect, zise guvernatorul şi Estéfano ieşi sârguincios şi mulţumit în căutarea agenţilor de poliţie.

Don Sebastián rămase singur; dar nu era mulţumit pentru că se gândi imediat că va trebui să înfrunte o nouă bătălie domestică. Soţia şi fiul său nu vor întârzia în a mânui armele argumentelor şi poate vor termina prin a destrăma noua fantomă a ambiţiei, în ale cărei braţe dormea somnul iluziilor plăcute care-i umpluseră inima fostului guvernator cu promisiunile însufleţitoare ale colonelului Paredes şi cu oportuna idee a lui Estéfano Benites.

Va cădea încă o dată, suferind o înfrângere lamentabilă?

Trebuie să se înarmeze, să pregătească tranşee, să ridice baricade şi să aştepte hotărât. Pentru aceasta, don Sebastián apelă la supremul efort al laşilor şi lovind masa, spuse pe un ton trufaş:

— Ei, drăcia dracului! Sincer vorbind, acuma nu mai sunt puşti! Servitor! – ţipă cu toată puterea unui om cu o anumită stare, voce căreia i se supuse indianul strigat, prezentându-se la uşă şi căruia don Sebastián îi porunci:

— Du-te repejor şi spunei doñei Rufa să-mi trimită... sincer vorbind, o sticlă şi întoarce-te iute.

Indianul ieşi şi se întoarse cât ai clipi cu o sticlă verde şi un pahar.

Don Sebastián îşi puse o porţie zdravănă şi o dădu pe gât, murmurând fraza sfântă a celor ce sunt subjugaţi cultului viţei de vie:

— „lubita mea sticluţă, te strâng cu drag la piept” – zise, duse paharul la gură, bău licoarea, râgâi, îşi şterse gura cu un colţ al feţei de masă şi continuă:

— Să vină, că, sincer vorbind, acuma să dăm ochii unii cu alţii...!

Ceea ce bău don Sebastián nu era nici măcar vin, era rachiu din trestie de zahăr uşor diluat cu apă, care-i dăduse o culoare albicioasă. Efectele lui trebuiau să fie instantanee; de aceea băutura se răspândi cu repeziciune în organism invadând creierul şi anulând raţiunea, anihilând omul şi rămânând bruta.

Doña Petronila observa cu atenţie întâmplările din casă încă de la sosirea noii autorităţi în faţa căreia ea nu se prezentă; şi când îl văzu pe indian intrând cu băutură în camera soţului ei, vru să se arunce asupra lui, să-i smulgă sticla şi s-o spargă. Dar gândul bun îi străfulgera mintea, stăpânindu-şi primul impuls, şi-şi spuse:

— Nu, mai bine îl voi aştepta pe Manuelito, că el are tactică – şi începu să se învârtă prin casă, fără să bănuiască faptul că băiatul ei culesese toate violetele din grădină, cultivate de ea, luat sub ocrotirea zeilor înaripaţi şi cu inima impregnată de acea supremă ambrozie pe care o degajă dragostea.

Acestea sunt deci mirajele vieţii.

În timp ce doña Petronila urzea planuri cu tot prozaismul de pe lume, pentru a-l împiedica pe don Sebastián să bea, Manuel avea visuri trandafirii.

Fericită tinereţea, căci poate iubi!

Vârstă frumoasă a omului, ca un boboc de trandafir cu caracteristicile sale, aromă şi armonie, într-un cuvânt

fericire!

Frumoasă vârstă în care fericirea atârnă de floarea unei rochii; de existenţa unei flori prinse în păr, în dulceaţa unei priviri pe care o trimite sufletul în căutarea altui suflet!

Dacă mama lui Manuel ar fi putut distinge „culoarea viselor” fiului său, le-ar fi vegheat neîndrăznind să-l trezească; şi poate că pieptul său ar fi înecat acel suspin duios care în murmurul lui suav spune: dragoste de mamă, sacrificiu de femeie.

Noaptea era în toi.

Deodată, se auzi o voce răguşită care spunea:

— Ce dracu! Sincer vorbind, mie nu-mi comandă nimeni!

Şi în acelaşi timp răsună un zgomot de scaun trântit de pământ cu forţă.

Doña Petronila alergă şi intrând în cameră îl contemplă câteva clipe pe don Sebastián, care continua să strige ca un nebun:

— Da, domnule! Ce! Sincer vorbind, nimeni... da, nimeni nu-mi comandă mie!

Limba se chinuia să pronunţe cuvintele şi picioarele îi tremurau. Când don Sebastián o văzu pe doña Petronila, primul lucru pe care îl făcu fu să strige:

— Uite fiara...! Foc, domnule, sincer vorbind...!

Şi smulgând un scaun îl aruncă spre soţia sa.

Doña Petronila, impasibilă, răspunse:

— Omul lui Dumnezeu, se pare că nu mă recunoşti... să te duc în pat... s-a făcut târziu.

Şi luându-l de braţ încercă să-l conducă; dar don Sebastián, apreciind acea intenţie ca pe un act de despotism, se smulse brusc şi luând sticla deja goală şi tot ce avea la îndemână aruncă spre doña Petronila cu ţipete şi zgomote infernale.

— Femeia dracului...! Acuma nu... Sincer vorbind, nimeni nu pune mâna pe mine...!

— Doamne, Dumnezeule, ce s-a întâmplat?

— Sunt guvernator împotriva voinţei tale, sincer vorbind, ce dracu...!

— Ce înseamnă asta? Ce se întâmplă în satul ăsta? Sebastián, linişteşte-te, pentru Dumnezeu! – repeta rugătoare doña Petronila.

Dar Pancorbo, cu acea tenacitate a beţivului, replică:

— Nimeni nu-mi porunceşte mie!

Şi alt scaun căzu lângă doña Petronila, care-şi ferea capul când într-o parte când în cealaltă, ştergându-şi lacrimile cu marginea şalului.

Şi la auzul gălăgiei veniră câţiva vecini şi. în acelaşi timp, se întoarse şi Manuel, care intrând precipitat, îl luă pe don Sebastián de curea, îl ridică cât era de lung şi-l duse în dormitor.

VI

ESTÉFANO BENITES NU PIERDU mult timp şi nu avu mare bătaie de cap pentru a găsi agenţii de poliţie cu bastoane; imediat se duse cu ei la coliba lui Isidro Champí, care îşi lua rămas bun de la familie pentru că trebuia să meargă în clopotniţă, gata să tragă clopotul cel mare pentru rugăciunea de seară.

Isidro Champí, cunoscut cu porecla de Tapara, era un bărbat înalt, robust şi vioi, de 40 de ani, cu nevastă şi şapte copii, cinci băieţi şi două fete.

În seara aceea purta singurul costum pe care îl avea, format din pantaloni negri cu vipuşcă colorată, vestă şi cămaşă stacojie şi haină verde deschis. Părul lung şi des îi cădea pe spate într-o coadă al cărei capăt era prins într-o panglică ţesută din lână de vigonie iar capul era acoperit cu basmaua andaluză adusă de conchistadori şi păstrată în uz datorită preferinţei care exista printre indieni pentru îmbrăcămintea fantezistă şi viu colorată.

Sosirea lui Estéfano şi a suitei sale în casa lui Isidro alarmă foarte tare întreaga familie, pentru că erau obişnuiţi să întâmpine acel fel de vizite ca pe o prevestire a nenorocirii care nu va întârzia să apară.

Estéfano vorbi primul şi spuse:

— Isidro, trebuie să mergi la închisoare, din ordinul noului subprefect.

Dacă un fulger ar fi căzut pe colibă nu ar fi produs efectul pe care-l avură cuvintele lui Benites asupra indienilor, uluiţi şi bănuitori de cum îl zăriseră.

Fetele îngenunchiară la picioarele lui Estéfano împreunându-şi mâinile într-un gest de implorare,

înecându-se în plâns; băieţii se năpustiră la tatăl lor şi în mijlocul unei asemenea confuzii Isidro abia putu să îngaime:

— Vai, domnule...!

— Degeaba faci scandal, mişcă-te şi să nu-ţi fie frică – îl întrerupse Estéfano şi adresându-se femeii, îi spuse:

— Şi tu la fel, ce-ai început cu ţipetele astea! Nu e nimic, o să lămurim chestia cu clopotele şi gata.

Auzind acestea conştiinţa curată a lui Isidro îi inspiră încredere şi-i zise nevestei:

— Hai, linişteşte-te şi mai târziu să-mi aduci poncho-ul.

Şi porni cu hotărâre spre locul unde îl conduceau poliţaii.

Inima nevestei lui Isidro nu se putea linişti, pentru că era inimă de femeie, de mamă şi de soţie iubitoare, căreia îi e frică de orice în legătură cu fiinţele dragi; şi chemându-l pe băiatul său mai mare, îi vorbi astfel:

— Miguel, nu ţi-am spus când mi-a dat oala-n foc şi s-a tăiat laptele, că o să ni se întâmple o nenorocire?

— Mamă, am văzut şi eu vindereul cum a trecut de cinci ori pe deasupra hambarului – răspunse micul indian.

— Adevărat? – întrebă indiana, a cărei faţă pălise datorită groazei.

— Adevărat, mamă; şi ce facem?

— Mă duc la cumătrul nostru Escobedo, poate pune el o vorbă bună pentru noi – răspunse femeia luându-şi şalul şi ieşind din casă urmată de doi câini lăţoşi, pe care Miguel îi strigă însoţind fiecare nume cu fluieratul lui specific:

— Zambito...! Desertor...! Phiu! Phiu!

Zambito, docil, auzind glasul lui Miguel, se întoarse dând din coadă vioi şi Desertor, neascultător sau poate mai credincios, merse pe urmele stăpânului său, scoţând limba din când în când, gâfâind.

VII

DON FERNANDO ERA PREOCUPAT tot mai mult de viitorul care-l aştepta în Kíllac, neîncrezător în liniştea momentană pe care el o socotea aparentă, căci investise bani în nişte cercetări secrete şi era la curent cu ceea ce se petrecea în sat, cu toate că nu-i spusese Lucíei, a cărei stare era destul de delicată.

Providenţa va sfinţi acel cămin cu apariţia unui vlăstar, circumstanţă care-l făcea să se gândească pe viitorul tată la necesitatea luării unei hotărâri definitive; trecuseră trei luni de şovăieli de când Manuel făcuse vizita aceea după care plecase cu o mie de proiecte în minte.

— Progresele Margaritei, docilitatea Rosalíei, care promite a fi o fetiţă ascultătoare, starea Lucíei, totul îmi arată o nouă faţă încântătoare a familiei. Trebuie să mă bucur de norocul ce mi s-a hărăzit şi să fiu cât se poate de fericit cu o soţie ca Lucía. Da, trebuie să mă hotărăsc!

În acele zile, după ce a prestat jurământul în faţa legii, noua autoritate străbătuse satele de sub jurisdicţia sa unde subalternii îi oferiseră mese îmbelşugate, pe socoteala contribuţiei de alimente pe care o pretindeau indienilor.

În Republică se dezbăteau probleme de mare însemnătate; nici mai mult nici mai puţin decât alegerile Preşedintelui şi ale reprezentanţilor naţiunii.

Când don Fernando află de clopotarul din Kíllac, care zăcea în închisoare, se cutremură mai mult de indignare decât de groază.

— Acesta este cel slab, cel fără apărare şi asupra lui va cădea toporul pregătit pentru vinovaţi – îşi spunea, când

o voce fatidică repercuta de pe întreg cuprinsul ţării, povestind sângeroasa crimă a fraţilor Gutierrez, un nor de cenuşă umană acoperind faţa civilizaţiei.

Întâmplarea îl făcu deci să se cutremure pe don Fernando, care avea bănuieli întemeiate că s-ar putea repeta un atac asemănător cu cel din noaptea de cinci, căci nu-i erau necunoscute cuvintele însufleţitoare pronunţate de colonelul Paredes la întâlnirea cu don Sebastián. Apoi, melancolia lui Manuel, care continua să rămână rezervat, îi confirmă gândul; ghicise că se dăduse o luptă tenace între tânărul student la Drept şi don Sebastián, născându-se în acelaşi timp în mintea domnului Marín bănuielile că acest cinstit şi demn tânăr nu putea fi băiatul ticălosului guvernator din Kíllac.

— Voi tăia acest nod gordian cu tăişul unei voinţe de nezdruncinat – spuse don Fernando lovindu-şi fruntea cu palma şi plecă după Lucía pentru a-i comunica hotărârea pe care tocmai o luase.

Când don Fernando intră în dormitorul soţiei sale, aceasta se afla în faţa unei oglinzi mari care îşi răsfrângea apele clare de la uşa unui dulap negru, de mahon perfect lăcuit şi în a cărei limpezime se oglindea silueta zveltă a soţiei domnului Marín, îmbrăcată într-un halat larg de pichet, cu părul blond ce-i cădea pe umeri în delicate valuri mătăsoase.

Tocmai ieşise din baie.

Trecând pragul camerei, don Fernando apăru şi el în oglindă şi, văzându-l, Lucía surâse şi-şi întoarse capul pentru a-şi primi soţul care sosea pregătit s-o îmbrăţişeze.

— Am să-ţi dau o veste bună, copila mea – spuse Marín luând-o în braţe.

— Veşti bune în vremuri atât de triste? De unde le scoţi, Fernando, dragule? – întrebă ea răspunzându-i la îmbrăţişare.

— Din propria mea voinţă – zise el retrăgându-se spre mijlocul camerei.

— Bine, dar spune-mi mai clar...

— Aici nu putem fi fericiţi, dragă Lucía; vei fi mamă şi eu nu vreau ca prima verigă a fericirii noastre să-şi ducă existenţa aici.

— Şi?...

— Vom pleca pentru totdeauna, peste 20 de zile, fără îndoială.

— Atât de repede! Unde, Fernando?

— Fără întrebări, fetiţo. Am prevăzut totul şi am venit doar să-ţi spun să pregăteşti puţinele lucruri pe care trebuie să le iei cu tine.

— Şi unde vom merge, Fernando? – întrebă din nou soţia şi mai surprinsă de o hotărâre atât de grabnică.

— Trebuie să te duc într-o regiune cu multe flori, unde să respiri fericire, punând leagănul copilului nostru în frumoasa capitală peruană – răspunse don Fernando apropiindu-se de Lucía şi luându-i, în timp ce vorbea, o şuviţă din părul revărsat, împletindu-şi degetele prin el şi dându-i drumul.

— La Lima! – strigă entuziasmată Lucía.

— Da, la Lima! Şi după ce copilul pe care îl aşteptăm va avea suficientă putere pentru a rezista unei traversări prelungite, vom face o călătorie în Europa; vreau să vezi Madridul.

— Şi Margarita şi Rosalía? Ce se va alege de orfane fără noi? Trebuie să avem grijă de ele din recunoştinţă, dragă Fernan...

— Ele sunt fetele noastre adoptive, ele vor merge cu noi la Lima şi acolo, cum am şi hotărât, le vom duce la colegiul cel mai indicat pentru a forma soţii şi mame adevărate, fără exageratul bigotism al unei credinţe necumpătate, goală de sentimente – spuse Marín cu simplitate.

— Îţi mulţumesc Fernando! Cât eşti de bun! – zise Lucía îmbrăţişându-şi din nou soţul.

În acelaşi timp răsunară două uşoare şi cadenţate bătăi în uşă.

— Intră! – răspunse don Fernando, îndepărtându-se puţin de soţia sa şi simpatica figură a Margaritei apăru mai frumoasă încă prin preţuirea care i se arăta şi prin educaţia îngrijită pe care o primise.

— Mamă – zise copila.

— Manuel e în salon şi spune că vrea să vorbească cu tata.

— Aşteaptă de mult?

— Nu, mamă.

— Mă duc imediat – replică don Fernando şi ieşi lăsându-le împreună pe mamă şi fiică.

Lucía o contemplă pe Margarita câteva clipe, ameţită, gândindu-se:

— Cineva spunea că femeile sunt cele mai sensibile fiinţe la dragoste şi la purtări alese. Ah! Margarita este oglindirea acestei reflecţii.

— Iubită şi preţuită femeia câştigă sută la sută în frumuseţe şi calităţi morale. Dacă nu, să ne amintim de acele nefericite femei, hărţuite în tainele căminului de gelozii neîntemeiate; epuizate de lăcomia soţilor; condamnate la a respira un aer viciat şi a mânca mai nimic şi o vom avea în faţă pe nenorocita femeie ursuză, palidă, încercănată, prin a cărei minte trec doar gânduri triste şi a cărei voinţă de acţiune doarme somnul letargic al descurajării.

VIII

PENTRU A PĂSTRA COERENŢA întâmplărilor din această poveste, trebuie să ne întoarcem în căutarea personajelor pe care le-am lăsat în urmă.

Înaltele sentimente de reformă creştină, confesiunea pe care a făcut-o la căpătâiul Marcelei şi starea gravă în care l-au dus în pustia sa casă pe preotul Pascual, au conlucrat în inima generoasă a Lucíei, deşteptându-i un viu interes pentru soarta acelui nenorocit.

Infirmierul din Kíllac luptă cu înverşunare împotriva tifosului, boală endemică, îngriji şi salvă pe bolnav care, odată declarat în convalescenţă, se gândi să plece la oraş, în locul lui rămânând fostul călugăr.

La naturile mâncate de viciu este aproape imposibilă existenţa sfinţeniei morale.

Cine şi-a înglodat tinereţea în noroiul nesocotinţelor, care atât se deosebeşte de plăcerile cuprinse în bucuriile iubirii caste; cine şi-a cheltuit forţa nervoasă în aceste emoţii materiale care slăbesc resorturile organismului până-l lasă vlăguit şi fără armonia necesară pentru a desfăşura funcţiile cu care l-a înzestrat natura cu un calcul perfect; cine nu-şi păstrează vigoarea trupului punând-o în slujba practicii acestei legi morale, care guvernează natura omului, şi abuzând numai de instinctul brutal îşi consumă existenţa numai în destrăbălare, este un bolnav grav ce nu-şi poate dobândi sănătatea râvnită în momentul în care îşi propune lucrul acesta.

Totuşi, reabilitarea unui proscris se află pe terenul posibilului când în inima sa n-au amorţit acele fibre

delicate care, cu o dulce senzaţie, răspund la numele de Dumnezeu, patrie, familie.

Preotul Pascual lăsă pentru câteva zile băutura şi tovărăşia femeilor; şi această abstinenţă bruscă excită foarte mult sistemul său nervos, impulsionându-i fantezia care, în timpul călătoriei sale printre dealuri şi păşuni, îi prezentă cu mai multă vioiciune tablouri ce-i treceau prin faţa ochilor cu repeziciunea reprezentărilor magice.

Fantasme voluptoase cu fizionomii comice unele, îngrozitoare altele, purtând pecetea orgiei; îngeri cu aripi albe etalând laurii triumfului şi fâlfâind deasupra imaculatei frunţi a unei mame sau a unei soţii alături de fiul sfintei uniri la piciorul altarului, care avea înscris pe el numele lui Dumnezeu...! Oh...! Câte treceau prin mintea aceea gata să se zdruncine în asemenea luptă fantasmagorică!

Dacă preotul Pascual ar fi fost sub acţiunea unei clime nefavorabile, ar fi ajuns la balamuc; dar aerul rece al munţilor Anzi, redând tonicitate creierului său îl salvă de la tulburările violente şi decisive ale unei nebunii.

Acest om va ieşi învingător din luptă, purificat sau martir...?

Preotul Pascual, îngrozit de toate evenimentele petrecute şi de faptul că era direct amestecat, auzind în fiecare clipă dezvăluirea misterioasă a Marcelei, analizându-şi propria comportare, era disperat şi voia să plece încă din prima zi din scena tristelor sale păţanii şi în timpul în care ne referem la starea sa mentală, ar fi dorit să fugă de el însuşi.

Conştiinţa, acest mare argument îndreptat împotriva fiinţelor nenorocite, care rezolvă problema vieţii prin neantul morţii, conştiinţa doarme liniştită câteodată dar vai! la trezire loveşte ca un ciocan, continuu, sufletul omului.

Preotul Pascual putea să fugă din teatrul crimei, putea străbate întreg universul, dar mintea sa neîndurătoare îi vorbea mereu în limbajul îngrozitor al remuşcării pentru

care nu există altă soluţie decât îndreptarea.

Şi în această dezolantă stare sufletească, străbătând leghe şi devorând distanţele în pasul ponderat al catârului său, ajunse pe coasta „Tigrului” şi zări hanul cu frumoasa lui stăpână în uşă.

Lovi cu pintenii animalul şi în zece minute descălecă cerând o sticlă cu ceva răcoritor pe care însetat o bău, nu fără s-o invite şi pe hangiţă.

Şi acolo, adio iluzii, îndreptare! Cuvintele îndrăzneţe din alte timpuri îi zburară de pe buze rănind auzul hangiţei şi alcoolul puse din nou stăpânire pe el, iar gândurilor bune le urmă delirul beţivului.

Soţul hangiţei, care era vizitiu de poştalion, sosi şi spuse:

— L-a luat apa pe cavalerul ăsta; să-l suim pe mârţoagă.

— Da, Leoncito, că acum mai multe ştie mârţoaga decât stăpânul ei. Şi-o să-l ducă înainte după bunul său plac – răspunse hangiţa.

— Zis şi făcut.

Când preotul Pascual se văzu bine aşezat în şa, îşi îndreptă spatele şi dădu pinteni şi câteva bice animalului care o luă pe drumul cunoscut fără a opune rezistenţă.

Acela fusese ultimul han şi în două ore călătorul ajungea în oraşul aşteptat, ale cărui turnuri înalte şi minarete apărură pentru el, ca atâtea alte fantome, în atitudini ameninţătoare, raţiunea sa şovăind în clar-obscurul realităţii şi ficţiunii, când deodată animalul se împiedică şi zăpăcit făcu câteva sărituri cabrându-se.

Primul lucru care zbură în aer fu pălăria preotului Pascual, catârul nărăvaş speriindu-se de reclama unui magazin cu picanterii, care flutura; călăreţul se clătină câteva clipe şi în final îşi pierdu echilibrul şi căzu în nesimţire.

Aceasta se întâmpla în apropierea mănăstirii Los Descalzos[4]. Multă lume curioasă năvăli şi milostivenia îl

[4] Desculţii

conduse pe necunoscut până la porţile mănăstirii, unde din caritatea călugărilor bolnavul fu primit înăuntru.

Portarul era un călugăr în a cărui inimă Dumnezeu ştie ce taine de bunătate se ascundeau.

Acesta îl cunoştea pe preotul Pascual din trecerile lui repetate prin Kíllac; stătu în preajmă-i şi când îşi veni în fire îi spuse:

— Mila lui Dumnezeu e mare, frate! şi-i arătă o chilie unde să se adăpostească.

În liniştea mănăstirii, preotul Pascual se văzu iar dezarmat moraliceşte, singur, absolut singur pe lume. Ah! Nu! Îl urmăreau fantomele sale şi delirul febril îi reveni. Repeta printre suspine şi cuvinte întretăiate:

— Da, Doamne...! Tu l-ai făcut pe om sociabil; ai pus în inima lui legăturile dragostei, ale fraternităţii şi familiei. Cel care renunţă, cel care fuge de opera ta, urăşte legea ta naturală şi... rămâne părăsit... ca mine în parohia mea singuratică...

Cine? Pe cine au salvat neobosiţi în această fuga fatală?... Aici... în singurătate, între aceşti pereţi de piatră...! Câţi?... Unu?... O mie?... I-au încins fruntea cu diadema feciorelnică, sănătoşi sau bolnavi?... Nu...! Nu...! – şi dădea din mâini.

Cuvintele preotului Pascual deveniseră incoerente.

Ochii îi erau injectaţi, buzele uscate, respiraţia arzătoare ca aburii ce ies dintr-un cărbune aprins cufundat o clipă în apă. Venele de la tâmplă se ridicau vizibil şi setea care îi devora pieptul îl sili să ia paharul cu apă pe care îl zărise lângă opaiţul de la capul patului.

— Aceasta va fi înghiţitura care prelungeşte viaţa – spuse apucând paharul cu mâinile tremurânde.

Şi ducându-l la gură abia putu să înghită în clănţănitul produs de lovirea convulsivă a dinţilor de pahar. Bău şi ultima picătură şi, fără a reuşi să pună paharul la loc, căzu pe jos scoţând un strigăt. Întins cât era de lung se agita horcăind şi un ultim ah! firav, lăsă pe figura lui rigiditatea morţii.

Un călugăr mirean, ce trecea prin apropiere, auzind vocea stinsă a bolnavului intră în chilie şi, văzând că oaspetele e întins pe jos, agită un clopoţel aflat deasupra uşii cu gesturi atât de repezi încât nu întârziară să apară mai mulţi călugări şi printre ei şi portarul.

— A leşinat! – spuse unul.

— E rece, Dumnezeu să-l ierte! – spuse altul repetând cuvintele sfinte.

— Să fie anunţaţi toţi călugării; poate îi dăm ultimul ajutor – zise portarul în timp ce alţii ridicau corpul pe pat.

— A şi murit? Doamne milostive! – exclamă portarul împreunându-şi mâinile şi ridicând ochii spre cer.

— Requiescat in pace! – spuse cu gravitate când repetase formula de iertare.

Între timp, călugării se adunaseră; se cânta prohodul, se stropea cu agheasmă.

Portarul, chemând un călugăr mirean îi spuse:

— Frate Pedro, pregăteşte giulgiul şi du-te cu fratele Cirilo să orânduiască de îngropăciune.

Şi ieşi din chilia mortuară însoţit de alt călugăr, amândoi discutând astfel:

— Oricât ar proclama materialismul contrariul în Forţă şi Materie, adevărul e, venerabile părinte, că felul morţii subiectului şi respectul datorat defuctului formează un epilog al vieţii şi al felului de a fi al individului.

În acelaşi timp răsunară două uşoare şi cadenţate bătăi în uşă.

— După asta – spuse celălalt călugăr trăgându-şi gluga – preotul Pascual trebuie să fi fost un bun creştin, odată ce a murit liniştit şi a găsit oameni milostivi care să-l îngroape; şi comentariile care se fac sunt atât de diferite, părinte portar...

— Doamne fereşte de moarte subită; dar judecând cu bunătate creştinească, căirea sinceră este poarta mântuirii şi acest sacerdot poate a murit sub aripile pocăinţei – răspunse portarul încrucişându-şi mâinile în mânecile largi ale rasei călugăreşti.

— Moartea subită poate fi comodă pentru cine nu crede în viaţa de dincolo, sau pentru cel care oricând e pregătit să plece pe lumea cealaltă; dar pentru cei care nici nu sunt pregătiţi, nici nu se îndoiesc că în om există un suflet nemuritor, este cutremurător marele adevăr că, de asemenea, se moare precum se trăieşte – reflectă călugărul când ajunseră amândoi la chilia de pază la a cărei uşă se despărţiră.

Aceşti filosofi nu cunoşteau momentele cumplite prin care trecuse preotul Pascual înainte de a-şi încredinţa spiritul lui Dumnezeu. Chinul sufletului său, înţelegând posibilitatea de a fi fost un om moral şi folositor, fără aberaţiile legilor umane contrare legii naturii; neliniştile sale fără o mână prietenă care să îndulcească atâta amărăciune şi fără o vorbă care să mângâie suferinţele, puteau să constituie durerile unei prelungite agonii?...

Moartea subită a preotului Pascual a fost o adevărată nenorocire pentru noi, care speram să exploatăm mai mult cursul vieţii sale. Aceasta este, totuşi, realitatea umană. Moartea loveşte pe neprevăzute şi răneşte în momentele în care existenţa e mai necesară, când firele vieţii intrate în urzeala socială încep să ţească materia umană în diversele ei forme.

Singurele cuvinte pe care putem să le rostim la mormântul singuratic al acelui preot nefericit, fără familie şi fără legături afectuoase, consecinţe a legilor lumeşti, sunt:

Odihnească-se în pace!

Să ne întoarcem în Kíllac.

IX

ODATĂ DEZVĂLUITĂ SLĂBICIUNEA caracterului lui don Sebastián, după discuţia pe care a avut-o cu subprefectul şi incidentul petrecut cu doña Petronila, era firesc ca situaţia să se complice.

Umilitoare au fost pentru Manuel scenele petrecute în dormitorul lui don Sebastián, pe care îl dusese cu forţa pentru a-şi scăpa mama de mârşăviile unui beţiv.

Cu toate acestea, Manuel ştia că sunt scene de familie care, petrecute în casa părintească, nu umilesc şi astfel suportă cu demnitate bărbătească jignirile soţului mamei sale, somnul neîntârziind să-i închidă pleoapele lui don Sebastián şi să stabilească astfel pacea între tată şi fiu.

Când Pancorbo adormi zdravăn, Manuel se duse s-o caute pe mama sa pe care o găsi plângând. O sărută pe frunte, îi şterse lacrimile şi-i spuse:

— Curaj, mamă! Păstrează-ţi lacrimile pentru când eu nu voi mai fi lângă tine.

— Fiule, sunt foarte nenorocită! – răspunse printre hohote doña Petronila.

— Nenorocită tu, mamă? Îl mânii pe Dumnezeu! Nu ţi-a dat un fiu, inima mea nu-ţi aparţine şi sângele pe care-l voi vărsa pentru tine? – spuse cu patos şi, poate, cu o anumită tristeţe tânărul.

— Da, da, mânii, dar Dumnezeu mă va ierta cum mă vei ierta şi tu pentru că ţi-am uitat numele, Manuelito, fiul meu; da, sunt mamă! – răspunse doña Petronila, luându-şi fiul de mână şi făcându-l să se aşeze lângă ea.

— Sărmană mamă! – articulă Manuel scoţând un suspin, contrazicând astfel primul său gând.

— Sărmane femei, trebuie spus, Manuelito! cât de fericite am părea, tot există un vierme care să ne roadă sufletul – răspunse doña Petronila, puţin mai liniştită, trecându-şi degetele printre franjurile şalului.

— Mămico, să nu ne mai văităm şi să vorbim cu calm despre ceva palpabil.

— Ce doreşti? Spune!

— Vreau să văd renta casei noastre. În lumea aceasta nu se poate face un pas, mamă, fără a bate la o uşă pe care scrie FONDURI şi INTRĂRI.

— Poftim! Oare vrei să te întorci la şcoală şi să mă laşi în babilonia asta? – întrebă surprinsă doña Petronila.

— Nu te grăbi, mamă. Eu, cum spui tu, sunt un copil; dar reţine: contactul cu cărţile şi cu oamenii te maturizează, căpătând experienţă şi învăţându-te să gândeşti. Eu cred că sunt bărbat! – spuse Manuel cu un aer de mândreţe.

— Fie, eşti bărbat! – confirmă doña Petronila, privindu-şi orgolioasă fiul.

— Da, mamă; vreau să spun că, gândindu-mă foarte serios, sper să duc la bun sfârşit planul cu privire la viitorul tău şi al meu; restul...

Ar fi spus cuvinte grele, dar numele Margaritei îi trecu prin minte ca o delicată rază de lună care se reflectă pe suprafaţa unui lac liniştit, lăsându-l în suspensie şi smulgându-i un suspin adânc.

— Ce mult îmi place să te aud vorbind astfel, fiule! Da, pe bună dreptate, don Fernando şi doña Lucía m-au felicitat atât pentru tine.

Manuel se însufleţi după uşoara şovăire şi continuă:

— Aş dori să ştiu, mamă, la cât se ridică renta noastră; dar... fără a o socoti şi pe cea a lui don Sebastián.

— Renta noastră? – repetă doña Petronila, luând iar ciucurii şalului său şi jucându-se distrată cu ei. Cum aş putea calcula renta noastră? Avem porţiuni bune de teren care produc porumb, grâu, ovăz, bob, cartofi şi quinua; avem câteva sute de oi, vaci, alpaca şi iepe cu care

treierăm recolta; eu cultiv pământul, vând lână şi cereale şi o parte din bani sunt ai tăi pentru studiu. Îţi place socoteala?

Manuel o asculta pe mama sa atent şi mulţumit şi când încheie o sărută pe frunte, tăcut şi gânditor, purtând în inima sa rugăciunea de mulţumire şi adoraţie pe care o cerea acea sfântă abnegaţie şi dragoste de mamă. După calcule nu reieşea să aibă vreo sumă rotundă, bani curaţi şi întrebă din nou, timid:

— Şi n-ai păstrat nimic?

— Ce? M-ai crezut o risipitoare? Nu ştiu că am un băiat? Nu te am pe tine ca să-ţi asigur viitorul? Nu mă gândesc că vreodată vei dori să te căsătoreşti? Pfui! Pfui! Eu... am economisit jumătate, şi ţin bine ascunşi cinci săculeţi cu câte 2 000 de soli noi nouţi; şi n-o să păţi ruşinea ca alţii care se căsătoresc fără cămaşă pe ei.

— Binecuvântate fie mamele ca tine! Pentru voi fericirea constă în bunăstarea copiilor! Voi lua deci, după calculul meu, cei 10.000 de soli. Mă gândesc să-ţi propun un plan şi... nu e timp de pierdut – spuse Manuel hotărât.

— Asta spuneam, vrei să mă laşi...

— Aminteşte-ţi, mamă, că un an de studiu pierdut înseamnă, poate, să pierd profesia pe care am îmbrăţişat-o, dar nu voi pleca singur, nici un mă voi duce la Universitatea aia prăpădită, San Bernardo.

— Fie cum vrei; dar înainte de orice ţine minte că sunt soţia lui Sebastián de care mă leagă... recunoştinţa şi pe care tu trebuie să-l respecţi ca... pe un tată adevărat – răspunse doña Petronila coborându-şi privirea.

— N-o să uit, mamă; şi acum să mergem să ne odihnim după o zi atât de istovitoare – spuse Manuel sărutând mâna mamei sale, înainte de culcare.

X

ODATĂ ÎNCHISE PORŢILE închisorii în urma lui Isidro Champí, ele nu s-au mai deschis mult timp pentru a-i reda libertatea.

Să aflăm ce s-a întâmplat cu soţia lui în seara în care s-a dus la casa cumătrului Escobedo în căutare de sfaturi şi ajutor.

— Aşadar, cumătrul e închis? – spuse Escobedo după ce se salutară şi indiana îi comunicase vestea.

— Da, cumetre. Ce ne facem acum? Ajută-ne tu – zise femeia îndurerată.

Escobedo îi răspunse bătând-o uşor pe umeri:

— Aha! Dar când ceri o favoare, nu se vine aşa... cu mâinile goale... şi tu, care ai atâtea vite, ei?... cumetriţă?...

— Ai dreptate, cumetre, dar am ieşit din casă ca din puşcă şi mâine, cel târziu... nu voi fi nerecunoscătoare, ca pământul fără apă...

— Bine, bine, cumetriţă, asta-i altceva; dar ca să mă duc să vorbesc cu judecătorul şi cu guvernatorul, trebuie să-mi spui ce le dăm.

— Să le dau o găină?

— Ce proastă! Ce vorbeşti? Tu crezi că pentru o găină vor anula atâtea hârtii? Cumătrul are deja dosarul întocmit de la revolta aceea în care au murit Yupanquí şi alţii – spuse cu răutate Escobedo.

— Doamne, cumetre! Ce spui matale? – întrebă ea, frângându-şi mâinile.

— Da, asta e sigur, dar fiind protejat, îl vom scoate. Spune-mi, câte vaci ai? Cu vreo patru cred că...

— Cu patru vaci Isidro va fi liber? – întrebă uluită femeia.

— Cum să nu, cumetriţă! Pe una o dăm guvernatorului, alta judecătorului, a treia subprefectului şi ultima va rămâne pentru cumătrul tău – făcu împărţeala Escobedo, plimbându-se de la un capăt la celălalt al camerei, în timp ce indiana, cufundată într-o noapte de îndoieli şi dezamăgiri, enumera în gând una câte una vitele, delimitându-le după culori, vârstă şi semne particulare, confundând câteodată numele copiilor cu cele ale cornutelor sale dragi.

— Mai stai pe gânduri, zgârcito! Se pare că nu-ţi iubeşti soţul – o întrerupse Escobedo.

— Doamne fereşte, cum să nu-l iubesc, cumetre, pe Isidro al meu cu care am crescut, cu care am trecut prin atâtea nevoi...! Ah...! Dar...

— Bine, să lăsăm asta, eu am multă treabă – spuse Escobedo grăbind despărţirea.

— Iartă-mi prostiile, cumetre, şi... zic că da, o să dăm cele patru vaci, dar... să fie viţici, ei? O să mă duc să le iau pe cele două roşcate, cea neagră şi alta bălţată, dar tu o să-l scoţi pe Isidro al meu? Acum...

— Da, acum, de ce nu? Acuşica mă pun pe treabă şi mâine, poimâine, în trei zile, totul se aranjează; uite că trebuie să vorbesc mai întâi cu don Fernando Marín, căci el continuă procesul.

Auzind numele lui Marín, o rază de lumină străbătu tenebroasa minte a femeii clopotarului şi-şi spuse:

— De ce nu m-am dus mai întâi la el? Poate mâine în zori n-o să fie prea târziu. Şi ieşi, zicându-i lui Escobedo: Cumetre, du-te neîntârziat, eu trebuie să-i duc haine lui Isidro şi-o să-i spun că o să ne salvezi tu; Adio.

— Şobolanule, ai căzut în cursă – îşi spuse râzând Escobedo şi se pregăti să meargă imediat în căutarea lui Estéfano Benites, pentru a-i comunica afacerea ce-o încheiase şi pe care o vor împărţi, lăsând cele patru văcuţe fără sechestrul stabilit, căci vor apărea ca

proprietate a lui Escobedo sau Benites.

XI

EVENIMENTELE POLITICE PETRE-
cute în capitala Republicii trebuiau să influenţeze direct şi puternic rezultatul „plăţilor” proiectate cu căldură şi entuziasm de noile autorităţi ale provinciei şi ale Kíllac-ului.

Subprefectul Paredes se afla în „vizită” într-unul din micile sate de sub jurisdicţia sa şi acolo dădu peste nişte ochi care, aşezaţi pe un chip exotic de femeie, îl străpunseră cu privirea până în adâncul inimii; şi cum în materie de lupte purtate pe câmpul verde al lui Cupidon era decorat nu numai cu medalii, dar şi cu răni pe care şi le amintea fudul la vesele petreceri între bărbaţi şi cum pentru autorităţi existau mereu subalterni credincioşi, domnia sa câştigă bătălia foarte uşor.

Trebuie să vă atragem atenţia că, acolo, în Kíllac, ca în toate satele limitrofe unde domnea simplitatea obiceiurilor, era absolut necunoscut cancerul social ce subminează bazele familiei, îndepărtând tineretul de ideea căsătoriei şi prezentându-se sub forma tristă a „femeii pierdute”.

Seducerile viclene poartă pecetea nefericirii şi în spatele fiecăreia apare, aproape întotdeauna, figura unui potentat a cărui superioritate maliţioasă câştigă victima, salvându-l pe ucigaş.

De data aceasta, aleasa colonelului pentru a ajunge la un anumit număr pe lista lungă a martirajului de seducător, era deci o graţioasă tânără în a cărei casă fu primit cu ospitalitate ca nouă autoritate.

Teodora, care mergea pe 20 de ani, era mică de

statură cu ochi vioi şi privirea senină. Purta o frumoasă rochie de percal trandafirie cu ramuri cafenii, cu o scurtă pelerină de mătase roşu aprins, prinsă la piept cu un ac dintr-o imitaţie de aur cu o piatră, imitaţie de topaz. Părul ei lung, pieptănat cu grijă era împletit şi legat la capete cu panglici de rips negru.

Inima Teodorei nu era pustie. Căsătoria era programată imediat ce sosea logodnicul ei care lucra în administraţia unei ferme, de unde economisea o parte din salariu pentru a plăti cheltuielile unei nunţi decente, cu muzică, care să dureze trei zile şi cu naşi de vază.

Teodora avea un caracter impetuos şi hotărât. Ieşind din copilărie, pasiunile sale se manifestară cu înflăcărare.

Îşi iubea logodnicul şi absenţa acestuia mărea, poate, căldura soarelui iluziilor ei virginale, făcând-o să suspine la vizitele zilnice şi la cuvintele de dragoste repetate în şoaptă în orele de romantism delicios, care serveau de frontispiciu căminului conjugal.

De cinci zile durau petrecerile în casa Teodorei, alimentate de subprefect care se dedică în întregime frumuseţii campestre, a cărei rezistenţă nu-i distrase atenţia, ci îi accentuase dorinţa.

Butoaie de vin, cutii cu bere, toate curgeau din belşug. Cei doi violonişti orbi ai satului nu-şi lăsau arcuşul din mână, smulgând de pe coardele sonore ale viorii melodii fără egal.

Colonelul îl chemă de-o parte pe locţiitorul guvernatorului şi îi spuse ceva la ureche foarte încet. Acesta surâse şiret şi îi răspunse în şoaptă;

— Imediat vom prinde şoricelul; obrazul subţire cu cheltuială se ţine, înălţimea voastră – şi ieşi grăbit.

Teodora, al cărei auz fusese rănit în nenumărate rânduri de cuvintele categorice sau ameninţătoare, îl chemă, de asemenea, pe tatăl ei în dreptul uşii şi mai mult mâhnită decât timorată, îi spuse:

— Tată, sufăr groaznic!

— De ce, Teoco? Ar trebui să fi mulţumită cu atâtea

vizite...

— Tocmai ăsta e motivul; subprefectul are intenţii urâte cu mine şi dacă află Mariano...

— Ce spui?... Ete, drace...! Prin urmare asta urmăreşte domnia sa? zise Gaspar ducându-şi mâna la gura care i se umezise.

— Da, tată; mi-a spus că vreau nu vreau... o să mă fure – răspunse fata înroşindu-se şi coborându-şi privirea.

— Hm!

— Se înfurie bătrânul muşcându-şi buzele şi, rotindu-se pentru a inspecta împrejurimile, adăugă: O să-i cadă bucata din gură. Ce! Sunt eu oare un vulpoi mort?...

— Tată...!

— Intră în salon, prefă-te, lasă-l să cheltuie puţin banii furaţi de prin sate şi... nu-ţi lua gândul de la logodnicul tău, pricepi? Ştiu eu ce voi face pe urmă – spuse tatăl Teodorei împingând-o în mijlocul petrecerii.

Unul dintre invitaţi, care observase scena, zise printre dinţi:

— Bătrân viclean! Uite cum îşi oferă fata!

Nu peste mult timp fură chemaţi la masă unde se servi, pe feţe de masă nici prea albe, nici prea negre, o mâncare gustoasă: iepuri umpluţi, fripţi în spuză, găină cu nuci şi alune, cartofi cu bob verde şi stufat garnisit cu brânză proaspătă.

Subprefectul se aşeză lângă Teodora şi cu un oarecare aer de învingător, spuse, ridicând în acelaşi timp marginile feţei de masă:

— Eu caut mereu să mă simt bine, domnilor, lângă o fată frumoasă.

— Desigur! Şi acest loc vi se potriveşte domniei voastre – spuseră câţiva intenţionat.

— Ce e cu don Gaspar, domnişoară Teodora? – întrebă cu viclenie unul dintre invitaţi.

— Tata?... O să vină imediat – răspunse fata uitându-se în jur.

Doi tineri discutau maliţios; un altul spuse în şoaptă:

— Dacă bătrânul ştie... hoţomanii şi viclenii ăştia...! Nu vrea să încurce...

Şi în acea clipă apăru don Gaspar frecându-şi mâinile şi, luând o sticlă să-i servească, spuse cu evidentă bucurie:

— Să bem că ne deschide apetitul, domnilor.

— Vino, Don Gaspar! pică tocmai la ţanc – răspunse subprefectul.

Masa începu veselă şi gălăgioasă, amabilitatea Teodorei lăsându-l să înţeleagă pe colonel că fortăreaţa fusese cucerită.

XII

MANUEL, DUPĂ CE SE DESPARŢI de mama sa, se duse la el în cameră şi cufundat în gânduri aşteptă treaz sosirea noii zile.

Îşi luă hotărât pălăria şi se îndreptă spre casa lui don Fernando. Intră în salonul de primire, unde o găsi pe Margarita singură citind dintr-o carte cu file colorate povestea lui „Juan el Pulgarcito”. Văzând-o, Manuel îşi spuse cu bucurie:

— Ce ocazie prielnică pentru a-i sonda inima şi a-mi mărturisi afecţiunea!

Şi, ajungând lângă fată şi îmbrăţişând-o, zise:

— Ce singurică şi cât de frumoasă eşti, Margarita!

— Manuel, ce mai faci? – spuse fata punând cartea pe masă.

— Frumoasă Margarita! E prima oară când îţi vorbesc fără martori; poate vor fi câteva minute scurte, pentru că îl caut pe don Fernando şi, de aceea, te rog să mă asculţi, Margarita mea! – începu Manuel luându-i mâna, mângâindu-i-o, în ochii săi reflectându-se speranţele sufletului său, ochi care împrăştiau raze de tandreţe şi de dragoste la fiecare privire.

— Pfiu! Manuel, ce ciudat eşti! – spuse Margarita fixându-şi frumoşii săi ochi în cei ai lui Manuel şi coborându-i cu candoare.

— Nu-mi spune că sunt ciudat, Margarita; Tu eşti sufletul sufletului meu; de când te-am cunoscut ţi-am dăruit inima şi... vreau să fiu demn de tine! – continuă Manuel accentuând ultimele cuvinte, pentru că toată spaima ce o purtase în el era ca Margarita să nu-l

repudieze pe băiatul ucigaşului Marcelei, idee care nu putea exista în copila de azi, dar care era posibilă în femeia de mâine.

Orfana rămăsese tăcută şi îmbujorată ca macul a cărei floare păstrează narcoticul.

El mângâia mâna micuţă a Margaritei care se pierdea între ale lui.

Sunt ocazii în care tăcerea spune mai mult decât cuvântul.

Manuel era ameţit de iubire contemplând-o pe frumoasa fată căreia îi spuse:

— Vorbeşte! Răspunde, Margarita mea! Da! eşti încă o copilă, dar tu ştii că te iubesc...! Aminteşte-ţi că lângă binecuvântata-ţi mamă ţi-am promis să-ţi fiu frate, azi...

— Da, Manuel, din ziua aceea te simt în bucuriile şi în tristeţile mele; îmi vei fi frate – răspunse copila.

Dar Manuel o corectă cu căldură:

— Nu, îngerul meu; frate e puţin iar eu te iubesc mult; vreau să-ţi fiu soţ!

— Soţul meu? – întrebă uluită Margarita în al cărei suflet tocmai se ridicase vălul plăsmuirilor infantile, scuturându-i trupul, ţintuind în inima ei înţepătura narcozei tinereşti care, în sublima toropeală a sufletelor îndrăgostite, le va face să viseze în această lume de poezie, frică şi încredere, râsete şi lacrimi, lumini şi umbre în care trăieşte castitatea unei fecioare.

Margarita ştia din acea clipă că e femeie. Ştia că iubeşte.

Pentru Manuel impresiile se perindau cu repeziciunea gândului, chiar dacă cu alte emoţii decât ale Margaritei, pentru că sufletul său îşi pierduse deja această virginitate care este necunoaşterea tainelor reale ale vieţii.

Manuel iubea cu intensitate.

Margarita doar cu sentiment.

Primul impuls al lui Manuel a fost să pecetluiască cu buzele sale cuvântul „soţ” pronunţat de buzele femeii adorate, dar raţiunea stăpâni materia aşa cum dârlogii

strunesc calul şi îi spuse doar atât:

— Da, soţul tău...! – şi o sărută pe frunte.

Aceasta n-a fost sărutarea jeraticului asupra petalei proaspete de crin, dar urma sa era de neşters.

Margarita simţi prin vene un fior necunoscut; obrajii i se aprinseră şi ieşi din cameră alergând, spunându-i lui Manuel:

— Mă duc să-l chem pe tata. Şi se îndreptă spre camera Lucíei oprindu-se instinctiv când ajunse pe coridor pentru a-şi linişti tulburarea.

Manuel rămase în extazul sufletului care nu seamănă deloc cu vibraţia trupului şi din care îl trezi doar vorba blândă a lui don Fernando.

Manuel era sclavul unei femei.

Al unei femei care reprezintă:

Pentru un doctor, aparat de reproducere.

Pentru un botanist, plantă delicată.

Pentru un gurmand, o bucătăreasă bună.

Pentru Viciu, plăcere, senzaţie.

Pentru Virtute, mamă.

Pentru o inimă nobilă şi iubitoare, un suflet!

Nimeni nu va pune la îndoială exactitatea acestor definiţii care, fără „doar şi poate”, au avut inspiratorul lor, şi de aceea, văzând-o pe Margarita plecând, se despărţi de ea cu acel suspin care spune suflet al sufletului meu...!

XIII

ŞTIIND DE HOTĂRÂREA SOŢULUI EI şi aflându-se singură cu Margarita, Lucía se arătă foarte mulţumită de ideea călătoriei şi-i spuse fiicei sale:

— Ce fericită vei fi Margarita de vestea pe care ţi-o voi da.

— Mamă?... – o întrerupse copila privind-o în ochi.

— Rosalía şi cu tine nu veţi călători singure la Lima.

— Cine mai merge, tu? – întrebă vioaie orfana, în a cărei minte zburau fluturii nerăbdării, entuziasmului şi curiozităţii...

— Eu, tatăl tău, toată familia – răspunse Lucía numărând pe degete şi înclinând capul.

— Tu, tata, Rosalía! Ah, ce fericire! Va merge şi Manuel? – întrebă însufleţită Margarita.

Lucía îşi fixă atenţia pe chipul fiicei sale pentru a cântări efectul răspunsului ei şi continuă:

— Manuel nu va merge; el are părinţii aici.

Urmă o scurtă tăcere.

Ochii Margaritei se umplură de lacrimi, pe care degeaba încerca să le ascundă sub vălul disimulării, întrebând:

— Ce oraş frumos trebuie să fie Lima! Nu?

— E cel mai frumos din Peru. Dar... de ce plângi, fetiţo? – întrebă Lucía, luând-o de mână, aşezând-o şi spunându-i:

— Uite, fetiţa mea, am observat că te interesează mult Manuel şi acum am înţeles că acest tânăr a impresionat inima ta de copilă şi mi-e teamă ca mâine să nu-i aparţină şi inima ta de femeie.

— Mamă! Manuel e foarte bun, niciodată nu l-am văzut făcând ceva rău – zise Margarita cu timiditate.

— Aşa este, fetiţo, bunătatea lui m-a făcut să cad într-o plasă, pe care e nevoie s-o tai ca să te eliberez. Tu nu-l poţi iubi pe fiul călăului părinţilor tăi. Ah, mă îngrozesc...! Bietul Manuel...!

Lucía era emoţionată; spaima şi îndoiala îi cuprinseseră inima, schimbându-i vizibil timbrul vocii. Prin mintea ei trecea, unul după altul, gânduri care îi torturau sufletul, şi se întreba:

— Am comis o indiscreţie vorbindu-i despre dragoste fiicei mele? Am aruncat jignirea asupra lui Manuel pe care Margarita îl va vedea din momentul acesta ca pe fiul călăului părinţilor săi... şi apoi Manuel...! Ah...! Inimă plină de abisuri...! Mănunchi de taine...! Inimă omenească!

Pentru Margarita, ce mult vorbea tăcerea aparenţă a mamei sale! Rămăsese mută şi tremurândă ca un crin pe care încercase să se aşeze privighetoarea fără să-şi strângă aripile, pentru că fragilitatea florii a făcut-o să-şi continue zborul în căutarea unui loc mai bun.

După discuţia pe care o avusese cu Manuel, declaraţia aceea a mamei sale era brutală, îi zdrobise inima, împiedica să se nască florile speranţei în două inimi legate prin firele ce urzesc fericirea omenească a două suflete care se iubeau.

În sfârşit, soţia lui don Fernando îşi reveni şi schimbând subiectul discuţiei se adresă Margaritei:

— Ai grijă, deci, să ai bagajul pregătit pentru joi şi nu uita lucrurile surioarei tale, da? Tu eşti mai mare şi trebuie s-o ajuţi.

— Da, mamă – răspunse Margarita ridicând automat o jurubiţă de mătase albastră pe care o văzuse pe jos. O puse pe masă şi ieşi; văzându-se singură Lucía îşi spuse iar:

— Bietul Manuel! Plin de calităţi, cu aspiraţii nobile! Indiscutabil că o iubeşte pe Margarita, de care îl desparte o prăpastie...! Dar... adevărat este că în viaţa practică

exagerările inimii arată lumea insondabilă ca partea cea mai poetică a dragostei. Oare există vreun foc comparabil cu cel care alimentează iubirile imposibile? Oare există dorinţă mai puternică ca cea de a te apropia de iubită rupând legăturile, trecând şiruri de munţi formate din spini care au însângerat planta; căţărându-se pe munţi foarte înalţi unde zăpada imposibilului topită de soarele iubirii a format şuvoaie de lacrimi?

Eroi ai durerii, sărmani surghiuniţi din Paradisul Fericirii, nu sunteţi înţeleşi de lume! Victime sacrificate pe altarele nenorocirii, sufletele generoase vă oferă „poate” măgulirea simpatiei lor, dar veţi rămâne iubind în durere...!

Terminându-şi monologul, Lucía căzu pe canapea, ducându-şi mâna dreaptă la fruntea scăldată în sudoarea care-i curgea pe obrajii aprinşi, de culoarea macilor de mai. Apoi, frângându-şi mâinile, se întrebă:

— Ce să fac? Situaţia mea e grea şi dramatică, la fel cu cea a lui Manuel şi a Margaritei; dacă se iubesc cu dragostea dintâi, aceasta se va înnobila cu suspinele pe care, pline de parfumul iubirii virginale, le emană pieptul apăsat de nostalgia fiinţei iubite... dacă s-ar putea face ceva...! Ah...! Fernando mă va scăpa de îndoieli, ne vom împărtăşi ideile şi se va face lumină, pentru că eu nu pot uita că Marcela a murit lăsându-mi cele două bucăţi din inima sa...!

Lucía avea dreptate; ea va împărţi îndoielile cu don Fernando, temerile şi speranţele, îndepărtând umbrele prezentului. Manuel ar putea împărţi cu mama sa, cu cea mai nobilă dintre fiinţe, chinurile care-i apăsau inima; să se ascundă la sânul mamei şi să plângă azi lacrimile de bărbat ca ieri, când îşi ştergea plânsul de copil.

Dar Margarita?

Sărmană orfană, pasăre fără cuib, va trebui să caute umbra unui copac străin pentru a-şi murmura idila inimii sale înlănţuită cu cealaltă; să râdă cu gura şi să plângă cu inima.

Lucía era pentru Margarita cea mai bună dintre femei; dar Lucía nu era mama sa!

XIV

SĂ PORNIM PENTRU MOMENT ÎN căutarea colonelului Paredes, pe care l-am lăsat la masă în casa Teodorei.

Masa a fost veselă şi îmbelşugată şi nici nu se terminase bine că se înnoptă şi toţi se îndreptară spre salon, unde traseră un chef cu chiote şi tropăituri.

Don Gaspar o chemă lângă el pe fiica sa şi-i spuse scurt:

— Urmează-mă, Teoco.

Şi se duseră amândoi într-un ţarc, unde se aflau trei cai, unul dintre ei cu tot harnaşamentul şi echipajul feminin, păzite de o slugă indiană.

— Unde mergem, tată? – întrebă Teodora.

— În Kíllac, la casa cumetrei mele, doña Petronila, care, după cum ştii, este o doamnă cumsecade şi lângă ea vei fi în siguranţă, precum vasul de împărtăşanie în altar, răspunse don Gaspar, fără o se opri din mersul sigur şi grăbit, în ciuda întunericului.

— Bine că don Sebastián nu mai e guvernator, astfel vom sta liniştiţi până când vine Mariano – zise Teodora, urmând cu paşi mici mersul accelerat al tatălui său.

O siluetă impunătoare se desluşi în umbră în acel moment.

— Anselmo? – chemă don Gaspar.

— Da, domnule! – răspunse scurt cel strigat şi toţi trei merseră la cai.

Cei doi bărbaţi o ridicară pe Teodora care, cu agilitatea ţărăncii, încălecă pe calul său, Collopoccochi fără îndoială, pentru că era negru şi avea picioarele albe.

Apoi încălecară don Gaspar şi Anselmo, care era un slujitor demn de toată încrederea, şi tatăl Teodorei porunci indianului:

— Întoarce-te acasă, aţâţă focul şi nu uita, ceaiul să aibă destul rom, iar dacă se observă lipsa noastră, ştii, nu?

Răsunară trei lovituri de bici pe crupele cailor, care se aruncară ca un trăsnet în întunericul nopţii, ducându-şi povara, sforăind pe nările lor largi şi muşcând zăbala.

Bătrânul se cufundase în meditaţii, căci creierul zămisleşte neîncetat idei şi gândul nu se supune de bunăvoie liniştii corpului.

— Tată, să mergem mai încet – spuse Teodora, înfrânându-şi calul.

Dar don Gaspar nu era atent şi nu auzi glasul fiicei sale, care repetă mai tare:

— Tată!

— Ei? Ai obosit atât de repede? – răspunse bătrânul încetinind la rândul său.

— Nu sunt obosită, ce idee! Dar m-am gândit la ceva.

— Spune! – o îndemnă don Gaspar, trăgând de frâu pentru a se apropia mai mult de Teodora.

— Ar fi mai bine dacă tu te-ai întoarce acasă. O să ajungi într-o jumătate de oră; prezenţa ta va înlătura orice bănuială şi în continuare, o bucată de vreme, nu-mi vor observa lipsa... şi tu... la sfârşit, îţi vei cere scuze.

— Şi... să mergi singură? – întrebă don Gaspar, tuşind zdravăn.

— Nu risc nimic, fiind cu Anselmo. Choliopoccochi e blând şi cunoaşte bine drumul, a mai rămas puţin de mers, luna nu va întârzia să apară; şi, pe deasupra, dacă lor le-a trecut prin minte să ne controleze, dacă, din întâmplare, au descoperit fuga, fără îndoială că ne vor urmări, ne vor ajunge, ne vor prinde şi... beţi cum sunt...

— Măi, măi! Teodora, vorbeşti ca din carte – o întrerupse bătrânul oprindu-şi calul şi adăugând cu un surâs maliţios: Sigur e că femeile se sulemenesc pentru a

urzi aceste istorii.

Don Gaspar tuşi iar cu putere.

— Uite, ai şi răcit; întoarce-te imediat, că dacă vine cineva ne va pierde urma dacă te întorci.

— Perfect! Şi în vreme ce le voi spune unde eşti, ei să mă jupoaie de viu – răspunse don Gaspar şi apoi îşi strigă servitorul care se afla departe: Anselmo! Anselmo!

Slujitorul îşi apropie calul de cei doi şi asistă la următorul dialog:

— La revedere până peste patru zile când voi veni să te caut.

— La revedere, tată; acoperă-ţi gura că tuşeşti prea tare.

— Să baţi pe dibuite la uşă şi să-i povesteşti totul cumetrei doña Petronila; ştie broasca în ce apă sare ca să înoate.

— Bine, o să-i povestesc tot.

— Anselmo, ai grijă de fată şi... pe curând.

Don Gaspar întoarse calul de dârlogi, înfipse cu toată forţa călcâiele fără pinteni în burta mânzului său, pe ale cărui crupe răsunară şi câteva lovituri de bici, care-i stimulară avântul.

Să fi fost 11 noaptea când Teodora şi Anselmo descălecară la uşa casei doñei Petronila Hinojosa. Bătură puternic cu micul leu de bronz folosit ca ciocănel şi zgomotul fu primit de lătrăturile disperate a patru sau cinci câini, printre care se auzi o voce somnoroasă întrebând supărată:

— Cine e?

— Vin din partea lui don Gaspar Sierra şi am să las ceva doñei Petronila.

Portarul, care era sluga cunoscută deja de noi, nu avu nevoie de alte explicaţii; trase zăvorul şi metalul porţii scârţâi din balamale, lăsând-o să treacă pe fugara Teodora care fu primită de doña Petronila cu proverbiala-i afecţiune.

Don Gaspar nu merse două mile din locul unde se

despărţise de Teodora, când auzi strigăte şi tropote de cai.

După câteva clipe realiză că era alaiul subprefectului.

— Da, bine spunea Teoca. Drace! Toate femeile sunt nişte vrăjitoare! Şi ce-i mai nostim este că toţi bărbaţii ne lăsăm fermecaţi vrând nevrând, cu bună-ştiinţă sau pe furiş – îşi spuse don Gaspar şi-şi continuă drumul în pasul întins al surului său.

XV

LA PUŢIN TIMP DUPĂ FUGA TEOdorei, invitaţii îşi dădură seama de asta. Locţiitorul de guvernator spuse maliţios:

— Şi-a băgat nasul bătrânul pisălog, domnule colonel, pentru că ea ar fi fost de acord, după cum s-a văzut, să vă facă pe plan domniei voastre.

— Să-şi bată joc? De mine? N-o să admit, nu, domnule... n-o să accept, pe cuvânt de militar! – spunea Paredes plimbându-se cu paşi iuţi prin cameră.

— Să mergem s-o căutăm, prieteni – propuse locţiitorul gata de plecare, luând o lumânare aprinsă.

— Da, domnule! Trebuie să scot huria din fundul pământului, da, domnule! – repeta cu furie subprefectul, în timp ce curioşii ieşiră să cutreiere toată casa, supunându-i la un interogatoriu inchizitorial pe servitori cu toate că între răspunsurile acestora nu existau discrepanţe.

— Au ieşit afară – repetau cu toţii.

Cineva întrebă, venindu-i o idee:

— Au plecat pe jos?

— Nu, domnule, au plecat pe cai – răspunse unul dintre vătafi.

— Domnia voastră, să mergem după ei – spuseră în cor – căci e un singur drum neted şi uşor.

— La treabă, deci, prieteni; şi celui care mi-o aduce pe fată...

— Jur că eu voi fi norocosul – îl întrerupse ajutorul de guvernator.

Câţiva porniră să aducă bidivii.

Furia subprefectului atinsese apogeul.

— Canalia bătrână! Da, domnule, dacă îmi iese în cale acum îl omor fără nicio judecată. Autoritatea e una singură. Dar... băieţii ăştia sunt atât de isteţi şi mi-ar prinde bine să mă odihnesc puţin. Spunând acestea se întinse cât era de lung pe un pat aşezat într-un colţ şi încercă să adoarmă.

La puţin timp se auziră tropote de cai şi deschizând ochii don Bruno Paredes îşi spuse printre dinţi:

— Ei sunt... au plecat deja...! Da, domnule; îndată voi fi mulţumit de activitatea subordonaţilor mei. Băieţii ăştia valorează cât tot aurul din lume! Uf!

Zbirii plecară pe urmele Teodorei. Imediat după aceea sosi un curier, un agent al guvernului, care, mergând pe jos prin sinuozităţile trecătoarei din capitala provinciei, câştigă teren cu o rapiditate prodigioasă. Acest curier aducea un plic sigilat cu ceară roşie, cu însemnele Republicii, cu menţiunea: Oficial – Urgent – Colonelului don Bruno Paredes.

Când curierul înmână plicul colonelului, acesta îl desfăcu şi începu să citească culcat, aşa cum se afla, dar nu apucă să ia cunoştinţă bine de primele rânduri că sări ca ars, întâi păli, apoi tot sângele i se urcă la cap, rămânând uluit, pentru câteva clipe, cu hârtia în mână.

Dintr-o dată o aruncă pe pat şi, lovind cu piciorul în podea, spuse:

— Mii de draci! Mi-au luat arma...! Nu mai poţi fi în siguranţă, da domnule... să vedem, cine mai e pe-aici! – strigă. Auzind zgomot, mai multe slugi veniră în grabă, în acelaşi timp apărură şi poliţaii din escorta sa.

— Calul meu!... Repede, repede! – strigă don Bruno, a cărui poruncă se împlini ca prin farmec.

Încălecă şi, urmat de trei persoane, plecă în galopul calului pe drumul spre oraş, murmurând:

E mai înţelept să te fereşti; la oraş voi găsi o ascunzătoare comodă, până când se potoleşte furtuna politică...

Oamenii care plecaseră în urmărirea Teodorei se întâlniră cu don Gaspar, îl înconjurară pe blândul bătrân şi locţiitorul de guvernator i se adresă:

— Bună, cumetre, ce escapadă urâtă! Unde e micuţa Teodora?

— Cum! – răspunse don Gaspar părând neliniştit. Îmi căutaţi fata? Ce? N-am lăsat-o cu dumneavoastră în casă? Isuse...! Din fericire ea este cinstită şi... trebuie să fie acolo. Haideţi.

Şi-i dădu o lovitură de bici surului care-l făcu să sară înflăcărat.

— Uşurel, tătuţă! – spuseră mai mulţi întorcându-şi caii, iar locţiitorul ameninţă:

— Să mergem, dar dacă nu ne dai odorul, te-ai ars!

— Să ne întoarcem – spuseră mai mulţi şi printre murmure se auzi această reflecţie:

— N-a ieşit încă luna şi n-avea timp să plece şi să se întoarcă din niciun sat vecin.

— Şi dacă tu n-ai plecat cu Teodora, don Gaspar, ce cauţi prin aceste locuri? – întrebă locţiitorul.

— Tăicuţă! Se vede că nu eşti de prin partea locului, ai venit de la Lima cu floare la butonieră şi guler tare. Sunt aici să inspectez păşunile – răspunse don Gaspar foarte serios.

— Ai ieşit la rodeo – spuse unul.

— Să cânte „cocoşelul”! — strigară doi şi alaiul se opri.

Locţiitorul scoase o sticlă de pisco şi din ea băură pe rând, măsurând cantitatea cu un fluierat pe care îl scoteau imediat, operaţie care se repetă foarte des pe parcurs, călătorii ajungând la casa lui don Gaspar spre miezul nopţii.

Luna albă îşi etala tot discul său argintiu pe câmpia Saucedo pe care se înălţau colibele vesele ale indienilor peruani, colibe pe ale căror porţi atârnau la ivirea zorilor piei tăbăcite de cerbi cenuşii şi potârnichi cu carnea atât de gustoasă.

Casa lui don Gaspar era ca locuinţa unui „fost” în toată

regula: Simplă şi mobilată sărăcăcios.

Slugile indiene erau singurele care, încovrigate în tindă, sforăiau pe rupte, fiind nevoie să le scuturi pentru a se trezi ca să le întrebi ceva.

— Ce ştii de domnul subprefect?

— O dormi?

— Haideţi. Şi micuţa Teodora?

— Aprinde un chibrit, omule!

Acestea au fost cuvintele câtorva, când una dintre slugi îi lămuri spunând:

— Domnul subprefect a plecat călare.

— Ei, drăcia dracului! – exclamă locţiitorul.

— Fără îndoială, am întârziat prea mult şi o fi plecat după noi.

— Mai mult ca sigur! Cine aşteaptă îşi pierde răbdarea şi când e îndrăgostit... Doamne...!

Zicând acestea intrară în salonul care era deschis. Don Gaspar aprinse lumânarea care se afla lângă pat. La lumină, primul lucru pe care îl zăriră fu scrisoarea a cărei lectură îl făcuse să o ia la sănătoasa pe colonelul Bruno de Paredes.

Se apropiară toţi pentru a o citi împreună şi după ce termină, tatăl Teodorei spuse:

— A fugit, deci, subprefectul nostru.

— Era un prostănac colonelul ăsta din Garda Naţională! spuse locţiitorul de guvernator.

— Colonel de... soldaţi de mămăligă!

— Un laş! – adăugă altul.

— Ce? Un afacerist, un delapidator, evident – zise primul.

— Laş! Dezertor! opina altul.

— O fostă autoritate! – îi lămuri don Gaspar, râzând, ca unul care a văzut şi a auzit multe.

Şi luând ghitara, care se afla într-un colţ al încăperii, începu să-i ciupească strunele, cântând cu voce răguşită:

Pasăre care te-nalţi

La malul mări
Cum de un ţi-e teamă
Să zbori singurică?

Împăcaţi în acordurile acelui cântec ciudat, urmăritori şi urmărit, ne întoarcem în Kíllac unde ne aşteaptă vechile noastre cunoştinţe.

XVI

DON FERNANDO ÎL GĂSI PE MAnuel zăpăcit încă de efectul pe care îl avusese asupra lui plecarea grăbită a Margaritei.

— Bună, don Manuel! – spuse, întinzând mâna tânărului.

— Scuzaţi-mă că v-am deranjat, don Fernando, ora nu este potrivită, dar în aceste cazuri urgenţa problemelor m-a îndreptăţit să îndrăznesc – zise Manuel, în timp ce îi strângea mâna prietenului său.

— Fără scuze, don Manuel. Dumneata ştii că îţi sunt prieten şi asta e de ajuns – răspunse don Fernando, trăgând un scaun şi invitându-l pe tânăr să se aşeze.

— Ştiu foarte bine, căci fără prietenia dumitale aş fi înnebunit; situaţia mea atât de penibilă după acel asalt, întâmplările atât de ciudate şi contradictorii care s-au petrecut de la sosirea mea în acest sat, unde „notabilităţile” nu respectă legea şi nu cunosc religia şi tot ceea ce eu gândesc nu sunt lucruri de mică importanţă.

— Aşa este, dragă Manuel, mă îngrozeşte stadiul actual al acestei mici societăţi, dar mai îngrijorat sunt de veştile pe care le-am primit de la oraş.

— Sunt de interes particular?

— Nu. Sunt de interes general. Mi se comunică despre tristul sfârşit al preotului Pascual, acest om nenorocit, ale cărui cuvinte dureroase le ascultam, lipsit de influenţa sănătoasă pe care o are familia asupra viitorului preoţilor.

— A murit?

— Da, prietene; într-un mod groaznic.

— Cum, şi de ce a murit? – continuă să întrebe Manuel cu un interes crescând, fiind foarte atent la răspuns.

— A murit la Los Descalzos. A fost mai întâi trântit de catâr, luat de jos din mila unora şi adăpostit de călugări; se spune că atacul final l-a avut pe când bea un pahar cu apă – răspunse domnul Marín.

— Bând un pahar cu apă la mănăstire?

— Da, şi medicii spun că a fost un atac cerebral.

— Sărmanul...! Odihnească-se în pace...!

— Sunt alte veşti, mai grave care m-au făcut să şovăi...

— E vorba despre ce-am aflat acasă? Despre scandalul politic izbucnit în capitală, care a culminat cu un delir înfiorător?

— Întocmai, prietene! Dar... dacă ne gândim bine, va fi cumplit în primele ore datorită măsurilor violente pe care le impun situaţiile anormale. După aceea, nu! Am încredere în administraţia civilă a tizului dumitale, don Manuel – spuse Fernando, ridicându-se.

— Aşa cred şi eu, don Fernando, pentru că don Manuel Pardo este un om deosebit, dar ceea ce mă nelinişteşte în aceste momente este... O voi spune, prietene, cu toate că va fi bruscă schimbarea...

— De opinie?

— Nu, domnule, de temă, mă nelinişteşte furtuna domestică. Văd că nu se poate trăi în acest sat subjugat de tirania stăpânilor care se numesc „notabilităţi”.

— Ce poţi să-mi spui nou, prietene Manuel? Ştiu că l-au închis pe clopotar, acuzându-l de asaltul asupra casei mele...

— Nu vă spuneam? Asta te face să-ţi pierzi minţile! Şi, pe de altă parte, oricum trebuie să-mi termin studiile şi să devin avocat, sunt nevoit să plec; dar nu mă hotărăsc s-o las pe mama pradă haitei ăsteia de lupi.

— Manuel, din întâmplare, tocmai am rezolvat această problemă în acelaşi sens. În câteva zile plec împreună cu familia.

— Dumneata, don Fernando? – îl întrerupse Manuel, pe

a cărui faţă se întipărise surpriza umbrită de durere sau îndoială.

— Da, prietene, am aranjat un transfer al acţiunilor mele de la mână şi al proprietăţilor mele cu nişte evrei care îmi dau 20% şi astfel sunt mulţumit.

— Şi încotro plecaţi?

— În capitală; la Lima presupun că locuinţa va prezenta garanţii şi că autorităţile vor şti să-şi îndeplinească datoria. Înainte de a pleca aş vrea să fac ceva pentru eliberarea clopotarului.

— Don Fernando, sunt alături de dumneavoastră. Amândoi vom face totul pentru acest indian nefericit. Acum se pare că destinul îmi surâde. Am venit să vă spun ceva relativ la planurile mele.

— Te ascult cu multă plăcere!

— Cum v-am spus, vreau s-o smulg de aici pe mama. Am luat toate măsurile necesare pentru a o duce, sub pretextul unei plimbări, la Lima şi odată ajunşi acolo nu va mai avea de ce să se mai întoarcă.

— Perfect. Şi don Sebastián? – întrebă don Fernando curios.

— Dumneata ştii că o mamă este soarele casei de care inima are atâta nevoie; după mama... Îl voi lua şi pe don Sebastián, al cărui viitor aici este dintre cele mai triste... Ah, don Fernando! Dumneata nu bănuieşti actele opresive pe care le îndur din dragoste pentru mama.

— Poftim? Don Manuel, felul dumitale de a te exprima în ceea ce-l priveşte pe tatăl dumitale de mult mi-a atras atenţia – zise don Fernando inspirându-i încredere tânărului.

— Am bănuit, domnule Marín. Naşterea mea este învăluită în mister, care, dacă vreodată va fi dezvăluit, va fi în faţa dumitale, care eşti un cavaler şi cel mai bun prieten al meu – spuse tânărul tulburat.

Don Fernando aflase tot ce avea nevoie, căci pentru el nu trecuse neobservată afecţiunea reciprocă dintre Manuel şi Margarita. Manuel nu era, nu putea fi băiatul lui

don Sebastián.

— Cine-o fi tatăl lui? – se întrebă don Fernando. Pot să-l întreb din nou, cerându-i să-mi facă confidenţe ca de la prieten la prieten, să aflu secretul şi să ştiu cum să acţionez, dar trebuie să respect prudenta rezervă a acestui tânăr; ocazia se va ivi. Şi, adresându-se lui Manuel, spuse: — Mulţumesc, don Manuel; cred că voi fi demn de încrederea dumitale, dar... mă rugaseşi ceva. Spuneai...

— Că doresc să-mi facilitaţi transferul unor fonduri la Lima şi depozitarea lor garantată într-o bancă.

— Cu cea mai mare plăcere, don Manuel, vom obţine ordin de plată pentru oricare dintre bănci: „Providenţa”, sau Londra, Mexic şi America de Sud, în sfârşit cea pe care o alegi dumneata.

— Londra.

— Bine şi cât vrei să trimiţi?

— Deocamdată vreo 10.000 de soli. Mai târziu tot pe atât, pentru că mă gândesc să valorific toate proprietăţile de aici – răspunse tânărul.

— S-a aranjat, dragă don Manuel. În seara asta poţi sa laşi banii la Salas, pe numele meu, şi mâine vei avea toate ordinele de plată. Acum dă-mi voie să te felicit pentru această hotărâre. Te-ai gândit foarte bine. Dumneata vei fi un om folositor ţării ca atâţia alţii care au venit din provincie în capitală, vei face cinste familiei dumitale, te asigur – spuse don Fernando, accentuând ultimele cuvinte.

Manuel înclină capul mulţumind şi îşi opri pe buze un cuvânt nepotrivit, căci ar fi dorit să-i spună lui don Fernando că idealul aspiraţiilor sale era Margarita, dar raţiunea îi paralizează acest gând.

Mama dumitale trebuie să fi suferit mult? – întrebă don Fernando rupând tăcerea şi scoţând o ţigară.

— Oh, îngrozitor! Suflet de înger în inimă de femeie...! Biata mea mamă...! – răspunse Manuel suspinând. Şi gândul lui, luând o nouă întorsătură, continuă:

— Cred că dumneavoastră nu ştiţi alte fapte importante care s-au petrecut aseară ca urmare a acestei situaţii.

— Ce fapte? – întrebă don Fernando curios.

— Ne-a sosit din satul vecin, din Saucedo, o tânără ce s-a autoexilat la noi datorită persecuţiilor subprefectului Paredes.

— Această fată are de plătit vreun impozit sau vreo amendă fiscală?

— Nici vorbă, don Fernando; colonelului i-a atras atenţia frumuseţea juvenilă şi a dorit să fie a lui, ca urmare a puterii sale dictatoriale – răspunse Manuel râzând în hohote.

— Şi?...

— A fugit de-acasă.

— După cum văd, victimele salvate din mâinile preotului cad pe mâna autorităţilor.

— Aşa cum auziţi – răspunse Manuel vizibil neliniştit de cuvintele lui don Fernando.

— E îngrozitor! Şi dacă ne gândim la indigeni, inima ar trebui să dispere în faţa exploatării pe care aceştia o suportă din partea preotului şi autorităţilor...!

— Ah, domnule Fernando! Aceste lucruri îl tulbură pe omul cinstit care vine din altă parte, care vede şi regretă. Când îmi voi pregăti diploma de avocat vreau să dovedesc cu toate aceste date necesitatea căsătoriei preoţilor.

— Dumneata vei atinge o problemă de o vitală însemnătate, problemă care dăinuie de veacuri şi pe care progresul social trebuie să o elucideze înainte ca secolul al XIX-lea să se încheie.

— Asta e şi convingerea mea, don Fernando – spuse Manuel.

— Şi ce părere aveţi despre autorităţile care vin să conducă aceste sate izolate ale bogatului şi vastului Peru?

— Of, prietene! Ei caută slujbe, lefuri şi huzur fără ca vreunul din cei aleşi să aibă cunoştinţă de cuvintele lui Epaminonda care spune că „omul face destinul demn”,

lucru care se învaţă la şcoală.

— În ţară domneşte favoritismul – spuse don Fernando scoţând o cutie de chibrituri şi aprinzându-şi ţigara pe care o ţinea mai de mult în mână.

— Ai putea să-mi spui, don Fernando, în ce stadiu se află dosarul privitor la asaltul casei dumitale? – întrebă Manuel profitând de momentul de tăcere care se crease, pentru a schimba subiectul şi întrebându-l obrajii i se aprinseră ca focul.

— Dosarul... nici un ştiu ce să-ţi spun, prietene... doar că ieri am întrebat ceva despre asta ştiind că îl încinseseră pe clopotar, pe care îl cred complet nevinovat. Te interesează? – zise don Fernando aruncând o trombă de fum.

— Mult, don Fernando! Am aranjat deja să îl salvăm pe clopotar, al cărui nume nu-l cunosc şi, pe de altă parte, aş dori ca... dacă Margarita cunoaşte acele amănunte, într-o zi... să le cunoască sub altă formă...

— Ah! A fost atât de tragic sfârşitul nefericiţilor ei părinţi!

— Aş da oricât să cunoască adevărul acestui sfârşit tragic demna dumneavoastră fiică! Margarita! şi Margarita...

Manuel era să spună tot secretul inimii sale, când în uşă apăru doña Petronila însoţită de Teodora, pe care o prezentă cu evidentă simpatie.

XVII

ÎNDATĂ CE PLECĂ DIN CASA CUmătrului Escobedo, după ce sacrificase patru capete de vite datorită lăcomiei cumătrului, speriată de vestea că, într-adevăr, soţul său fusese închis pentru că trăsese clopotele la începutul răsmeriţei, Martina, soţia lui Isidro Champí, se duse într-un suflet acasă, luă poncho-ul soţului şi se îndreptă spre temniţă.

Paznicul o lăsă să intre şi când îşi văzu bărbatul izbucni în plâns ca o nebună.

— Isidro, Isodrocha, unde ai ajuns?... Vai! Vai! mâinile noastre sunt curate, n-au furat, n-au omorât...! Vai! Vai...! – spunea biata femeie.

— Răbdare, Martica, stăpâneşte-ţi lacrimile şi roagă-te la Sfânta Fecioară – încercă s-o liniştească Isidro pe femeia care, ştergându-şi ochii cu marginea şalului, zise:

— Ştii, Isidro, am fost la cumătrul nostru Escobedo şi el spune că îndată te va scoate de aici.

— Aşa a spus?

— Da, şi i-am şi plătit.

— Ce i-ai plătit? Ţi-a cerut bani, nu?

— Nu! Mi-a spus că te-au închis pentru clopotele pe care le-ai tras în noaptea aia cu scandalu de la casa lu don Fernando. Doamne! Ce de morţi au fost...! Şi cavaleru ăla se zice că e bogat şi o să ne urmărească... – spuse indiana închinându-se când îi pomeni pe morţi.

— Tot aşa a spus şi don Estéfano – făcu Isidro şi insistând cu prima întrebare, căci îi cunoştea foarte bine pe notabilii locului: Şi cu ce-ai plătit, spune?

— Isidrocha...! O să te superi...! O să-ţi faci sânge rău! –

începu indiana timidă.

— Hai, Martina! Ai venit să mă chinui ca viermele ce roade inima oilor. Vorbeşte sau dacă nu, pleacă şi lasă-mă în pace... Nu ştiu de ce nu vrei să vorbeşti... Ce i-ai dat?

— Bine, Isidro. I-am dat cumătrului nostru ce-a cerut, pentru că tu eşti închis, pentru că eu sunt porumbiţa ta, pentru că trebuie să te scap de-aici chiar dacă o să plătesc cu viaţa. Nu te supăra, tătuţă, i-am dat cele două roşcate, pe cea neagră şi pe cea bălţată... – enumeră Martina apropiindu-se de soţul ei.

— Cele patru văcuţe! – spuse indianul împreunându-şi mâinile spre cer şi scoţând un suspin atât de profund, încât nu ştim dacă i se lua o piatră grea de pe inimă sau una era înlocuită cu alta.

— Dacă el a vrut să-i dau vaci; şi cum smulgi de greu pirul din rădăcină, tot aşa mi-a smuls şi el încuviinţarea pentru văcuţe, că una este pentru guvernator, una pentru subprefect, una pentru judecător şi cea bălţată pentru cumătru nostru.

Indianul, ascultând relatarea, înclină capul, abătut şi tăcut, fără a îndrăzni să-i spună nimic Martinei, care după câteva clipe pleca acasă ştergându-şi alte lacrimi, cu inima împărţită între temniţă şi colibă.

Intre timp, Escobedo, care se întâlni cu Estéfano, îi spuse:

— Amice, ne-am asigurat...

— Sigurat – răspunse Benites.

— Aşa cum sună refrenul. Indianul Isidro ne-a cedat deja patru văcuţe.

— Nu zău?

— Cum auzi, a venit femeia smiorcăindu-se şi i-am spus că problema e gravă, că face puşcărie din cauza clopotelor.

— Şi?...

— Mi-a oferit găini; ce zici de şireata nevastă a clopotarului?

— Dar a cedat văcuţele?

— Păi, cum altfel; acum să le împărţim.

— Îi dam una subprefectului, mai bine să mergem direct la ţintă, iar trei pentru noi – împărţi Benites.

— Bine, şi indianul scapă sau nu scapă?

— Acum nu e bine să scape; îl păcălim vreo două luni şi după aceea va vorbi sentinţa, pentru că mi-e mai aproape cămaşa decât haina, băiete – îşi dădu cu părerea Benites.

— Asta e foarte adevărat, că unu e înainte de doi. Şi sechestrul?

— O să se consemneze în scris şi aşa vom scoate cel puţin alte...

— Patru văcuţe, desigur. Te descurci ca un deputat, Estefito, şi pe bună dreptate toţi te folosesc ca, secretar – adăugă Escobedo frecându-şi mâinile.

— De ce studiază unii la şcoala Biciului, dacă nu ca să comande ce trebuie scris şi să-şi câştige existenţa şi să fie astfel un om cunoscut şi respectat? – spuse cu îngâmfare scoţându-şi batista netivită şi ştergându-se la gură.

— Când ne luăm răsplata? – întrebă Escobedo.

— Putem s-o luăm peste două zile şi am o idee. Ce dracu...! Tu să nu fi acolo când se întocmeşte actul, pentru ca indianul să creadă că tu te-ai însărcinat să păstrezi vitele, fiindu-i cumătru, că dacă le păstrează altul le ia înapoi.

— Minunat; până acum vulpoiul din tine îţi comandă ca la carte – zise Escobedo râzând şi întrebă în continuare: Ce-o să spună don Hilarión?

— Bătrânul nici nu citeşte ce scriu. La toate zice „amin”, parcă ar fi frate cu popa.

— Eşti rău de gură. Şi don Sebastián? – întrebă Escobedo.

— Don Sebastián va spune, sincer vorbind, că aşa mi se pare bine şi noi de acum ne vom îmbrăca frumos şi vom pregăti caii pentru sărbătoarea recoltei – răspunse râzând în hohote Estéfano Benites, în al cărui creier era pus la

punct planul pentru exploatarea inocenţei lui Isidro Champí, cu ajutorul cumătrului Escobedo, naşul celui de ai doilea fiu al clopotarului.

— Foarte bine, cumetre, şi acum că am lămurit totul ar trebui să luăm ceva că ni s-a uscat gâtul – îşi dădu cu părerea Escobedo.

— La ordin, cumetre; vom lua câteva pahare în trecere la matroană sau la Rufa – răspunse Estéfano acceptând ideea tovarăşului său şi aranjându-şi pălăria.

XVIII

TEODORA, ÎN PLINĂ TINEREŢE, cum am descris-o deja când am vorbit despre satul ei, avea un păr atât de des şi de lung, încât când era despletit îi acoperea spatele ca o amplă mantie unduioasă, întreaga ei înfăţişare era atât de simpatică şi atrăgătoare, cu acea expresie dulce care te face să o îndrăgeşti, încât don Fernando văzând-o aproape că-i găsi o scuză subprefectului. Le invită să ia loc pe noile sosite şi strigă de la uşă:

— Lucía, Lucía? – aruncând afară chiştocul ţigării pe care o terminase.

În acest timp doña Petronila spuse încetişor fiului ei:

— Te-am prins, şmecherule, te-am prins... – şi surâse maliţioasă.

— Mămico! – articulă Manuel ca o scuză copilărească.

Don Fernando o întrebă pe Teodora:

— Domnişoară, dumneata ai sosit de curând?

— Da, domnule; sunt din Saucedo şi am sosit aici doar de câteva ore – răspunse tânăra cu dezinvoltură.

Lucía nu se lăsă aşteptată şi spuse intrând:

— Ce plăcere, doña Petronila!... şi această domnişoară?... – şi le îmbrăţişă pe amândouă.

Doña Petronila, scoţându-şi şalul de pe umeri şi cu un aer de sinceritate, exclamă:

— Ce părere aveţi de fericitul colonel Paredes care după ce a semănat discordie în casa mea s-a dus la cumătrul meu, don Gaspar, vrând să-i fure odorul? – şi o arătă pe Teodora.

— Mamă! – zise timid Manuel.

— Păi, de ce să nu vorbim cinstit – continuă doña Petronila – dacă don Fernando îi cunoaşte foarte bine şi doamna Lucía de asemenea? – Şi povesti în amănunt tot ce s-a petrecut în Saucedo.

Când îşi termină relatarea, pe care soţii Marín o ascultaseră plimbându-şi privirile de la tânără la doña Petronila şi invers, obrajii Teodorei erau ca doi bujori, rămânând cu privirea aţintită în jos, fără a îndrăzni să ridice capul. În această atitudine, suportă unul dintre momentele cele mai grele din viaţa sa, când trăgându-şi picioarele sub scaun, când frământându-şi mâinile ascunse sub şalul de caşmir.

Manuel surâdea din când în când. Lucía tivea marginea finei sale batiste încreţind-o şi întinzând-o din nou.

— Deci această domnişoară e o eroină a dragostei ce i-o poartă logodnicului ei? – spuse don Fernando.

— Foarte bine! Ce simpatică e! La fel de credincioase trebuie să fie toate femeile când iubesc! – zise Lucía.

— Ce fericire să întâlneşti o astfel de dragoste! Îl invidiez pe Mariano – adăugă Manuel.

— Îmi place renghiul pe care i l-aţi jucat subprefectului; bine, foarte bine, domnişoară Teodora. Mi se pare că în aceste sate e din zi în zi mai greu de trăit – continuă domnul Marín. Aici toţi abuzează şi nimeni nu îndreaptă răul şi nu stimulează binele: este foarte rară împrejurarea în care nu există asemănare între comportarea bărbaţilor şi cea a femeilor...

— Dacă şi femeile ar fi rele, ar fi un iad, Doamne! – întrerupse Lucía punându-şi batista în buzunarul halatului.

— Dumneata, doña Petronila, trebuie să-ţi salvezi soţul şi fiul, care este un bărbat şi jumătate – spuse don Fernando adresându-se mamei lui Manuel, ai cărei ochi străluceau de lumina dragostei materne. Manuel surâse înclinând capul, ghicind că intenţia prietenului său era să pregătească terenul pentru a o convinge pe doña Petronila.

Lucía sări în ajutorul soţului, spunând:

— Într-adevăr, draga mea, aici nu e de noi, trebuie să ne luăm zborul spre alte locuri mai senine; noi vom pleca cât de curând.

— Plecaţi?... Dumneavoastră plecaţi? – întrebă doña Petronila cu interes.

— Da, doamnă, aşa am hotărât – răspunse don Fernando completând spusele Lucíei.

— Doamne! Ce veste tristă! – zise doña Petronila, la care Manuel adăugă aluziv:

— Acum rămâne să te hotărăşti tu, mamă, ca toţi să fim mulţumiţi.

— Asta... o să vedem...

— Cum! Ce să vedem?... Ah! imediat vom afla care dintre noi are dreptate – reluă Manuel însoţind ultimele cuvinte cu lovituri date în duşumea cu tocul ghetelor.

— Margarita, Margarita, vino! – strigă Lucía văzând-o pe orfană trecând prin faţa uşii. Lucía avu intenţia de a vedea ce impresie va produce cunoştinţa cu fata în inima doñei Petronila, căci de la discuţia avută cu Margarita, în a cărei inimă exista pentru Manuel mai multă afecţiune decât cea pe care şi-o închipuise, era preocupată de viitorul orfanei.

— V-o prezint pe fiica mea Margarita – spuse Lucía luând-o pe fată de mână şi adresându-se mamei lui Manuel.

— Ce frumoasă domnişoară!

— Simpatică şi amabilă.

Erau cuvintele pe care le-au repetat simultan doña Petronila şi Teodora.

— Margarita! Nu-i aşa că i se potriveşte numele de floare? – adăugă Manuel în timp ce mama sa o îmbrăţişa pe orfană, risipind cuvinte de laudă, care răsunară ca o muzică divină în inima lui Manuel ce nu-şi mai încăpea în piept beată de fericire.

Această scenă de fericire calmă fu întreruptă de sosirea unei femei îngrozite care plângea tulburată şi încă de la poartă rostea printre hohote:

— Domnule, cavalere Fernando, fie-ţi milă, în numele Fecioarei!

— Cine este această nefericită? – întrebă Marín surprins.

— Este Martina... soţia lui Tapara – răspunse doña Petronila, în timp ce Lucía îşi acoperise faţa cu mâinile murmurând:

— Marcela! Marcela! Parcă e sora ei.

Don Fernando întrebă din nou:

— Cine eşti, ce doreşti?

— Sunt nevasta lui Isidro Champí clopotarul...

Ultimele cuvinte desluşiră misterul.

Don Fernando şi Manuel păliră, iar primul spuse:

— Ah...! Ştiu, fetiţo: soţul tău e închis, nu?...

— Da, cavalere, şi acuşica ne-a luat şi toate vitele.

— Cine?

— Cine?

Întrebară deodată Manuel şi don Fernando.

— Autorităţile, domnule! – răspunse laconic Martina.

— Autorităţile! Dar cine sunt autorităţile? – replică Manuel.

— Doamne, ce groaznic! – exclamă doña Petronila, în timp ce Lucía, mută de emoţie, de-abia îşi mişcă buzele pentru a spune Margaritei:

— Copilă, du-te, caut-o pe Rosalía şi cere un pahar cu apă.

Manuel, care în altă împrejurare ar fi regretat despărţirea aceea, îi adresă doamnei Marín o privire încărcată de mulţumiri şi fără să-şi mişte buzele continuă să privească câteva clipe.

— Judecătorul de instrucţie şi guvernatorul, cavalere, fie-ţi milă! – spuse Martina îngenunchind la picioarele lui don Fernando.

— Oh! Ridică-te...! Linişteşte-te...! – repetă domnul Marín dând mâna Martinei.

— Pentru Dumnezeu! O să te ajutăm; totul se va lămuri; calmează-te! – spuse Manuel apropiindu-se de

Martina.

— Dumneata nu ne urmăreşti? – îl întrebă Martina pe don Fernando.

— Nu, copila mea, nu!

— O să ne scapi atunci, o să-l scoţi de la închisoare pe Isidro şi vitele noastre de la sechestru?

— Da. O să te apăr.

— Da!

— Brutele!

— Fiarele! – repetară succesiv şi Martina, fără altă promisiune decât cea făcută de don Fernando şi Manuel, plecă plină de speranţe, că inima sa de soţie iubitoare dorea să transmită vestea fără întârziere soţului închis.

XIX

SCHIMBAREA AUTORITĂŢII SE efectuă paşnic în provincie. Noul subprefect trimise circulare funcţionarilor dependenţi de el, invocând Legea, Dreptatea, Echitatea.

După diversiunea din casa Teodorei, don Gaspar sosi în Kíllac pentru a povesti el însuşi virtuoasei sale fiice ceea ce se întâmplase în Saucedo după fuga acesteia, pentru a mulţumi cumetrei sale doña Petronila pentru găzduire şi pentru a se întoarce în tovărăşia Teodorei la viaţa liniştită de la ţară până va trece termenul logodnei cu onorabilul Mariano.

Nimeni n-a putut să afle unde era colonelul don Bruno de Paredes căci, după câteva mile de la plecarea sa îşi concedie escorta, continuându-şi drumul în căutarea unui adăpost sigur.

În zilele următoare se află că se micşoraseră considerabil rentele clădirilor rustice şi urbane şi că în mâinile indigenilor se afla o respectabilă cantitate de chitanţe ale unei contribuţii personale şi forţate, create ad hoc de autorităţi, intitulată: Drepturi de educaţie populară.

Don Sebastián, bosumflat şi îngrijorat, îşi lovea pieptul repetând:

— Sincer vorbind, soţia mea şi Manuel ştiau ce se va întâmpla; sincer vorbind, îmi pare rău, îmi pare rău că n-am urmat sfaturile lor.

Această confesiune era un motiv pentru ca Manuel să pună în practică planurile sale de familie în care părerea sa devenise respectată şi demnă de urmat.

Manuel îşi petrecu toată noaptea cu creionul în mână, scriind şi ştergând cifre pe o bucată de hârtie, pe care o avea lângă el, şi străbătând dormitorul cu paşi repezi, din când în când oprindu-se pentru a sublinia ceva sau pentru a se odihni puţin pe canapea.

— De ce dorinţa cea arzătoare este să părăsesc satul în care m-am născut – îşi spunea – când pornirea înnăscută a omului este să iubească pământul pe care a văzut pentru prima dată lumina soarelui?... De ce nu aspir să trăiesc aici, unde s-a născut Margarita şi unde, lângă ea, a înflorit viguroasa şi frumoasa floare a iubirii mele?... Ah! Împotrivirea mea se explică printr-o matură chibzuinţă. Locurile în care nu ţi se oferă garanţii pentru proprietate şi familie, se depopulează, toţi cei care dispun de mijloace suficiente pentru a emigra în centrele civilizate o fac, şi când unul se află într-o situaţie ca a mea, singur contra doi, unu contra cinci mii... nu există alt remediu decât să fugă şi să caute pe alte meleaguri liniştea familiei şi eterna primăvară a inimii sale... Margarita! Margarita mea! Te va ofili iarna dezamăgirilor în această stepă, unde sentimentele frumoase sunt anihilate de răceala abuzurilor şi al exemplelor proaste. Tu vei trăi frumoasă şi viguroasă unde sufletul tău va fi înţeles şi frumuseţea ta admirată; vei fi soarele care îmi dă căldură şi viaţă la umbra unui copac străin...!

Prin mintea fiului doñei Petronila treceau, rostogolindu-se, mii de scântei, purtând o puzderie de iluzii susţinute în inima sa de două forţe active: nobleţea sentimentului şi puritatea pasiunii. Străbătu de câteva ori camera, distrat şi cufundat în gânduri şi scoase o ţigară păstrată într-o cutie. Manuel fuma rar. Tutunul, departe de a constitui un viciu, era un pretext pentru trecerea timpului. Umplu ţigara şi după ce şi-o aprinse la flacăra luminării de seu, trase de trei ori la rând şi aruncând fumul pe gură şi pe nas spuse:

— Da! Ei pleacă curând... Voi pleca şi eu să-i întâlnesc, chiar şi la capătul lumii...! Şi departe de Kíllac, departe de

scena tragediei din cinci august, îmi voi deschide inima în faţa lui don Fernando, voi cere mâna Margaritei şi odată acceptat, fixând un termen, voi urma cu încredere, liniştit, cariera pe care am îmbrăţişat-o. Da, da! Sunt hotărât...! Le voi destăinui lui don Fernando, Lucíei şi Margaritei secretul naşterii mele, pentru că această confidenţă îmi va asigura fericirea; dar mai înainte îi voi spune generoasei mele mame, pe fruntea căreia nu pot arunca... nici măcar umbra dezonoarei. Mamă! Scumpă mamă...! Fatalitatea m-a pus la sânul tău şi apoi Vai! Existenţa mea ţi-a torturat viaţa, reflectându-se în încăpăţânarea unui tată vitreg...! Şi azi când mă simt bărbat, de ce nu păstrez pentru tine toată căldura dragostei mele? Margarita...!!

Prima rază a zorilor, blândă şi senină, pătrunse prin uşa şi fereastra întredeschise ale dormitorului lui Manuel care veghease de seara până dimineaţa, din zori şi până în seară, cu prima insomnie a dragostei şi a datoriei.

XX

MOTIVUL VIZITEI DOÑEI PETRO-
nila în casa soţilor Marín nu era numai de a o prezenta pe Teodora şi a povesti noutăţile din Saucedo, ci şi pentru a obţine câteva relaţii de la don Fernando despre noua autoritate. De aceea, după ce plecă Martina, soţia clopotarului, spuse domnului Marín:

— Am venit să te deranjez, don Fernando, cu o rugăminte:

— Niciun deranj, doña Petronila.

— Mi s-a spus că dumneata eşti prieten cu noul subprefect.

— Îl cunosc, într-adevăr, dar nu prea bine; dar... ce s-a întâmplat?

— Păcat! Vroiam o scrisoare de recomandare pentru Teodorita şi cumătrul meu don Gaspar; după tot ce s-a întâmplat, imaginează-ţi cum vor tremura săracii când va veni iar cineva care să-i maltrateze ca acest militar – spuse doña Petronila punându-şi şalul.

— Îmi pare rău că nu vă fac pe plac; dar eu voi încerca să vorbesc cu alt prieten – răspunse Marín.

— Salas e rudă cu noul subprefect – zise Lucía.

— Da, dar nu el e cel la care vreau să apelez, ci Guzman; pentru că acesta mă va ajuta şi în problema lui Isidro Champí.

— La rândul dumitale, doña Petronila, să vezi cum aranjezi cu don Sebastián problema clopotarului – îi sugeră Lucía.

— Asta lăsaţi pe seama mea şi... pe curând – spuse doña Petronila despărţindu-se împreună cu Teodora şi

Manuel, căruia don Fernando îi spuse:

— Ne vom vedea după aceea pentru a aranja chestiunea cu Champí.

Margarita, care se afla în casă în căutarea Rosalíei, respiră eliberată, departe de mama ei ale cărei priviri deveniseră bănuitoare de la confidenţele pe care le avusese cu ea şi din felul cum se exprimase Manuel.

Aerul pe care singurătatea îl oferă inimilor ce suferă în asfixia durerii este impregnat de melancolie şi pare încălzit de balsamul consolării.

Dragostea e ca o plantă.

Sădită pe un teren fertil, exuberant şi bogat, creşte cu o rapiditate surprinzătoare.

Temperamentul viguros şi fizicul robust al Margaritei justifică afecţiunea crescândă pentru Manuel şi condiţiile în care a plantat-o destinul au constituit un nou element motrice, dându-i la 14 ani impulsurile unui creier matur şi mulţumirea unei inimi de 20 de primăveri.

Rămaşi singuri în salon Lucía îi spuse lui don Fernando:

— Să nu spui, dragă Fernando, că e previziunea judecăţii feminine, dar cred că Margarita şi Manuel se iubesc...

— Ar fi o dragoste de care m-aş bucura.

— Cum, Fernando! Şi considerentele sociale şi datoriile de conştiinţă? Margarita e fata Marcelei, mamă eroină, victima lui don Sebastián; iar Manuel este fiul călăului...!

— Aici am câştigat partida, fetiţo – spuse don Fernando surâzând şi luând mâna Lucíei. Manuel m-a lăsat să întrevăd misterul naşterii sale. Sper să aflu această poveste şi te asigur că nu am crezut niciodată că acest tânăr atât de demn să fie fiul lui don Sebastián. Niciodată n-am crezut, nici înainte ca Manuel să-mi dea ceva de înţeles în momentele lui de sinceritate.

— Doamne, Dumnezeule...! Bătrânul acela atât de urât?... Ai câştigat, Fernando? Acest amănunt implică soluţionarea unei probleme care mă necăjeşte foarte tare; pentru că am semănat sămânţa urii în blânda inimă

a Margaritei noastre.

— Cum, în ce fel? – întrebă surprins don Fernando lăsând mâna Lucíei şi privind-o cu atenţie.

— Indicându-l pe Manuel ca fiu al ucigaşului mamei sale...

— Ce imprudenţă...! – exclamă Marín cu amărăciune; dar, căutând să se îndrepte, adăugă: Dacă ea îl iubeşte, ura nu va înmuguri în inima ei şi va fi de două ori mai fericită în ziua în care va afla că Manuel nu e vlăstarul ticălosului guvernator din Kíllac.

— De azi înainte mă voi strădui, Fernando, să risipesc din inima fiicei mele această umbră pe care au proiectat-o cuvintele mele imprudente! Da, recunosc că în realitate este o partidă avantajoasă pentru Margarita noastră.

— Cum nu se poate mai bună, dragă Lucía: mi~e drag acest tinerel studios şi serios ce găseşte în el însuşi avântul pentru muncă, şi de aceea ţin la Manuel şi prevăd că va fi un avocat deosebit, capabil să dea strălucire dreptului peruan. În afară de asta, să ştii, Lucía, că mijloacele materiale de care dispune sunt mai mult decât suficiente pentru susţinerea unei familii.

— Cuvintele tale îmi produc o satisfacţie nemărginită, Fernando! Ei trebuie să fie fericiţi.

— Pe lângă fericirea Margaritei este şi o datorie pentru noi, copila mea.

— Da, dragă Fernando! Eu i-am jurat asta Marcelei, când în pragul morţii a lăsat în păstrare în sufletul meu secretul că Margarita este fiica acelui om, şi mi-a dezvăluit amănuntele pe care le ştii. Apoi, Margarita va fi la fel de fericită ca şi mine, dacă ea îl iubeşte pe Manuel aşa cum te iubesc eu pe tine. Fernando!

— Linguşitoareo! – spuse don Fernando drăgăstos, îmbrăţişând-o.

De ce i-o fi spus lui don Fernando secretul Marcelei? E adevărat că femeia nu poate păstra niciodată un secret?

Nu!

Lucía îşi iubea mult soţul pentru a-i putea ascunde ceva

şi este explicabilă acea intimitate inerentă unei căsnicii care realizează minunata teorie a două suflete împletite într-unul, formând fericirea soţului, care poate citi ca într-o carte deschisă în inima femeii; aceasta dându-i mâna nu refuză tandreţea sufletului îndrăgostit, ca ofrandă a dragostei veşnice jurată la altar.

Căsătoria nu trebuie să fie ceea ce în general se crede despre ea, conferindu-i doar atributul propagării conservării speciei.

Aceasta este poate tendinţa simţurilor; dar există ceva superior în aspiraţiile sufletului care caută centrul de repercutare în alt suflet, ca fiinţă spirituală unitară prin puterile raţiunii, înţelegere şi voinţă şi strânse prin legătura sfântă a dragostei.

Lucía, care s-a născut şi a crescut într-o familie creştină, când a îmbrăcat rochia albă de mireasă a acceptat noul cămin cu farmecele oferite de tandreţea soţului şi copiilor, lăsând pentru acesta afacerile şi tulburările vieţii, influenţată de acea reflecţie a scriitoarei spaniole, pe care în copilăria ei a citit-o de mai multe ori, aşezată în poala mamei: „Uitaţi, sărmane femei, visurile voastre de emancipare şi de eliberare. Acestea sunt teoriile unor minţi bolnave, care niciodată nu vor putea fi aplicate, pentru că femeia s-a născut ca să dea poezie căminului.”

Lucía învăţa să fie mamă şi Margarita era prima discipolă asupra căreia va exercita transmiterea virtuţilor domestice.

— Bine, Fernando! Rămâne stabilit ca eu să-mi schimb total părerea în legătură cu iubirea dintre Manuel şi Margarita, pentru care voi căuta o explicaţie în limitele prudenţei – răspunse Lucía.

— Da, dar trebuie să mă ocup de biata familie a clopotarului.

— Fernando, dragul meu Fernando...! Şi acum tremur de groază. Ah...! Când a intrat Martina am crezut că văd chipul Marcelei şi nici nu-ţi închipui ce presentimente

lugubre m-au asaltat. N-am spus nimic, am tăcut pentru că m-am gândit la tine şi mă tem...

— Nu-ţi fie teamă, scumpo; n-o să acţionez orbeşte, dar este imposibil să las să fie omorât încă un om cu stoicismul călăului.

— Aş vrea să fiu departe de Kíllac, pentru a nu mai vedea aceste lucruri...! Şi Manuel ce va face?

— Ai răbdare, fetiţo; ţi-au mai rămas puţine clipe de petrecut în acest loc blestemat. Manuel se va ocupa de toate, în înţelegere cu don Cuzman, căruia îi voi scrie chiar acum – spuse don Fernando îndreptându-se spre biroul său. Lucía părăsi şi ea salonul.

Aşezat la birou don Fernando scrise aceste rânduri:

„Kíllac, 13 decembrie 187...
Aguas-Claras

Domnului Federico Guzmán

Dragă prietene,

Mă aflu în ajunul plecării mele spre capitală, hotărâre pe care am luat-o din motive cunoscute ţie.

Am nevoie de prietenia şi influenţa ta pe lângă noul subprefect, pentru a-l scoate de la închisoare pe Isidro Champí, clopotarul acestui sat, pe care l-au încriminat adevăraţii vinovaţi ai revoltei din cinci august. Sunt convins pe deplin că acest indian este nevinovat; dar aici nu se poate face nimic împotriva maşinaţiilor autorităţilor care constituie cele trei puteri: eclezistică, juridică şi politică. Aproape că îndrăznesc să afirm că Estéfano Benites, Pedro Escobedo şi guvernatorul Pancorbo sunt adevăraţii vinovaţi, ne mai socotindu-l pe preotul Pascual care a murit.

Poate ţi se va părea ciudat că cer intervenţia autorităţilor politice în această problemă care ţine de justiţie, dar dacă te gândeşti puţin la personalul care

aplică aici dreptatea, vei afla necesitatea ca o autoritate dreaptă şi bine intenţionată să aplice legea.

Nu sunt interesat în urmărirea dosarului. Vreau doar să fie eliberat clopotarul a cărui soartă mă mâhneşte şi asta e tot ce-ţi cer.

Dacă poţi dumneata să obţii asta, îţi mulţumesc din suflet.

Îmi trebuie, de asemenea, o scrisoare de. recomandare din partea dumitale către subprefect, în favoarea lui don Gaspar Sierra şi a familiei sale. Pe aici se acordă încă multă importanţă, prietene, scrisorilor de recomandare, ceea ce pentru mine e un indiciu bun, dovedind că se mai crede în prietenie şi servicii dezinteresate, spre deosebire de alte părţi unde nu există recomandare posibilă în afară de o *uncie de aur.*

La dispoziţia dumitale, dragă prietene; primeşte complimente de la Lucía, al dumitale

FERNANDO MARÍN

După ce o împături şi o puse într-un plic albastru, don Fernando băgă această scrisoare în buzunarul de la piept al redingotei şi ieşi pe stradă unde spera să-l întâlnească pe Manuel.

XXI

MARTINA INTRĂ ÎN CELULA SOţului ei cu pas accelerat şi respiraţia gâfâită; venind de la lumină o orbi întunericul care domnea în celulă.

Lumina slabă ce se cernea prin interstiţiile unei ferestruici astupată cu cărămizi scăldă retina indienei, care în sfârşit zări pereţii, podeaua, bancheta de piatră, care servea drept pat şi pe care stătea soţul. Acesta o privea pe noua venită fără a îndrăzni s-o întrebe nimic, temându-se să audă veştile altor nenorociri.

Martina, văzându-l, spuse cu entuziasm:

— Isidro! Isidro! Smulge-ţi din inimă amărăciunea. Cavalerul Fernando nu ne urmăreşte, a fost o minciună, l-am văzut.

— L-ai văzut? – repetă Isidro cu indiferenţă.

— Da, l-am văzut, i-am vorbi şi mi-a spus ca o sa te scape, c-o să ne scape!

— Asta a spus? Şi tu-l crezi, nu?

— De ce să nu-l cred. Că el nu e de pe aici? Isidro! Numai în satul nostru şi-a scuturat dracu poncho-ul revărsând foc şi minciună.

— Şi ce ţi-a cerut în schimb?

— Nimic! Nici măcar nu m-a întrebat dacă avem oi.

— Într-adevăr? – întrebă indianul căscând ochii.

— Da, Isidro, şi zicea că el nu te acuză. Vai! Vai! Io cred că el o să ne scape, aşa cum le-a scăpat şi pe fetele lui Yupanquí, nu te îndoi, Isidro, s-ar supăra Machula... Norii acoperă soarele, se întunecă, dar norii ăştia trec culeşi chiar de cel care îi răspândeşte, şi soarele apare şi străluceşte şi încălzeşte iar.

— Poate, poate, Martinacha! – spuse indianul înăbuşindu-şi un suspin şi întinzându-şi picioarele.

— Pentru Dumnezeu, Isidro, necazurile noastre o să treacă şi ele! Fără îndoială tu n-ai ştiut să te rogi Fecioarei când băteai clopotele în zori de zi şi de aia ne-a ajuns nenorocirea, aşa cum bruma ofileşte frunzele şi distruge ştiuleţii – spuse ea aşezându-se lângă Isidro.

— S-ar putea, Martina, dar... niciodată nu e târziu pentru nenorociri! Pământul care un an, doi, trei până şi patru nu rodeşte, deodată se scutură şi... umple hambarul cu recolte.

— Bine! Roagă-te deci şi... pe mâine; mă duc la copii.

— Ce spun ei? De ce nu i-ai adus, măcar pe cea mică?

— Când mă întreabă de tine le spun că eşti într-o călătorie. Miguel tace şi se ascunde, pentru că el înţelege deja şi nu pot să-l păcălesc. De ce să-i aduc?... Doamne! De ce?... Oh! Ajunge că tu şi cu mine cunoaştem temniţa... pe mâine – spuse şi-l sărută pe Isidro cu sărutarea liniştită şi castă a porumbeilor.

În timp ce se petrecea această scenă între Isidro şi soţia lui, în casa lui Estéfano Benites erau adunaţi mai mulţi vecini la un pahar, comentând ultimele întâmplări, când sosi Escobedo şi spuse de la uşă:

— Să vedem ce poftesc! Va fi miere când o să facă muştele...

— Vino-ncoa, cumetre! zise Estéfano servindu-l cu un pahar pe noul venit.

— Nici cu poliţia, spuse unul.

— Nasul l-a trădat, a mirosit vicleşugul – lămuri altul râzând.

— Stai aici – adăugă primul invitându-l să ia loc.

— Nu, prieteni, mulţumesc; am venit în treacăt că sunt ocupat – răspunse Escobedo luând paharul de la Estéfano căruia îi spuse în şoaptă: Am nevoie de tine, e groasă!

— În sănătatea voastră! – închină Estéfano, avertizându-şi prietenul la ureche: Vin acum.

— Şi după ce băură se retraseră amândoi spre uşă,

unde avu loc următorul dialog cu voce scăzută:

— Ştii că don Fernando ăla se interesează de clopotar?

— Opa...! Dar nu se spunea că pleacă?

— Da, aşa e, pleacă, dar asta nu are nimic de-a face cu dorinţa sa de a-l apăra pe indian şi dacă îşi bagă nasul ne-am lins pe bot.

— Asta nu se poate! Să-l lăsăm să ne şterpelească... patru... ce! Cel puţin opt vaci? Asta nu se poate!

— Şi fiul lui don Sebastián se ocupă de asta...

— Cum?... Nu înţeleg ce vrea filfizonul ăsta...! Bine-ai zis că e groasă.

— ...Isteţ, nu?...

Estéfano rămase tăcut câteva clipe, cu privirea aţintită în pământ şi dintr-o dată spuse:

— Am acoperire cu dosarul.

— Asta-i bine.

— Ceea ce contează acum e să aflăm ziua în care pleacă ticălosul ăsta de Marín. În ceea ce-l priveşte pe băgăciosul de Manuelito, nu-mi-e frică de el; e amestecat şi don Sebastián şi... în ultimă instanţă, o să le tragem o ciomăgeală.

— Aşa e. O să mă interesez imediat de ziua plecării şi de ce mai întreprind, şi...

— Ştiu eu unde o să mă ascund. Să mă prindă... spuse Estéfano fluierând şi agitându-şi buza inferioară cu degetul indicator de la mâna dreaptă.

— Minunat! Zis şi făcut! O să-l lăsăm cu buzele umflate pe intrigantul ăsta de Marín.

— Să mai luăm un păhărel şi la treabă – zise Estéfano dând mâna cu tovarăşul său.

— E în regulă, amice – reluă Escobedo strângându-i mâna şi amândoi se duseră la masă şi umplură toate paharele şi, invitându-i să bea, Escobedo spuse:

— Sănătate, domnilor! Asta e de bun rămas. Goli paharul, se şterse la gură cu marginea feţei de masă şi ieşi să-şi îndeplinească misiunea.

XXII

ODATĂ CU SCURGEREA ZILELOR se risipiră norii ce învăluiseră familia lui Manuel şi planurile sale economice depăşiră orice aşteptare.

Manuel va întreprinde călătoria la Lima pentru a intra la San Carlos. Purta în suflet speranţa de a trăi în apropierea Margaritei, a cărei intrare într-unul dintre colegiile cele mai renumite din capitală era, de asemenea, rezolvată.

Între timp, toate încercările lui don Fernando şi Manuel pentru a-l scoate din temniţă pe Isidro Champí fură zadarnice, căci judecătorul de instrucţie se închise în turnul hârtiilor, ceru raportul agentului fiscal şi se mulţumi prin a promite interesaţilor rezolvarea rapidă a problemei.

Pentru don Fernando era imposibil să-şi amâne călătoria şi spuse soţiei sale:

— M-am gândit la o formulă, fetiţo, de a realiza împăcarea generală între noi şi locuitorii de aici, şi aceasta cu un singur scop, acela de a dobândi eliberarea lui Isidro.

— Care, Fernando? Oh! Dumnezeu îţi dă gânduri bune, pentru că va fi dureros într-adevăr să plecăm lăsând întemniţat pe acest nenorocit.

— Vom da o petrecere de rămas bun în dimineaţa plecării noastre şi la ea îi vom atrage pe toţi de partea lui Isidro. Cred că aceştia l-au închis numai ca să existe un vinovat şi ei să iasă din cauză. Odată ce noi vom pleca va dispare orice motiv pentru continuarea procesului şi eliberarea lui Isidro va fi rezolvată.

— Sunt de acord, dragă Fernando, cu ideea ta şi chiar

acum voi porunci să înceapă pregătirile, deşi ne va costa scump, pentru că aici se profită de noii veniţi ca şi de cei care pleacă.

— Nu contează, iubito! Câţi bani nu se aruncă pe lucruri inutile! în fond, socotim un capriciu eliberarea acestui indian. Cu 100 de soli ne descurcăm, nu?

— Nici chiar atât iubitule; nu ştii că o găină costă 20 centavos, o pereche de porumbei 10 centavos şi un berbec 50 centavos?

— Ce ieftin, Dumnezeule! Şi tot îl fură pe indian!

— Minunează-te, dragule! Oh! Bieţii indieni! Biata rasă! Dacă am putea să-i eliberăm pe toţi aşa cum o să-l eliberăm pe Isidro...!

Asta spunea doamna Marín când cineva bătu la poartă.

Era Manuel care venise cu nişte hârtii făcute sul. Salută, îşi puse pălăria pe un scaun şi, adresându-se lui don Fernando, spuse:

— Sunt foarte contrariat, domnule Marín. După atâta alergătură şi după ce am prezentat aceste două recursuri conform legii, am aflat că dosarul e la Estéfano Benites, iar acesta nu mai este în sat. Soţia lui m-a asigurat că a plecat la Saucedo, de unde se va întoarce în trei, patru zile.

— Ce neplăcere, prietene Manuel! – răspunse don Fernando.

— Poate se ascunde. Băiatul are o faţă de Pilat... – îşi dădu Lucía cu părerea.

— Asta nu cred, doamnă, pentru că aici nu sunt în joc interese particulare – spuse Manuel.

— Ce-i mai rău că nu pot amâna ziua plecării. Chestia asta de a fi legat de tren... –] zise don Fernando clătinându-şi capul.

— Tot mâine e plecarea? – întrebă Manuel.

— Mâine, prietene; totul e pregătit şi dacă rămânem ar trebui să amânăm plecarea cu 15 zile; avem cinci zile de mers cu calul, trenul vine numai de două ori pe lună în staţia Los Andes, ultima... în sfârşit, dumneata care

rămâi...

— Da domnule Marín, eu voi depune toate eforturile.

— Poate ţi se îndeplineşte planul, spuse Lucía.

— O să vedem; m-am gândit să invit mâine la o masă de rămas bun pe toţi vecinii şi să le vorbesc despre Isidro, să-i atrag, să-i rog...

— Găsesc că e o idee foarte bună, domnule Marín, şi sper că va avea un rezultat satisfăcător.

— M~am gândit la ceva, Fernando. Trimite-i o invitaţie lui Pilat şi dacă e aici, va veni cu siguranţă – zise Lucía.

— Văd că l-ai rebotezat – răspunse răzând Marín.

Manuel adăugă:

— Nu va fi în zadar, pentru că la întoarcere va vedea că n-ai uitat să-i inviţi şi poate va consimţi să ne servească.

— Da, e bine; ne vom ocupa de asta, pentru că altceva nu mai am de făcut; din fericire sunt liber! – spuse Marín.

— Eu mă duc să inspectez terenul la bucătărie pentru că mâncărurile pregătite încet sunt gustoase – zise Lucía şi ieşi.

— Ideea doamnei a fost din cele mai fericite, domnule Marín. Ştii dumneata că invitarea aceasta a lui Benites sau Pilat, cum l-a numit cu atâta graţie soţia dumnitale, este foarte importantă? – observă Manuel.

— Oh, prietene! întotdeauna femeile vor câştigă la perspicacitate şi imaginaţie. Lucía are idei care mă încântă! Te asigur că din zi în zi mă simt mai îndrăgostit de soţia mea. Manuel, doresc ca dumneata, când te vei căsători, să fi la fel de fericit – spuse Marín.

Manuel coborî privirea, obrajii lui îmbujorându-se, şi numele Margaritei îi trecu prin minte învăluit în aburul iluziilor şi, schimbând vorba, întrebă:

— Cum redactăm invitaţia lui Estéfano?

— Asta e simplu; avem aici toc şi cerneală – spuse don Fernando aşezându-se la masă şi după ce scrisese câteva rânduri, îi întinse lui Manuel hârtia în care acesta citi următoarele:

Stimate prietene,

Trebuind să plec spre capitală şi dorind să mă despart de notabilităţile satului în modul cel mai cordial, vă aştept să prânzim mâine împreună; şi dumneavoastră fiind unul din vecinii pe care doresc să-i îmbrăţişez la placarea din Kíllac, poate pentru totdeauna, vă rog să mă onoraţi acceptând invitaţia.

al dumneavoastră,
r. Fernando Marín

Domnului Estéfano Benites
Loco

— Foarte bine, domnule Marín, va veni chiar acela căruia îi vom strânge mâna pe care am fi dorit să o vedem tăiată – spuse Manuel împăturind hârtia.

— Întocmai! Câtă ipocrizie e pe lume, nu?

— Şi ce e de făcut, don Fernando? în sfârşit, asta e. Voi trimite această invitaţie printr-un servitor.

— Mulţumesc, prietene; spune-le, de asemenea, lui don Sebastián şi doñei Petronila să nu lipsească, da?

— Aşa voi face. Pe curând – spuse Manuel luându-şi pălăria şi ieşind.

XXIII

ÎN CURTEA CASEI ALBE SE AFLAU mai mult de 20 de cai înşeuaţi, căci vecinii, primind invitaţia lui don Fernando, doriră să-i dea onorurile cuvenite, însoţindu-l la plecare până la o leghe depărtare de sat.

Doisprezece măgari, pregătiţi de drum primeau încărcătura vătafilor care aduceau când valize, când cufere, când sacoşe de piele.

Erau ultimele ore ale lui don Fernando Marín în Kíllac.

Invitaţii au fost primiţi cu amabilitate, printre primii fiind Manuel şi familia sa.

Masa aranjată în spaţioasa sufragerie oferea ca noutate de sezon căpşuni parfumate şi prune brumării, artistic aranjate în fructiere de porţelan alb, şi enorme platouri cu porumbei stropiţi cu oţet de mere şi cu fire de pătrunjel în cioc, care stârneau apetitul.

Salonul era plin de lume şi evreul, căruia don Fernando îi transferase acţiunile, se plimba dintr-o parte în alta concentrat, veghind să nu se deterioreze ceea ce, prin contract, devenise proprietatea sa.

În mijlocul zgomotului animalelor şi cărăuşilor, care invadaseră curtea, trecură îmbrăcate în negru din cap până-n picioare Margarita şi Rosalía, însoţite de o servitoare. Se îndreptau spre cimitir unde se vor ruga pentru ultima oară la mormântul părinţilor lor; vor vărsa o lacrimă de adio, al cărei preţ nici de nu-l cunoşteau.

Lucía avea grijă ca orfanele să păstreze în inimile lor relicva dragostei filiale.

Cimitirul din Kíllac este un loc neîngrijit şi sărăcăcios.

Acolo nu există nici cavouri care să afişeze vanitatea, nici inscripţii care să arate virtuţile. Doar mici ridicături de pământ însemnate printr-o cruce grosolană de lemn sau de spini arată existenţa resturilor umane sub ele.

Dar soţii Marín, săritori şi buni până şi cu mormântul lui Juan şi Marcela, au pus o cruce de piatră albă. La ea îngenunche Margarita, a cărei inimă era pregătită pentru toate împrejurările în care afecţiunea avea rolul primordial.

Margarita, care la despărţirea de mama ei rămăsese pe lume ca o privighetoare, care nu ştia să zboare ca să-şi caute hrana şi nici nu avea copacul unde să-şi anine cuibul, ajungea azi în faţa aceloraşi rămăşiţe pământeşti cu inima plină de cea mai mare dragoste.

— Mamă! Tată...! Adio...! – spuse Margarita după ce îşi făcu rugăciunea ale cărei cuvinte, învăţate de la Lucía, le repeta unul câte unul şi Rosalía.

Ştiu oare fetiţele de vârstă Rosalíei ce înseamnă să te desparţi pentru totdeauna de mormântul unei mame, urnă sfântă care păstrează cenuşa dragostei supreme? E cea mai mare durere. Ea putea despăgubi rătăcirile inimii golite de afecţiune...!

În timp ce orfanele făceau această vizită, să vedem ce se întâmplă în „casa albă.”

Când să intre în sufragerie, apăru Estéfano Benites.

Văzându-l, don Fernando, Lucía şi Manuel schimbară o privire care închidea în ea o întreagă filosofie morală şi Lucía surâse triumfătoare.

— Doamnă, domnule – se grăbi să spună Estéfano Benites şi adresându-se lui Marín, adăugă: Am sosit în această dimineaţă dintr-o mică călătorie pe care am făcut-o la Sauceclo şi primind invitaţia dumneavoastră imediat am încălecat, pentru că doresc să vă însoţesc şi eu.

— Foarte mulţumesc, don Estéfano; la asta mă şi aşteptam de la dumneavoastră – zise don Fernando.

În acea clipă fură chemaţi la masă.

— În capul mesei să stea doamna Petronila – indică don Fernando.

— Nu domnule; nici vorbă! Fiind aici preotul locţiitor... – replică ea.

— Da, preotul trebuie să stea în capul mesei – îşi dădură mai mulţi cu părerea.

— Cum doriţi dumneavoastră; eu ziceam pentru că doamnele...

— Da, don Fernando, bine ziceţi; doamna Petronila să se aşeze aici; eu o să stau dincoace – interveni împăciuitor locţiitorul.

— Don Sebastián pe partea aceasta.

— În ceea ce mă priveşte, sincer vorbind, oriunde mă simt bine.

— V-aţi aranjat cu toţii?

— Da, domnule – spuseră mai mulţi.

— Serviţi un păhărel de bitter? – întrebă don Fernando.

— Orice domnule; toate sunt la fel de bune ca să ne deschidă apetitul – zise locţiitorul.

— Pentru mine, sincer vorbind, nu există nimic mai curat decât rachiul; eu aş dori rachiu – ceru don Sebastián, care schimbase mantaua cu un poncho de vigonie şi cu un fular de mătase culoarea salcâmului,

— Gabino, serveşte-i pe toţi – ordonă don Fernando majordomului.

— Doamna Lucía ce doreşte? întrebă Manuel.

— Eu voi bea puţin vin şi-mama dumitale la fel – răspunse Lucía.

Când toţi fură serviţi, don Fernando se ridică în picioare şi spuse: domnilor, n-am vrut să plec din satul acesta generos, care m-a primit cu ospitalitate, fără a-mi lua rămas bun de la bunii şi onorabilii săi locuitori, de aceea mi-am permis să vă adun la acest modest prânz. Voi închina primul pahar pentru sănătatea şi prosperitatea locuitorilor din Kíllac.

— Foarte bine!

— Bravo! Bravo! – repetară toate vocile masculine şi

masa continuă într-o atmosferă intimă, servindu-se mâncăruri bune şi variate, fără a lipsi berbecuţul la cuptor.

Manuel care stătea lângă Lucía o întrebă în şoaptă:

— Unde e fata dumneavoastră, doamnă?

— Margarita şi Rosalía s-au dus să-şi îndeplinească o datorie sfântă; ele au luat masa mai devreme...

— Nici nu se putea altfel.

— Dar nu vor întârzia mult.

Gălăgia creştea treptat şi, desigur, şi intimitatea.

Don Fernando, care tot făcea calcule, se ridică din nou în picioare şi spuse:

— Domnilor, vă mai cer puţină atenţie. Vă rog, prieteni, să-mi daţi o dovadă de afecţiune; vreau să plec din Kíllac păstrând numai impresii plăcute fără să las în urma mea vreo nenorocire. Cred că la închisoare există un deţinut, se pare că e clopotarul şi aştept ca dumneavoastră toţi să colaboraţi pentru eliberarea întemniţatului.

— Bravo! – strigară mai mulţi printre aplauzele care durară câteva secunde.

— Restabilindu-se liniştea şi dându-i servitorului farfuria pe care o golise, don Sebastián spuse:

— Are cuvântul preotul locţiitor; sincer vorbind, el trebuie să răspundă.

Locţiitorul preotului, punând furculiţa şi cuţitul pe farfurie, se şterse la gură cu şerveţelul.

— Da, are cuvântul preotul! – vociferară câţiva lovind paharele de farfurii.

— În această problemă domnul judecător e în măsură să răspundă – spuse locţiitorul adresându-se lui Verdejo.

Estéfano şi Escobedo se priviră semnificativ, iar cel atenţionat răspunse:

— După mine să iasă toţi deţinuţii, că-mi dau dureri de cap mai ceva ca nevastă-mea.

— Ha, ha, ha!

— Izbucni în hohote adunarea râzând de gluma lui don Hilarión, iar Escobedo îi spuse în şoaptă lui Estéfano:

— Cumetre, ia de-aici castronul ăsta cu anghinare.

— Ducă-se-ncolo, că rău gust mai are – răspunse Benites împingând castronul.

— Atunci e liber?... – întrebă Manuel atenuând zarva.

— În ceea ce mă priveşte, îmi convine să spun nu, don Manuelito? – zise judecătorul.

— Atunci, pentru libertatea tovarăşului meu – propuse preotul.

— Da, domnilor, umpleţi paharele şi... să ne gândim la plecare – spuse don Fernando adresând ultimele cuvinte Lucíei, care răspunse:

— Da, dragule, mergem; e trecut de unu.

— Sănătate, domnilor!

— Drum bun, domnule Marín!

— Ce masă grozavă! Dar eu nu las cu una cu două ciocolata care trebuie să fie de Cuzco – spuse locţiitorul preotului punând jos paharul pe care tocmai îl golise şi ştergându-şi gura cu şerveţelul.

Margarita şi Rosalía, care lăsaseră o lacrimă şi o rugăciune pe altarul iubirii lor, se întoarseră la casa albă unde totul era pregătit de plecare, când invitaţii începură să iasă din sufragerie.

Manuel se duse s-o primească pe orfană în braţele sale, debordând de fericire pentru că învinsese ca prin farmec greutăţile; visele trandafirii ca şi norii roşietici, care se îngrămădeau la orizont, fermecară acele inimi tinere, anunţând zile fericite şi pentru soţii Marín, bucuroşi să ţească ghirlanda de flori care să lege pentru totdeauna acea frumoasă pereche.

Manuel! Margarita!

Să dea domnul ca aceşti norişori roşietici să nu devină niciodată plumburii, nici mohorâţi!

Virtutea! Acest soare strălucitor de vară care înfrumuseţează totul cu coroana sa de aur întinsă din cer pe pământ, care încălzeşte şi animă totul la orizontul tinereţii făcând ca universul să surâdă de mulţumire pentru cine iubeşte şi speră, nu-şi strânsese aripile în

căminul Lucíei, căci lupta este o nevoie imperioasă a vieţii pentru perfecta armonie a fiinţelor.

Manuel şi mama sa stabiliseră deja călătoria la Lima, dar el va merge primul pentru a aranja cu casa, cu plasarea fondurilor şi celelalte, fiind hotărât să ia imediat trenul pentru a se întâlni cu don Fernando şi familia sa, care-l va aştepta la Grand Hotel pentru a continua împreună călătoria până la plaja Callao.

— Adio, doamnă Lucía!

— Adio, prietene!

— Margarita mea!

— Rămas bun, don Fernando!

— Pe curând!

— Nu uitaţi Kíllac-ul!

— Să fiţi fericiţi!

— Cine pleacă uită, cine rămâne plânge!

— Adio, la revedere!

— Acestea au fost cuvintele care s-au schimbat, unele formale, altele sincere.

Lucía, îmbrăcată cu elegantul ei costum de călărie, cu mănuşile din piele de Rusia şi cu pălăria de pai de Guayaquil, cu voaletă albastră, tocmai se urca în scări când scăpă micul ei bici cu mâner de fildeş.

Don Sebastián, care era în apropiere, se grăbi să-l ridice.

În acea clipă apăru după o cotitură a drumului un grup de oameni înarmaţi conduşi de un locotenent de cavalerie, pe nume José Lopéz care, îndreptându-se spre don Sebastián, în timp ce trupa înconjura casa, spuse:

— Domnule, din ordinul autorităţilor sunteţi arestat!

Un trăsnet dacă ar fi căzut în mijlocul acelor oameni şi nu ar fi produs efectul pe care îl avură cuvintele locotenentului Lopéz care, scoţând o hârtie din buzunarul de la piept, desfăcând-o şi citind-o, adăugă:

— Estéfano Benites, Pedro Escobedo, Hilarión Verdejo sunt de asemenea arestaţi.

— Trădare! Don Fernando ne-a întins o cursă! – strigă

furios Benites.

— Mizerabilă trădare! – repetară Verdejo şi Escobedo.

— Şi de ce mă închideţi, sincer vorbind? – întrebă don Sebastián în timp ce panica punea stăpânire pe cei prezenţi, care nu reuşeau să-şi explice motivul arestărilor, căci nici prin cap nu le trecea să facă legătura cu asaltul din noaptea de cinci august şi uitau dreptul pe care îl are o nouă autoritate de a face dreptate încă din primele zile.

Don Fernando, fără a ţine seamă de cuvintele lui Benites, îl chemă pe locotenentul Lopéz şi îi spuse:

— Domnule locotenent, pot să ştiu din ordinul cui se fac arestările astea?

— Nicio problemă, – răspunse Lopéz întinzându-i lui Marín hârtia pe care încă o mai avea în mână.

Don Fernando, de care se apropiase Manuel plin de nerăbdare, lua cunoştinţă de o hotărâre judecătorească trimisă la cererea autorităţii politice care ordona capturarea celor în cauză. Apoi i se adresă lui Manuel:

— Manuel, dumneata păstrează-ţi demnitatea. Înflăcărarea orbeşte raţiunea; fi calm şi cu fruntea sus. In legătura cu Guzmán, căruia îi voi scrie cu prima poştă.

— Doamne! Totul pare aranjat! – spunea Verdejo.

— Nu! Cum, la închisoare? – strigau Escobedo şi Benites.

— Presupun că acest incident vă va întârzia plecarea – îi zise don Fernando lui Manuel, care răspunse, palid ca un convalescent:

— O să ies eu din încurcătură.

— Vă implor să nu vă alarmaţi atât, că asta se va rezolva în câteva zile, pe răspunderea mea – spuse don Fernando încercând să calmeze spiritele.

— N-aveţi de ce să disperaţi – adăugă Lucía vrând de asemenea să liniştească excitaţia generală.

— Pe cai, e ora plecării! – ordonă cu voce tare don Fernando: şi ieşiră din curte două grupuri cu destinaţii opuse. Unul spre închisoare iar celălalt pe drumul adevărat.

Manuel o contempla pe Margarita care era emoţionată şi se îneca în hohote de plâns. Lacrimile ei erau perle veritabile cu care semăna drumul necunoscut pe care începea să-l străbată în ziua aceea, lăsându-şi lumea ei toată între plajele unde îşi avusese leagănul şi unde se născuse dragostea.

E trist de cel ce pleacă precum Margarita!

Şi încă mai trist de cel care rămâne, ca Manuel, sorbind picătură cu picătură amărăciunea absenţei, cu suspinele care smulg inimii nostalgia unui suflet ce plânge pentru alt suflet!

XXIV

O ARESTARE ÎN LOCALITĂŢILE mici este ca un incendiu în localităţile mari.

Când soldaţii au ieşit din casa lui don Fernando, avându-i în mijloc pe don Sebastián, Estéfano şi ceilalţi, toţi vecinii ieşiră pe la porţi, puştii se înghesuiau în mulţimea uluită şi peste tot se auzea:

— Doamne, Dumnezeule!

— Doamne fereşte! E adevărat?

— Don Chapaco, Estefito?...

— Ce-mi văd ochii ăştia care vor deveni pământ?

— Se spune că e trădarea lui don Fernando, care i-a invitat ca să-i închidă observă o bătrânică.

— Nu, se spune că el s-a pus chezaş – afirmă un om trăgându-şi poncho-ul pe umărul drept.

— Ce chezaş! Aşa sunt străinii ăştia, bagă fitile şi pleacă – spuse altul.

— Asta de la care n-am văzut o fărâmiţă de pâine – răspunse bătrâna întorcându-se şi privind în jur.

— Curaj, mamă! Nu trebuie să te înspăimânţi; ai încredere în Dumnezeu – spuse Manuel doñei Petronila stăpânindu-şi cu toată puterea sa de bărbat emoţia care îi tortura sufletul. Îi oferi braţul şi o conduse acasă, urmând cărările cele mai ferite de curiozitatea gloatei.

Doña Petronila, melancolică şi senină, vărsă câteva lacrimi şi în tăcere îl urmă cu pas sigur pe fiul ei. Odată ajunşi acasă, îi spuse acestuia:

— Lasă-mă pe mine, Manuel, şi du-te să-ţi faci datoria!

Manuel care avea deja câteva cunoştinţe de drept, redactă imediat un recurs extraordinar în care dovedea

nevinovăţia tatălui său, oferind de asemenea informaţii despre martori, a căror listă se afla pe o hârtie separată, ca şi întrebările la care aceştia trebuiau să răspundă în termenul probatoriu stabilit de lege.

Apoi se duse personal la judecătorul din prima instanţă, care trebuia să judece cauza şi vorbi cu diferite persoane.

Manuel îşi petrecu acea noapte consultând Codul de procedură penală, subliniind articole cu creionul şi făcând ciorne pe coli mari de hârtie.

Deschise pupitrul biroului şi scoţând câteva hârtii începu să le verifice.

— Aceasta este apărarea lui Isidro Champí; o voi susţine în acelaşi timp pentru a apăra pe nevinovat de vinovat? – se întrebă.

— Aberaţii ale vieţii! Asta e ţesătura misterioasă a binelui şi a răului! Până când va trebui să stau în Kíllac? Câte luni, care vor trece ca secolele, voi fi departe de Margarita mea? – se întrebă iar Manuel lungindu-se pe canapea pentru a se odihni câteva clipe şi apoi se întoarse la munca şi la monoloagele sale.

— Înainte de toate trebuie să-i scap pe don Sebastián şi pe Isidro; voi redacta două recursuri diferite cu acelaşi sfârşit, cerând eliberarea pe garanţie. Da! Dar cine va putea să garanteze pentru Isidro? Am nevoie de un girant; îl voi căuta mâine. Pentru don Sebastián pot garanta eu... Acum mi-am adus aminte că don Fernando mi-a spus să vorbesc cu domnul Guzmán. Voi merge la Guzmán şi nu-mi voi găsi liniştea până când totul nu va fi rezolvat şi sufletul meu va zbura în căutarea celuilalt... Margarita! Margarita!

Acea invocaţie a tânărului fu rugăciunea închinată Dumnezeului viselor şi primită de îngerul nopţii care, bătându-şi aripile lui uşoare asupra frunţii înfierbântate a studentului la Drept, îl adormi profund pe canapeaua din încăpere, cu o carte în mână.

Doña Petronila plângea şi se ruga implorând cerul să le poarte de grijă soţului şi fiului său; părea resemnată în

faţa oricărui fel de nenorocire, cu acea resemnare creştină care ridică omul deasupra nefericirilor pe culmea eroismului.

— Să nu-mi pierd încrederea şi speranţa! – îşi spuse doña Petronila aşteptând liniştea după groaznicele ore ale furtunii.

XXV

CĂLĂTORII CÂŞTIGAU TEREN LĂsând în urma lor furtuna dezlănţuită.

Natura, indiferent la scenele dureroase petrecute în Kíllac şi fără a se armoniza cu tristeţea unor inimi, îşi arătă peisajele surâzătoare şi variate.

În tropotul cailor, alaiul lui don Fernando străbătea pampasul interminabil, plin de vite; trecea peste coline umbrite de arbori impunători sau se căţăra pe stânci povârnite a căror goliciune, asemănătoare cu chelia omului gânditor, ne vorbeşte despre timp şi ne invită la meditaţie, în cinci zile, câte sunt necesare pentru a străbate distanţa din Kíllac până la calea ferată, călătorul va mirosi florile câmpului, al căror parfum înmiresmează aerul pe care îl respiră; apoi îi vine rândul înaltului lanţ muntos al Anzilor, acoperit cu „vată scărmănată”, unde se reflectă soarele topind zăpada care se scurge în pârâiaşe cristaline; apoi coboară din nou la şes unde lanul îngână murmurul vânturilor care îl leagănă.

— Fernando! Ce părere ai despre ce s-a întâmplat? – îl întrebă Lucía pe soţul ei, după ce merseseră o bucată bună în tăcere.

— Copila mea, sunt uluit văzând atâtea coincidenţe. Ah! Viaţa e un roman – răspunse domnul Marín oprindu-şi puţin calul.

— Dumnezeu n-a vrut să plecăm din Kíllac înainte de a-i vedea pedepsiţi pe vinovaţi – spuse din nou Lucía.

— Într-adevăr, fetiţo; niciodată nu trebuie să ne îndoim de providenţa dreptăţii a cărei acţiune întârzie uneori, dar până la sfârşit tot intervine.

— Aşa este, Fernando; nu degeaba se spune că timpul scoate la iveală adevărul, iar Dumnezeu face dreptate! Cum va ieşi cu Isidro Champí?

— Sper că bine. Acest indian e nevinovat, fii sigură de asta.

— Eu? Niciodată nu m-am îndoit; ştiu că atunci când face vreun rău amărâtul de indian peruan este determinat de asuprire, disperat de abuzuri.

— Ai grijă la râpă...! Trage hăţul spre dreapta – o preveni Marín.

— Doamne! Dacă nu-mi atrăgeai atenţia aveam să mă sperii la săritură.

— Asta nu-i nimic, dar puteai să cazi.

— Ei nici aşa; nu sunt chiar atât de nepricepută în călărie. Cât mai avem până la staţie?

— Mai avem ceva; la şapte seara vom fi acolo, asta dacă ne grăbim şi nu ne mai oprim la vorbă.

— Atunci... fără vorbă şi... înainte! – spuse Lucía lovind uşor calul cu biciul.

Pe aceste întinderi nemărginite şerpuieşte câteodată fulgerul groaznic care aduce în panglici de foc distrugerea colibei sau moartea vitelor care aleargă îngrozite în căutarea unui adăpost.

Şi în mijlocul acestor zguduitoare singurătăţi, dintr-odată se zăresc doi şerpi de oţel strălucitori întinşi prin pirul gălbui şi deasupra lor fumul care, ca respiraţia puternică a unui gigant, dă viaţă şi pune în mişcare marile vagoane. Deodată se aude gâfâitul locomotivei care cu fluieratul ei anunţă progresul adus cu ajutorul şinelor în pragul unde s-a oprit Manco Capac.

Calea ferată! Strigară câţiva.

Era într-adevăr trenul care sosea în ultima staţie din Sud, situată într-un sătuc cu multe colibe cu acoperişuri de paie şi pereţi de chirpici, fără nicio zugrăveală exterioară care oferă călătorului o privelişte tristă.

La puţin timp după ce zăriră trenul descălecară şi se îndreptară spre o mică sală situată chiar în staţie.

Lucía, la braţul soţului ei ridicându-şi poalele lungi ale hainei cu cureaua cu care îşi încinsese talia; cele două fete înainte şi după ei numeroşi servitori.

Voi intraţi aici să vă aranjaţi; eu mă duc să mă ocup de întoarcerea cailor, de îmbarcarea bagajelor şi plata biletelor – spuse don Fernando, lăsând braţul soţiei sale şi arătând spre sală.

— Ia să vedem; valiza aia verde ad-o încoace, Gabino – spuse Lucía adresându-se servitorului ce căra bagajele.

— Mamă, noi ne schimbăm? – întrebă Margarita slăbind panglicile pălăriei.

— Bineînţeles, fetiţo; de aici înainte nu mai aveţi ce face cu costumul de călărie – spuse Lucía scoţând din buzunărel un mănunchi de chei cu care se duse să deschidă valiza; apoi se adresă fetei:

— Pune-ţi rochia gri cu funde albastre, Margarita. Aceea îţi vine bine şi n-o să-ţi fie prea cald cu ea.

— Da, mamă, şi tu pe care ţi-o pui? – întrebă orfana.

— Pentru mine negru; nu există rochie mai elegantă decât rochia neagră pentru o doamnă.

— Şi ţie îţi vine atât de bine!

— Linguşitoareo! Să vedem pălăria asta.

În aceste clipe sosea un tren de marfă cerând drum liber prin sunetul clopoţelului.

Văzându-l, Gabino începu să se închine, zicând:

— Doamne sfinte...! Uite-l pe dracu...! Cine altul poate mişca asta?... Văleu! Văleu!

Don Fernando care se întorcea, bătu la uşă şi spuse:

— Grăbiţi-vă, doamnă, trenul nu aşteaptă pe nimeni.

— Isuse! Doar n-o să ne laşi aici! – exclamă Lucía punând în valiză veşmintele de care se dezbrăcaseră şi care se aflau în dezordine pe jos.

— Sticluţa cu elixir de coca? Trebuie s-o ai în mână pentru că e foarte importantă în prevenirea ameţelilor şi împotriva mirosului de fum – spusese Fernando intrând în sală.

— Exact, iat-o răspunse Lucía după ce scotocise prin

valiză; dădu apoi soţului o sticluţă învelită cu grijă, într-o hârtie roz, cu eticheta verde a magazinului „La Boisa” din Arequipa.

— Nici cărţile să nu le uiţi, Lucía; călătoria în tren fără lectură este un supliciu, o să vezi – o preveni don Fernando şi Margarita auzindu-l scoase un pachet legat cu o panglică cafenie învelit într-un număr al ziarului El Comercio şi i-l întinse lui don Fernando zicând:

— Tată, iată cărţile; ţine-le tu, pentru că eu o voi lua de mână pe surioara mea.

Don Fernando luă pachetul de la copilă, îl puse sub braţ şi spuse:

— Asta e cea mai importantă hrană spirituală. Gabino, ia valiza... şi toţi se îndreptară spre vagonul trenului în care vor călători pentru prima dată femeile din acest grup.

XXVI

SARCINILE GRELE CE-I REVENEAU lui Manuel, în timp ce alţii la vârstă lui îşi căutau noi surse de distracţii, îi aduse tristeţea care îi invadă chipul şi tăcerea ce-i pecetlui buzele, înainte comunicative, fără a scoate decât suspine de grea suferinţă.

În inima sa se ridicau valuri de sânge pentru el necunoscute, dar pe care cea a unei femei le-ar fi interpretat ca prevestitoare de nenorocire.

Manuel începea să nu mai creadă în viitor, se îndoia de posibilitatea revederii cu Margarita; dar persista în hotărârea sa de a rezolva problemele lui don Sebastián şi ale lui Isidro, pentru ca apoi să plece cu orice preţ.

Întâlnirile lui cu judecătorul de primă instanţă, cu noul subprefect şi cu domnul Guzmán, avură în sfârşit un rezultat, adăugându-se la acesta diferitele probleme prin care treceau familiile lui Estéfano, Verdejo şi Escobedo.

Într-o zi se întoarse acasă şi spuse doñei Petronila:

— Mamă! Am reuşit să-mi fie acceptată garanţia şi azi va ieşi don Sebastián.

— A şi hotărât judecătorul? – întrebă ea cu interes.

— Da, mamă, toate demersurile sunt făcute şi la 12 va fi acasă.

— Fii binecuvântat, fiul meu iubit. Şi ceilalţi?

— Nu ştiu nimic de ceilalţi, nu mă ocup de ei. Am făcut ceva numai pentru Isidro care va scăpa şi el imediat. L-ar fi scos şi fără acea hotărâre judecătorească şi ordinul de sechestru care se vor rezolva cu răbdare.

Doña Petronila, care foarte îndurerată contempla comportamentul zilnic al fiului său, după ce primi vestea

apropiatei eliberări a lui don Sebastián îl trase spre ea pe Manuel şi-i spuse:

— Pe lângă problema asta cu judecata, tu ai altă suferinţă, Manuelito; inima ta e roasă de un vierme care te chinuie şi te va duce la pierzanie...! – şi lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji.

— Mamă! Mama mea! De ce plângi?

— Pentru că nu vorbeşti...! Inima mea este inima mamei tale... Ţine minte, Manuelito: viaţa mea e a ta...!

— Manuel nu putu rezista, era foarte slăbit, suferise mult!

Se aruncă în braţele mamei sale şi-şi ascunse lacrimile de bărbat, aşa cum în alte vremuri îşi ascundea jucăriile de copil în aceeaşi poală!

— Mamă! Mama mea scumpă! Fii binecuvântată...! Dar... simt că voi muri...! – spuse printre suspine tânărul care, emoţionat în scenele de familie, fusese erou în momentele decisive.

— Manuelito, fiule, eu ştiu, am ghicit ce vierme îţi roade sufletul; tu o iubeşti pe Margarita şi plângi pentru că te-ai despărţit de ea, pentru că ţi-e teamă că n-ai s-o mai vezi niciodată...!

— Mamă binecuvântată...! Iartă-mă dacă inima mea nu bate numai pentru tine; dar acest înger al cărui nume l-ai pronunţat este îngerul vieţii mele... Da, o iubesc şi poate...

— De ce disperi, Manuel? De ce nu te căsătoreşti cu ea? De ce să nu fiu fericită având doi copii în loc de unul?

— Mamă! Tu eşti providenţa; dar, adu-ţi aminte că ...Margarita va vedea în mine pe fiul călăului părinţilor ei şi mă va refuza şi mă va goni din inima ei!

— Doamne, ce prostii vorbeşti! Pe tine – zise doña Petronila împreunându-şi mâinile spre cer şi rămânând tăcută şi neîncrezătoare câteva clipe, privită drăgăstos de fiul ei. Şi ca şi cum ar fi revenit din viitoarea luptei, adăugă:

— Asta se poate rezolva uşor; vorbeşte cu don

Fernando şi... desvăluie-i numele adevăratului tău tată.

— Mamă!

— Cu ce suntem noi vinovaţi? A fost o nenorocire şi ce dacă voi păţi eu o ruşine pentru fericirea ta, Manuelito?

Doña Petronila făcea în acel moment ultimul sacrificiu de mamă iubitoare şi de femeie înşelată.

— Du-te! – continuă doña Petronila. Ajunge-i din urmă, ai cum s-o faci? Nu-ţi lipsesc nici bani nici cai, aranjează căsătoria şi întoarce-te liniştit pentru a putea să te ocupi cu mintea limpede de problemele casei şi călătoriei noastre. Acum eşti prea tulburat.

Manuel sărută când fruntea când mâinile doñei Petronila, cu atâta emoţie încât mult timp nu se auzi alt zgomot decât cel al buzelor lui în atingere cu pielea mamei sale, pe ai cărei obraji aprinşi se rostogoliră şuvoaie de lacrimi, ca o apă sfinţită care binecuvântează viitoarea legătură între Manuel şi Margarita.

Doña Petronila, rupând acea tăcere de sublimă mulţumire, spuse:

— Gata, dragă Manuelito.

Tânărul, ridicând capul cu mândrie bărbătească, spuse:

— Îţi jur azi, mamă adorată, să sacrific ultima suflare a vieţii pentru fericirea ta şi cea a Margaritei mele. Voi termina acum toate problemele pe care le mai am şi mâine, la ivirea zorilor, voi pleca pentru a-l ajunge pe don Fernando, nu pentru a-i lua declaraţia de renunţare la acţiune judecătorească, care nu este atât de urgentă, ci pentru a cere mâna fiicei sale.

Ieşi grăbit lăsând-o pe mama sa pradă dulcilor meditaţii pe care şi le întrerupse spunând:

— Fecioară milostivă, roagă-te pentru el care e atât de bun şi cere iertare pentru mine...! Manuel...! Eu...! E vreunul dintre noi vinovat?... N-a fost oare o fatalitate neagră, neagră ca noaptea fără lună, cea care m-a condus în braţele unui om fără credinţă?...

Doña Petronila căzu în genunchi plângând şi repetând printre suspine un nume acoperindu-şi faţa cu mâinile...

Inima ei sângera, sânge al sufletului, amintindu-şi scene petrecute cu 20 de ani în urmă...

XXVII

UN ELEGANT VAGON AL MAŞINII botezate cu şampanie Socabón, era gata de plecare imediat ce fluierul trenului dăduse semnalul.

În acest timp, pasagerii clasei I străbăteau magazinele aşezate de o parte şi de alta a peronului, ale căror vânzătoare indiene ofereau mănuşi de vigonie, compoturi de piersici, unt, brânzeturi şi jumări din renumite crescătorii de porci din provincie sau din munţii Peru-ului.

Don Fernando, după ce le aranjă pe Lucía şi pe fete, se tolăni comod lângă soţia lui, pe un fotoliu larg căptuşit cu pluş stacojiu. Îşi scoase o ţigară, o umplu în tăcere şi după ce o aprinse băgă chibritul în buzunar; aruncă câteva guri de fum, îşi puse ţigara în gură şi desfăcu pachetul cu cărţi; mai trase de două ori din ţigară şi-i spuse soţiei:

— Pe care vrei s-o citeşti, dragă Lucía?

— Dă-mi Poeziile lui Salaverry – răspunse ea cu un surâs de mulţumire.

— Bine, eu mă voi delecta cu Tradiţiile de Palma; sunt povestiri pur peruane şi mă încântă – spuse don Fernando, întinzând în acelaşi timp un volum soţiei sale.

Şi apoi îşi încrucişă picioarele şi le sprijini pe tăbliţa locului din faţă, îşi rezemă spatele de fotoliu şi deschise cartea, care era volumul II, în clipa în care trenul se puse în mişcare cu viteza de 15 mile pe oră, înghiţind distanţe, lăsând în urmă câmpii, colibe, ferme şi păşuni cu o rapiditate ameţitoare.

Ceilalţi pasageri, care îşi ocupaseră locurile şi pe care Lucía îi trecuse în revistă cu o privire curioasă, începură,

de asemenea, să-şi caute de lucru pentru ca timpul să treacă mai repede.

Un militar slab, brunet şi bărbos, ce stătea lângă doi târgoveţi în vârstă, vechi negustori de cârmâz şi zahăr, îi invită pe aceştia spunând:

— Vreţi să ne treacă timpul cu o partidă de cărţi?

— N-ar fi rău, dom'le căpitan; dar aici de unde dracu facem rost de cărţi? – răspunse unul dintre negustori înfăşurat într-un fular de vigonie.

Căpitanul, scoţând o pereche de cărţi din buzunar, zise:

— Uite de unde sare iepurele, don Prudencio: Militarul care nu ştie să joace cărţi, nu bea şi nu iubeşte, să se ducă la mânăstire.

În faţa acestora stătea un preot misionar care, simţindu-se jignit, privea cu mânie la jucătorii ce fără a-l băga în seamă răsturnară spătarul locului alăturat, instalându-şi astfel masa de joc.

Preotul scoase o carte iar trei femei care se aflau lângă el începură să vorbească cu Margarita şi Rosalía, oferindu-le mere curăţate de coajă.

Jumătate de oră după aceea, fetele şi femeile dormeau ca porumbiţele ghemuite într-un singur loc şi părintele misionar trăgea la aghioase fără ca schimbul de cuvinte: plus, merg, pas, – repetate cu entuziasm de jucători, să-i întrerupă acel somn de buştean; până când, deschizându-se uşa compartimentului, se prezentă un tip de vreo 30 de ani, înalt, solid, cu faţa pârlită de vântul munţilor, mustaţă tunsă şi aluniţă pe urechea dreaptă.

Purta pantaloni şi haine gri; pe cap avea o şapcă de muşama neagră şi în mână un cleşte.

— Biletul, părinte! – spuse apropiindu-se destul de mult şi ridicând vocea până când preotul deschise ochii somnoros şi scoţând lenevos din carte biletul galben i-l întinse interlocutorului fără a-şi dezlipi buzele.

Controlorul îi perforă biletul şi se întoarse să i-l dea, trecând la cartofori.

Cei doi negustori prezentară biletele, iar militarul,

deschizându-şi tunica, scoase din buzunar o hârtie pe care o arătă controlorului. Acesta, după ce verifică semnăturile, i-o înapoie spunându-şi:

— Ăştia mereu umblă cu „hârtiuţe”.

Când ajunse în faţa lui don Fernando, în timp ce le perfora biletele, Lucía i se adresă:

— Sunteţi amabil să-mi spuneţi cât am mers?

— Patru ore, doamnă, adică 16 leghe şi ne rămâne încă pe atât – răspunse controlorul şi plecă mai departe.

— Ce călătorie minunată, nu? Şi fără probleme, fără neplăceri, îndată vom fi în oraş – spuse don Fernando soţiei sale închizând cartea.

Lucía, care le privea pe micuţe, răspunse:

— Foarte plăcută, dragule...! Uite, Fernando, ce minuni dorm aici...! Parcă ar fi doi îngeri păzitori...!

— Sigur că sunt îngeraşi americani, cu tot sângele peruan care le colorează obrajii.

— Margarita l-o visa pe Manuel?... Încă nu va visa...

În acea clipă ochii mari ai fiicei sale îşi ridicară genele dese fixându-şi privirea asupra ei.

Pe această porţiune de drum se înălţa un pod din lemn şi fier, artistic construit, peste un râu ce putea fi trecut cu piciorul.

Fluierul dădu semnalul de alarmă cu repetate şuierături, căci la mijlocul acelui pod era o turmă de vaci a cărei prezenţă n-a fost observată de mecanici decât când ele fugeau îngrozite, dar nu cu repeziciunea cu care viteza trenului o cerea.

Manevrele mecanicului şef, eforturile frânelor şi galopul cirezii n-au fost eficace pentru a împiedica o ciocnire şi nenorocirea a fost inevitabilă.

„Animalul pe roţi” gâfâind ca o fiară suferi primul şocul, urmat apoi de consternarea pasagerilor a căror moarte era aproape sigură.

— Îndurare!

— Te rog! Doamne!

— Soţul meu!

— Lucía! Fetelor!
— Mamă!
— Tată!
— Vai, ce-o să fie!
— Fiarele!
— Îndurare!

Erau cuvintele rostite pe diferite tonuri în mijlocul zăpăcelii şi strigătelor îngrozite auzite în compartimente.

Dar unde să fugi din vagoane?

Tot convoiul mergea cu viteza distrugătoare a fulgerului şi ajungând cireada trecu peste ea sfărâmându-i oasele şi părăsi drumul trasat de şine.

O să intre în apă!

Mister Smith, curajosul mecanic, prefera să-şi sacrifice viaţa în schimbul atâtor existenţe încredinţate vigilenţei sale şi vru să spargă cazanele cu revolverul, dar era prea târziu şi vagonul de clasa I, scăpat de sub control, se împotmoli în nisipul ud de pe malul stâng al râului.

XXVIII

PROBLEMELE LUI MANUEL SE ÎNmulţiseră în timpul zilei.

Se întoarse acasă şi îi spuse mamei sale:

— Totul merge bine, mamă. Se pare că Dumnezeu îmi protejează speranţele. Don Sebastián şi Champí sunt liberi. Tocmai s-a trimis ordinul temnicerului şi mă voi duce personal să-l aduc pe don Sebastián.

— Cum de a acceptat judecătorul... Şi ce condiţii a spus? – întrebă doña Petronila.

— Nimic altceva decât să-şi vadă de treabă şi să nu părăsească satul.

— Deci nu vom putea pleca de aici?

— Voi nu; dar eu voi pleca chiar mâine pentru a lua trenul joi şi pentru a-l putea ajunge pe don Fernando şi pe Margarita.

— Dar dacă continuă procesul şi tatăl nu va ştii să se descurce!

— Am aranjat totul pentru perioada cât voi lipsi; cum la întoarcerea mea trebuie să aduc declaraţia de renunţare, nimic nu mai contează – spuse Manuel plimbându-se prin cameră.

— N-ar fi mai bine să ceri mâna Margaritei şi hârtiile acelea prin poştă? – întrebă doña Petronila, regretând că fusese de acord cu plecarea imediată a fiului ei.

— Mamă, mamă! În alte împrejurări ar fi fost de-ajuns să-i trimit o scrisoare, dar adu-ţi aminte că trebuie să lămuresc ceva... – îi atrase atenţia Manuel.

— Da, da, te înţeleg, dar...

— Mamă! O inimă de 20 de ani, înflăcărată şi

pasionată, nu dă înapoi în faţa pericolului şi amânarea o omoară. Plec. Voi rezolva problema şi mă voi întoarce neîntârziat lângă tine.

— Ce e de făcut...! – spuse ea clătinând din cap.

— Mamă! Ai încredere în mine?

— Deplină, fiule; de ce mă întrebi?

— Pentru că văd că şovăi; pentru că trebuie să înţelegi că pe lângă dragostea mea pentru Margarita, e datoria mea faţă de tine şi interesul pentru don Sebastián, cu toate că el a fost pentru mine în copilărie un adevărat tată vitreg.

— De ce-ţi aminteşti astfel de lucruri! Acum se poartă bine cu tine... – spuse doña Petronila, când intră don Sebastián însoţit de un servitor.

— Chapaco! – strigă doña Petronila întinzând braţele spre soţul ei.

— Mi-ai luat-o înainte, exclamă Manuel.

— Petruca! – spuse don Sebastián răspunzând îmbrăţişării soţiei sale şi, adresându-se lui Manuel, adăugă:

— Prin urmare nu te-ai întors, nu? Sincer vorbind, eu aşteptam să vii să mă iei.

— Don Sebastián, mi-ai luat-o înainte, căci am venit s-o anunţ pe mama vestea, ca să nu fie surprinsă când te-o vedea pe nepusă masă, şi tocmai ieşeam.

— Bine, bine; ce ne dai, Petruca? Sincer vorbind, mi-e sete...

— Să-ţi fac un carcalete; avem un must şi un vin foarte bun.

— Ce-o fi.

— Fiindcă tot te-ai întors, îţi voi cere încuviinţarea şi binecuvântarea, don Sebastián.

— Ce? Sincer vorbind, nu te înţeleg.

— Dumneata eşti ca şi tatăl meu. Vreau să cer mâna Margaritei, ceea ce va tăia mai din rădăcină aceste neînţelegeri – spuse Manuel.

— Sunt de acord cu intenţiile tale, Manuelito, sincer

vorbind, fata e o perlă, dar e prea copilă şi în aceste vremuri... frumoasă e vârstă căsătoriei, sincer vorbind – răspunse don Sebastián.

— Nu am de gând să mă căsătoresc cu ea imediat, don Sebastián; vreau s-o cer, şi odată logodit să-mi urmez studiile, să devin avocat şi să îndeplinesc...

— Asta-i altceva, băiete; sincer vorbind, îmi placi.

— Vrea să plece să se întâlnească cu don Fernando – zise doña Petronila dintr-un colţ al camerei unde se afla.

— Ce prostie! Sincer vorbind, îţi spun, Manuel, că e o... nerozie de licean, nu?

— Don Sebastián, călătoria mea e o necesitate. Prezenţa mea aici nu mai e necesară şi apoi trebuie să obţin de la don Fernando o declaraţie de renunţare la acţiunea judecătorească pentru ca acest proces să se termine şi pe noi să nu ne mai incomodeze. Altfel, vom fi şicanaţi până în ziua procesului.

— Asta e altceva; sincer vorbind, eu nu mă opun la plecarea lui Manuel; dă-i ceasul meu de aur şi poncho-ul de vigonie cu eşarfă albastră – răspunse don Sebastián adresându-se doñei Petronila, care se apropia cu un pahar ce conţinea un lichid ciudat, la fund galben şi deasupra roşu.

— E clar, Chapaco, că una e să vorbeşti despre un lucru şi alta, despre altul – zise doña Petronila întinzând paharul soţului ei.

— Bravo! Bravo! Ca durerea de burtă, sincer vorbind, care nu e la fel cu cea de măsele – spuse tuşind don Sebastián şi luând paharul.

— Isuse! Ce tuse! Ai răcit la închisoare! Bietul de tine...!

— Don Sebastián bău şi ultima picătură din pahar plescăind de plăcere. Se şterse la gură şi zise:

— Ce băutură grozavă! Petruca, cu asta, sincer vorbind, îngraşi un ofticos. Şi apoi îl întrebă pe Manuel. Şi când vrei să pleci?

— Mâine dis de dimineaţă, domnule.

— E-n regulă. Petruca, dă-i tot ce are nevoie, să-şi

aleagă calul şi ce-i mai trebuie, sincer vorbind, că pe alte meleaguri ne tratează după cum arătăm.

— Mulţumesc, domnule! Dumneata mă copleşeşti cu favoruri – spuse Manuel şi ieşi să se pregătească de drum.

Era nouă seara când Manuel se întoarse şi intră în camera doñei Petronila; acolo îl găsi pe don Sebastián discutând îndeaproape cu mama lui.

— Bună seara, don Sebastián; mamă, am venit să-mi iau rămas bun; cu ajutorul lui Dumnezeu totul a rămas aşa cum am stabilit.

— Fiule! Fie ca Fecioara Maria să te ducă sănătos şi să te întoarcă la fel – răspunse doña Petronila scoţând un talisman pe care îl avea la gât şi punându-i-l lui Manuel, după care îl îmbrăţişă înduioşată.

— Don Sebastián, fii foarte prudent... singur... în linişte! Nimeni nu te va deranja. Să nu fiţi îngrijoraţi pentru mine. Să ne îmbrăţişăm... Adio!

— Să nu întârzii, să nu întârzii... Sincer vorbind, plecarea ta îmi dă multe speranţe... Ai luat ceasul? – întrebă don Sebastián luându-şi rămas bun de la Manuel care plecă să se odihnească în camera lui, căci în zorii zilei, pe aripile speranţelor şi cu curajul vârstei va întreprinde acelaşi drum pe care cu câteva zile în urmă o văzuse plecând pe graţioasa lui Margarita.

Isidro Champí, însoţit de credincioasa lui Martina, urmaţi de Zambito şi Desertor, sosi de asemenea acasă la el palid şi trist.

Văzându-l, copiii alergară spre el ca stolul de potârnichi când îşi zăresc mama.

Inima clopotarului, mohorâtă ca hrubele despre care se vorbeşte în poveştile cu vrăjitoare, primi lumină şi căldură din sărutarea copiilor, pe care tatăl îi dezmierdă în tăcere.

Martina intră cu pas rar în colibă; îngenunche în mijlocul ei ridicându-şi mâinile împreunate spre cer.

— Sfântă Fecioară! – exclamă înăbuşindu-şi cu un cuvânt toată încărcătura pe care sufletul ei rănit putea s-

o verse asupra omenirii nedrepte, reprezentată prin autorităţile din Kíllac, şi ochii ei vărsară lacrimi amare.

— Plângi, Martinacu? încă n-a încetat furtuna din inima ta? – întrebă Isidro privindu-şi nevasta.

— Ah, dragule – spuse Martina ridicându-se, durerea înoată în plâns ca pescăruşul în apele lagunelor, care îi udă penele, dar îi răcoreşte pieptul; Ah! Ah! Ah!

Isidro părea consolat de prezenţa copiilor săi; dar trecându-i în revistă şi chemându-i pe nume, îşi aminti de văcuţele pierdute şi zise suspinând:

— Roşcata! Negruţa...!

— Vai, Isidro! În noaptea cu furtună, când fulgeră şi tună, omul se ascunde în colibă şi din vizuină ies puma şi vulpea ca să fure oile. Pentru noi a venit furtuna nemiloasă – spuse Martina punând-o pe laviţă pe fetiţa lor cea mai mică, a şaptea.

— Bine zici, ce-o să facem? Vulpoii cu cămăşi albe ne-au furat vitele, aşa cum mi-au furat libertatea, cum ne fură munca de fiecare zi – comentă Isidro, convins şi încă entuziasmat de cuvintele nevestei sale, aşezându-se în pat lângă mezină.

— Pentru pumă şi vulpe avem capcana de la piatra galbenă dar de ăştia n-ai cum să scapi. Răbdare, Isidro, răbdare, că moartea e dulce pentru ce-l amărât – adăugă Martina revenind la atitudinea ei melancolică.

— Mormântul trebuie să fie liniştit ca noaptea cu lună, în care se aude fluierul păstorului! Vai! Dacă n-am fi avut puişorii ăştia, ce fericiţi am fi murit, nu? – întrebă Isidro arătându-i pe copii care se învârteau şi săreau împreună cu Miguel, primul născut.

Martina răspunse:

— Ne-am născut indieni, sclavi ai preotului, sclavi ai guvernatorului, sclavi ai vechilului, sclavi ai tuturor celor care folosesc ciomagul cu care comandă.

Isidro Champí, punându-şi un poncho împăturit sub cap, drept pernă, repetă:

— Indieni, da! Moartea e dulcea noastră speranţă de

eliberare!

Martina veni lângă soţul ei şi dorind să-i îndepărteze suferinţa cumplită, îl întrebă trecându-i mâna prin păr:

— Te întorci la clopotniţă?

— Poate, – răspunse indianul – mâine mă voi duce să trag blestematele alea de clopote pe care de-acum le urăsc.

XXIX

PRIMUL CARE SĂRI DIN TREN, IN-trând până la genunchi în glod, fu Mister Smith, care striga cât îl ţineau plămânii:

— Să nu mişcă nimeni! Toţi liniştită!

Şi imediat se iviră o mulţime de capete la ferestrele vagonului care rămăseseră fără geamuri.

Şocul care scosese vagonul din ţâţâni, produsese din fericire răni uşoare pasagerilor.

— Spaima ne-a îngheţat sângele în vine! Scumpo, te-ai speriat rău? – întrebă don Fernando pe Lucía.

— Rău, dragule, numai Dumnezeu ne-a salvat!

— Eşti foarte palidă. Dacă s-a spart sticluţa cu coca? – întrebă Marín căutând o geantă.

— Doamne, Dumnezeule...! – exclamă din nou Lucía scoţându-şi capul pe fereastra compartimentului pentru a vedea unde se aflau, fără a lua în seamă nici ţipetele Margaritei, care o ridica pe Rosalía scăldată în sânge, nici comentariile celorlalţi.

— Drace, din ce-am scăpat! spuse militarul.

— Ne-am mai născut odată! Slavă Domnului! – articulă misionarul.

— Străinii ăştia sunt nişte brute, sunt capabili să ne bage în mormânt! – spuse unul dintre jucătorii de cărţi; la care celălalt adăugă:

— M-am temut deîndată ce a urcat reverendul.

— Doamn...! Ce s-a întâmplat doamnelor? – întrebă acesta.

— Cum scăpăm din asta?

— Am salvat sticluţa de coca; să-ţi dau puţin, draga

mea – spuse don Fernando căutând în buzunar un tirbuşon.

— Din fericire a fost o deraiere care s-a produs după ce am trecut podul şi care se va remedia – spuse un mecanic alergând de la un capăt la celălalt al trenului, cu un colac de sârmă, şi pe care mai mulţi pasageri îl întrebau:

— Ce facem, omule?

— Nica, şefule, nu e nica, a trecu totu – răspunse mecanicul.

În timp ce acestea se petreceau la clasa I, pasagerii de clasa a II-a, care rămăseseră în partea cealaltă nevătămaţi, alergau spre vagonul împotmolit strigând:

— Paulino!

— Indalecio!

— Pe aici, omule.

— Mii de draci!

— Calmă doamna pasagera; nu e vina la mine, înţelegi? Vina e la vaci şi se repară uşor – spuse mecanicul Smith, vorbind spaniola cu modismele locuitorului din America de Nord, ale cărui cuvinte redară încrederea spiritelor agitate ale pasagerilor de la clasa I.

— Mister Smith, când vom ajunge? Căci ne grăbim – zise don Fernando adresându-se mecanicului pe care îl cunoştea.

— Oh, domnule Marín, mare nenorocire la mine! Dar va sosi tren mâine, ai răbdarea – răspunse Mister Smith supraveghind manevrele pe care le indicase.

Şi cu energia ce caracterizează rasa, ridicară roţile şi lagărele şi după două ore de lucru continuu scoaseră vagonul împotmolit, punându-l pe şine gata să-şi continue drumul.

— Într-adevăr, ne-am născut din nou; bietele mele fetiţe! – spuse Lucía ştergând cu batista sângele ce curgea din gura Rosalíei, ca urmare a unei lovituri.

— Ah! Pentru numele lui Dumnezeu! Taci, fetiţa mea!... sărăcuţa...! – adăugă don Fernando întinzându-i micuţei un pachet de biscuiţi Arturo Field.

— Vom mai întârzia încă cinci ore – spuse căpitanul de artilerie.

— Chestiile astea se întâmplă numai în Peru; în alte părţi îi jupoaie pe străini – observă negustorul de cârmâz.

— Încă nu mi-am revenit.

— Nici eu, Cristoase! – spuseră cele două femei.

Şi trenul îşi urmă mersul său rapid şi cadenţat, ca înainte de a fi suferit acea catastrofă.

Fluierul se auzi încă o dată cu insistenţă.

Altă nenorocire? – întrebară surprinse câteva persoane.

— Nu, asta e a doua staţie a oraşului, s-a dat semnalul de sosire – lămuri militarul.

— Doamne! Ce nervoşi devenim la sperieturi! – observă Lucía.

— Pentru că a fost ceva destul de grav – răspunse don Fernando.

La scurt timp după aceea, călătorii observară prin geamurile sparte un punct alb în mijlocul verdelui viu şi vesel.

— Oraşul! – exclamară mai mulţi.

Şi fluierul strident se auzi din nou, ca urletul unui animal împuşcat.

— Ce câmpie minunată! Ce frumos Oraş! – spuse Lucía scoţându-şi mai mult capul pe fereastră.

— Parcă e un porumbel alb ce se odihneşte în cuibul său de sălcii – adăugă domnul Marín, pe care soţia îl întrebă:

— Fernando, este al doilea oraş din Peru? Cum or fi locuitorii lui?

— Da, scumpo, al doilea; şi frumuseţea lui este comparabilă numai cu bunătatea locuitorilor săi; o să te bucuri mult cât timp vom rămâne aici – răspunse don Fernando.

Şi clopoţelul cu sunetul lui cristalin anunţă intrarea trenului în staţia principală, unde aştepta o mulţime considerabilă, căci se comunicase prin telegraf vestea catastrofei şi curiozitatea atrăsese sute de persoane.

Se deschiseră vagoanele şi o mulţime de amărâţi se repeziră spre ele în căutare de bagaje. Pasagerii trenului se amestecară printre cei din tramvai; parcurgând un drum scurt, tramvaiul îl duse pe don Fernando Marín şi familia sa chiar până la uşa lui „Gran Hotel Imperial”, unde se instalară cu toţii.

XXX

INTRARĂ ÎNTR-UN SALON SPAŢIOS ai cărui pereţi erau tapetaţi cu tapet de hârtie roşu aprins cu aureole şi piaştri mari aurii formând unghere: uşile şi ferestrele aveau perdele albe ca hermina, terminate cu broderii de brocart cafeniu şi bordură aurie, strânse cu cordoane de mătase. Podeaua, acoperită cu frumoase covoare de Bruxelles, crea un contrast agreabil cu mobilele stil Ludovic al XV-lea, tapiţate cu mătase albastră mai, multiplicate în două enorme oglinzi care acopereau aproape tot peretele din dreapta.

— Aceasta e sala de primire; vă place, doamnă? – întrebă monsieur Petit – înclinându-se cu politeţe exagerată.

— Da, albastru este culoarea mea preferată; voi fi mulţumită aici – răspunse Lucía hotelierului, monsieur Petit.

— Aici trebuie să fie dormitorul? – întrebă don Fernando arătând spre o uşă.

— Exact, domnule; aici au tot confortul şi un serviciu ireproşabil călătorii care binevoiesc să ne onoreze Hotelul Imperial – răspunse monsieur Petit, cu toată mondenitatea unui francez, recomandându-şi hotelul.

— Aşa sperăm şi noi.

— Dacă aveţi nevoie de ceva, domnule, doamnă, trageţi de acest cordon – le atrase atenţia hotelierul, care se înclină şi ieşi.

Margarita, privind peste tot, întrebă cu o simplitate candidă:

— Mamă, ce-ar zice Manuel de asta?

— Lucía zâmbi cu surâsul mamei bucuroase de înflăcărarea sentimentelor, citind în această întrebare toată poezia amintirilor unei inimi virginale şi răspunse:

— Chiar el îţi va spune când va sosi.

— Îl aşteptăm aici?

— Da, fetiţo – o asigură don Fernando luând parte la confidenţele dintre mamă şi fiică.

Rosalía îmbrăţişă genunchii domnului Marín, spunând:

— Mai dă-mi un biscuit.

Servitorul apăru în uşă însoţindu-l pe hamalul care venise cu bagajele.

Opt zile au fost suficiente călătorilor pentru a cunoaşte marele oraş, să-i observe şi să-i studieze obiceiurile, cu confuzia caracteristică celui care călătoreşte cu acele cunoştinţe rudimentare, dar convins că şi le va îmbogăţi în faţa cărţii deschise a învăţăturii care se însuşeşte la şcoala practică a lumii.

Străzi spaţioase şi drepte, pietruite prost; temple maure şi pestriţe din beton şi trahit răcit şi pietrificat odată cu trecerea timpului; femei frumoase ca o legendă de aur; ţărănci robuste cu toată nevinovăţia sufletului lor întipărită pe chip; case de evrei cu anunţuri de vânzare-cumpărare; teatre în evoluţie; văzură şi judecară totul. Nimic nu scăpă observaţiei pătrunzătoare a Lucíei, lămurită la fiecare pas de părerea autorizată a lui don Fernando căruia îi spuse:

— Îţi mărturisesc, Fernando, că acesta ar fi locul sublim, fără inconveniente morale pe care le-am observat cu mica mea experienţă.

— Ştiu, scumpo; ştiam dinainte neliniştea care există în suflet la rămânerea în alt loc, nerăbdarea de a ajunge la Lima, în acest focar de lumină care captivează toţi fluturii din Peru; adevărul este că e irezistibil.

— Îmi place logica ta, Fernando dar, n-ai ghicit – spuse Lucía râzând şi bătându-l pe umăr.

— Nu?... În acest caz spune-mi ce te-a captivat mai mult?

— Două lucruri mi-au atras atenţia – spuse Lucía cu simplitate, scoţându-şi batista pentru a-şi şterge buzele uşor umezite de râs.

— Ah...! Le ştiu... Şmechero...! – zise don Fernando, bătând-o şi el afectuos pe umăr.

— Spune, care?... Şi, ţine seamă, n-o să le ghiceşti.

— O fi mulţimea de călugări de toate felurile care umblă pe străzi.

— Păi tu ai fost la Roma, scumpule.

— Şi ce dacă?...

Lucía se întristă la amintirea unui lucru îndepărtat, scoase un suspin profund şi spuse:

— Ceea ce mi-a atras atenţia este numărul surprinzător de mare de orfani de la Casa Copilului! Ah! Fernando! Eu ştiu că femeia din popor nu-şi aruncă ceea ce a zămislit... Ştiu că nu o face, pentru că aceste considerente sociale ale falsei virtuţi nu au nimic de-a face cu mama din popor şi copilul născut la întâmplare... sau din nenorocire... Fernando, să mă ierte Dumnezeu că gândesc astfel; dar ceea ce am văzut a stârnit în mine triste, foarte triste gânduri, amintindu-mi fără să vreau de secretul Marcelei...!

Don Fernando asculta surprins acel raţionament, o morală filosofică. Era uluit de luciditatea unui suflet mare, a cărui superioritate poate o ignorase până în acel moment; tăcerea domni între ei până când el suspină cu aceeaşi amărăciune ca şi a Lucíei, spunând:

— De asemenea, mizeria deschide uneori porţile Casei Copilului!

— Se apropie de soţia sa şi sărută fruntea celei ce în curând va fi mama primului său vlăstar.

XXXI

MANUEL FĂCU O CĂLĂTORIE FE-
ricită din toate punctele de vedere. Se părea că zeii înaripaţi Amor şi Himeneu îşi răspândiseră suflarea lor de ambră peste zăpezile şi păşunile prin care trecea calea ferată, ignorând pericolele în care se aflase cu câteva zile înainte familia Marín şi Margarita, acest poem de dezmierdări intonat pentru el cu notele smulse celor mai delicate fibre ale inimii sale, ca harpa vântului ciupită de îngerii Fericirii, fluturându-şi vaporoasele aripi pe imensa câmpie.

De asemenea, zări râvnitul oraş al văilor andine, pentru el comoara lumii, pentru că o adăpostea pe regina inimii sale. Ajunse; trase la „Casino Rosado”, îşi lăsă bagajul, se schimbă şi porni pe stradă spre „Imperial”, spunându-şi:

— Îţi mulţumesc, Doamne! O s-o văd! Este atât de adevărat că la 20 de ani sângele arde şi întârzierea chinuie! Eu nu pot să întârzii nici măcar o zi de la fericirea mea... dar... voi vorbi imediat cu don Fernando... această prudenţă impusă care frânează pornirile inimii. Gelozia m-a şi înţepat cu acul ei veninos cât ea a lipsit... Oh! Cum să nu te gândeşti la frumuseţea peruană a Margaritei, la gingăşia sufletului ei pur, neîntinat de complimentele mondene, la faptul că e înconjurată de adoratori care, zăpăcindu-i auzul, murdăresc inima femeii pe care o iubesc?...

Manuel mergea ca beat fără a privi nimic pe străzile ce le străbătea pentru prima oară, îndreptându-se orbeşte spre adresa pe care i-o dăduse portarul de la „Casino”.

— Gelozia e cumplită şi nobilă în acelaşi timp – îşi

spuse iar; – în străfundul iubirii supreme doarme încolăcită ca o viperă; la suprafaţa unei iubiri obişnuite se târăşte şi muşcă veninos. Să nu mi se trezească gelozia! Nu, nu! O iubesc mult pe Margarita...!

— Paşii lui Manuel răsunară în curtea Hotelului Imperial şi acel sunet făcu să se înfioare sufletul Margaritei.

De ce femeia care iubeşte recunoaşte nu numai sunetul paşilor iubitului ei, ci şi parfumul răsuflării sale de la distanţă şi ecoul vocii care-i vibrează sonor într-o mulţime de alte voci?

Taine ale acestui curent magnetic care uneşte sufletele scuturând trupul!

Uşa de sticlă se deschise, vântul agită uşor perdelele fine şi Manuel apăru în salonul albastru, cu o înfăţişare distinsă şi simpatică.

— Da, el era! îşi spuse Margarita, stând lângă o masă placată cu marmură, pe care se afla o vază enormă de porţelan chinezesc, plină cu iasomie, ce parfuma atmosfera.

— Doamnă! Domnule! – spuse Manuel întinzând mâna.

— Don Manuel! – răspunseră aproape într-un glas soţii Marín strângându-i mâna pe rând.

— Margarita mea...!

— Manuel, ai venit?...

Cei doi tineri au vrut să se îmbrăţişeze dar ceva îi opri. Cu toate acestea ochii lor trădau îmbrăţişarea a două suflete care visează să devină unul singur pentru totdeauna.

— la loc, şi... ce fac cei din Kíllac? – întrebă Marín.

— Bine, domnule.

— S-a rezolvat problema tatălui tău? Bietul Isidro clopotarul a scăpat?

— Don Sebastián a fost eliberat fără multe demersuri, numai pentru Isidro a fost nevoie de alte aprobări pentru a se reveni asupra sentinţei, sechestrului şi mai ştiu eu ce; aşa că am venit cu inima uşoară după ce mi-am îndeplinit misiunea pe care mi-aţi încredinţat-o don

Fernando – răspunse Manuel.

— Băiete! Eşti un om adevărat. Nu am putut să-i scriu lui Guzmán pentru că n-am întâlnit nicio poştă prin staţiile pe unde am trecut. Şi autoritatea politică continuă...

— Rău, foarte rău, don Fernando. În primele zile, ca sita nouă. După aceea ştiu că pentru eliberarea lui Estéfano, Escobedo şi Verdejo a primit nişte văcuţe.

— E clar, prietene, nu există remediu – spuse don Fernando ridicându-se.

— Ce părere ai despre intuiţia mea privitoare la aşa zisa călătorie a lui Estéfano? – îl întrebă Lucía pe Manuel.

— Ah! Doamnă! Dumneavoastră veţi câştigă mereu când e vorba de maliţiozitate şi cunoaşterea oamenilor. Pentru mine a devenit insuportabil tipul ăsta – spuse Manuel.

— Aceşti conţopişti semidocţi şi fără idealuri sunt o adevărată plagă a acelor sărmane sate – spuse don Fernando.

— Sunt... Pilaţi, cum i-a botezat doamna – adăugă surâzând Manuel.

— Doamne! E prima zi când a râs de la spaima pe care a tras-o – observă Lucía, privind-o pe Margarita, care de asemenea surâdea.

— Dumneata nu ştii necazurile prin care am trecut în tren? – îl întrebă Fernando pe Manuel.

— Nu, domnule; ce s-a întâmplat?

— Am fost la un pas de a muri striviţi.

— Cum? – întrebă Manuel cutremurându-se şi privind-o pe Margarita.

— A deraiat trenul. N-ai aflat nimic pe drum?

— Da, acum îmi amintesc ceva, am auzit doi călători care discutau, dar am crezut că se refereau la o perioadă mai îndepărtată.

— Isuse, ce groaznic! – întrerupse Lucía.

— Rosalía s-a rănit – spuse Margarita.

— Şi dumneata?

— N-am păţit nimic, din fericire, şi totul a trecut. Să nu

mai vorbim despre asta că Lucía se enervează – îşi dădu cu părerea don Fernando.

— Mai bine, domnule Marín.

— Şi ce spuneai că a cerut judecătorul pentru eliberarea lui Isidro? – întrebă don Fernando.

— Pentru a înceta urmărirea e nevoie ca dumneata să prezinţi un document în care să arăţi că asaltul asupra casei dumitale a fost o eroare; presupunându-se că nişte tâlhari s-ar fi ascuns acolo şi că s-a produs o încurcătură şi cea mai urmat. Eu mă voi întoarce imediat pentru a aranja totul, să-i asigur liniştea lui don Sebastián şi să stabilesc călătoria mea definitivă la Lima – explică Manuel.

— Voi redacta declaraţia de renunţare în termeni clari şi categorici, prietene. Eu nu mă întorc în Kíllac şi vreau să mă asiguri că sărmanul indian nevinovat nu va fi deranjat niciodată sub acest pretext. Dumneata crezi că totul se va termina cu această declaraţie? – spuse domnul Marín.

— Da, don Fernando, chiar şi fără ea acţiunea ar fi fost înaintată procuraturii şi... s-o socotim încheiată.

— Deci dumneata l-ai eliberat pe Isidro Champí! Şi cine va elibera toată rasa asta dezmoştenită?

— Această întrebare ar trebui s-o punem tuturor oamenilor din Peru. Dragă prietene..!

— Deci te întorci în Kíllac? – întrebă Lucía.

— Da, doamnă.

— Şi noi rămânem la Lima? – întrebă la rândul ei Margarita frecând un fir de iasomie pe care îl scosese din vază.

— Da, Margarita, eu plec dar mă întorc; călătoriile sunt foarte uşoare pentru un bărbat – spuse Manuel.

— Şi doña Petronila ce face? – întrebă Lucía.

— Vă închipuiţi dumneavoastră doamnă cum a rămas sărmana după plecarea mea...!

— Aşa, deci mâine pleacă poşta; imediat va fi gata declaraţia pe care o voi trimite lui Guzmán pentru a

ajunge înaintea dumitale; acum am puţină treabă în oraş şi te rog să mă ierţi – spuse don Fernando ridicându-se.

— Perfect, domnule Marín, cred că va ajunge mai repede trimiţând plicul domnului Guzmán dar... am de asemenea o problemă foarte importantă de discutat cu dumneata. Când aţi putea să mă ascultaţi? – întrebă Manuel vizibil emoţionat ridicându-şi pălăria.

— În seara asta, prietene, de la opt jumătate îţi stau la dispoziţie.

— Vino să bei o ciocolată cu noi – îl invită Lucía.

— Mulţumesc, doamnă, voi veni – răspunse tânărul luându-şi rămas bun şi după el se închise uşa de sticlă care-l separă de făptura existenţei sale.

Ieşind din hotel începu să bată străzile şi, trecând pe lângă o bijuterie, văzu o frumoasă cruce de agat montată în aur şi pusă într-o cutie căptuşită cu catifea.

— Ce frumoasă bijuterie! Ce-ar mai străluci pe pieptul Margaritei! – gândi Manuel şi se opri s-o examineze. O cumpăr! şi se hotărî să intre în magazin; o ceru şi o achită cu trei bilete mari ale Băncii din Arequipa şi, punând cutia în buzunar, îşi continuă drumul absorbit de gândurile care i se buluceau în minte, când ca nişte scântei strălucitoare, când ca rândunelele ce zboară atingând uşor pământul cu aripile lor negre.

XXXII

LUNA, ÎN DESCREŞTERE, SUSPENdată pe un cer fără nori, împrăştia lumina ei argintie care, dacă nu încălzeşte nici nu zgârie ochiul ca razele soarelui, îmbibă natura cu o melancolie dulce şi senină şi creează o atmosferă plăcută în aceste nopţi de decembrie, făcute anume pentru întâlnirile de dragoste.

Manuel îşi consulta mereu ceasul de aur, nerăbdător şi gânditor.

Acele indicau ora „H” şi, luându-şi pălăria, ieşi grăbit.

Salonul albastru de la Imperial, luminat puternic cu policandre de cristal, avea uşile de sticlă larg deschise.

Margarita, aşezată pe unul din scaune, în jurul mesei cu flori, se juca cu marginea unei batiste albe, cu gândul dus în lumea iluziilor sale şi tăcerea cea mai impunătoare domnea în jurul ei.

Când îl zări pe Manuel la uşă, îşi schimbă cu uşurinţă poziţia şi prima ei privire se îndreptă spre dormitor unde, fără îndoială, se afla Lucía.

— Margarita, sufletul vieţii mele! Am venit, am venit pentru tine – spuse Manuel luând-o pe fată de mâna şi aşezându-se lângă ea.

— Într-adevăr? Dar tu pleci – spuse ea fără să-şi retragă mâna, care o apăsa uşor pe cea a lui Manuel.

— Nu te îndoi nicio clipă de mine, iubită Margarita; îţi voi cere mâna lui don Fernando...!

— Şi mama o să afle? – îl întrerupse fata.

— Bineînţeles; tu... vei fi a mea – spuse tânărul fixând cu privirea ochii Margaritei în timp ce-i ducea mâna la buze.

— Şi dacă ei nu vor fi de acord? – întrebă cu nevinovăţie Margarita, coborându-şi jenată privirea.

— Dar tu mă iubeşti?... Margarita...! Tu mă iubeşti?... Răspunde-mi, pentru numele lui Dumnezeu! – insistă Manuel stăpânit de neliniştea ochilor: privirea ei îl devora cu totul.

— Da – spuse timid fata Marcelei, şi Manuel, în vârtejul fericirii, îşi apropie buzele de buzele iubitei sale şi-i primi răsuflarea şi bău cea mai pură picătură de rouă a sufletelor din caliciul norocului, pentru a rămâne mai însetat ca înainte.

Margarita rosti emoţionată:

— Manuel...!

Manuel îşi aminti de cadou la momentul potrivit, duse mâna la buzunar, scoase cutiuţa de catifea, o deschise şi, arătându-i bijuteria, spuse:

— Margarita, pe crucea asta îţi jur că prima mea sărutare de dragoste nu te-a pângărit...! Păstreaz-o, iubita mea, agata întăreşte inima...!

Margarita luă aproape mecanic cruciuliţa, închise cutia şi o puse în sân cu repeziciunea hoţului, căci uşile de la dormitor scârţâiră şi imediat intrară Lucía şi don Fernando.

Manuel de-abia îşi putea stăpâni emoţiile.

Chipul său avea culoarea florilor de rodie şi un tremur uşor îi agita corpul. Dacă i-am fi putut atinge palma, i-am fi găsit-o scăldată într-o sudoare rece; dacă i-am fi pătruns în gând am fi văzut o puzderie de idei, roind ca albinele, disputându-şi întâietatea pentru a ieşi modelate de cuvânt.

Margarita, tulburată de ceea ce se petrecea în inima ei. Nu-şi putea ascunde emoţia.

— Cu dumneata se petrece ceva grav, Manuel – spuse don Fernando fixându-l cu privirea.

— Domnule Marín – spuse el cu o voce tremurândă. Este... lucrul cel mai important pe care îl aştept... în viaţă...! O iubesc pe Margarita şi am venit... să-i cer

mâna... cu... trei ani mai devreme.

— Manuel, mi-ar face mare plăcere dar, don Sebastián...

— Domnule, vă ştiu argumentul şi trebuie să încep prin al distruge. Nu sunt fiul lui don Sebastián Pancorbo. O nenorocire, abuzul unui bărbat asupra slăbiciunii mamei mele, m-a adus pe lume. Sunt legat de don Sebastián prin recunoştinţă căci s-a căsătorit cu mama, când eu eram mic, dându-ne numele lui.

— Fii binecuvântat! – spuse Margarita ridicându-şi mâinile spre cer fără a putea păstra tăcerea.

— Copila mea! – articulă Lucía.

— Nobleţea dumitale ne obligă să uzăm de dreptul Lucíei de a dezvălui secretul încredinţat de Marcela înaintea morţii sale – răspunse don Fernando cu gravitate.

— Îmi place, don Fernando; copilul nu este răspunzător în aceste cazuri şi trebuie să acuzăm legile oamenilor şi nicidecum pe ale lui Dumnezeu.

— Aşa este.

Manuel, coborând puţin vocea şi cu privirea încă ruşinată, spuse:

— Don Fernando, tatăl meu a fost episcopul Don Pedro Miranda y Claro, fostul preot din Kíllac.

Don Fernando şi Lucía păliră ca scuturaţi de acelaşi fior, surpriza le opri vorbele în gât şi câteva clipe domni o tăcere absolută, tăcere pe care Lucía o rupse exclamând:

— Doamne, Dumnezeule...! – şi articulaţiile mâinilor sale împreunate trosniră puternic ca emoţia care le unise.

Prin mintea lui don Fernando trecu ca o rafală numele şi viaţa preotului Pascual şi-şi spuse:

— Vina tatălui va distruge fericirea a doi îngeri? – şi îndoindu-se încă de ce auzise întrebă din nou: Cine ţi-a spus dumitale?

Manuel se grăbi să răspundă mai puţin tulburat:

— Episcopul Claro, domnule.

Don Fernando apropiindu-se de tânăr şi strângându-l la

piept adaugă:

— Dumneata ai spus, don Manuel; să nu-l învinuim pe Dumnezeu, să învinuim legile inumane ale oamenilor care îl smulg pe tată copilului, cuib păsării, tulpină florii...!

— Manuel! Margarita...! Păsări fără cuib...! – întrerupse Lucía, palidă ca floarea alunului, fără să se poată stăpâni şi lacrimi grele i se rostogoliră pe obraji.

Manuel nu reuşea să-şi explice acea scenă în care Margarita mută tremura ca macul în voia furtunii.

Cuvântul lui don Fernando trebuia să încheie acea situaţie dureroasă, dar vocea lui bărbătească, totdeauna fermă şi sinceră, tremura ca cea a unui copil. Transpiraţia îi scălda fruntea lui nobilă şi lată şi don Fernando clătina din cap cu un gest când de îndoială, când de groază.

În sfârşit, arătând-o pe Margarita soţiei sale pentru a-i purta de grijă şi adresându-se lui Manuel, continuă:

— Sunt în viaţă lucruri foarte dureroase... Curaj tinere... Tânăr nefericit...! Pe patul morţii Marcela i-a încredinţat Lucíei secretul naşterii Margaritei, care nu este fata indianului Juan Yupanquí, ci... a episcopului Claro.

Margarita căzu în braţele mamei sale, ale cărei suspine însoţeau durerea acelor blânde PĂSĂRI FĂRĂ CUIB.

SUNTEM SINGURI DRAGOSTEA MEA

PARTEA ÎNTÂI

I

PE BIROUL DE ABANOS ERAU ÎMprăştiate o mulţime de hârtii scrise cu cerneală roşie şi adnotate în toate direcţiile cu creion albastru. Se mai aflau la îndemână, deschise la jumătate, o Carte Mare, un Registru de Casă şi un chitanţier.

Rămăşiţele unei lumânări, aprinsă când se înserase, ardeau într-un sfeşnic de dublé, bine lustruit cu o piele de căprioară; când mucul lumânării sfârâi de parcă îşi lua rămas bun de la viaţă şi căzu în fundul sfeşnicului, o voce de bărbat, puţin tremurată de agitaţia pe care o produce munca excesivă şi grijile, spuse cu disperare:

— Asta e limpede! Limpede! Limpede!... Dar... ce întuneric!

Şi palma dureroasă pe care şi-o trase pe frunte părea că repetă ultimul cuvânt: întuneric!

Cel care vorbise astfel era un bărbat îmbrăcat într-un halat larg, bleumarin, lung până la glezne, lăsând să se vadă doar câţiva centimetri din pantalonii deschişi la culoare şi ghetele din piele englezească. Capul îi era acoperit cu un fes garnisit cu fireturi de mătase; pe gulerul alb al cămăşii se vedeau câteva bucle ce păreau franjuri de abanos. Fruntea lată şi senină altădată era acum întunecată de amara îndoială sau poate de viitorul fără speranţă, dezvăluind în riduri mărunte, ca nişte brazde lăsate de efortul minţii, momentele grele prin care trecea.

Don Antonio Lopéz, care împlinise treizeci şi nouă de ani, petrecuţi într-o relativă fericire, se ocupa cu exploatarea plantelor medicinale şi cu vânzarea de

mărfuri aduse din Europa, care se plasau uşor pe piaţa peruană, ca: stofe de Castilia, lămpi de porţelan, pluşuri în culori vii, ochelari şi emailuri. În seara aceea, intră în biroul său, tăcut, bănuitor, descurajat şi cu mintea învălmăşită de gânduri dureroase şi disperate.

După ce îşi petrecuse noaptea cufundat în această mare de cifre în care atâţia oameni onorabili şi cumsecade s-au înecat din cauza vreunui opt scris greşit sau vreunui cinci prost adunat, don Antonio văzu cum se stinge mucul lumânării şi odată cu el şi ultima rază de speranţă.

În întreaga casă domnea o linişte de mormânt.

Prin mintea domnului Lopéz trecuse un gând sinistru, negru, mohorât, precum cuvântul rostit de el: întuneric!

Aproape instinctiv îşi duse mâna la buzunarul halatului din care scoase o cutie de chibrituri fabricate în Italia, marca „Excelsior”, şi aprinse un beţişor fixându-şi privirea pe imaginea pictată pe cutia de carton. Reprezenta o scenă din *Othello.*

Pe moment, păru că flacăra luminează şi tenebrele din sufletul lui don Antonio, căci buzele sale schiţară un surâs. După ce aprinse lumânarea, căută ceva printre hârtiile împrăştiate pe birou. Luă apoi o cheiţă şi ieşi din cameră.

De-abia făcu câţiva paşi că lumânarea se stinse şi o siluetă nedesluşită, ascunsă pe jumătate de un poncho în dungi colorate, se apropie de el.

Domnul Lopéz nu fu surprins de apariţie şi spuse pe un ton foarte natural:

— Wilca, închide uşile şi du-te la culcare.

— Da, stăpâne, răspunse silueta care nu era altcineva decât Lorenzo Wilca, *pongo* în slujba familiei, credincios ca un câine, mereu de veghe ca o cucuvea, cumpătat la mâncare ca un om sărac, umil câteodată datorită opresiunii sub care zăcuse rasa lui, dar înflăcărat în dragoste căci în firea sa prevala instinctul poeziei primitive peruane, care plânge opulenţa tronului distrus

în Cajamarca şi braţele femeii iubite ce înlănţuie gâtul unui străin în vaietul cântecului pierdut în păşunile munţilor.

Don Antonio străbătu mai multe coridoare, deschise o uşă cu cheiţa şi intră într-un dormitor elegant mobilat.

Pe noptieră ardea o lămpiţă de noapte acoperită cu un glob de cristal rubiniu care proiecta o lumină trandafirie.

Într-un superb pat de bronz, împodobit de cochetăria feminină cu draperii fine din crepon alb, legate cu funde albastre, din mijlocul cărora se ivea un boboc de trandafir, dormea o fată tânără de vreo douăzeci şi doi de ani, cu somnul liniştit al porumbelului care şi-a strâns aripile în cuibul moale de pene. Gâtul ei alb ca marmura de Páros, înconjurat de dantela cămăşii de noapte şi capul de o perfecţiune sculpturală se odihneau mai degrabă pe păru-i blond, îngrămădit ca un snop de spice de grâu, decât pe pernele de satin şi batist. Respiraţia ei uşoară şi delicată ieşea printre buzele de-abia întredeschise ca parfumul crinului dus de adierile din mai pe acele câmpuri, unde trifoiul şi verbina îşi povestesc iubirile.

Domnul Lopéz rămase o clipă s-o contemple pe tânăra femeie care dormea, stăpânit de un singur gând, apoi, răsucindu-şi mustaţa mătăsoasă, făcu câţiva paşi spre pat.

Femeia aceea era un înger de bunătate, care îl făcuse să guste deliciile dragostei în atâtea clipe ce zburaseră pentru el, cu repeziciune. Ea dormea legănată de vis, acel dulce narcotic oferit de puritatea unei conştiinţe limpezi ca apa lacului în care se reflectă o stea, care la tinereţe se numeşte DRAGOSTE, iar la bătrâneţe, AMINTIRE.

Don Antonio se descheie la halatul pe care şi-l scoase cu o deosebită grijă pentru a nu face zgomot, apoi, cu aceeaşi atenţie, se dezbrăcă de haina şi vesta de stofă cenuşie, le puse pe canapeaua roşie din dreapta şi se întoarse lângă pat, pe faţă citindu-i-se gândurile contradictorii care îl frământau. O contemplă din nou pe

femeia adormită, nehotărât, şovăitor şi tăcut, şi se aşează lângă haine, sprijinindu-şi coatele şi capul în mâini.

— N-am altă scăpare! spuse, în sfârşit. E singura cale pe care o pot urma... Şi trebuie s-o trezesc!... Trebuie să fac ceea ce face lumea cu inima adolescenţilor Când îi smulge vălul iluziilor pentru a o obliga să îmbrace giulgiul realităţii; al realităţii, Doamne! această licoare cumplit de amară pe care o voi bea din cupa nenorocirii! Da, trebuie s-o trezesc pe ea care a adormit fericită fiindcă încă iubeşte, care a vegheat ore întregi aşteptându-mă şi a căzut răpusă de oboseală! Pe ea, care mi-a dăruit dragostea ei de copilă şi mângâierile ei de femeie! Trebuie s-o trezesc ca să-i spun adio; ca s-o anunţ că nu mai există soarele care dădea căldură şi viaţă căminului, că cerul nostru e întunecat de norii nenorocirii, că nu va mai fi zâmbet pe buzele ei umezite de lacrimi, aceste perle preţioase care îi vor cădea din ochi, cerul dragostei mele care de atâtea ori mi-a reflectat fericirea.

— Oh! Eulalia, draga mea Eulalia!...

Disperarea era gata să explodeze în pieptul lui don Antonio care suspina sub apăsarea durerii când, deodată, îşi întinse braţele, îşi ridică fruntea, se sculă în picioare şi clătinând din cap spuse:

— Valentín, dacă cel puţin ai cunoaşte întregul plan despre care mi-ai vorbit... Eu... dar nu, nu se poate!... Trebuie să lupt singur, absolut singur. Tăria mea de bărbat va supune slăbiciunea mea de îndrăgostit!..

Şi hotărât, făcu câţiva paşi, ajunse lângă pat, se aplecă şi sărută cu înflăcărare buzele Eulaliei care, la atingerea aspră a mustăţii, deschise ochii plini de bucurie.

II

LA DOUĂ ORE DE MERS DE LA casa lui don Antonio Lopéz se află moşia „Palomares”, renumită în tot ţinutul Marañón, în primul rând pentru porumbul său alb de o mărime surprinzătoare, pentru care primise medalia de aur la diferite expoziţii internaţionale, în al doilea rând pentru gustul, culoarea şi mărimea căpşunilor obţinute aici, iar în al treilea rând fiindcă se spune că Pumaccahua şi-a petrecut aici ultima noapte din incursiunile sale patriotice şi a îngropat o comoară care până azi nu s-a arătat mulţimii de oameni ocupaţi să caute ceea ce n-au păstrat.

Familia care locuieşte pe proprietatea „Palomares” nu e numeroasă.

În ciuda celor zece ani care au trecut de la căsătorie, don Valentín Cienfuegos şi doña Asunción Vila continuă viaţa de logodnici, până într-acolo încât nu şi-au aranjat încă un dormitor comun, acest binecuvântat leagăn al inimilor îndrăgostite, iar în ceea ce priveşte scenele dramei începute la altar, au ajuns deja la partea cea mai prozaică şi gurile rele zic chiar că oasele doñei Asunción şi-au pierdut virginitatea după trei luni de la căsătorie, într-o nefericită noapte în care discuţiile matrimoniale se agravaseră.

În afară de soţi, în casă mai locuiau două indiene şi un tânăr metis Ildefonso, nume pe care cei apropiaţi l-au scurtat şi diminutivat, devenind Foncito.

Cum în cursul acestei povestiri vom da la fiecare pas de Foncito şi poate îl vom îndrăgi pentru duioşia şi bunătatea sa, se cuvine să-l prezentăm prin câteva trăsături de

penel. Mama sa era o ţărancă indiană care câştigase dragostea unui cavaler ce venise în târg în calitate de comandant. Din legătura lor se născuse Ildefonso. Acesta primi cunoştinţe elementare, astfel încât ştia să scrie şi să citească; a spune că avea scrisul caligrafic însemnă a-l calomnia; putem fi însă siguri că romanele publicate în foileton erau pe gustul lui.

Înalt, viguros şi rezistent la toate bolile, Ildefonso avea o înfăţişare atrăgătoare, era comunicativ şi amabil, dar şi calculat ca un bancher american.

În ceea ce-l priveşte pe domnul Cienfuegos[5], numele său de familie era admirabil adaptat caracterului său irascibil, mândru şi pretenţios; scăpăra scântei din ochii săi mari şi întunecaţi când îl contrazicea cineva. Natura nu îl înzestrase cu un chip plăcut, dar nici nu se putea spune că era un bărbat respingător, căci multor femei le plăcea forţa sa herculeană.

Înalt şi vânjos, cu pielea arămie, cu părul negru des şi tuns scurt; îşi permitea luxul mustăţii şi al barbişonului, care, deşi rare, el le dezmierda ungându-le cu uleiuri de Oriza ca pe firele mătăsoase ale unor bogaţi favoriţi.

Don Valentín Cienfuegos se apropia de cincizeci de ani şi purta în permanenţă un costum de caşmir de culoare cenuşie. Cel mai mare lux îl constituia pentru el un lanţ gros de aur de a cărei ultimă verigă atârna un ceas frumos, tot din aur.

Nu ştim ce împrejurare l-a apropiat pe Cienfuegos de don Antonio Lopéz, făcându-i prieteni de nedespărţit şi confidenţi.

Soţiile se împrieteniseră şi ele, dar nu ca soţii lor.

Rareori trecea o săptămână fără să nu se vadă, în ciuda distanţei la care locuiau, scurtată, ce-i drept, de caii iuţi de care dispuneau amândoi.

Don Valentín tocmai fixase cataramele pintenilor de argint, îşi împăturise poncho-ul de vigonie şi coborâse piciorul de pe scăunel, după care spuse cu voce arogantă:

[5] O sută de focuri (sp.)

— Foncito, adu-mi calul şarg.

Şi de îndată ce tânărul apăru, don Valentín încălecă, prinse frâul, aranjă pe şa marginile ponchoului şi dând pinteni elegantului cal şarg, plecă fără nicio vorbă.

— Adio, domnule! Aveţi grijă să nu cădeţi în prăpastie şi să vă întoarceţi repede, spuse Foncito luându-şi rămas bun de la don Valentín şi apoi intră în camera principală a casei mobilată după obiceiul locului.

Şase scăunele aşezate în şir ocupau partea de jos a pereţilor acoperiţi cu tapet trandafiriu şi chenar roşu, care aveau drept singură podoabă un tablou cu Fecioara Carmen pusă în ramă de lemn meşterită de vreun tâmplar de renume din perioada colonială. Pe masa din mijloc se afla o tavă de alamă cu ceşcuţe din porţelan şi un vas pentru punci, de duble, în care mai rămăsese puţina băutură preparată din rachiu, scorţişoară şi frunze de piersic.

Foncito îşi trase un scăunel lângă masă şi se servi cu restul de punci. Bău repede dintr-o ceşcuţă, se şterse la gură cu o batistă fină, împăturită cu grijă pe care o scoase din buzunarul pantalonilor, o puse la loc şi, apoi, sprijinindu-şi braţul drept de masă, începu să peroreze:

— Nu ştiu ce diavol şi-a vârât coada în casa asta; de câteva luni nu-mi miroase a bine. Eu nu înţeleg ca bărbatul şi nevasta să-şi petreacă viaţa aşa. Ferească Dumnezeu! După ce o să mă însor cu Ziska, n-o să ies din cuvântul ei, şi cum are un chip încântător n-o să trebuiască să fiu rugat ca să stau cu ea toată ziulica! Ha! Ha! Ha!

Băiatul râdea cu poftă vorbind despre iubita lui, când se auzi o voce sonoră de femeie care striga: Foncito! Foncito!

Era vocea doamnei Asunción Vila, care în acea clipă apăru în pragul uşii.

III

ÎNDATĂ CE EULALIA ÎL RECUnoscu pe don Antonio, îşi întinse mâinile spre el languroasă şi, străduindu-se parcă să-şi învingă narcoza somnului, îi spuse pe un ton drăgăstos:

— Mare haimana eşti! Ce târziu ai venit!... M-ai făcut să te aştept ore în şir.

— Draga mea! răspunse don Antonio, aproape uitând necazurile lui.

— Ţi s-a răcit ceaiul, spuse ea, arătând spre măsuţă o ceaşcă acoperită cu o farfurioară, cu linguriţa deasupra.

— Ce să-i faci, iubito! Afacerile astea nu se potrivesc deloc cu fericirea visată de doi oameni care se iubesc, răspunse domnul Lopéz ca îndepărtând din minte încă un nor ce întuneca cerul dragostei sale.

— Afacerile nu sunt decât o urzeală stupidă de numere care, la sfârşit, trebuie să aducă un profit!

Spunând acestea, Eulalia, desprinsă de gâtul lui Antonio, se tolăni între perne.

— Ai dat o definiţie exactă, draga mea, dar de ea depinde confortul omului, fericirea lui, răspunse ei scoţându-şi fesul pe care îl aruncă pe canapeaua din apropiere, unde se aflau lucrurile Eulaliei, şi continuă; Şi dacă afacerile ne-ar merge prost, ai înceta să mă iubeşti?

— Niciodată.

— Sărăcia te-ar face să mă dispreţuieşti?

— Cum poţi vorbi astfel, Antonio, spuse Eulalia apropiindu-şi buzele de gura bărbatului până îi sorbi răsuflarea şi-l întrebă cu înflăcărare:

— Antonio, nu-i aşa că mă iubeşti, că ne vom iubi

întotdeauna ca două ramuri de palmier care au crescut din aceeaşi tulpină şi împreună se leagănă în adierea vântului şi se usucă împreună când le lipseşte roua cerului?

— Draga mea, eşti fascinantă! Te ador chiar mai mult decât în ziua în care mi-ai dat, în faţa altarului, comoara dragostei tale, zi nefastă în care tu ai fost înjugată la fatalul meu destin!

Pronunţând ultimele cuvinte, don Antonio tremura şi se schimbase la faţă, lucru ce nu-i scăpă neobservat Eulaliei care, strângându-i mâna, îi spuse:

— Dragul meu, în clipa asta nu mai eşti bărbatul pe care îl ştiam. Mâna îţi tremură când o strângi pe a mea, îmi ocoleşti privirea, iar buzele tale sunt atât de reci de parcă aş săruta o statuie. Ah! pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a întâmplat?

Domnul Lopéz amuţi în faţa cuvintelor Eulaliei şi ascunzându-şi faţa în cearşaf întinse braţele spre soţia sa pe care o strânse cu putere la piept.

Trecuseră câteva ore şi Aurora cu degetele ei trandafirii trăgea mantia nopţii pentru intrarea triumfală a astrului rege, monarhul luminii, cel care împarte căldură şi viaţă.

Don Antonio în loc să se liniştească mai rău se întristă, căci fericirea femeii adorate depindea de reuşita afacerilor sale.

Ceasul bătu de opt şi prin ferestrele acoperite cu draperii înflorate se ivi soarele ce strălucea pe un cer fără nori împrăştiind dulcea răsuflare a dimineţii.

Chiar atunci se opri în curtea familiei Lopéz un călăreţ care descălecă în grabă şi îşi anunţă venirea prin clopoţelul casei.

Don Antonio, auzind ultimul clinchet, sări din pat ca împins de un resort, se spălă repede, îşi luă lucrurile şi ieşi fără să zică o vorbă, în minte cu zeci de idei care îi clocoteau precum un vulcan în activitate.

Eulalia, a cărei inimă era roasă de îndoială, îşi puse capotul de caşmir, şi-l legă cu cordonul de mătase şi se

duse în camera de toaletă.

Noul venit legă dârlogii de pofil, trecându-i pe deasupra şeii şi se îndreptă spre don Antonio care, în aceeaşi clipă, deschidea uşa biroului şi întinzând mâna prietenului său îi spuse:

— Rău am făcut, Valentín, că m-am îndoit de tine.

— Tu. Te-ai îndoit de mine? Cum aşa?

— Ce vrei, Valentín! Când roata norocului se descentrează, şurubul care lipseşte pentru a-i reda echilibrul este cel al încrederii, spuse domnul Lopéz intrând în cameră şi invitându-l pe Cienfuegos să ia loc într-un fotoliu.

— După cât se pare, falimentul e sigur, spuse don Valentín aşezându-se.

— Total şi iremediabil!

— Toate au o rezolvare, bătrâne!

— Ieri, „Estaquillas y Compania” mi-a respins două ordine de plată.

— „Estaquillas”?

— Da.

— Pentru ce sumă?

— Două mii opt sute de soli.

— Şi?

— Şi azi, când se vor deschide prăvăliile o să ştie toată lumea.

— Mai avem câteva ore la dispoziţie.

— Azi, falimentul meu va fi senzaţia zilei, spuse don Antonio agitat, ridicându-se în picioare şi luând o hârtie de pe birou pe care i-o întinse lui Valentín.

— Liniştеşte-te, bătrâne! La ce te-ai gândit? Ce vrei să faci pentru a opri ştirea?

— Ăsta e sfârşitul! exclamă Lopéz arătându-i hârtia fără să răspundă întrebării prietenului său.

— O sută cincizeci de mii de soli în pasiv?

— Nu, bătrâne, uită-te la balanţă!

— Aha, patruzeci şi două de mii de soli, spuse Cienfuegos citind cifrele în roşu din sold.

— Întocmai.

— Şi?

— N-am decât o singură cale, spuse Lopéz palid de emoţie.

— Care?

Don Antonio se duse la birou, deschise un sertar, scoase un pistol şi ducându-l la tâmplă spuse:

— Asta!

Cienfuegos, care îi înţelesese imediat intenţia născută din starea critică în care se afla, îi apucă braţul cu o forţă herculeană şi smulgându-i arma îi zise:

— Nu fi laş, Antonio!

Ideea teribilă a sinuciderii pusese stăpânire încă din noaptea trecută pe mintea înfierbântată a lui don Antonio Lopéz şi prin faţa ochilor îi defilau spectre care îi vorbeau despre pacea veşnică şi în fiecare cifră a conturilor sale vedea numărul cavoului, iar pentru el sfârşitul vieţii însemna începutul odihnei.

IV

DOÑA ASUNCIÓN VILA ERA O FEmeie cu un caracter impetuos dar temperat prin educaţie şi dominat de o voinţă rar întâlnită la alte femei. Avea treizeci şi doi de ani, îşi păstra supleţea formelor şi atracţia ochilor săi negri, mari, expresivi, care străluceau ca scânteile într-o pădure de gene.

Se căsătorise cu don Valentín, dar, după părerea ei, nu făcuse o partidă reuşită. Doar orgoliul familiei şi consideraţiile de ordin social, cărora li se supunea cu stricteţe, o făceau să nu renunţe de tot la soţul ei, aşa cum îşi propusese de mii de ori.

Lipsa descendenţilor îi oferea o mai mare libertate lui Cienfuegos, care era un supus devotat al femeilor.

Dar două erau principalele motive ale nefericirii acestui cuplu: gelozia nemăsurată şi o evlavie ajunsă la paroxism care o dominau pe doña Asunción amărându-i viaţa, cu toată promisiunea tentantă a salvării eterne.

După ce plecă don Valentín, doamna îl chemă pe Ildefonso, pe care îl iubea ca pe propriul ei copil şi îi spuse:

— Foncito, fiule, acum să te porţi ca un înger al Sfintei Fecioare. Pune şaua pe iapa roşcată că merge iute, nu e potcovită şi nu face zgomot şi călărind ca un bun călăreţ ce eşti o să te duci ca vântul după Valentín. Ştii ce vreau să aflu, nu? încheie cu oarecare reticenţă doña Asunción, lovindu-l uşor cu palma stângă pe umăr, în timp ce cu dreapta îi întinse cinci soli albi şi zornăitori, zicându-i în şoaptă:

— Pe-acolo n-o să duci lipsă de fete, şmecherule!

— Îmi saltă inima de fericire, stăpână, că vă pot fi de folos. Da, o să plec precum vulpoiul bătrân adulmecând drumul, fără să pierd urma găinii. Şi ieşi ca din puşcă pentru a îndeplini porunca.

Între timp, doña Asunción se aşeză pe acelaşi scăunel pe care stătuse şi tânărul, apoi luând distrată o linguriţă începu să lovească cu ea marginea unei ceşcuţe, murmurând:

— Eulalia asta! Dacă nu ea este motivul, cum mi-a spus duhovnicul, atunci nu-mi explic această agitaţie şi acest dute-vino ale lui Valentín. Trebuie să aflu dacă şi această călătorie este în acelaşi scop şi... Troia trebuie să ardă! Asta nu mai trece aşa, cu una cu două... Prefăcuta!... Şi cât de frumos se poartă cu mine!... Totuşi, nu mă pripesc, n-o judec greşit?!?...

— Bună ziua, doamnă Asuntita, spuse de la uşă o fată de vreo douăzeci de ani, cu obrajii îmbujoraţi, cu ochii negri, cu sprâncenele arcuite, dinţi albi ca laptele şi cozi negre ce-i ieşeau de sub pălăria de pai ca două sculuri de mătase lucioasă. Purta o rochiţă cu volane, de culoare cafenie, cu crenguţe de trandafir împrăştiate peste tot şi un şal cu ciucuri.

— Bună, Manuelita, ce mai faci? întrebă doamna Cienfuegos fără să se mişte de pe scăunel. Puse apoi linguriţa pe masă şi o invită pe fată să ia loc.

— Bine fac, răspunse ea, la dispoziţia dumitale, domniţă. Întotdeauna arăţi bine, eşti cumsecade, n-ai necazuri, enumeră linguşitoare Manuelita.

— Ei, fetiţo, aşa ţi se pare ţie.

— Eu mă pricep la oameni la fel ca indienii, domniţă.

— Ai dreptate, Manonga. Indienii se pricep cel mai bine la oameni.

— Da ce, lipseşte domnu don Valentín? întrebă maliţioasă fata.

— L-ai văzut tu plecând?

— Da, chiar ieşeam din prăvălie când el dădea colţul călare. Se ducea la Rosalina. Se duce foarte des acolo.

— Da, are nu ştiu ce afaceri cu don Antonio, răspunse doña Asunción, cu aparentă indiferenţă, aranjându-şi poalele rochiei.

Dar în sufletul ei, acest lac liniştit la suprafaţă, se încolăceau o mulţime de şerpi ce se treziră la simpla întrebare a Manuelitei pentru a muşca inima soţiei lui Valentín care, complet schimbată la faţă, spuse:

— Manonga, ai întrebat aşa, ca să te afli în treabă, sau ştii ceva despre Valentín?

— Nu, nu, domniţă Asuntita. Dar pentru că vă iubesc şi vă respect atât de mult, o să vă spun ce-am auzit duminică, la Rosalina, când eram la misă.

— Ce-ai auzit?

— Cumătră-mea, doña Paulita, menajera preotului, s-a întâlnit în uşa bisericii cu Chepa Fernández, creaţa, de la care a cumpărat un şal de caşmir şi în timp ce-şi aştepta banii, cumătră-mea i-a spus: Aha, Chepa, întinereşti de parcă te speli cu lapte de măgăriţă de când cavalerii don Valentín şi don Antonio vin prin târg. Atunci ea, rotindu-şi ochii şi izbucnind în râs, răspunse: Care don Valentín! Nu şti mata, coană Paulita, că don Valentín îi trage clopotele domniţei Eulalia, nevasta lui don Antonio?

— Aşa a zis? Şi cumătră-ta ce i-a răspuns?

— Isuse, nu mai există femei cinstite de când au apărut neruşinaţii ăştia pe aici.

Pe doña Asunción o apucaseră căldurile. Chipul ei dezvăluia acel fior care pune stăpânire pe trup datorită emoţiilor puternice, dar reuşi să se stăpânească şi spuse:

— Manonga, tu te duci des la Rosalina, nu-i aşa?

— Da, doamnă Asuntita, în fiecare duminică, în zori, mă duc la Rosalina cu mărgele de os, basmale şi mănuşi de vigonie pe care le vând până începe misa.

— Şi o cunoşti pe doamna Lopéz?

— Pfiuu! Ca pe buzunarul meu, domniţă; n-am întâlnit-o şi aici de atâtea ori?

— Bineînţeles, Manonga.

— Doña Eulalia plăteşte cel mai bine şi e blândă şi bună

ca pâinea caldă.

— Ai dreptate, Manonga, aşa este Eulalia. Eu nu cred nimic din ce vorbesc proastele alea din târg, dar... o să te rog să-mi faci un serviciu.

— Care oţi vrea, stăpână, sunt la dispoziţia dumitale.

— O să-mi deschid inima în faţa ta: vreau să mă conving că nu este adevărat ce-ai auzit; pentru că am nişte bănuieli şi pentru că... în sfârşit, o să afli tu mai târziu, spuse doamna Vila cu şiretenie.

— Şi ce trebuie să fac?

— Mai nimic, fetiţo. Vreau ca în primul rând să-i intri pe sub piele. De mâine sau chiar de azi să te duci pe-acolo, că de motive nu duci tu lipsă...

— Tocmai am nişte şaluri de lână cu urzeală de mătase, şi pot să mă duc să i le ofer, o întrerupse Manonga.

— Minunat! Şi de îndată ce treci pragul acelei case, trebuie să fi numai ochi şi urechi, mă înţelegi? o instrui doña Asunción ridicându-se.

— Şi n-o să scot o vorbă. Tot ce văd şi ce aud păstrez şi vă spun dumneavoastră, nu? adăugă fata, zâmbind, ştiind că-i face pe plac doñei Asunción.

— Ce vicleană eşti, Manonguita! Dar tu o să mă scoţi din iad iar eu o să-ţi fiu recunoscătoare, reluă doña Asunción, scoţând din buzunarul rochiei patru soli pe care îi întinse fetei.

— Uite, Manonguita, tu n-o să te duci pe jos şi o să-mi faci hatârul să accepţi banii ăştia ca să cumperi ovăz pentru cal, altfel nu cădeam la învoială.

— Domniţă Asuntita, sunteţi mereu atât de bună cu mine! zise Manonga mângâind monedele pe care le trecu dintr-o mână în alta.

V

EULALIA ÎŞI ARANJĂ COAFURA dintr-un gest reflex, căci nici nu se uita la imaginea reflectată în oglinda în faţa căreia se afla, atât era de preocupată de ciudatele întrebări ale soţului şi de tulburarea ce-l cuprinsese la auzul clopoţelului.

— Ce tristă sunt! Nu ştiu ce-mi apasă inima, această inimă credincioasă şi iubitoare! Ah, Antonio! Se pare că dragostea ta se destramă... Da... Tu nu mai eşti acelaşi! Nu se poate! Nu pot crede aşa ceva! Când un bărbat şi-a potolit setea pasiunii pe buzele unei femei, se zice că rămâne dezgustat; în timp ce pentru o femeie dorinţa reînvie mereu în braţele dragostei, mai puternic, unică, nesfârşită. Ah, tristă, foarte tristă concluzie a scriitorilor. Dar... nu, nu, asta o spun cei ce scriu din imaginaţie, cei ce plăsmuiesc poveşti, eu nu trebuie să cred asta. Antonio, nu se poate!... La urma urmei, dacă nu mă iubeşte din pasiune o să-l fac să mă iubească din recunoştinţă şi dragostea oricum tot dragoste rămâne.

Cu aceste cuvinte în parte gândite, în parte spuse cu voce tare, Eulalia îşi prinse în păr un boboc de trandafir, îmbrăcă apoi un halat alb cu pene de lebădă, împodobit cu dantele scumpe şi încheiat cu mici fireturi argintii, terminate cu o fundiţă din atlas roz. Îşi perie dinţii cu pudră de rozmarin, dând fiecărui dinte strălucirea perlei, îşi parfumă pieptul cu câteva picături de esenţă de heliotrop, îşi încinse mijlocul cu un cordon de şevró cu cataramă metalică şi, apropiind de pat un scăunel de rugăciune tapiţat cu brocart, îngenunche cu palmele împreunate.

Frumoasă femeie!

Sufletul ei părea strâns în priviri şi încredinţat Domnului prin razele strălucitoare.

Cine ştie pentru ce implora cerul în rugăciunea ei matinală!

Pieptul, urnă sacră a iubirii sfinte, îi săltă într-un suspin şi pe buze alunecă uşor, ca briza înmiresmată, numele lui Antonio...

Obrajii i se aprinseră în culoarea rodiilor şi pe pleoape îi tremură o picătură de rouă care căzu deîndată ca un diamant care prinsese formă pentru a străluci pe podea, apoi se evaporă în lumea tainelor, iar buzele sale, apropiindu-se una de alta precum doi trandafiri ce se sărută, murmurară în şoaptă: Amin.

— Îţi mulţumesc, Doamne! Cât bine îi faci celui care crede în tine şi speră, spuse Eulalia ridicându-se în picioare, punând scăunelul la locul lui şi suspinând adânc.

Se linişti pe moment şi se duse să ia o cană cu apă pentru a uda un ghiveci cu violete, care se afla pe fereastra camerei în care cosea.

VI

— ANTONIO, SINUCIDEREA ESTE fuga ruşinoasă dintr-o bătălie înverşunată. Ia aminte că asta va fi o veşnică jignire pentru doña Eulalia, insistă don Valentín depărtându-se câţiva paşi de prietenul său.

Domnul Lopéz, auzind numele Eulaliei, simţi cum se înviorează şi explică:

— Chiar pentru ea am încercat să fug. Prefer batjocura ei după ce mor, indiferenţei sau dispreţului faţă de prăbuşirea mea.

— Huleşti ce e mai sfânt! Înseamnă că nu cunoşti inima de înger a soţiei tale. Eu o apăr, eu vorbesc în numele ei, Antonio.

Domnul Antonio îşi coborî privirea umilit şi învins, în acea clipă, forţa hipnotică îşi spusese cuvântul. Impetuozitatea caracterului lui Cienfuegos supusese slăbiciunea lui don Antonio, iar acesta rămase subjugat, căci de-abia îndrăzni să întrebe:

— Şi ce portiţă de salvare îmi oferi, dragă Valentín?

— Să nu crezi că după ce am primit scrisorile tale am venit nepregătit. Am întârziat fiindcă am întocmit un plan pentru cazul în care tu nu vei şovăi şi vei vrea să te salvezi.

— Valentín!

— Calmează-te, Antonio! spuse Cienfuegos încuind uşa pe dinăuntru. Trase apoi un scăunel pentru prietenul său, luă altul pentru el şi, aşezându-se aproape, foarte aproape, îi zise în şoaptă:

— Să nu ne audă nimeni, Antonio! Să stabilim definitiv echipa; vom fi cinci. Azi, înainte de ora unu, vor fi

cumpărate acţiunile tale şi, în casa de bani goală, vei primi valoarea acţiunilor celorlalţi asociaţi.

— Valentín, explică-mi mai clar, că simt că înnebunesc!

— Ascultă, reluă Cienfuegos, afişând calm şi sinceritate ridicând poala pochoului pe umăr şi scoţând nişte hârtii din buzunar, e vorba deci despre o asociaţie ale cărei baze le poţi vedea în aceste hârtii.

Don Valentín îi întinse teancul pe care Lopéz îl luă plin de interes şi despăturindu-l parcurse cu lăcomie conţinutul în timp ce Cienfuegos făcu câţiva paşi prin cameră, uitându-se cu coada ochiului la chipul tovarăşului său.

De îndată ce termină lectura, Antonio împături hârtiile, meditä câteva clipe cu ele suspendate la înălţimea gurii şi rupând tăcerea spuse:

— Valentín, legea interzice asta!

— De aceea îţi şi vorbesc cu uşa încuiată.

— Bine, dar...

— Dacă ţi-e frică, vom ajunge de unde am pornit; eşti laş, încă te mai gândeşti la sinucidere ca la o rezolvare, îi replică Cienfuegos aşezându-se, întinzându-şi picioarele şi ascunzându-şi mâinile în buzunare.

Lopéz tăcu ruşinat auzind cuvintele lui Valentín, sângele îi năvăli în obraji şi învingându-şi cumplita luptă interioară, întrebă:

— Şi cine sunt asociaţii noştri?

— Pentru a-ţi dezvălui numele lor, am nevoie de cuvântul şi de semnătura ta pe hârtia numărul trei, spuse Valentín, acum sigur că ieşise câştigător din acea întrevedere de care depindea, mai mult decât salvarea lui Lopéz, propriul său viitor.

Don Antonio despături iar hârtiile, o alese pe cea care purta numărul trei scris cu roşu şi îi parcurse conţinutul. Apoi, aşezându-se la birou, luă o pană, o înmuie în călimara de sticlă şi se semnă citeţ şi cu mână sigură.

— Valentín, sunt în mâinile tale, spuse domnul Lopéz punând pana în praftoriţă; aşează imediat sugativa pe

cerneala proaspătă, strânse hârtiile şi i le restitui lui Cienfuegos.

— N-o să-ţi pară rău, Antonio. Acum ia loc şi ascultă, zise don Valentín scoţând mâinile din buzunare pentru a primi actul semnat, în acelaşi timp în care îşi strângea picioarele şi arăta spre scaunul pe care îl ocupase mai înainte domnul Lopéz.

VII

— VIOLETELE SUNT FLORILE CELE mai recunoscătoare florăresei pentru grija ce le-o poartă; ele au limbajul cel mai plăcut din floră, căci parfumul este idiomul folosit între plante. Eu le înţeleg uneori, de aceea pot spune că mirosul virnanţului şi al nalbei este cuvântul aspru al clevetitorului, în timp ce mireasma trandafirului alb vorbeşte dulcele grai al credinţei şi prieteniei, iar pătrunzătorul parfum al florilor de portocal exprimă senzualitatea, în timp ce violeta timidă şi tăcută adună în petalele ei suavitatea celestă pentru a spune în taină: te iubesc!...

Răsunară paşi şi o voce familiară Eulaliei, care, fără îndoială, exercita o mare influenţă asupra sistemului ei nervos, spuse de la uşă:

— Bine te-am găsit! Dar ce leneşă eşti, fetiţo, dacă nici la ora asta nu te-ai dus să asculţi sfânta slujbă!

Eulalia lăsă cana goală lângă ghiveciul cu violete şi se duse cu spontaneitate copilărească să sărute mâna pe care i-o întinsese noul venit.

— Ce bine îmi pare că te văd, părinte. Sfântul Bonifaciu a făcut minunea asta, nu?

— Minune! repetă don Isidoro Peñas, înfiorându-se la atingerea buzelor Eulaliei de mâna sa albă. Se aşează apoi într-un fotoliu de lângă jardinieră şi ţintui cu privirea frumosul chip al doamnei Lopéz.

— Chiar aşa, părinte, se pare că nu ne mai iubeşti, şi laşi să treacă zile întregi fără să ne vezi, reluă Eulalia folosind pluralul cu intenţia de a-l include şi pe soţul său sau, poate, pentru a voala destăinuirea pe care ea trebuie

s-o facă domnului Peñas, în virtutea încrederii care domnea între ei.

— Nici vorbă de aşa ceva, prostuţo, tu eşti cea care m-ai uitat, tu eşti cea care laşi să treacă anul fără să-ţi arăţi chipul tău de crin pe la uşa confesionalului. Şi n-o să te umfli în pene pentru comparaţia cu crinul, nu? întrebă don Isidoro râzând pe ascuns, după care adăugă imediat: Voi, femeile, obişnuiţi să înţelegeţi lucrurile mereu pe dos.

Obrajii Eulaliei se colorară în roşul cel mai aprins al cireşelor şi coborându-şi privirea răspunse timidă:

— Într-adevăr, părinte, de când m-am căsătorit, m-am îndepărtat de confesional; dar voi reveni curând.

— A, nu, nu aşa. Eu îţi spun să vii astăzi că trebuie să vorbesc urgent cu tine; îţi poruncesc, preciză părintele Isidoro.

— Azi? Cum aşa, părinte?... Ce zi e azi?... întrebă Eulalia zăpăcită.

— Joi, ziua de Vizită. Ce, bărbatul tău te-a făcut să uiţi chiar şi zilele de păstrare a datinei? întrebă domnul Peñas. Şi, schimbând tonul pentru a da vocii sale accentul sincerităţii, necesar în anumite situaţii, reluă:

— Eulalia, acum nu-ţi poruncesc, ci te implor să vii azi. Trebuie să-ţi vorbesc despre o problemă pe care numai în confesional o putem aborda. Te aştept după-amiază, la ora trei.

— Şi Antonio, ce va spune Antonio?

— Prostuţo! Am venit tocmai pentru că la voi în casă se petrece ceva grav, iar pentru chestiuni de conştiinţă nu trebuie să-ţi consulţi soţul; să zică ce-o vrea! Te aştept la trei şi Doamne ajută! încheie părintele Peñas ridicându-se şi întinzând mâna Eulaliei care o sărută, iar el se înfioră din nou.

Prin uşa cu geamuri se pierdu silueta preotului Isidoro Peñas, înalt, osos, cu fruntea lată, cu ochi luminoşi, strălucitori şi expresivi, înconjuraţi de cearcăne pronunţate, cu buze voluptuoase de culoarea vişinelor de Urubamba, umbrite de desimea unor mustăţi stăvilite în

creşterea lor de briciul bărbierului, cum stăvilite îi sunt pasiunile de aparenţa cuvioşeniei.

Eulalia rămase cufundată în gânduri, înnodând firul întâmplărilor din casa ei, şi fără vreun efort deosebit îi năvăliră în minte plăcutele clipe din noaptea nunţii când, fiind încă o copilă sfioasă, a fost strânsă în braţe de Antonio precum razele lunii învăluie trandafirul, noapte de neuitat în care el i-a şoptit în culmea fericirii: Eşti a mea, pe veci a mea; nimeni şi nimic nu ne va despărţi! iar ea, printre suspinele castelor mângâieri, repeta: Pe veci a ta, nimeni şi nimic nu ne va despărţi!...

— Să mă duc la confesional împotriva dorinţei lui Antonio? Să rămân acasă? Astfel se întreba soţia lui Lopéz, a cărei voinţă trebuia să se ridice deasupra tuturor dogmelor educaţiei epocii şi înclinaţiilor inimii ei sensibile învăţată cu supunerea.

VIII

FONCITO PARCURSE O MILĂ DIN drum în trapul iepei, dar trădând consemnul şi rămânând credincios inimii lui tinere şi îndrăgostite se opri în faţa unei case înconjurate de sălcii şi plopi, cu un porumbar de pământ, o cireadă de boi ce rumegau în ţarc, cu un cocoş ţanţoş, patru găini şi un câine poznaş, întins cât era de lung la poartă.

— Hei, vă fur cu casă cu tot! strigă el de-afară.

Câinele se ridică şi dând din coadă se întinse leneş, iar o voce plăcută, veselă, spuse dinăuntru:

— Vrednicul călăreţ să intre, mârţoaga leneşă să rămână afară.

Ildefonso descălecă cu agerime şi răspunse gudurăturilor câinelui bătându-l prieteneşte pe spate şi se duse să îmbrăţişeze o frumoasă fetişcană de vreo şaptesprezece primăveri, robustă şi zâmbitoare, ce purta un costum popular şi o basma de mătase albastră, pusă la gât şi legată în cruciş pe piept, de capetele căreia atârna o crenguţă cu o floare minusculă.

— Draga mea Ziska!

— Foncito!

Îşi vorbiră îmbrăţişaţi şi apoi ea, eliberându-se din braţele vânjoase ale băiatului, se prefăcu supărată:

— Nu, nu şi nu. Eşti ca subprefecţii din satul ăsta care vor totul pe credit fără să dea nimic de la ei. Sunt supărată pe tine.

— Cum aşa, porumbiţo! zise el luându-i o mână şi acoperindu-i-o cu sărutări; eu, care te ador, care te iubesc ca pe lumina ochilor, eu, care îndată ce strâng trei sute

de soli o să-mi fac un costum şi o să te duc la altar încununată cu garoafe ca să mă invidieze toţi; eu, negrul tău, sclavul tău, să te păcălesc?

— Bine, să uităm asta, să ne împăcăm şi trăiască Sfânta Casaca! zise fata şi se aşezară la poartă pe un trunchi bătrân pe care îl foloseau drept bancă. Apoi, fata continuă:

— Ce ai făcut în astea opt zile?

— M-am gândit la tine şi am strâns bani.

— Oh! Pe ce pariem că n-ai visat ce-am visat eu?

— Ia zi, ce-ai visat?

— Am visat... vrei să-ţi spun?... Nu-ţi spun!...

— Îmi ascunzi visele tale şi mai spui că mă iubeşti?!! Nu, negresă mică, asta nu-i dragoste creştinească, asta-i trădare de inimă neagră.

— Taci din gură! Doamne fereşte! Să nu mai zici asta! îl întrerupse Ziska, astupându-i gura cu palma mâinii stângi, în timp ce cu dreapta îşi răsucea colţul basmalei legate peste piept.

Ildefonso îi sărută palma zgomotos, iar Ziska continuă:

— Am visat că ne luasem, că la nuntă fusese tot satul şi că în pomul de nuntă atârnau mulţi bani de argint şi mulţi covrigi şi apoi... Ha! Ha! Ha! râse în hohote fetişcana.

— Şi apoi te-am dus în cuibul de soc şi salcie, meşterit de mânuţele mele? întrebă Ildefonso mândru foc, auzind ce-i povestea iubita sa.

— Nici prin gând nu mi-a trecut aşa ceva!

— Şi tu de visul ăsta te ruşinezi, prostuţo? Întrebă Ildefonso prinzând-o cu dreapta de mijloc iar cu stânga de mână.

Ea se făcu că nu înţelege, îşi coborî privirea, răsucindu-şi colţul basmalei cu mâna ce-o avea liberă şi spuse:

— Şi asta nu e totul!

— Păi atunci, vorbeşte, Ziska, vorbeşte, iubito! o îndemnă băiatul strângând-o de mijloc.

— De ce nu? Am visat că am făcut un băiat care semăna leit cu tine; că l-am înfăşat în scutece aduse de

tine de la târgul din Vilque, că naşul lui era Antonio Lopéz şi că am dansat ca la carnaval, încheie ea râzând iar.

Ildefonso, auzind numele lui Antonio, îşi aduse aminte de misiunea primită, pe care o uitase complet prins în mrejele dragostei, dar încântat de sincera şi copilăreasca povestire a iubitei sale care îi răsunase în auz ca o muzică celestă şi cu simţurile trezite de fluidul magnetic transmis de acel mijlocel strâns de braţul lui şi de acea mânuţă cam aspră pe care o ţinea în mână, îngenunchie la picioarele fetei şi pironind-o cu ochii lui negri, scânteietori, îi spuse cu înflăcărare:

— Tu ai visat ce o să se întâmple în curând, Ziska. Tu eşti a mea, nu-i aşa?

— Să îndrăznească cineva să zică nu!

— Ziska, eu vreau să-mi dai ceva de la tine, ca zălog al dragostei noastre; dar să nu mă refuzi că mai bine mor!

Şi o strânse mai tare de mijloc şi de mână.

— Ce să-ţi dau?

— Lasă-mă să fur o cireaşă de pe buzele tale, Ziska; cu buzele se jură iubire, cu buzele se rosteşte dulcele „da” la altar şi pe buze păstrează Vrăjitoarea tainelor toată mierea fericirii culeasă primăvara... Ziska, un sărut!...

Ildefonso strânsese în priviri toată tandreţea iubirii adevărate, caste, respectuoase, plină de sacrificii dar şi de speranţe.

Ziska se înfierbântase de parcă îi clocotea sângele în vine, iar din când în când mici sloiuri de gheaţă se strecurau înfiorând-o.

Căldura desprinsă de pe buzele lui Ildefonso avea asupra Ziskăi puterea hipnotică, irezistibilă a curenţilor ce merg în aceeaşi direcţie şi ea, ca şi ramul flexibil ce se îndoaie sub greutatea fructelor coapte, se aplecă şi sufletele lor se confundară în prima întâlnire dată de Vârstă în fermecatele grădini ale dragostei.

Şi acelaşi fior străbătu cele două inimi cu aura ambrei şi aceeaşi picătură de rouă o băură cele două flori de câmp din minunata cupă de rubin şi sidef care păstrează

nectarul vieţii pentru cei care binecuvântează dragostea

IX

DOMINAŢIA PE CARE O EXERCITĂ inimile prefăcute asupra sufletului delicat al unui om doborât de nenorocire este, fără îndoială, îngrozitoare căci acesta, transformându-se într-o maşină, se supune doar motorului care îl impulsionează, precum roata hidraulică sub greutatea apei.

Don Valentín se impuse asupra sufletului bolnav al lui don Antonio Lopéz, procedând ca acele fiinţe mârşave care înţeleg ca mai întâi să se târască precum reptilele, pentru ca apoi să se înalţe ca tiranii.

De aceea, Cienfuegos îl studiase pe Antonio câteva luni şi, la momentul potrivit, toată responsabilitatea trebuia să cadă asupra prietenului pe care, vânzându-i o salvare aparentă şi momentană nu făcea decât să-l transforme în singurul vinovat în caz de eşec.

Din fericire, Lopéz avea un caracter integru şi acesta trebuia să acţioneze în momentele delicate ale vieţii sale.

Dar nu trebuie să anticipăm desfăşurarea evenimentelor.

Să intrăm iar în biroul unde i-am lăsat pe don Valentín şi pe don Antonio.

Cienfuegos se aşează în fotoliu şi, căutând să-i susţină moralul lui don Lopéz, îi spuse:

— În sfârşit, dragă prietene, te-am convins. Aici se potriveşte perfect zicala: *Picătura găureşte piatra* sau, dacă vrei, alta: *Darea umple marea;* dar îţi repet, n-o să-ţi pară rău. După doi ani de muncă asiduă, vom putea părăsi cu toţii viaţa anostă şi tristă de provincie ca să ne mutăm la Lima, la această flacără a plăcerii în jurul căreia

roiesc fluturii fericirii, unde se spune că femeile sunt ca sirenele; vizitii precum cavalerii şi cavalerii precum vizitii, unde se înalţă marea mitră a Arhiepiscopului, se întruneşte Congresul şi se împart funcţiile de stat, unde există cluburi şi dracu mai ştie câte altele!

— Asta e partea frumoasă a viselor noastre, Valentín; dar acum trebuie să vedem concret ce facem, obiectă domnul Lopéz, luând o bucăţică de hârtie de pe birou pe care o răsuci în mâini.

— Ştiu, dragul meu prieten, dar cum nimic nu ne grăbeşte... răspunse Cienfuegos calm, întinzându-şi picioarele.

— Te înşeli, Valentín. Pentru mine e important să restitui creditul cât mai repede cu putinţă. Familia asta Estaquillas...

— Bine, bine, îl întrerupse don Valentín ridicându-se în picioare. Scoase de îndată din buzunar un teanc de hârtii ale căror antete le revăzu cu atenţie până când dădu de una pe care era notat S/. 20,000 (depozit), aceeaşi pe care i-o dăduse lui don Antonio după ce scrisese cuvintele *la dispoziţia purtătorului.*

— Fondurile astea intră în casa comună, contul Minas, nu-i aşa?

— Desigur.

— Şi acum Estaquillas y Compania vor reveni să-ţi ofere salutul lor cordial şi vor acorda prioritate cererilor tale de credite care-ţi vor satisface dorinţa, spuse râzând cu viclenie don Valentín.

Domnul Lopéz era preocupat de o idee. Aruncă cât colo ghemotocul de hârtie pe care îl strânsese maşinal între degete, primi documentul asupra căruia îşi plimbă privirea fără să zică nimic, îl împături şi îl puse în buzunar.

Schimbarea atât de rapidă a unei situaţii financiare dezastruoase produse o mare bucurie în inima lui don Valentín, în timp ce lui don Antonio Lopéz nu-i aduse decât îngrijorare.

Dacă în acele clipe, cineva ar fi văzut expresia

întipărită pe chipul lui don Antonio, ar fi crezut că hârtia pe care o primise era condamnarea lui la moarte şi, dacă ar fi pătruns în tainele gândului său, ar fi văzut că defilau, unul după altul, nume şi prenume ale persoanelor ale căror semnături apăreau în documentele lui Cienfuegos, la care el tocmai îşi adăugase semnătura ce până la acea dată fusese garanţia onoarei sale.

Putea să mai dea înapoi? Imposibil!

Acest pas însemna pentru don Antonio mormântul sau dezonoarea.

— Bătrâne, cred că eşti în al nouălea cer, spuse don Valentín bătându-l uşor pe umăr pe domnul Lopéz.

— Ce vrei, Valentín! zise, prefăcându-se că zâmbeşte. Încă mi se pare că sunt sub influenţa unui coşmar.

— Păi trezeşte-te şi... la treabă, spuse Cienfuegos frecându-şi mâinile entuziasmat.

— Prima urgenţă se referă la personal, nu?

— Bineînţeles! Ţinând cont că afacerea noastră e foarte secretă, va trebui să-i îndepărtăm din preajmă pe toţi cei care ne deranjează şi... în cazul ăsta, va trebui să invoci un motiv oarecare pentru călătoria doñei Eulalia.

— Pentru cât timp?

— Cel puţin pentru zece zile.

— Bine, o s-o conving să-i facă o vizită mamei sale.

— Adică soacrei tale?

— Întocmai.

— Mai bine ar veni la noi, cred că ar fi mai prudent şi cu ocazia asta va fi şi Asunción mulţumită.

— Bună idee. Doña Asunción e geloasă?

— Ca o fiară.

— Atunci eu o să caut să aranjez călătoria, iar tu s-o anunţi pe soţia ta că Eulalia va veni s-o vadă.

Sună clopoţelul şi Lopéz spuse:

— Ne cheamă la masă. Sper că n-o să pleci cu stomacul gol!

— Nici chiar dacă mă goneşti. Ţin să o salut pe doña Eulalia, căci de aici înainte voi avea nevoie de privirile ei

binevoitoare, fiindcă mă va vedea mai des la tine în casă, zise Cienfuegos scoţându-şi poncho-ul, în timp ce domnul Lopéz descuie uşa şi dădu câteva ordine cu privire la înştiinţarea casei Estaquillas y Compania.

X

DUPĂ CE MANONGA PLECĂ DE LA doña Asunción, aceasta căzu pradă îndoielii stimulate de gelozie.

Gelozia este carul sufletului.

Gelosul vede, aude şi pipăie chiar şi fantasmele create de mintea-i tulburată.

— Proastă am fost că nu l-am crezut pe preot! Da, ea, ipocrita, e singura vinovată de viaţa pe care o duc. Pe ea s-o ardă lacrimile pe care le vărs în fiecare zi la picioarele Sfintei Rita!

Între timp, Manonga ajunse acasă, cu cei patru soli de argint, mulţumită ca un copil care a primit jucăria preferată, şi se pregăti pentru călătoria la Rosalina, având grijă să pună şi şalurile de lână de oaie şi vigonie pe care să le ofere spre vânzare Eulaliei, pentru a-i intra în graţii.

De ce să am nevoie de cal? De aici până-n târg e o nimica toată; pot să merg şi pe jos, iar cei patru soli îi pun la pungă, îşi spuse Manonga, legând şalurile într-o păturică şi aruncând balotul pe spate; îşi luă apoi furca de tors cu caer de lână şi o porni în aceeaşi direcţie în care o luase cu puţin timp înainte Ildefonso şi, din întâmplare, cu o misiune complementară celei pe care o primise el.

Pe drumul plin de bolovani, Manonga cânta în ritmul mişcării furcii sale de tors:

Se zice că gelozia omoară
Gelozia nu omoară, nu
Că dac-ar fi omorât
Eu deja aş fi murit.

Merse şi tot merse, dar cine ar fi crezut că Manonga, cu pasul ei mărunt, va ajunge să străbată kilometru după kilometru până la poarta Ziskăi, unde logodnicul acesteia îi făcea declaraţii de dragoste?

Ziska şi Manonga erau prietene. Ajungând la poartă, Manonga intră şi, cum primul lucru pe care-l văzu fu iapa roşcată a lui Ildefonso, strigă:

— Te-am prins, hoţule! Nu scapi nicio ocazie să-ţi vezi iubita!

— Ai un ochi de vultur, dar dacă o să-ţi iasă vreun urcior pentru ce-ai văzut n-o să fie vina mea, Manonguina, răspunse Ziska îmbujorată ca floarea de rodie.

— Dar nici a mea, căci cine are grijă de ce-i al lui nu cere cu împrumut nimănui, zise la rândul lui Ildefonso.

Cei trei prieteni se îmbrăţişară şi începură să discute cu însufleţire.

— Pe ce pariem că ştiu ce făceai? întrebă Manonga adresându-se lui Ildefonso.

— Pe ce, că ghicesc unde te duci? răspunse isteţ băiatul în timp ce Ziska, preocupată să-i ofere un loc prietenei sale, scoase o băncuţă de lemn, o masă în miniatură, plină de zgârieturile lăsate de vârful unui satâr.

— Asta e limpede, căci dacă mă întâlnesc cu tine pe drumul spre Calea n-o să-mi spui că te duci la târg la Tongazuca, replică râzând fata.

— Stai şi te odihneşte, Manuna, că aşa poţi să pălăvrăgeşti în voie, în vreme ce eu o să aduc ceva de băut ca să ne răcorim gâtlejurile, spuse Ziska, oferindu-i locul prietenei sale.

Şi aruncându-i o privire cochetă lui Foncito, intră în casă.

— Să-ţi ajute Dumnezeu, fetiţo, că dai găzduire drumeţilor şi să-ţi dea mai mulţi copii decât zglobiei potârnichi, răspunse Manonga aşezându-se. La care Foncito adăugă:

— Iar tu să dai peste un cioban cu... măgarul vioi!

— Ptiu! Neobrăzatule! râse Manonga. Şi apoi, luându-şi un aer misterios întrebă în şoaptă: Te duci la Rosalina trimis de doamna, nu?

— Şi ce-ţi pasă?

— Nu te supăra, Foncito, eu vreau să fim tovarăşi de drum şi de afaceri. O să-ţi spun...

— Dacă aşa stau lucrurile... se schimbă socoteala...

— Ia-o-ncet, Foncito!

— Desigur, Manuca, cu răbdarea treci marea.

— Zău că doamna Asunción e caraghioasă cu gelozia ei, când ea poartă toată vina.

— Cum!?!

— Uite aşa, bine! Dacă tu te însori cu Ziska şi ea, în vreme ce tu munceşti la câmp, în loc să stea acasă să dea zor furcii de tors şi să aţâţe focul ca să-ţi facă de mâncare, se duce la biserică şi acolo se uită şi se tot uită la popă, iar când tu te întorci acasă găseşti soba rece, patu rece, ulcioru care trebuie să-ţi potolească setea gol...

— La naiba, Manonga, le zici ca din carte; dar îţi spun că eu aşa ceva nu înghit, pe Ziska n-o împart cu nimeni! Dacă s-ar întâmpla aşa ceva, m-aş duce la taica popa, mi-aş sumete mânecile şi cu respectul cuvenit i-aş spune: la ascultă, domnule, fata asta e a mea sau a dumitale?

— Ce faceţi aici, vă omorâţi? întrebă Ziska apărând cu o cană plină cu „chicha”, galbenă ca aurul şi spumoasă ca marea.

— Nu, porumbiţo, aici nu moare nimeni în afară de mine care sunt mort după tine, răspunse Ildefonso ridicându-se în picioare şi luând cana din mâinile fetei ca să i-o dea Manongăi.

— Eu o să-i iau caimacul, zise şi sorbi cu poftă, trecând-o apoi Ziskăi care bău după ce închină pentru Ildefonso.

— În sănătatea voastră, spuse acesta luând cana şi bând-o până la fund.

— Isuse, ce sete are băiatu ăsta, parcă-i pământu după

secetă, chicoti Manonga.

— Beau ca să-i fac pagubă prinţesei mele.

— Toate ca toate dar soarele e la amiază, Ildefonso, şi n-am făcut nimic din ce ni s-a poruncit, spuse Manonga.

— Da, bine, mă duc în târg să văd dacă don Valentín e în vizită la domnul Lopéz.

— Eu merg la doña Eulalia să aflu ce caută acolo don Valentín.

— Manonquilla, îţi propun un târg, zise băiatul cu şiretenie.

— Da?!?

— Să încaleci pe iapa roşcată şi să te duci singură la târg, iar eu să rămân să aştept veşti de la tine, căci doi suntem prea mulţi pentru o singură bănuială.

— Ai vrea tu... Da' azi e joia verde... replică Manuelita dându-şi coate cu Ziska care asculta atentă.

— N-ar fi mai bine să-ţi iei roşcata şi s-o porniţi amândoi? propuse Ziska, dornică să-i facă un serviciu prietenei sale.

— Aşa da, dar ca să se descotorosească de mine ca de o măsea stricată şi să rămână el, n-ar fi fost drept, nu-i aşa, Ziska? făcu pe supărata Manonga.

Ziska îl privi pe Ildefonso, zâmbind, iar acesta răspunse făcând cu ochiul logodnicei sale:

— Bine, eu mă supun la toate dacă stăpâna casei îmi dă voie.

Manonga se ridică gata de plecare.

Ildefonso se duse la iapă, puse pătura pe ea şi întrebă:

— Vrei să stai în faţă sau în spate?

— Ea o să meargă pe şa, porunci Ziska.

— Bine, pe şa, răspunse Ildefonso pregătindu-se s-o urce pe Manonga pe cal.

— Nu-i nevoie să-ţi iroseşti puterile, pot să urc şi de pe piatra asta, şi Manonga încălecă sprintenă.

Ziska îi aranjă hainele, înfăşurându-i picioarele în faldurile fustei şi spuse:

— Aşteptaţi o clipă, că nu puteţi pleca aşa la drum, şi

alergă în casă cu cana goală.

XI

UN STROP DE ÎNDOIALĂ VĂRSATĂ în inima femeii care iubeşte este ca un cariu ce se adăposteşte în trunchiul unui copac. Pune deîndată stăpânire pe el şi îi roade fibrele, putând să culce la pământ pomul cel mai rezistent.

Dacă ceea ce observase Eulalia o pusese pe gânduri, cuvintele părintelui Peñas vărsară venin în acel suflet care începuse prin a reflecta şi sfârşise prin a se îndoi, îndoiala fiind mama geloziei.

Nerăbdarea devora acum nervii doamnei Lopéz care abia aştepta întâlnirea cu preotul, de la ora trei. Când îl văzu pe soţul ei în compania lui don Valentín Cienfuegos, îşi spuse:

— Trebuie să fiu prudentă, să mă prefac că nu mă tem de nimic, că nu ştiu nimic, căci, fără îndoială, acest Valentín este confidentul lui Antonio din ziua în care el se ascunde de mine. Da, se ascunde, ştiu asta. Am ghicit, Antonio nu mai e acelaşi!...

— Bună ziua, doamnă Eulalia, spuse intrând Cienfuegos.

— Bună, don Valentín. Ce mai face Asunción?

— Vegetează, doamnă, vegetează sărmana.

— De ce o discreditezi, domnule? O să vorbesc eu cu ea, spuse Lopéz apăsat pentru a-i aminti lui don Valentín cuvintele lui în apărarea Eulaliei.

— Toţi vegetăm, şi ce-i rău în asta?

— Pur şi simplu că nouă femeilor nu ne place formularea, observă Eulalia şi adăugă: Nu ştiam că dumneavoastră ne ţineţi cont şi când ne rugăm, dar vă

cer permisiunea să lipsesc cinci minute ca să vă pregătesc o omletă cu sparanghel şi între timp Antonio o să vă ofere ceva de băut, spuse doamna Lopéz amabilă şi ieşi grăbită.

— N-am primit o însărcinare neplăcută. Ce vrei să bei, Valentín?

— Dacă sticla de lichior mai are ceva *otravă* aş gusta şi eu din ea.

— Cred că nu s-a golit, spuse Antonio luând o sticlă de cristal de Bohemia ce mai avea două degete de lichid ca topazul pe care îl turnă în două păhărele; întinzând unul prietenului său acesta remarcă:

— Grozav leac pentru ficat... în sănătatea ta.

— Şi a ta, răspunse Antonio golind conţinutul păhărelului, îşi şterse mustăţile cu o batistă fină, roşie, de mătase, în timp ce Cienfuegos luă un şerveţel de pe masă, îşi tamponă buzele, apoi spuse:

— Ce fericit eşti cu nevestica ta, Antonio!

— Da, sunt, dragă Valentín. Nu există numai nori negri în viaţă. Mulţumesc lui Dumnezeu că, în mijlocul furtunilor vieţii, a aşezat lângă mine acest înger ca o lumină care alungă tenebrele.

— Câtă diferenţă faţă de mine, spuse Valentín înăbuşindu-şi un suspin.

— De ce?

— Vai, Antonio! Soţia mea este o adevărată hidră care se scaldă toată ziua în apă sfinţită, în timp ce acasă domneşte o dezordine totală. Biserica este sălaşul unde-şi pierde vremea toată ziulica, iar eu sunt poate ultimul de care ea îşi mai aduce aminte. Sunt un om nefericit, un barbar, Antonio, căci într-o zi, de disperare, am ridicat pumnul, poţi crede? la femeia cu care m-am căsătorit... nu ştiu dacă din furie sau din ură.

Rostind aceste cuvinte, don Valentín Cienfuegos se schimbă la faţă. Pometii căpătară o culoare vineţie, pe care marile emoţii o dau rasei indigene, iar pupilele îi străluceau fosforescent ca la fiare, când stau la pândă.

Don Antonio Lopéz, emoţionat şi nerăbdător să-şi liniştească prietenul care cu câteva ore în urmă îl salvase din cumplita criză financiară, îi spuse pe un ton blajin:

— Nu dispera, Valentín. Nenorocirile care provin din această manie a femeilor, victime ale ignoranţei şi lipsei de ocupaţie, au din fericire, un remediu.

— Care?

— Dezvaţ-o cu blândeţe de obiceiul de a se ruga întruna. Să meargă la biserică doar la anumite ore; inspiră-i dragoste faţă de îndeplinirea datoriei familiale ca supremă lege a umanităţii; fă din inima ei o carte deschisă, în care să nu existe secrete.

— Imposibil, e deja târziu, răspunse don Valentín clătinând din cap; şi cuvintele lui muşcară precum o viperă inima lui don Antonio fiindcă îi amintiră că, de câteva luni, el îi ascundea Eulaliei frământările sale şi, chiar din acea zi, un groaznic secret, cel al documentului semnat mai înainte.

Se lăsă o linişte adâncă şi cei doi prieteni, în picioare, încercau să se plimbe prin cameră când apăru Eulalia, cu obrajii aprinşi de căldura focului, frecându-şi mâinile umede cu apă de colonie pentru a dispare mirosul de piper şi alte mirodenii pe care le folosise la prepararea omletei cu sparanghel.

— Acesta este locul tău, Valentín, spuse domnul Lopéz arătând spre dreapta.

— Vă rog să ne scuzaţi, domnule Cienfuegos.

— Doamnă, nu vă formalizaţi.

— Oricând eşti binevenit la noi în casă, completă Antonio, în timp ce servitorii aduceau ciorba de miel cu orez al cărei miros stârnea până şi apetitul unui ghiftuit.

Eulalia păstră apoi o tăcere prudentă, pândind cele mai mici schimbări de pe chipul soţului ei, pe a cărui frunte parcă se întindea umbra oboselii şi gândurilor.

La rândul său, don Antonio Lopéz încerca să se prefacă fără a-şi putea însă ascunde întru totul frământările de privirea femeii care îl iubea din tot sufletul şi care, simţea

ghimpele celei mai crude infirmităţi: gelozia.

Pentru desfăşurarea firească a acestei poveşti, trebuie să cunoaştem starea de spirit a preotului Peñas, când s-a hotărât să-i facă o vizită Eulaliei, ca s-o compromită, personal, la o întâlnire în afara confesionalului.

Nu închisese un ochi toată noaptea, răsucindu-se în cearşafurile de in perfect călcate, care, pentru sistemul său nervos, răzvrătit, înlocuiau în acele ore nesfârşite, grătarul încins pe care a fost culcat Lorenzo, martirul suprem al credinţei sale.

— Fascinantă femeie! Eu, însă, am în mână puterea la care n-a ajuns nimeni până acum... Eu o să te înfrâng, eu voi sfârşi prin a triumfa... Pe ce pariem că eu voi câştigă partida?...

Gâtul ei de fildeş, pielea trandafirie prin care se întrevede sângele fierbinte, acest vin generos pe care *el* îl va sorbi de pe buzele ei... Poate chiar în aceste clipe, culcat în braţele ei superbe, îmi bea paharul... nu! cupa cu ambrozie, cupa plăcerii!...

Astfel delira preotul în aşternutul său de jăratec. Tenebrele nopţii se risipiră la ivirea primei raze de lumină, iar el se îmbrăcă bine dispus, bolborosind frânturi de cuvinte, apoi luă cartea de rugăciuni pe care o deschise şi o închise de nenumărate ori.

Veştile pe care, cu câteva zile înainte, i le dăduse în taină bucătăreasa domnului Lopéz, îi zumzăiau în urechi ca un muscoi electric scuturându-i tot trupul.

— În zadar, în zadar aş încerca să prind acest drăcuşor neîntrecut în fantezie, îşi zise clătinând din cap şi totuşi, deschise din nou cărţulia la pagina 214 unde scria: *Veniţi la mine cei care sunteţi blajini şi umili,* sublima şi divina chemare, la care înfierbântata fantezie a preotului nu reuşi să se fixeze; închise cartea, o puse pe noptieră şi-şi pieptănă părul ciufulit cu un pieptăn de fildeş.

— Fiecăruia îi vine rândul o dată şi o dată. Azi e rândul meu. Şi al lor. La toţi trei... Dezvăluirile Juanei, bucătăreasa, sunt hotărâtoare... Trebuie să fiu calm, am

nevoie de linişte. Ah! Suprafaţa lacului e netedă şi transparentă, nu contează mâlul de la fund. Lume! Lume! spuse domnul Peñas încheindu-şi peroraţia. Apoi îşi luă pălăria neagră de fetru, o scutură puţin cu o batistă de mătase violetă pe care o scoase din buzunarul sutanei unde o puse la loc după aceea, îşi puse pălăria pe cap şi ieşi cu pas grav, studiat.

Juana, bucătăreasa lui don Antonio, era iscoada domnului preot Peñas şi, prin urmare, termometrul care indica stadiul fericirii soţilor Lopéz.

— Părinte, mănâncă precum doi porumbei, dumneaei nu se gândeşte decât la domnu, domnu trăieşte doar pentru doamna, erau cuvintele pe care Juana le repeta în fiecare săptămână la urechea confesorului. Sosi însă clipa în care acele ştiri monotone pentru ea şi nimicitoare pentru domnul Peñas se schimbară cu acestea:

— Părinte, nu mai sunt ca doi porumbei; domnu se închide singur în odaie, doamna plânge pe ascuns şi în casă e numai tristeţe.

— Mi-a venit timpul, spuse preotul Peñas în momentul acestei dezvăluiri, şi, în noaptea aceea, somnul îi fugi de pe pleoape, un vulcan îi ardea în piept, sângele îi invadă tâmplele iar inima îşi înmulţi bătăile la tălăzuirile furtunii care avea să vină.

Şi furtuna izbucni cu violenţă.

Preotul Peñas o iubea cu pasiune pe Eulalia a cărei copilărie o veghease, văzând-o crescând în ani şi frumuseţe şi, în acelaşi timp, asistase la transformarea sufletului ei de femeie în miniatură, căci el îi ascultase prima confesiune cu păcate de păpuşi şi văzuse delicatul mugur transformându-se în boboc şi apoi devenind floare al cărei parfum era pentru altul.

În ziua în care fata i-a spus: „Părinte, îl iubesc mai mult decât pe mama, mai mult decât pe surorile mele, mai mult decât orice pe lume”, o săgeată străbătu inima domnului Peñas şi fără să se poată stăpâni, întrebă:

— Mai mult decât pe mine?

Fata îşi frământă mâinile după tablia confesionalului, închise ochii şi nu răspunse.

— Taci. Ştiu, Eulalia, fiica mea, eu vreau ca tu să fi fericită; dacă el e demn de tine eu nu mă opun; dar, îmi promiţi un lucru?

— Orice doreşti, părinte.

— Toate imboldurile inimii, tot ce simţi, tot ce faci, trebuie să-mi spui numai mie; iar tu vei spune numai ce-ţi voi da eu voie.

— Da, părinte.

Şi în ajunul nunţii, Eulalia îşi reînnoia promisiunea şi era instruită în ceea ce priveşte secretele pe care trebuia să le descopere în braţele soţului. Preotul Peñas îi aminti, la sfârşitul întâlnirii lor, frângându-şi mâinile sub haina preoţească:

— Eulalia, în aceste zile să te gândeşti la mine!

O umbră se aşternu pe fruntea sacerdotului şi un văl căzu pe ochii feciorelnici ai copilei.

Când Eulalia, casta şi emoţionata logodnică a lui Lopéz, ajunse la altar şi apoi la patul de flori pregătit de mâna delicată a dragostei trădă secretul care îi fusese impus.

Şi Lopéz, îmbătat de fericire, îi smulse promisiunea solemnă, culegând chiar de pe buzele ei cuvintele:

— A ta, pe veci a ta; nimeni şi nimic nu ne va despărţi!

Ah, toate scenele copilăriei, adolescenţei şi căsătoriei Eulaliei, încununată cu flori de lămâiţă şi îmbrăcată în rochia cu perle, trecură cu precizie fotografică prin mintea înfierbântată a domnului Isidoro Peñas, în noaptea dinainte de venirea lui la doamna Lopéz.

XII

ZISKA SE ÎNTOARSE SPRINTENĂ CA o căprioară şi-i întinse Manuelitei cana.

Aceasta o apucă cu amândouă mâinile, în timp ce Ildefonso ţinea prudent frâiele calului.

— La setea pe care o am ar trebui să beau până diseară. În sănătatea ta, Ziska, spuse Manuelita şi bău.

— Să fie într-un ceas bun!

— Acum să închinăm pentru Foncito care se duce în târg ca deputat, remarcă Manonga şi, râzând înapoie cana, iar băiatul răspunse:

— Şi tu de ce umbli să bagi zâzanie?

— Sssttt, că prietenii nu se ceartă, îl întrerupse Ziska, obligându-l pe Ildefonso să bea mai repede, după care bău şi ea.

Foncito îşi îmbrăţişă logodnica la despărţire, şi îi şopti la ureche:

— M-am gândit la un lucru şi-l voi realiza; cât de curând o să te duc în faţa altarului...

Ziska surâse şăgalnic, iar iubitul ei încălecă dintr-un salt şi ţinându-se în glumă de marginea boccelei cu şaluri ale Manongăi dădu pinteni calului.

Manonga strânse frâul şi spuse:

— Adio, Ziska, salut-o pe mama ta când vine acasă.

— Pe curând, porumbiţo, adăugă Ildefonso.

— Adio, pe curând, răspunse fata fluturând mâna dreaptă şi punând cana goală pe banca pe care se aşează o clipă pentru a vedea cum pleacă prietenii ei.

— Au, alunec, au, o să cad! începu să se vaite băiatul, frângându-şi trupul la stânga şi la dreapta.

— N-are decât să cadă şi să-şi rupă gâtul cel care face pe bufonul, zise ca-ntr-o doară Manuelita, fără a da mare importanţă maimuţărelilor lui Ildefonso.

— Dar va trebui să-mi plăteşti chirie pentru căluţul meu, adăugă Foncito prinzându-se cu ambele mâini de mijlocul fetei.

— Cum să nu, obraznicule, răspunse ea puţin supărată, dând un bici iepei şi lovind din greşeală şi piciorul lui Ildefonso.

— Nu face nimic, Maimuţico! Tu ştii că sunt hărăzit cuiva, că mi-am dăruit inima unei fete frumoase şi că dacă n-ar fi fost aşa, acum era momentul să mă căpătuiesc, o lămuri Ildefonso, aplecându-şi capul spre dreapta pentru a-i privi ochii.

— Gata cu glumele, Foncito. Să vorbim ca doi oameni serioşi.

— Da' asta şi vreau, Manuca. Tu crezi că de când am plecat din „Palomares" nu m-am gândit cum să ajung la casa preotului?

— Şi?

— Ia-mă încetinel...

— Vorbeşte clar, omule!

— Uşor, că nu-i sfârşitul pământului...

— Nu te înţeleg.

— Păi va trebui să mă înţelegi, Manonga, dacă-ţi spun că ajungând la don Antonio Lopéz acasă, o să fie nevoie să-i spun lui don Valentín ce motive m-au adus acolo şi m-am gândit să-i zic că vreau să vorbesc cu don Antonio ca să-mi fie naş.

— Naş, la ce?

— Păi la căsătorie şi dacă îmi reuşeşte afacerea câştigăm şi eu şi Ziska, iar dacă nu, câştigă stăpâna mea, doña Asunción...

— Eşti mai şmecher decât bunică-tu, spuse râzând Manonga.

— M-am gândit bine?

— Minunat. Nici bătrâna din „Rinconada" nu le

ticluieşte mai bine ca tine.

— Dumnezeu să te răsplătească.

— Eşti deştept, dar inima ţi-e roasă de iubire.

— Ascultă la mine...

— Cu amândouă urechile.

— O să te las la cotitura aia. Dacă vom intra împreună în sat o să ne iasă vorbe.

— Ei, nici prin gând nu-mi trecea să intrăm amândoi, chiar vroiam să te las la jumătatea drumului cu calul tău cu tot şi cu limba-ţi ascuţită.

— Nu te supăra, prinţesă.

— De ce să mă supăr? Hm! nici nu mi-am dat seama când am ajuns aici!

— Pentru că pasul roşcatei te adoarme.

— O să mă aşez pe pietroiul ăsta până te îndepărtezi tu.

— Ne-am înţeles, spuse Foncito descălecând şi luând hăţurile pentru a trece calul peste obstacol.

Manonga se dădu jos de pe cal, îşi aranjă fustele, scoase furca de tors prinsă în brâu, iar băiatul îşi urmă călătoria singur în galopul roşcatei.

XIII

CELE TREI PERSONAJE DE LA masa domnului Lopéz erau fiecare cu mintea în altă parte, deşi lăsau să se înţeleagă altceva.

Don Valentín o privea cu coada ochiului pe Eulalia; aceasta, sub apăsarea unui gând dureros ca o nevralgie studia chipul soţului său, care făcea în minte mii de combinaţii.

Don Valentín rupse tăcerea care nu se mai putea prelungi.

— Ţineţi secret, doamnă: nu ştiam că aceste mâini de alabastru se pricep să pregătească o omletă atât de gustoasă, spuse punând cuţitul în farfurie şi alături o bucăţică de pâine.

— Da? Eu, don Valentín, sunt de părere că o gospodină trebuie să ştie să facă de toate, răspunse Eulalia cu ingenuitate în clipa în care servitorul servea cafeaua.

Domnul Lopéz surâse uşor, fără să iasă din gândurile sale, şi Eulalia întrebă:

— Vrei lapte la cafea, iubitule?

— Cum vrei tu. Mi-e totuna.

— Eu o prefer simplă, spuse la rândul lui Cienfuegos.

La câteva minute după aceea, toţi trei se ridicară de la masă; Antonio şi Valentín se despărţiră de Eulalia pentru a intra din nou în birou, iar stăpâna casei se duse în dormitor unde se aşează pe pat martor mut al atâtor scene dulci şi, până atunci, confident al îndoielilor şi zbuciumului unei inimi îndrăgostite.

Observaţia fiziologico-morală a demonstrat destul de convingător că, în aceste cazuri, cel mai mare efort depus

pentru a stinge focul pasiunii este inutil şi după toate probabilităţile, şi periculos; căci orice piedică i s-ar ivi în cale acesta reînvie şi mai năvalnic şi drama rareori se lasă aşteptată.

Eulalia era dotată cu un temperament impresionabil şi înflăcărat; trecea peste orice dificultate cu aceeaşi uşurinţă cu care se înduioşa de plânsul unui copil.

Desigur, firea, ceea ce moraliştii numesc înclinaţie, iar fataliştii califică drept predestinare, firea sa bună o făcea să depăşească situaţiile grele.

Eulalia aştepta cu nerăbdare.

Când ceasul din salon bătu cu putere, iar limbile marcară pe cadran ora două şi jumătate după-amiaza, Eulalia sări din locul unde reflecta şi se duse să-şi schimbe capotul alb cu rochia de stradă dintr-un moir superb, îşi puse mantia cu care mergea la biserică, mănuşi fine, de mătase neagră pe delicatele mâini şi-şi spuse:

— M-am hotărât. Da, e mai bine aşa. Nu-i spun nimic lui Antonio. După întâlnirea mea cu domnul Peñas, în funcţie de rezultat, o să-i povestesc sau nu. Pe deasupra, cum e pentru prima dată că fac aşa ceva, el n-o să aibă de ce să se supere şi plecă cu inima împăcată spre biserică murmurând pe drum câteva cuvinte.

În acest timp, domnul Lopéz şi Valentín discutau în birou.

— Ai ales locul?

— Cel mai bun mi se pare cel de pe strada a cincea, la dreapta, unde putem dispune de optzeci de *varas*[6] pătrate şi care are o pivniţă de douăzeci de *varas.*

— Ceea ce înseamnă mai mult decât avem nevoie.

— Pe de altă parte, intrarea în pivniţă e mascată.

— Da, toate astea le-am avut în vedere în planul pe care ţi l-am dat şi trebuie să ne ocupăm de personal...

— Care trebuie să fie format tot din indieni.

— Bineînţeles. Indianul face câteodată pe maimuţa lui

[6] Măsură de lungime egală cu 83.5 cm.

Jules Verne din Insula misterioasă.

— Nici că se putea ceva mai bun pentru planurile noastre. Indianul, învăluit în noaptea ignoranţei, nu ştie să citească, nici un înţelege spaniola; superstiţios şi oprimat el va da crezare oricărei şmecherii.

— Întocmai, Valentín, nu m-am gândit la aspectul ăsta.

— Atunci, aşa rămâne.

— Da, vom apela la patru *pongos* care vor fi de ajuns.

— Minunat.

— Şi de luni să trecem la treabă.

— Ce zi e azi?

— Joi, dacă nu mă înşel.

— Şi călătoria doñei Eulaliei rămâne stabilită pentru duminică, nu? întrebă Cienfuegos cu interes.

— Sper că da, răspunse López şi păli.

— Îmi permiteţi, domnilor? se auzi de afară vocea unui bărbat.

— Intră, răspunse Lopéz surprins şi apăru Ildefonso care salută respectuos.

— Ah, cioroiul ăsta era, remarcă aparte Cienfuegos.

— Ce mai faci, don Ildefonso? întrebă domnul Lopéz, iar băiatul răspunse cu vioiciune:

— Prost cu banii, bine cu dragostea. Am venit fără să ştiu că-l găsesc aici pe don Valentín, ca să vă spun oful meu, căci logodnica mea şi cu mine vrem ca dumneavoastră să ne fiţi naş.

— Bine, bine. Dar cu cine te însori?

— Cu vreo primăriţă sau vreo judecătorească, îl întrerupse Cienfuegos în batjocură.

— Niciodată, domnule, n-am ţintit atât de sus, că muncesc la câmp şi ştiu că nevasta mea nu poate fi decât o ţărancă. E vorba despre Francisca Espiroma, fata Monicăi Canales şi a lui Eugenio Espiroma, spuse Ildefonso roşu ca sfecla, înghiţind în sec.

— Aha, Ziska.

— Te felicit şi cu cea mai mare plăcere voi conduce la altar o pereche atât de potrivită.

— Vă mulţumesc, stăpâne.

— Şi pe când evenimentul? întrebă domnul Lopéz.

— N-am fixat încă ziua, căci asta depinde de dumneavoastră şi de buna dispoziţie a preotului care, ca de obicei, o să ne ceară plata înainte.

— Poţi să te duci chiar azi, în numele meu, la preotul Peñas; ia cartea asta de vizită şi aranjează în ce zi vrei, zise don Antonio.

— Vă mulţumesc, domnule, în numele meu şi al Ziskăi, spuse Foncito luând cartea de vizită, iar don Valentín adăugă adresându-se lui Lopéz:

— La naiba! Cu cât sânge rece îi împingi, cât ai zice peşte, pe alţii la necaz...

— Tu n-ai avut noroc şi de aceea vorbeşti aşa.

— Nu-ţi fie teamă, stăpâne, că eu o să sufăr dacă am greşit. O cunosc, însă, foarte bine pe fată, căci am avut multe ocazii ca s-o încerc.

— Ce?

— Cum, Ildefonso?

— Da, domnilor, aşa cum auziţi. Şi dumneavoastră o cunoaşteţi; e neîntrecută la spălat şi la călcat, tricotează, croşetează şi găteşte cu mânuţele ei de înger *mâncări* de te lingi pe degete.

— Frumos o mai lauzi! Să sperăm că n-o să-ţi muşti degetele, observă Cienfuegos.

În timpul acelei discuţii, Ildefonso, care nu era prost deloc, iscodea cu ochii săi vicleni feţele interlocutorilor şi ceea ce se petrecea în jur, dornic de a prinde câteva fire pentru a ţese răspunsul destinat doñei Asunción.

XIV

POARTA PRINCIPALĂ A BISERICII era încuiată, rămânând deschisă doar o uşiţă.

Clarobscurul din strane, liniştea mormântală care domnea sub bolţi, aerul călduţ impregnat în pereţii saturaţi de miros de tămâie, totul contribuia la pregătirea sufletului pentru impresii puternice.

Preotul Peñas se plimba prin sacristie, scoţându-şi adesea capul prin uşiţă, ochii lui întâlnind mereu figura impasibilă a sfântului Isidro care zăcea în altarul din faţă, cu mâna dreaptă sprijinită pe plug, iar în stânga ţinând un snop cu moţuri de porumb proaspete pe care enoriaşii aveau grijă să-l schimbe zilnic, în timpul sezonului.

Constituţia nervoasă a preotului Peñas în combinaţie cu fizicul său grotesc, dezvăluia clar antagonismul care există între omul născut pentru aspra luptă fizică a vieţii, la care primează simţurile, şi cel care se naşte cu intuiţia spirituală pentru cealaltă luptă, sublimă, a sufletului, care înrobind materia în fiecare clipă ne arată cerul senin al credinţei, cerul speranţelor noastre.

Şi iată-l aici pe cel ce negociază cu cele sfinte.

Iar dincolo pe cel care sanctifică sublimul.

Din primul iese un preot prost, din al doilea un misionar plin de abnegaţie.

În sfârşit, paşii unui picior mic, încălţat cu pantofi de şevró şi tocuri înalte, răsunară în sălile bisericii şi inima domnului Peñas se cutremură, străbătută de un fior de gheaţă, care nu întârzie să se transforme în flacăra vie a unui foc arzător ce îi invadă toată fiinţa.

El, care citise atâtea cărţi mistice şi profane, se gândea

în acele clipe la întâlnirea dintre Sfântul Francisco de Sales cu Mma. Chantal şi un surâs, expresie a unui gând ascuns, îi apăru pe buze, ca o alinare a durerii din suflet.

Eulalia înaintă gravă, îşi scoase o mănuşă şi îşi înmuie mâna în cristelniţa cu apă sfinţită, îşi făcu semnul crucii pe frunte şi apoi îngenunchie lângă un confesional.

Ea n-a trebuit să aştepte, căci preotul Peñas ieşi imediat din sacristie şi după ce o îmbrăţişă cu o privire, se aşează în augustul tribunal unde cad lacrimi de durere zvântate de speranţă, unde pe şoptite se aud mărturisirile păcatelor primite cu mărinimie şi iertate în numele cerului.

Tronul sublimelor purificări va fi profanat de om.

Dar ce nu a profanat omul aici?

Numai Dumnezeu e sfânt şi fericiţi sunt cei ce nu se depărtează de El.

Erau singuri!

Doar biserica, altarele şi efigiile erau martori muţi şi impasibili la o scenă, sublimă câteodată, alteori un strigăt al sufletului îndrăgostit ce va intra în rezonanţă cu alt suflet şi al cărui ecou ajungea la nemărginitele orizonturi ale iubirii imposibile.

— Bună ziua, părinte, spuse ea cu o voce abia auzită.

— Te-am aşteptat cam mult, fiica mea. Se vede că ţi-ai neglijat problemele spirituale, preferându-le pe cele profane, nestatornice, trecătoare, spuse domnul Peñas.

— Părinte!...

— Fiica mea, te-am lăsat să te convingi singură de falsitatea oamenilor şi, în timp ce tu erai fericită, eu n-am vrut să-ţi spun niciun cuvânt, dar acum ştiu că nori negri au apărut deasupra căminului tău şi părintele tău spiritual nu va rămâne indiferent... Da, eu ştiu fără ca tu să mi-o spui...

Inima Eulaliei, strânsă de necazul tăinuit, nu întârzie să se reverse în faţa acelui exordiu de duioşie şi dragoste părintească, iar ochii i se umplură de lacrimi; şi pieptul ei albastru tresălta spasmodic în hohotele de plâns care îi

zguduiau trupul.

— Doamne Dumnezeule!... Nu mi-am chemat copila ca s-o văd plângând, ci pentru a-i alina durerea; pentru a-i spune că dacă acasă îţi lipseşte liniştea, aici ai la dispoziţie inima părintelui tău... Nu sunt eu părintele tău? ...Hai, vorbeşte, răspunde...

— Ba da, spuse scurt Eulalia.

— Dar tu trebuie să-mi dovedeşti asta; şi acum, fiica mea, îţi cer să te liniştеşti.

— Bine, părinte, răspunse doamna Lopéz, ştergându-şi ochii cu o batistă fină pe care o scoase din buzunar şi căutând să se calmeze.

— Îmi mai spui o dată că sunt din nou părintele tău?

— Da.

— Că îmi încredinţezi voinţa ta?

— Da.

— Că vei fi iar evlavioasă sub îndrumarea mea?

— Da.

— Acum, că mi-ai încredinţat sufletul, trebuie să te fac să vezi limpede că lucrul cel mai important e salvarea ta, spuse domnul Peñas apăsându-şi cu putere piciorul drept pentru a-i stăpâni tremurul şi dând vocii sale tonul sobrietăţii. Apoi continuă:

— Ce vom discuta aici nu va afla nimeni, niciodată... Înţelegi?

— Doar Dumnezeu care ne ascultă, răspunse ea liniştită.

— Trebuie să-ţi insuflu această siguranţă pentru ca tu să fi docilă.

— Fără îndoială, părinte.

— Tu nu mai eşti fericită, Eulalia. Fericirea pe care ai crezut că o vei întâlni în braţele lui don Antonio a fost trecătoare ca florile; floarea ta s-a veştejit, el nu se mai poartă cu tine ca înainte; tu verşi lacrimi, tăcută şi singură, şi nu ştii că indiferenţa soţului înseamnă prezenţa unei alte fiinţe între voi doi.

— O ştiu prea bine, părinte; de asta plâng, de asta sunt

nenorocită, răspunse Eulalia surprinsă de siguranţa cu care preotul Peñas îi vorbea despre problemele ei familiale.

— Chiar mâine aş vrea să te desparţi de el; iar acum, că ştii despre ce e vorba, încrede-te în cuvântul meu şi aşteaptă-mi sfatul.

— Părinte, eşti atât de bun cu mine; iartă-mă că am crezut în promisiunile unui bărbat şi i-am jurat credinţă.

— Cum, fiica mea, ce spui?

— În noaptea nunţii i-am povestit tot ce mi-ai spus, iar el m-a asigurat că sunt a lui pe vecie, că nimic şi nimeni nu ne va despărţi!

— Ţi-a interzis să vii la biserică?

— Nu mi-a interzis, părinte, mi-a cerut însă, în numele dragostei, să nu destăinui nimănui secretele noastre.

— Azi nu mai există această dragoste, dar ai alta mai mare, statornică, imensă, spuse domnul Peñas, zâmbind cu satisfacţie ascunsă şi întorcându-şi capul în timp ce Eulalia, înecată în lacrimi de duioşie, şopti:

— Părinte!...

— Azi, ţi-a interzis să vii aici? întrebă don Isidoro urmărindu-şi planul.

— Nu i-am spus, părinte, am venit fără să ştie.

— Atunci, dacă o să te întrebe ceva când o să te întorci acasă, spune-i, cu blândeţe, că ai fost să te rogi, că la aşa ceva nu se poate opune.

— Aşa e, părinte, că el îşi doreşte o soţie cu conştiinţa curată.

— Şi convinge-l cu dragoste, fără să-l mâhneşti, insistă domnul Peñas. Muşcându-şi buza de jos şi scoţând un suspin adânc pe care îl mască printr-un acces de tuse, apoi continuă: Îţi recomand multă prudenţă. El nu trebuie să ştie nimic din ceea ce se întâmplă aici, iar tu, copilă, trebuie să-mi spui tot, să nu-mi ascunzi nimic; inima ta să fie cartea deschisă în care citeşte... cine?

— Dumneata, părinte, spuse Eulalia răsucind mănuşa pe care o ţinea în mână de când îşi muiase degetele în

apa sfinţită. Şi domnul Peñas simţi cum îi fierbe sângele în vene la auzul acelei voci de înger care promitea atâtea în numele supunerii exercitate încă de când ea avea şapte ani.

— Eu îţi ofer toate mijloacele ca să-ţi recapeţi liniştea. Vreau să ne vedem din opt în opt zile şi, dacă între timp se întâmplă ceva, să mă chemi. Sper că n-o să te sustragi încrederii absolute a părintelui care veghează pentru binele tău, spuse domnul Peñas şi de pe acum sigur de triumful său, calculându-i efectele cu o precizie matematică, adăugă:

— Eulalia, pentru a te convinge că nu-ţi forţez voinţa, te las să faci cum crezi până la viitoarea noastră întâlnire. Ai timp să te gândeşti; pune în balanţă indiferenţa soţului tău şi inima duioasă a unui părinte; şi dacă vei avea nevoie de mine, şi dacă mângâierea credinţei crezi că te va ajuta, aici mă găseşti...

— Sunt convinsă, părinte, şi vă mai cer un sfat...

— Sfaturile impuse atrofiază voinţa. Îndrumarea ta trebuie să meargă treptat în funcţie de cum se prezintă situaţia la tine acasă. Deocamdată va trebui să te rogi în fiecare seară cu sfântul şirag de mătănii şi să nu uiţi să spui o Ave Maria pentru mine. Dimineaţa, dedică-ţi puţin timp bisericii, ascultă sfânta slujbă în fiecare zi şi observă cu grijă ce face Antonio. Trebuie să-l salvezi.

— Părinte!

— Copila mea, adio! Să nu întârzii, spuse părintele Peñas despărţindu-se de Eulalia care se ridică plânsă şi mâhnită, iar ochii săi mari întâlniră privirea lui Isidoro. Acesta contemplă împietrit frumuseţea Eulaliei, căci culmea gingăşiei femeii care iubeşte este aceea când, după ce a plâns, pe fata ei rămân urmele umede ale durerii precum roua cristalină pe petalele florilor.

Părintele Peñas avu nevoie de întreaga lui putere de stăpânire pentru a rămâne pe loc. Totuşi, buzele sale se înfiorară cu acea voluptate de la douăzeci de ani, închise pleoapele şi acolo, la misterioasele graniţe ale minţii sale,

gravă un sărut pe ochii plânşi ai femeii adorate, a cărei siluetă rămase în fantezia preotului Peñas încântătoare ca o pânză de Rafael.

XV

IEŞIND DIN BISERICĂ, EULALIA SE întâlni cu Ildefonso care îl aştepta pe preot cu cartea de vizită a domnului Lopéz. Băiatul, surprins că o vede pe soţia lui don Antonio în acel loc, nu putu decât să exclame în sinea lui: Uite ce înseamnă aparenţele! Doña Asunción s-o bănuiască pe această doamnă când ea este atât de cucernică!

Gândind astfel, ajunse la preot care era stăpânit încă de imaginea femeii iubite, şi salutându-l cu respect îi înmână cartea de vizită a domnului Lopéz.

Don Isidoro fu surprins la început de acest mesager, îşi închipuia că va primi reproşuri din partea lui don Antonio pentru că o chemase pe Eulalia la biserică. Aşa că, nehotărât, aproape timid, spuse:

— Ce vrea domnul acesta?

— Părinte, spuse Foncito, sărutând mâna sacerdotului, vin pentru sfânta slujbă a unirii inimilor îndrăgostite, vreau să mă însor...

— Aha, şi îmi aduci o recomandare, nu?

— Întocmai, confirmă băiatul pe ale cărui buze mai stăruia încă gustul cireşelor pe care îl furase de pe buzele logodnicei sale.

— Păi n-o să-ţi dea prea multă bătaie de cap; ştii că nu e nevoie decât de trei monede şi alte câteva pentru strigarea de căsătorie, pe care, fără îndoială, ţi le va da naşul, apoi consimţământul fetei şi spovedania amândurora, nu?

Eu nu căsătoresc pe nimeni înainte de a se spovedi. Şi cine e viitoarea soţie?

— Părinte, eu mă supun la toate pentru fata asta care este precum cere Sfânta Biserică; e vorba despre Francisca Espiroma, fata lui don Eugenio, răposatul, odihnească-se în pace, şi a doñei Mónica Canales, răspunse pretendentul răsucindu-şi pălăria în mâini.

— Fata Monicăi, deci! Da... o cunosc bine pe fată, e o alegere bună, puştiule, spuse preotul Peñas scoţând un creion din buzunarul sutanei şi notând pe dosul cărţii de vizită a domnului Lopéz numele mirilor, după care adăugă:

— Să veniţi sâmbătă ca să vă spovedesc, şi după aia totu-i gata, aşa să-i spui domnului Lopéz şi să-i prezinţi respectele mele.

Preotul se ridică în picioare, îi dădu lui Foncito să-i sărute mâna şi se retrase în sacristia ce comunica cu interiorul casei.

Iar Foncito plecă mulţumit ca unul care câştigase la loterie.

Eulalia o găsi în poarta casei sale pe Manonga, care, văzând-o îi spuse:

— Sfântă Fecioară, nici nu v-am recunoscut, domniţă, când veneaţi pe stradă, aşa frumoasă ca un soare.

— Linguşitoareo, de unde ai apărut? o iscodi doamna López, până atunci preocupată de întâlnirea cu don Isidoro; o bătu prieteneşte pe umăr pe Manonga şi întrebă: Ce boarfe duci în bocceaua asta?

— Nişte şaluri, domniţă, care îţi vor încânta ochii dumitale şi ai stăpânului meu, domnul don Antonio.

— Bine, intră să vedem şalurile şi să-ţi dau un mesaj pentru Asunción, spuse Eulalia scoţându-şi mănuşile de mătase.

Când ajunse în camera ei, îşi scoase mantia prinsă cu două agrafe negre, şi în marea oglindă a şifonierului se reflectă chipul său stacojiu acoperit de un văl imperceptibil de melancolie.

Manonga desfăcu bocceaua şi despături un şal de vigonie, delicat, cu urzeală de mătase şi garnisit tot cu

mătase roşu-aprins.

Eulalia îl pipăi apoi exclamă:

— Ce frumoasă ţesătură!

— Vă place, domniţă?

— Cât ceri pe el?

— Pentru dumneavoastră, care cumpăraţi mereu de la mine, douăzeci de soli, domniţă, că nu vă tocmiţi ca doamna Asunción, răspunse fata găsind prilejul potrivit pentru a o aminti pe soţia lui don Valentín.

— Bine, o să ţi-l cumpăr pe ăsta pentru a-l dărui domnului Isidoro Peñas, confesorul meu; vine iarna şi el trebuie să-şi acopere picioarele când stă în confesional.

— Mă bucur foarte mult. Ce noroc pe zdreanţa asta că va ţine de cald părintelui!

— Dar să nu te-apuci să baţi toba!

— Doamne fereşte, domnişoară! Sunt eu o farfara care umblă cu vorba de colo-colo? zise puţin ofensată Manonga, strângând pânza în care fusese legat şalul.

— Nu, eu nu spun asta, ţi-am atras însă atenţia, Manonguita, c-ai putea s-o spui fără să vrei.

— Nici vorbă, domniţă Eulalia. Eu ştiu să aud, să văd şi să tac, şi de asta cred că se uită chiorâş la mine doamna Asunción.

— Nu, Manonga, Asunción este o femeie cumsecade, o martiră resemnată cu soarta sa; eu o iubesc şi o compătimesc ştiind-o căsătorită cu acest don Valentín care îl duce la pierzanie pe soţul meu.

— Într-adevăr? Dar dumneata, domniţă Eulalia, trebuie să te sfătuieşti cu confesorul dumitale şi să discuţi pe faţă cu don Antonio, o povăţui Manonga, ca o femeie cu experienţă.

— O să vedem; eu trebuie să vorbesc cu Asunción despre aceste probleme, răspunse doamna Lopéz deschizând sertarul unei comode de unde scoase douăzeci de soli de argint şi-i numără unul câte unul în palma Manuelitei.

— Dumnezeu să te răsplătească, regina mea. Acum

sunt şi eu o femeie cu greutate.

— S-o cauţi pe Asunción şi să-i spui că vreau s-o văd, că m-a uitat, şi să se roage pentru mine la Dumnezeu şi la Sfânta Carmen pe care o are în salon. Adio, spuse Eulalia luându-şi rămas bun de la Manonga, care tocmai legase cei douăzeci de soli într-un colţ al pânzei în care adusese şalul şi care plecă repetând cuvintele de despărţire.

Şi o luă pe acelaşi drum ca şi Ildefonso, care, după scurta întâlnire cu preotul, ducea vestea bună adoratei lui, Ziska.

XVI

FERICIREA ESTE O ZÂNĂ VAPOroasă care îşi arată chipul său încântător numai în familiile unde virtutea este preţuită, şi care aduc prinos Domnului şi îşi iubesc aproapele cu nespusă mărinimie.

Zână geloasă care fuge de cei care nu se admiră în oglinda de pe fruntea ei şi păleşte în faţa celor care o dispreţuiesc, stăpâniţi de viciu.

Uşuraticul mesager se opreşte captivat doar de inocenţă şi trăieşte precum sirena în undele de argint ale lacului liniştit, pe ale cărui maluri scrie cu nisip de aur: „Datorie împlinită”.

După plecarea lui Ildefonso, Cienfuegos i se adresă domnului Lopéz:

— Şi cu asta am terminat, Antonio. La treabă şi pe duminică.

— Adio, Valentín. Despărţindu-mă de tine aproape că aş putea să spun că îmi iei liniştea lăsându-mi în schimb viaţa.

— Fricosule! Să vedem dacă o să mai gândeşti aşa după ce vei încasa primele profituri, răspunse Valentín cu un surâs ironic, în timp ce îşi punea poncho-ul. Strânse apoi mâna prietenului său, încăleca pe cal şi porni spre „Palomares”.

Antonio se aşeză în fotoliu, lângă birou, îşi întinse picioarele şi ridicându-şi ochii spre cer suspină adânc.

— Antonio Lopéz, fiul unei familii care, în o sută de ani de succesiune neîntreruptă în Peru, a fost model de cinste şi de virtute, al cărui cuvânt era ca un act legalizat, şi a cărui semnătură valora mai mult decât aurul. Antonio

Lopéz, cel care îşi duce existenţa lângă un înger de duioşie şi dragoste, mâine, ah! mâine, poate fi arătat cu degetul de către justiţie! Cel puţin sinuciderea ar fi inspirat milă unora şi iertare altora! Ah, Valentín, Valentín!... îşi spuse Lopéz cu vehemenţă, lovindu-se cu palma peste frunte şi se întoarse la monologul său înflăcărat.

— Ea nu mă va putea ierta niciodată! Va fi taina cumplită dintre noi! Şi trebuie s-o îndepărtez pe Eulalia pentru a putea păstra această taină. Mă voi duce deci să-i vorbesc; o voi ruga ascunzându-mi interesul, îi voi vorbi în numele doñei Asunción, iar când totul se va termina, o voi înconjura cu şi mai multă atenţie, îi voi veghea somnul şi în căldura îmbrăţişărilor o voi face să uite lungile mele absenţe. Da, da, mă duc s-o caut.

Domnul Lopéz se ridică în picioare, îşi netezi mustaţa şi se îndreptă spre apartamentul Eulaliei care, pentru prima oară, era încuiat. Se plimbă prin patio, pradă unui noian de bănuieli, apoi o porni pe străzile târgului fără să ştie unde ar putea s-o întâlnească pe soţia sa.

Târgul Rosalina, unde se desfăşoară evenimentele pe care le prezentăm, se deosebeşte foarte puţin de orăşelele întemeiate de conchistadorii spanioli în toată regiunea andină a Americii de Sud. Străzile lui sunt înguste şi prost pietruite, cu rigole rareori spălate, contrar exigenţelor igienei timpurilor actuale. Casele, aproape toate la fel în ce priveşte împărţirea camerelor, sunt construite din chirpici şi ţiglă, cu ferestre duble care, uneori, dau în balcoane de lemn; zidurile lor văruite înviorează peisajul format de mulţimea pomilor fructiferi, de sălcii pletoase şi flori de tot felul care, prin frunzişul luxuriant, lasă să se vadă fiecare casă ca un ou de porumbel într-un cuib de smaralde. Şi doar biserica se înalţa deasupra tuturor clădirilor cu austeritatea gândirii care se reflectă până şi în zidurile de piatră cenuşie, frumos tăiate în granitul dur, iar clopotniţa ei împodobită cu graţioase cupole unde se înalţă sfânta cruce,

cuprinzându-i parcă pe toţi locuitorii într-o singură îmbrăţişare.

În şanţurile în care curg când ape tulburi, când cristaline, dar întotdeauna murmurânde, se scaldă raţele cu pene albe, iar ţăranca veselă cu obraji bucălaţi spală lucrurile copiilor care, dacă nu vin purtaţi în spate de mamele lor, zburdă cu capre blânde şi câini isteţi.

Pe acele străduţe mergea don Antonio taciturn şi bănuitor. După jumătate de oră de mers fără ţintă, se întoarse acasă unde Eulalia venise deja de la biserică şi după ce plecase Manonga se culcase pe canapea.

— Eulalia, spuse domnul Lopéz intrând, Eulalia, unde ai fost toată ziua, draga mea?

— E ciudat că mai întrebi, Antonio. Eu nu mai însemn nimic pentru fine...

— Ce vorbe sunt astea, iubito?

— Da, aşa cum auzi. Te-ai schimbat de la o vreme. Azi-noapte, m-am convins pe deplin că ceva s-a strecurat între noi, ceva neplăcut.

— Draga mea, iubită Eulalia...

— Ce s-a întâmplat, Antonio?

— De unde acuzaţiile astea, de unde atâta nelinişte?

— Dragă Antonio, eu nu sunt oarbă. Până mai ieri am fost soţ şi soţie; în sfârşit, timpul schimbă inimile noastre, totul: nume, date, vârste...

— Da, dar nu poate schimba inimile noastre, iubito! spuse domnul Lopéz luând-o de bărbie pentru a-i da un sărut, gest de care ea se feri ostentativ.

— Prinţesa mea, nu mă pedepsi! Îţi dai seama că-mi faci o nedreptate.?

— Tu eşti nedrept!

— Merit să fiu compătimit. Lumea este un iad pentru mine, iar tu eşti raiul meu! spuse don Antonio căzând în genunchi lângă Eulalia şi ascunzându-şi capul la pieptul femeii iubite.

— Antonio, vreau să fiu sinceră cu tine... Sunt geloasă, foarte geloasă.

— Pe cine?

— Nu ştiu. Dar tu ascunzi ceva, ceva care ne desparte inimile.

Auzind aceste cuvinte Antonio păli şi, încercând să-şi ascundă tulburarea, zise:

— Îţi jur, copila mea, că e vorba doar de afaceri.

— Antonio...

— Da, iubito, am întâmpinat serioase piedici pe care le voi înlătura cu ajutorul lui Valentín.

— Cum?

— Încă nu ne-am pus de acord: duminică vom perfecta totul, căci vreau să mergi cu mine la „Palomares" ca s-o vizităm şi pe doña Asunción.

— Nu duminică, Antonio, căci aş vrea să mă spovedesc.

— Cum? Tu care mi-ai promis că nu vei împărţi cu nimeni secretele noastre?

— Antonio, eu am nevoie de această mângâiere; nu sunt o păgână ca să nu-mi mai îndeplinesc datoriile religioase, eu vreau să fiu la fel ca toate femeile cucernice.

Dacă o bombă ar fi explodat la picioarele domnului Lopéz, n-ar fi produs în inima lui un efect la fel de mare precum cel provocat de cuvintele Eulaliei.

— Cel puţin să ştiu cui te vei confesa...

— Domnului Isidoro Peñas...

— Domnului Peñas! murmură Antonio pălind uşor. Şi în acele clipe îngerul copilăroaselor confidenţe matrimoniale îşi strânse aripile pentru a nu mai zbura vesel în jurul acelei perechi pe care de atâtea ori o îmbătase cu suavul parfum al celor care se iubesc cu o dragoste înflăcărată, dragoste sfântă care nu cunoaşte limite pentru inimile îndrăgostite unite în salba de flori care se ofilesc şi mor când cad pradă îndoielii şi renasc mereu odată cu roua divină a încrederii.

XVII

ÎN MINTEA LUI DON VALENTÍN Cienfuegos prindea viaţă planul conceput, şi pe drum încetini pasul calului şi începu să reflecteze, gândurile sale materializându-se într-un zâmbet satanic.

— În sfârşit, a venit scadenţa! Antonio, sărmane Antonio! Prostănacule, eşti la pământ şi peste cincisprezece zile îţi va fi imposibil să mai dai înapoi. La naiba! Asta înseamnă a învinge; eu dispun acum de toţi şi urzeala mea e bine ţesută. Ha! Ha! Ha! încheie râzând.

Între timp, Ildefonso, întorcându-se în galopul calului, victorios din drumurile lui, se afla din nou la poarta iubitei, acum în tovărăşia mamei ei şi a două surori care se întorseseră de la câmp.

Ildefonso îşi spuse:

— Dacă mă ajută Sfântul Antonio să ies basma curată din afacerea asta, jur să mă însor. Doña Asunción va uşura sertarul ei negru de câteva monede; mă aflu pe drumul cel bun, da, voi şti să-mi dau silinţa, şi după ce fata va fi soţioara mea, n-are decât să tune şi să fulgere pe unde o avea chef. Da, s-a făcut, don Ildefonso de Lopera, încheie băiatul cu aplombul pe care ţi-l dă o hotărâre de nezdruncinat.

Ajuns în faţa casei, descălecă cu vioiciune, salută pe rând persoanele din familia Franciscăi şi se adresă mamei acesteia:

— Doña Mónica, am venit să-mi daţi consimţământul ca să-mi iau o dată pentru totdeauna comoara. Acum s-a rezolvat totul ca prin minune.

Ziska, auzind cuvintele logodnicului ei, se îmbujoră

toată şi surorile o priviră cu oarecare invidie.

— Aha, Foncito, ce dibaci ai fost, răspunse doña Mónica.

— Ca un îndrăgostit deştept.

— Şi ce hotărâre zici că ai luat?

— Aceea de a mă însura în ziua de Sfântul Francisco, când e şi aniversarea ei, răspunse privind-o pe Ziska, care, cu ochii plecaţi răsucea în mâini colţul baticului.

— Până la Sfântul Francisco mai sunt doar zece zile şi...

— În zece zile poţi să răstorni pământul cu fundul în sus, mamă soacră, zise râzând Foncito.

— Dar n-avem nimic pregătit, obiectă doña Mónica.

— Cum? întrebară într-un glas surorile, în timp ce Ziska tăcea, continuând să-şi răsucească colţurile basmalei.

— Am vorbit până şi cu părintele, răspunse Ildefonso.

— Cu preotul? întrebară surorile.

— Bineînţeles! Păi de ce aş fi fost la parohie? întrebă cu naivitate.

— Bine, dar... pentru taxe? Pentru închiriatul rochiei? Când anunţăm prietenii? Şi pentru muzică? întrebă mama Franciscăi enumerând pe degete.

— Pentru toate astea umblu acum şi sunt sigur că le voi rezolva. La naiba! De asta sunt bărbat şi eu o să ştiu cum o să-mi întreţin familia.

— Ildefonso, eşti un om de onoare; vă iubiţi ca doi porumbei, luaţi-vă, zise doña Mónica puţin întristată şi, apropiindu-se de fiica ei, îi luă o mână şi i-o dădu lui Ildefonso.

Cei doi tineri îngenunchiară la picioarele mamei care, simţind cum îi curge o lacrimă pe obraz, şi-o şterse pe ascuns şi spuse:

— Dacă ar fi trăit Eugenio!

Iar apoi binecuvântă dragostea celor doi tineri care, din acea clipă, se considerau soţ şi soţie.

Ei sărutară mâna bătătorită a mamei ce le dăduse consimţământul în acea casă, templul muncii cinstite şi al virtuţii păstrate cu austeritate în zece ani de văduvie;

sărutară sfânta mână a mamei şi după aceea îmbrăţişară surorile fără să scoată un cuvânt. Inimile lor îşi spuneau totul cu elocinţa tăcerii.

— Sâmbătă, foarte de dimineaţă, să te duci la spovedanie; eu o să mă duc după aceea. Aşa am stabilit cu preotul, spuse Ildefonso, venindu-şi în fire căci fusese emoţionat.

— Sâmbătă? Azi e joi, spuse Ziska.

— Şi ce-i cu asta?

— Bine, zise tulburată fata, gândindu-se la sărutarea pe care i-o dăduse iubitului ei de dimineaţă, dar fără a bănui că aceasta îl determinase pe băiat să se ocupe serios de căsătorie.

— Eu o să trec pe aici sâmbătă pe la prânz, şi atunci o să-ţi dau... o sută de soli, spuse Ildefonso făcând o pauză pentru a aduna în minte suma de care putea dispune.

— Mai şi rămân, interveni Ziska fâstâcită.

— Da, să ajungă, fetiţo. Rochia pot s-o împrumut de la cumătra doña Anita care are toalete de mătase foarte frumoase.

— Şi flori pentru buchet.

— Şi şaluri colorate, spuseră surorile Ziskăi, întrerupând-o pe mamă căci şi logodnicii lor trebuiau să respecte obiceiul ridicol stabilit de notabilităţile de provincie, din timpul colonialismului şi să le îmbrace în rochii închiriate, de cele mai multe ori la un preţ fabulos.

— Nu vedeţi că lucrurile sunt foarte limpezi? Adio, că mă grăbesc, zise Ildefonso despărţindu-se de fiecare printr-o îmbrăţişare şi se duse să-şi ia calul, vesel ca un copilaş care a dobândit jucăria mult visată.

Femeile rămaseră, pline de entuziasm, să pregătească din acea clipă nunta fericitei Ziska, pe care o invidiau din toată inima surorile ei mai mari.

Când Ildefonso ajunse la „Palomares”, doña Asunncion tocmai ieşise din capelă, unde făcuse două novene. Băiatul, atât de bucuros încât nu-şi încăpea în piele, o salută cu gesturi ceremonioase şi-i spuse:

— Stăpână, eu sunt ogarul care ajunge vânatul ca nimeni altul; am plecat şi l-am găsit pe don Valentín, bagă de seamă, chiar în vizuină; căci eu am dat buzna în salon şi, cum trebuia să dau o explicaţie, am spus...

— Ce? Cum? îl întrerupse doña Asunción nerăbdătoare.

— După ce m-am angajat faţă de dumneata, a trebuit să născocesc o poveste, doamnă Asunción, şi dacă nu mă ajutaţi mă fac de ruşine.

— Bine, dar vorbeşte mai clar, băiete!

— Păi a trebuit să-i spun lui don Antonio că am venit să-l rog să-mi fie naş la căsătorie.

— Doamne, ce şmecher te-ai făcut, Foncito!

— Nu e vorba de şmecherie când vrei să fi de folos unei stăpâne atât de bune şi de iubite, răspunse băiatul calculând rezultatul la care va ajunge în urma acelor linguşeli.

— Când spun eu că eşti o bogăţie la casa omului, Foncito! Şi don Antonio?

— A fost de acord să-mi dea o carte de vizită pentru taica părintele.

— Şi?

— M-am prezentat cu recomandarea la părintele Peñas şi nunta a rămas fixată peste câteva zile.

Sfântă Fecioară, Ildefonso! În ce încurcături te-ai băgat ca să-mi fi de folos! zise doña Asunción împreunându-şi mâinile.

— Dacă ar fi fost nevoie să intru la ocnă pentru stăpâna mea, m-aş fi dus bucuros.

— Eşti un sfânt, Foncito băiete! Şi cum o să te descurci acum? întrebă doamna Cienfuegos, punându-şi mâna dreaptă pe umărul tânărului într-un gest de mângâiere.

— O să mă însor, stăpână, iar dumneata o să mă scoţi de la ananghie, şi să fi convinsă că voi şti să fiu don Ildefonso Lopera, spuse cu aplomb băiatul.

— Şi ai mireasă?

— Frumoasă ca soarele.

— Vicleanule! Doar ce deschizi gura şi totul se rezolvă

la tine.

— Cam aşa, doña Asunción, şi n-am motiv să se întâmple altfel o dată ce am pornit într-o asemenea aventură pentru cea pe care o iubesc mai mult decât libertatea.

— Foncito!

— Ăsta-i adevărul, stăpână, soarta mi-e pecetluită şi...

— Spune, Foncito!

— Şi n-a trebuit să mă zbat numai pentru a descoperi ceea ce ai vrut să afli dumneata, dar şi pentru a pedepsi, şi am pedepsit-o bine, pe trădătoare.

Doña Asunción Vila era impresionată de atâta fidelitate din partea băiatului, inima ei tresălta de bucurie la ideea că are un apărător hotărât, o mână răzbunătoare.

După o scurtă pauză spuse:

— Eşti un înger! Cu ce aş putea să-ţi fiu de folos?

— Dumneata şi don Antonio o să mă cununaţi, pe el trebuie să-l avem de partea noastră, înţelegeţi? întrebă Ildefonso.

— Mă uimeşte cât eşti de prevăzător, Foncito, şi aş vrea să-ţi mulţumesc pentru bunătatea ta.

— Atunci am să-mi deschid inima şi am să-ţi spun că am nevoie de numai două sute de soli pentru a fi fericit, cu împrumut, bineînţeles, căci eu voi munci şi voi plăti.

— Nicio grijă, Ildefonso. Mâine chiar vei merge să încasezi arendele de la fermele mari; e vorba de trei sute de soli dintre care am nevoie numai de cincizeci pentru *trisagio*[7]...

Asta spunea doamna Vila când a apărut don Valentín, şi Ildefonso se duse să ţină de frâiele calului pentru a-l ajuta să descalece.

[7] Imn în onoarea Sfintei Treimi.

XVIII

MOMENTELE CARE URMEAZĂ după o victorie parţială, precursoare a unui triumf total sunt, pentru inima îndrăgostită, precum toropeala dulce a vinului băut cu măsură.

Preotul Peñas era cuprins de această somnolenţă când, cu ochii închişi, încă vedea, printre nori de topaz, pierzându-se în depărtări, chipul femeii pe care nu numai că o iubea, căci dragostea implică respect, dar la care şi râvnea cu toată forţa unui curent lasciv, în ale cărui valuri tulburi trebuia să naufragieze un suflet neîntinat.

Totuşi, el făcu un efort supraomenesc pentru a nu compromite succesul primei întâlniri; poate era o tactică stabilită de el dinainte pentru a câştigă teren puţin câte puţin ca să pună apoi stăpânire pe ea cu desăvârşire; cert este că deranjat, pe moment, de Ildefonso, se întoarse acasă la el strângând între degete cartea de vizită a lui don Antonio Lopéz, fără a da atenţie la ceea ce scria pe ea.

Cearcănele deveniseră mai negre şi i se adânciseră, dar pe buze îi juca un surâs vesel care unui observator i-ar fi spus mai mult decât o carte de fiziologie comparată; îşi scoase pălăria, o atârnă într-un mic cuier şi începu să-şi descheie câţiva nasturi de la sutană simţind că se sufocă.

— Calm!... şi... fericire visată atâţia ani! Vei sosi! La ce au folosit inimii mele atâţia bieţi fluturi nechibzuiţi care au ajuns la flacăra confesionalului pentru a-mi face pe plac? Combustibil pentru foc şi nimic mai mult; ea, doar ea va putea să potolească setea stârnită în singurătate cu

nesaţul unui hidropic. Eulalia! Soarta noastră e pecetluită, nimic şi nimeni nu mi te va putea smulge din braţe. Soţul... ha! ha! ha! Toţi bărbaţii îşi încredinţează soţiile preoţilor şi trăiesc liniştiţi! Ce contează soţul? Oare acesta nu va avea încredere ca şi ceilalţi? Şi apoi, eu nu voi lăsa urme şi asupra noastră nu va plana nicio bănuială... Dar nu trebuie s-o lungesc, trebuie să profit de primul imbold al femeii. Ei niciodată nu trebuie să-i laşi timp să gândească, căci dacă gândeşte şovăie, iar şovăiala compromite planurile cele mai sigure... Da... mâine... e foarte bine... Da, da, e tocmai bine; primul imbold... da, domnule, experienţa mi-a demonstrat-o şi, în faţa preciziei matematice, nu ai argumente. Mâine, ori o chem, ori mă duc eu la ea... În sfârşit, rezolv într-un fel sau altul; mâine trebuie să-i vorbesc... Ah! am un pretext şi încă unul minunat, zise preotul luând de pe masă cartea de vizită mototolită şi căutând s-o netezească.

— Ildefonso, flăcăiandrul ăsta vesel cu obrajii măslinii îmi oferi prilejul să intru în casa unde voi fi bine primit, căci mă voi duce să-i fac o favoare lui don Antonio. Minunat! Nu contează că pierd treisprezece *tostones*[8] daţi de mine miresei, nici strigările; va fi o lumânare aprinsă Sfintei Făcătoare de Minuni, încheie preotul şi, de parcă ar fi răspuns ultimului său gând, o voce plângăreaţă se auzi de la uşă:

— Sfântă Fecioară, părinte, un mort cere îngropăciune. Vai! Vai!... s-a prăpădit, zise printre suspine o indiană căreia don Peñas îi vorbi astfel:

— Cine ţi-a murit, Juana?

— Băiatul meu, părinţele, Marianito, tot ce aveam mai scump pe lume.

— Era un copil bun; nu-i aşa că o să-i faci înmormântare cu cruce mare?

— Vai, vai, stăpâne, cum să-l îngrop cu cruce mare, când eu n-am fost în stare să strâng nici opt pesos pentru cea mai amărâtă înmormântare?

[8] Monedă în Portugalia, Mexic, Peru.

— Atunci o să-l laşi să putrezească în casă.

— Părinte, ai milă, în numele Sfintei Fecioare! îl imploră mama deznădăjduită împreunându-şi mâinile.

— Asta vreţi voi toţi; dar şi preotul trebuie să mănânce, să se îmbrace şi să primească vizite şi oficialităţi când trec trupele, şi...

— Aşa e, părinte, dar noi, săracii, care nu avem nimic, că până şi sudoarea de pe frunte ne cade în brazdă străină şi nu în batista care o şterge...

— La naiba! Ţi-ai pregătit o predică, Juana... Dar nu pot şi să nu mai vorbim despre asta că sunt ocupat, zise preotul întorcându-se pentru a se despărţi de femeia care îşi ştergea o lacrimă cu marginea broboadei.

— Părinte, tot ce am e o *fanega*[9] de grâu, lămuri indiana insistând în cererea ei.

— Bine, fanega e şase pesos şi patru reali, o să-ţi primesc grâul iar pentru restul de doi pesos şi patru reali ai putea să ţeşi nişte cuverturi... Tu ştii să ţeşi, nu?

— Da, părinţele, da sunt bolnavă de piept şi ar dura aproape un an.

— Pune-ţi prişniţe şi îmbracă-te mai gros, îi prescrise don Isidoro, la care indiana îi răspunse ştergându-şi lacrimile mari care îi scăldau obrajii arămii şi zbârciţi:

— Fără băiat, fără bărbat, văduvă nefericită, unde să mă duc să-mi târăsc sărăcia? Vai, vai! Şi apoi, cuprinsă parcă de o mângâiere tainică trimisă de Dumnezeu pentru sărmana femeie, adăugă: Trimite, părinte, după grâu, trimite apoi lâna pentru cuverturi şi Sfânta Fecioară o să-mi dea puteri în numele lui Mariano. Vai, copilul meu, copilul sufletului meu! Şi sărută mâna preotului şi ieşi acoperindu-şi faţa cu şalul mare de lână neagră ţesut de mâinile ei.

Iar domnul Isidoro Peñas continuă să se comporte cu stoicismul celui care făcuse o afacere oarecare pentru fibrele delicate ale acestei supape numită inimă care, la om, răspunde la numele de afecţiune, compătimire, milă

[9] Măsură de capacitate de aproximativ 55,5 litri

pentru durerea altuia, sentimente sublime divinizate de Caritatea pe care Regele din ceruri a folosit-o la mormântul lui Lazăr şi i-a învăţat pe discipolii săi: *Preafericiţi cei ce plâng, căci ei vor fi mângâiaţi.*

XIX

STAREA DE SPIRIT A EULALIEI aparţinea acelor tranziţii ce scutură sistemul nervos ca un curent electric şi apoi îl lasă să vibreze pentru multă vreme. Şi, deşi generat de cauze diferite, se observa acelaşi efect în sufletul lui don Antonio, slăbit de o profundă preocupare şi istovit de o schimbare neaşteptată de scenariu în care trebuia să joace în continuare rolul de victimă.

Declaraţia categorică pe care tocmai i-o făcuse soţia sa constituia pentru el o nouă verigă la lanţul greu de suferinţe pe care îl târa de când îşi dăduse seama de faliment. Era atât de frământat încât în loc s-o respingă o acceptă pentru a nu se opune hotărârilor Eulaliei care dorea să se adreseze domnului Peñas în căutare de sprijin moral.

— Bine, îşi spuse, voi vorbi cu el, voi găsi un motiv oarecare ca s-o conving pe Eulalia să lipsească de acasă pe perioada respectivă, apoi, adresându-se soţiei sale, îi zise:

— De acord, draga mea, nu mă opun ca tu să te întorci la vechile obiceiuri; am încredere în tine şi te voi ruga doar să nu-mi nesocoteşti dorinţa de a merge duminică la „Palomares”... I-am promis lui Valentín...

— Şi de ce ţii neapărat să fie duminică?

— Aşa am stabilit şi vreau să mă ţin de cuvânt.

— Bine, Antonio, eu mă voi sfătui cu duhovnicul meu şi să nu mai vorbim despre asta, spuse Eulalia ridicându-se de pe canapea.

Domnul Lopéz se apropie de soţia sa şi, luându-i capul

cu amândouă mâinile, o sărută pe frunte şi adăugă în şoaptă: Eu am nevoie de mângâierile tale, Eulalia, eu vreau să mă iubeşti mereu, de aceea nu te contrazic; tu ştii cât sunt de surmenat, draga mea... tu mă înţelegi mai bine ca oricine; mă fascinezi, răsuflarea ta mă însufleţeşte...

Şi Antonio se lăsă pradă valului de afecţiune, cu o sinceritate atât de evidentă, încât Eulalia n-a putut rămâne impasibilă şi sensibilitatea ei de femeie a învins tainicele ei îndoieli.

Eulalia îşi schimbă complet gândurile, îşi simţi inima inundată de sângele fierbinte al iubirii şi aproape că-i părea rău de ceea ce, cu câteva ore mai înainte, îi promisese părintelui Peñas, văzând că ea şi Antonio mai puteau fi fericiţi împreună. Şi, răsfăţată ca o fetiţă cu părul buclat, îi înlănţui gâtul cu braţele şi îi spuse plină de entuziasm:

— Iubitule, nu mă amăgeşti?

— Nici vorbă, Eulalia, eşti a mea, pe veci a mea. Nimeni şi nimic nu ne va despărţi.

Şi la ecoul acestor cuvinte un fior de gheaţă străbătu inima Eulaliei şi vocea impunătoare a preotului răsună în auzul tinerei femei amintindu-i promisiunea solemnă de a-i povesti totul. Şi prin minte îi trecu ideea că acea scenă conjugală, plăcută şi nevinovată, va trebui să i-o relateze fără să omită niciun amănunt, şi un val de căldură trecu în fugă peste chipul ei, colorându-i obrajii cu acea rumeneală a ruşinii şi obligând-o să-şi desprindă braţele din jurul gâtului bărbatului adorat.

Influenţa educaţiei şi forţa dominatoare a vicleanului cleric au avut mai multă putere decât pasiunea sfinţită prin căsătorie.

— Antonio!... spuse Eulalia cu strângere de inimă...

Şi îşi înfrână iar spontaneitatea mângâierilor faţă de bărbatul care îi devora farmecele cu focul ochilor lui mari şi luminoşi. Antonio o îmbrăţişă cu putere şi-i şopti:

— Te iubesc, Eulalia, te ador.

Şi de parcă viziunea Eulaliei se transformase ca prin farmec într-o realitate palpabilă, bătu cineva de trei ori, surprinzându-l pe don Antonio care se desprinse din îmbrăţişare, îşi trecu mâna prin părul răvăşit, îşi aranjă cravata şi spuse:

— Cine e? Intră!

— Dumnezeu fie cu voi! răspunse intrând preotul Peñas, în faţa căruia doamna Lopéz rămase ca împietrită.

— Îmi pare bine că vă văd, părinte, spuse don Antonio.

— Nu mai puţin, domnule Lopéz. Am fost pe aici de dimineaţă, dar n-am avut plăcerea să vă strâng mâna.

— Aşa, părintele a trecut pe la noi, am uitat să-ţi spun, Antonio, îl întrerupse Eulalia, scuzându-se.

— Rău ai făcut, draga mea, astfel m-am făcut vinovat de lipsă de politeţe. Apoi îl invită pe domnul Peñas să ia loc.

Acesta se înclină cu un gest exagerat şi, aşezându-se, spuse:

— Prea multă curtoazie pentru umilul vostru duhovnic. Eu sunt de vină că v-am deranjat din nou. Am primit cartea dumneavoastră de vizită...

— Aha, recomandarea?

— Întocmai! Ştiţi că nu sunt decât un preot şi n-aveţi decât să-mi porunciţi. Acest băiat se va căsători în ziua pe care o veţi hotărî dumneavoastră.

— Vă mulţumesc, părinte, pentru atâta bunătate. Ildefonso este un băiat de treabă.

— Ildefonso e ginerele? întrebă Eulalia curioasă.

— Da, draga mea...

— Cum, dumneavoastră nu ştiaţi, doamnă? se miră preotul fixând-o cu o privire ale cărei raze fosforescente aprinseră sufletul femeii fricoase, dându-i puterea pentru a continua discuţia.

— A fost ceva neaşteptat, părinte... o întâlnire neprevăzută la care i-am dat recomandarea. De aceea nu i-am spus nimic până acum Eulaliei.

— Prea bine. Sâmbătă viitoare mirii vor veni la

spovedanie şi apoi veţi alege împreună ziua.

— Cred că e nevoie şi de ceva...

— Lăsaţi toate acestea în sarcina mea, domnule Lopéz. Dumneavoastră nu aveţi nimic de făcut. De aceea suntem prieteni.

— Vă mulţumesc foarte mult.

— Parohul nostru e întotdeauna foarte amabil, adăugă Eulalia care, în timpul discuţiei, îşi frământa mâinile în tăcere, nerăbdătoare să afle deznodământul.

— Şi acum, scopul vizitei mele fiind îndeplinit, vă rog să-mi permiteţi să mă retrag, spuse preotul Isidoro ridicându-se.

— Atât de repede, părinte?

— Eu aş fi vrut să mai rămân, dar...

— Ne gândeam să-i facem o vizită doñei Asunción Vila, spuse Antonio intenţionat.

— Doamnei Cienfuegos? E o doamnă foarte cucernică, se spovedeşte şi se împărtăşeşte în fiecare săptămână, adăugă preotul.

— Antonio vrea să mergem duminică, dar eu n-aş vrea.

— Rău faceţi, doamnă! Soţia trebuie să fie la dispoziţia soţului, răspunse cu şiretenie domnul Peñas. Sper că n-o să plecaţi fără să vă luaţi rămas bun.

— Nici vorbă, părinte. Chiar mâine o să vin la dumneavoastră, se oferi Eulalia, obligându-se astfel în faţa soţului.

— Sunteţi prea bună, doamnă. Atunci, pe mâine.

— Adio, domnule.

— Adio, părinte, spuseră don Antonio şi Eulalia, despărţindu-se de preotul care ieşise din nou victorios în planurile sale, cu ideea fixă de a nu da prilejul să se destrame primul imbold al femeii.

— Promptitudinea se numeşte succes, îşi spuse printre dinţi, odată ajuns în stradă, în timp ce între soţii Lopéz avea loc următorul dialog:

— Vezi, Antonio, cât e de bun domnul Peñas?

— A fost foarte amabil.

— Voi, bărbaţii, de răi ce sunteţi aţi declarat război preoţilor.

— Eu, niciodată, iubito. M-ai auzit, pe mine spunând ceva rău despre ei?

— Tu nu, dar alţii... Doamne! Deunăzi, am auzit o discuţie între nişte tineri ce păreau la locul lor, discuţie care m-a scandalizat, căci aceşti neruşinaţi au îndrăznit să afirme că preoţii cuceresc femei în confesional.

— Poate că au exagerat, dar nu degeaba se spune că „mare e grădina lui Dumnezeu!” Cei care profanează sfântul sacrament, nu mai pot fi numiţi preoţi, nu este însă cazul preotului Peñas.

— Da, el este un sfânt!

— Ai dreptate, răspunse domnul Lopéz, revenindu-i în minte gândul pe care cu câteva ore mai înainte îl pierduse din vedere.

Şi umbrele amurgului începură să învăluie pământul cu o mantie cenuşie; în curând, pe fundalul întunecat al nopţii stelele vor străluci în înălţimi, iar pe câmp, revărsaţi la poalele arbuştilor, licuricii de argint.

XX

PE POVÂRNIŞURILE DRUMULUI spre „Palomares”, trebuie să întâlnim un personaj care, deşi secundar, nu poate fi dat uitării.

Manuelita, care plecase din Rosalina la câtva timp după Ildefonso, merse încet torcând toată lâna pe care o avea în furcă; şi cum era firesc, se opri să se odihnească la casa Ziskăi.

Manonga găsi acea casă, lăsată dimineaţa în liniştea unui cuib de porumbei, transformată într-un adevărat stup de albine harnice şi sprintene. Una scotea sacii cu orz şi-i punea la muiat pentru a pregăti spumoasa şi auria „chicha”, alta alegea găinile şi mieii din ogradă condamnându-i la moarte fără altă lege decât simpatia sau antipatia ei, alta vărsa grâul din mertic pentru a-l alege de neghină şi a-l duce la moară; căci doña Mónica dorea să frământe colacul pentru bradul de nuntă şi pâinile pentru ospăţ.

Doar Ziska stătea gânditoare într-un colţ, gânditoare şi tăcută, cu o grămadă de pietricele de diferite mărimi, lunguieţe, pe care le lega cu un fir de lână, în diverse poziţii, după gândul pe care vroia să-l exprime, aşa cum îşi fac socotelile sau îşi însemnează păcatele locuitorii satelor de munte care nu ştiu carte.

— Zău, că miroase a sărbătoare, doña Mónica! Ce trebăluiesc atâta fetele astea?

— Vino, Manonga. Uite că ne părăseşte porumbiţa noastră. Ziska se căpătuieşte, mi se ia o piatră de pe inimă şi asta numai Sfânta Carmen a făcut-o!

— Nici nu-mi mai spune, Mónica! Acum soldaţii mişună

prin munţi, toţi bărbaţii vor să profite de tine şi când e la o adică, te lasă cu buzele umflate!

— Câtă dreptate ai, Manonga, că acum o mamă trebuie să fie cu ochii-n patru! Slavă Domnului, că fetele au semănat cu mine, că eu, când eram ca ele nu le dădeam nas flăcăilor care îmi cântau serenade la miezul nopţii. Ţi-ar fi spus Eugenio dacă ar fi trăit, sărmanul!

— Foncito, ca s-o spunem p ’a dreaptă, s-a purtat frumos.

— Nimeni nu poate să zică nimic; băiatu a venit cu gânduri bune; aş minţi dacă aş zice altfel!

— Şi eu, cu ce pot să vă ajut? întrebă Manonga desfăcând mica legătură în care avea cei douăzeci de soli şi punând furca jos.

— Fă un pustiu de bine şi stai de vorbă cu Ziska; uite-o colo, stă ca o momâie.

— Bine, bine, acceptă râzând Manonga şi se duse să se aşeze lângă fata care îşi ascunse şiragul de pietricele.

— Îţi numeri păcatele, Ziska? Nici dac-aş fi fost judecător nu te-ai fi ascuns aşa de mine, spuse Manonga prefăcându-se supărată şi adăugă intenţionat: Şi eu care te-am prins cu el, ia zi cum e?

— Sunt la a opta poruncă, răspunse timidă fata, scoţând şiragul.

Şi amândouă începură să discute cu voce scăzută.

*
* *

Ildefonso nu-şi pierdu vremea în casa doñei Asunción, a cărei încredere o căpătă definitiv; îşi rotunji încasările la două sute de soli şi îşi pregăti o zestre modestă de ginere cumpărându-şi un costum nou pentru el şi o rochie pentru ea; în ceea ce priveşte hainele din ziua ceremoniei, trebuia să le închirieze de la cei care aveau asemenea lucruri. Şi meditând asupra acestei probleme, îşi spuse:

— Sunt doar două ţinute: militară şi diplomatică. Iar

ea... dar după cum spunea mama soacră, ea ar putea să împrumute o fustă frumoasă de la cumătră doña Anita. Mie nu mi-ar veni bine în frac şi joben; îmi place mai mult costumul de militar. La naiba! Şi eu aş putea să fiu colonel de-adevăratelea şi: nu mi-ar fi teamă să-i fac vânt preşedintelui cu şleahta lui cu tot. Da, pe aia de militar o vreau!

Şi Foncito se puse în mişcare ca un agent de afaceri.

După ce se odihni puţin, don Valentín spuse soţiei sale:

— Asunción, am fost la Rosalina.

— Acela e locul tău preferat.

— Bine, zi cum vrei, dar duminică vine Antonio cu soţia lui pe care sper s-o primeşti cum se cuvine.

— Asta vrei tu, om fără suflet, păgânule...

— Ai grijă că nu-mi arde de glumă şi te rog să nu faci scandal.

— Ai vrea să mă părăseşti ca să te duci cu fiica unui oarecare...

— Limbă ascuţită, fii atentă la ce spui şi, pe toţi dracii! nu mă compromite! zise Cienfuegos bătând din picior.

— Dacă nu te duci pentru ea atunci ce cauţi toată ziua bună ziua la ei acasă, întrebă Asunción umilită.

— Am nişte afaceri foarte importante cu Antonio, îţi jur că ăsta e motivul şi nu altul.

— O să vedem noi.

— Te vei lămuri. Până atunci nu trebuie să treci drept o femeie imprudentă. Nu ştiu cine ţi-a băgat în cap prostiile astea, poate preoţii...

— Doamne! Iar începi, Valentín! Tu îmi primejduieşti salvarea sufletului cu tot ce spui. Hai, să încheiem discuţia. Şi când vine doña Eulalia?

— Ţi-am mai zis că duminică, răspunse Valentín ascunzându-şi un surâs de triumf şi de batjocură în acelaşi timp.

— Bine, o s-o aştept după slujbă. Rugăciunile o să le las pentru seară, promise doña Asunción, cedând teren, definitiv, lui don Valentín.

Şi ieşi din casă spunându-şi:

— Pe de altă parte, mai bine că vine. O să văd totul cu proprii mei ochi şi, dacă-i prind, le arunc adevărul în faţă şi fie ce-o fi.

Doña Asunción căpătase în acele momente răutatea unei femei de cincizeci de ani care, pierzând toate farmecele tinereţii, mai păstra doar ariditatea observării celorlalte femei cărora niciodată nu vrea să le recunoască vreun merit, exagerându-le defectele; femeile frumoase nu au duşman mai de temut decât femeia urâtă.

Nu ne interesează în povestirea noastră scenele ce s-au petrecut de-a lungul celor douăzeci şi patru de ore scurse de la ultima întâlnire a doñei Asunción cu soţul ei; dar trebuie să înfăţişăm ceea ce s-a întâmplat la întoarcerea Manuelitei, după vizita făcută Eulaliei şi în timpul cât a rămas în casa Ziskăi.

Deci, Manonga se prezentă acasă la doamna Cienfuegos şi-i spuse:

— Eh, domniţă, v-am îndeplinit întocmai porunca.

— la loc, Manonga. Presupun că-mi aduci veşti proaste.

— Nici vorbă, domniţă Asuntita; aşa clevetesc oamenii, căci dacă vorbeşti de rău nimeni nu-ţi ia impozit, reluă fata aşezându-se şi punându-şi în poală o pălărie neagră cu panglică colorată.

— Ce spui?...

— Domniţă, în inima dumitale nu trebuie să se inferase viermele îndoielii. Doamna Eulalia este o femeie cucernică; am văzut-o ieşind de la confesional.

— Adevărat? o întrebă doña Asunción cu sufletul la gură.

— E adevărul gol-goluţ, domniţă. Să-mi sară ochii dacă te mint! Poţi să-l întrebi şi pe preot.

— Manonga, mi-ai redat liniştea! Voi vorbi şi cu domnul Peñas, duhovnicul meu.

— Doamna Eulalia mi-a zis că va veni în vizită la dumneata.

— Mi-a spus Valentín. O s-o primesc cât se poate de

bine, că destul am judecat-o greşit. Doamne! O femeie care se spovedeşte, care are un duhovnic, nu poate face niciun rău. Îţi repet, Manonga, mi-ai adus liniştea, Dumnezeu să te răsplătească, spuse soţia lui Cienfuegos bătând-o uşor pe umăr. Manonga răspunse cu un gând ascuns:

— Ai dreptate, domniţă, deşi lumea e rea şi păcătoasă; dumneata trebuie s-o observi mai d-aproape când o să vie.

— Aşa m-am gândit şi eu, Manonga, iar duminică să vii la mine, c-o să fac nişte cartofi cu brânză proaspătă.

— Prea bine, domniţă. Putem face şi un *pollito de viernes.*

— Asta ce mai e?

— Phiu! Sunteţi de p-aici şi nu ştiţi! făcu râzând fata.

— Mi-e ruşine că nu ştiu, dar spune-mi cum se găteşte.

— Se ia un dovleac fraged, cum s-ar zice un pui de dovleac, se curăţă de coaje, se scoate sâmburii şi se pune în locul lor ouă fierte tari, felii de brânză proaspătă, pătrunjel tocat, ceapă tăiată mărunt şi niţel usturoi, piper şi ceva stafide. Apoi, dovleacu umplut se tăvăleşte prin pesmet şi se prăjeşte în unt.

— Isuse! Ce mâncare gustoasă trebuie să iasă!

— Încă un, domniţă. După ce se prăjeşte, se pune dovlecuţu într-o cratiţă cu lapte şi ardei iute, se dă într-un clocot şi apoi ufff! făcu Manonga aspirând un „u”, căci îi lăsa gura apă.

— Mi-ai făcut poftă, Manonga. O să facem *pollito de viernes* şi o s-o tratăm foarte bine pe doña Eulalia.

— Domniţă, ei nici nu-i trece prin cap c-o bănuiţi, că s-ar preface şi hoţu neprins e negustor cinstit, decretă Manuelita pregătindu-se de plecare şi lăsând-o pe doña Asunción din nou pradă îndoielii în care se frământă sufletele temătoare, care nu au parte de sentimentele nobile şi generoase ale fiinţei iubite.

XXI

ÎN COMPARAŢIE CU CELELALTE zile ale săptămânii, sâmbătă are o particularitate care exercită o influenţă binefăcătoare asupra spiritului.

Parcă un nor de vată şi topaz ar separa muncile terminate azi de odihna de mâine, întreruperea trudei de zi cu zi, cu promisiunile ei iluzorii. Uneori, apare în chip de înger cu aripi sidefii pe care le flutură pe fruntea noastră înfierbântată, adormindu-ne cu briza speranţelor, încrederii, iubirii.

Cine nu încheie sâmbătă bucuros? Încă de la şcoală am învăţat s-o îndrăgim şi să-i surâdem!

Personajele acestei poveşti aşteptau cu ardoare în această ţesătură misterioasă pe care o urzeşte timpul cu întâmplările lui, cu senzaţiile lui de tot felul; aşteptau această zi albă ca hermina, aurie ca soarele, încununată de smaralde, simbol al speranţei.

A spera înseamnă a renaşte.

Preotul Isidoro Peñas era, fără îndoială, cel mai neliniştit dintre toţi.

Ziska, cea mai fricoasă.

Don Antonio, învăluit în îndoiala ucigătoare.

Eulalia, temătoare de parcă ar fi mers pe un teren mlăştinos.

Asunción, dorind cu nerăbdare să vadă deznodământul acţiunii sale.

Cienfuegos, hotărât, lacom, calculat.

Şi Foncito, chinuit de această nelinişte de adolescent care, ajuns la pubertate, aşteaptă să fie îmbrăţişat de prima femeie şi să dea la o parte vălul din acest trist

hotar care marchează sfârşitul copilăriei şi începutul maturităţii.

Ah, toţi aşteptau ziua de sâmbătă!

Domnul Peñas se sculă mai devreme ca de obicei.

În mintea lui se aprindea ca un licurici un singur nume: Eulalia.

Nici nu arătară bine limbile ceasului ora opt, că se şi îndreptă spre biserică şi se aşeză în confesionalul din dreapta.

O penitentă îl aştepta de o jumătate de oră. Ajungând la confesional, se închină şi începu să se roage.

Preotul de abia dacă îi remarcă prezenţa, iar fata, cu inima cât un purice, suspină adânc şi bătu de două ori în tăblia confesionalului.

Apoi, în şoaptă, se legă acest tainic dialog:

— Tu vei fi în curând mireasă?

— Da, părinte, răspunse Ziska laconic.

— Hai, spovedeşte-te, dar începe cu cel mai grav păcat. Să nu uiţi nimic; gândeşte-te, fiica mea. Că ceea ce-mi spui arunci într-o fântână; n-aude nimeni, nu va afla nimeni.

Ziska tăcu, oftă şi făcând un efort supraomenesc, după ce îşi frământă mâinile, spuse:

— Sunt vinovată că am sărutat...

— Pe cine?

— Pe... un băiat, părinte.

— Asta se înţelege, dar cum e, holtei sau însurat? Eraţi singuri? Cum s-a întâmplat? Să nu-mi ascunzi nimic, copila mea!

— Părinte, e logodnicul meu. Eram singuri-singurei, mama era la moară, iar surorile mele în târg.

— Asta s-a întâmplat la tine acasă, nu?

— Da, părinte.

— Şi după aceea?

— Asta a fost tot.

— După ce te-a sărutat, ce-a mai fost?

— Nimic, părinte. De atunci, eu simt pe buze gura lui...

— Cum nimic, nu se poate, nu vrei să spui! Îţi ascunzi păcatul şi ruşinea te va duce la pierzanie.

— Nu s-a mai întâmplat nimic, părinte.

— Pe mine nu poţi să mă păcăleşti. Te-a prins de mijloc, nu-i aşa?

— Da, părinte. Mă prinsese şi înainte.

— Vezi! Şi după aceea?

— Mi-a spus să-i dau o cireaşă de pe buzele mele, s-a apropiat de mine şi... m-a sărutat.

— Asta am înţeles, dar spune-mi restul, nu fi încăpăţânată, numai eu trebuie s-o ştiu.

— Asta e tot, părinte.

— Dacă nu spui şi restul, nu te pot dezlega de păcate şi n-o să te poţi mărita.

— N-am mai fost la misă ca să am grijă de oi... şi i-am răspuns obraznic mamei de cinci ori...

— Asta-i altceva, dar mai înainte... Mărturiseşte primul păcat, logodnicul ăsta al tău s-a mulţumit cu sărutul pe care i l-ai dat?

— Nu, părinte, mi-a spus că mă iubeşte mult şi că în curând o să ne căsătorim.

— Şi după această promisiune ai căzut în...?

— Nu, părinte, Manonga a căzut pe capul nostru, că era în trecere şi a intrat la noi să se odihnească.

— Manonga?

— Da, părinte, a venit pe neaşteptate şi a trebuit să ne prefacem că nu s-a întâmplat nimic. Am scos o cană de „chicha” şi am băut toţi trei.

În faţa acestei mărturisiri, domnul Peñas îşi spuse:

— Sunt un dobitoc! Dar trebuie să-i fac pe plac lui don Antonio.

Şi în acele clipe răsunară în naos nişte paşi mărunţi al căror ecou răni inima preotului.

— Altceva nimic, hm? întrebă el.

— Asta e tot, părinte.

— Drept pedeapsă te vei ruga preţ de cinci şiraguri de mătănii şi când o să poţi, o să dai doi soli pentru biserică,

încheie preotul rostind în continuare formula de iertare a păcatelor.

Ea se ridică şi îşi acoperi chipul îmbujorat cu şalul de lână. Îi luă locul o altă femeie al cărei rang se citea după îmbrăcăminte.

— Mereu senină, mereu aşteptată, spuse preotul trecând peste formula de introducere.

— Părinte, merit să mă dojeneşti, dar am dormit prost, m-am sculat cu dureri de cap şi...

— Da, iată ce înseamnă să dormi cu cineva în pat. Copila mea, m-am hotărât deja cum trebuie să procedez în privinţa ta, dar trebuie să juri că-mi dai ascultare.

— Jur, părinte.

— Juri că nu va afla nimeni, indiferent cât de cumplită va fi mărturisirea pe care ţi-o voi face?

— Jur, părinte.

— Fiica mea, draga mea fiică, tremur ca un copil, mă intimidez, îmi pierd curajul în faţa ta; ştiu cât contează jurământul pe care mi l-ai făcut, ştiu că eşti incapabilă să-l calci, Eulalia... te iubesc, dar nu cu dragostea lumească a bărbaţilor; dragostea mea e nobilă, spirituală, înaltă, iar tu trebuie să răspunzi acestui sentiment, aşa, pe plan spiritual, fără să ia parte nici simţurile, nici materia. Eulalia, iubeşte-mă astfel. Mă vei iubi?

— Da.

— Mă faci nespus de fericit. Acum, lasă-mă să văd ce e cu soţul tău; eu voi descoperi dacă îţi este necredincios... şi atunci...

— O să-mi spuneţi?

— Poate, după... copila mea... dar eu vreau să te văd iar veselă şi frumoasă.

— Mulţumesc, bunule părinte.

— Şi cu vizita la „Palomares” cum a rămas?

— Antonio insistă să mergem.

— Du-te, Eulalia. Asunción mi se confesează, este surioara ta, stai cu ea câteva zile, eu voi veni să-i fac o vizită, dar să nu spui nimănui nimic; tu vei fi confidenta

mea.

— Îţi mulţumesc, părinte, spuse Eulalia, mândră de încrederea pe care i-o acordase confesorul ei.

Şi continuară să vorbească în şoaptă încă o jumătate de oră, ea dezvăluindu-i secretele cele mai intime; el, primind acele revelaţii cu înfiorări involuntare, manifestate când prin zâmbete, când prin valuri de căldură ce-i cuprindeau trupul.

— Asta e tot? întrebă el ca încheiere, ridicând puţin vocea.

— Da, părinte, răspunse tânăra femeie care îşi încredinţase parfumul sufletului, pe ai cărei obraji aprinşi ca cel mai catifelat trandafir de Jerico alunecau câteva lacrimi tăcute, diamante plătite ca tribut de o inimă zbuciumată. Vai! sufletul putând să-l modeleze după bunul său plac; sau, mai degrabă, părea un vas cu apă limpede. Acestui bărbat îi revenea sarcina să verse în el esenţa aromată şi trandafirie a virtuţilor creştine, dar, simplul fapt că şi-a pus pe el o sutană, nu pentru a-i închiria lui Dumnezeu vasul şi parfumul pe altarul de sacrificiu, ci din dorinţa de a-şi asigura un trai liniştit, nu l-ar fi putut scăpa de slăbiciunile omeneşti, în faţa cărora respectul faţă de legile lui Dumnezeu şi faţă de cele sociale dispărea cu totul.

Nu vărsă esenţa parfumată a virtuţii propovăduite de Cristos, ci lăsă să cadă o picătură de venin ca o picătură de cerneală, care pătă vasul şi înnegri apa cea limpede.

— Eşti un înger, spuse preotul.

Şi cum ea tăcu negăsind un răspuns potrivit, el continuă:

— Eulalia, spune ceva! Dă-mi o dovadă a iubirii tale nevinovate, a acelei iubiri spirituale care ne uneşte de azi înainte. Treceţi mâna pe sub tăblie, vreau s-o strâng cu mâinile mele, ca dovadă a afecţiunii dintre tată şi fiică. Da, Eulalia... Te temi?... N-ai încredere?... Crezi poate că-ţi ofer o dragoste lumească?...

Şi ea, învinsă de aceste ultime cuvinte, dominată în

întregime de forţa superioară a bărbatului care-i vorbea, îi întinse o mână mică şi delicată, cu o mănuşă fină de mătase.

El o prinse cu lăcomia peştelui ce muşcă momeala din cârlig, o strânse în mâinile sale şi, deschizându-i năsturelul de sticlă, îi scoase mănuşa şi duse acea mână albă ca laptele la buzele lui arzătoare şi uscate.

Eulalia simţi un pumnal în inimă, se îmbujoră, şi prin acea sărutare i se transmise tot magnetismul cu care era impregnată natura viguroasă a vicleanului preot Isidoro Peñas, îşi retrase uşor mâna, iar el îi spuse:

— Lasă-mi mie mănuşa.

Şi acea mătase fină mirosind a flori de lămâi rămase în puterea preotului, mătase care, precum o prismă de cristal, împrăştia culorile curcubeului în grădinile fermecate ale dragostei împlinite, unde Isidoro se simţea purtat pe aripile unui triumf sigur, dacă ţinem seama de acea abrutizare la care ajunge să fie supusă femeia-obiect atât de diferită de femeia-om.

XXII

FERICIREA ESTE O ZÂNA CAPRI-cioasă care aleargă iute în caleaşca trasă de iluzii.

Dar în zilele în care este aşteptată, roţile trăsurii ei devin mai greoaie, iar orele par veacuri, aşa cum Ildefonso avea impresia că ziua nunţii nu va mai veni niciodată.

Eulalia şi doña Asunta, cum îi spuneau cei apropiaţi doamnei Cienfuegos, se văzură, se îmbrăţişară şi îşi împărtăşiră secretele cu micile rezerve pe care fiecare le considera necesare.

Asunción zise:

— Eulalita, eu cred că ar fi bine să ne sfătuim cu duhovnicul nostru în ce priveşte uneltirile lui don Antonio şi Valentín.

— Adevărul e că-mi explic, dragă prietenă, această stăruinţă de a mă aduce aici şi apoi de a se întoarce amândoi în grabă, fără să accepte măcar să ia masa pe care dumneata ai pregătit-o cu atâta amabilitate.

— Da, ascund ei ceva, Eulalita. Dumneata nu ştii cât sunt bărbaţii ăştia de complicaţi şi de vicleni?!?

— În ceea ce mă priveşte, Asuntita, eu nu mai sunt atât de oarbă ca înainte cu Antonio. M-am pus în gardă şi dacă n-ar fi fost duhovnicul meu aş fi trecut printr-o neagră suferinţă.

— Vai! Domnul Peñas e un sfânt, îl iubesc din toată inima şi mi-aş da viaţa pentru el.

— Şi eu...

Astfel vorbeau cele două prietene când intră Ildefonso, obosit şi asudat, să-i dea vestea cea bună precum că

preotul sosea din Rosalina.

Don Isidoro ajunsese să cunoască în amănunţime toate reacţiile şi evoluţia unei inimi de femeie.

După întâlnirea călduroasă, intimă, în care s-a convins că femeia pe care o iubea răspundea dragostei lui, mai ales că ea nu respinsese niciuna dintre libertăţile pe care el şi le luase sub pretextul corespondenţei spirituale, îşi spuse:

— I-am promis o vizită fără să-i fixez data pentru ca ea să mă aştepte mereu şi să se gândească la mine; apoi n-o s-o mai vizitez ca să-i obişnuiesc inima cu supunerea oarbă în momentele trăirilor puternice. Ce contează acest sacrificiu efemer pe care îl impun inimii mele, ne mai întâlnindu-mă cu ea, dacă de el depinde totul? Apoi, casa Asuntei prezintă mai multă siguranţă.

Şi punând în practică acest plan, lăsa să se scurgă opt zile de nelinişte cumplită pentru Eulalia în a cărei inimă se producea transformarea prevăzută de preot.

În sfârşit, încheindu-se săptămâna, acesta chemă pe unul dintre paracliseri.

— Pune şaua nouă pe Pajarera, pe care o să călăresc eu, iar tu ia-o pe Poticaria, spuse preotul referindu-se la catârii cu care urmau să călătorească, şi se duse să-şi ia poncho-ul negru cu dungi albastre, înfăşurându-şi gâtul cu un fular de lână vineţie. Îşi ridică sutana şi îşi puse frumoşii pinteni de argint măiestrit lustruiţi, luă din dulap o pălărie de pai cu panglică lată, neagră şi-o puse pe cap şi ieşi din casă.

La poartă îl aştepta paracliserul ţinând de căpăstru un catâr lenevos, înalt, bine făcut, potcovit de curând; căpăstrul era plin de catarame de argint. Animalul etala o pătură din San Pedro şi o şa din Lima cu scări pătrate, placate cu argint.

Preotul făcu o cruce cu mâna pe hamuri, mai mult din obicei decât din credinţă, încălecă şi plecă urmat de Perico, paracliserul parohiei, care duminica îşi schimba hăinuţa de postav bleumarin cu tunica de flanelă roşie şi

vestă albă.

Aşa ajunseseră cei doi călăreţi în spaţiosul patio de la „Palomares”, pe al cărui caldarâm prost pietruit răsunară potcoavele animalelor.

— Isuse! Ce bărbat frumos! spuse Asunción văzându-l pe preot.

— Da, într-adevăr, pare Sfântul Antonio, spuse Eulalia a cărei inimă bătea să-i spargă pieptul.

Între timp, preotul descălecă, îi dădu hăţurile lui Pedrito, îşi sumese poalele sutanei şi se îndreptă spre cele două doamne cărora le întinse mâna pe care ele trebuiau să i-o sărute. Când veni rândul Eulaliei, domnul Peñas avu grijă să-şi ridice mâna până la buzele tremurătoare ale viitoarei victime, a căror atingere stârniră poftele şiretului preot, care întrebă cu prefăcută duioşie:

— Şi ce mai fac fiicele mele?

— Nu ne aşteptam la atâta fericire, spuse Asunción.

— Suntem singure şi abandonate în această casă, părinte, răspunse Eulalia prefăcându-se puţin supărată pentru întârziere, supărare înţeleasă doar de domnul Peñas.

— Nici singure, nici abandonate, fiica mea, având în vedere că dacă soţii voştri vă neglijează, poate forţaţi de împrejurări, vă stă la dispoziţie duhovnicul vostru...

— Întotdeauna sunteţi atât de bun! exclamă Asunción.

— Oricum, părinte, vă mulţumim foarte mult, spuse la rându-i Eulalia.

— Intraţi, părinte! Pe aici, pe aici...

— Nu vreţi să vă scoateţi pintenii?

— Mai doriţi ceva, părinte?...

Întrebară ele pe rând şi Asunción strigă:

— Ildenfonso! Foncito! Doamne, băiatul ăsta! De când i-a intrat în cap să se însoare nu mai poţi conta pe el!

— Nu te supăra, Asuntita, că toţi suntem oameni şi prin vinele noastre curge sânge nu apă, o mustră domnul Peñas scoţându-şi fularul şi poncho-ul pe care le puse pe

spătarul unui scaun, apoi pintenii pe care îi lăsă dedesubt.

— Părinte, cu ce să vă servesc? O *chabela,* un pahar de „chicha” sau un păhărel de rachiu?

— Fie o *chabela* că asta domoleşte sângele şi e hrănitoare, spuse preotul.

— Mă întorc numaidecât, spuse doña Asunción ieşind din încăpere.

— Eulalia, am să-ţi spun ceva foarte important. Vreau să am o discuţie cu tine; lasă-mă să vorbesc o clipă cu Asunción, spuse domnul Peñas după ce rămaseră singuri, dând vorbelor sale un aer misterios şi uitându-se mereu spre uşă.

— Cum să nu, părinte, răspunse Eulalia plecând imediat după prietena ei.

Când Asunción se întoarse în încăpere, preotul se plimba în lung şi-n lat, privind cu atenţie la obiectele din jur.

— Iartă-mă, părinte, dar încetineala e beteşugul bătrâneţii, spuse ea sosind cu un pahar de *chabela.*

— Nu, fiica mea, ai întârziat exact cât să mi se deschidă apetitul, îi răspunse el luând cu o mână paharul, iar cu cealaltă bătând-o uşor pe umăr.

Apoi apropie paharul de buze şi îi bău conţinutul dintr-o înghiţitură, vărsă puţină drojdie pe o farfurioară, se şterse la gură cu o batistă şi, înapoind paharul, spuse:

— Parcă am băut ambrozie...

— Dumnezeu să te răsplătească, părinte, pentru atâta bunătate!

— Fiica mea, vreau să-ţi spun ceva înainte ca prietena ta să se întoarcă, rosti preotul punându-şi în aplicare planul.

— Sunt toată numai ochi şi urechi, părinte, răspunse Asunción oprindu-se şi ascultând cu respect şi atenţie cuvintele lui don Isidoro.

— Deci, fiica mea, totul va rămâne între noi, da? Eu am venit să pun la punct nişte probleme de conştiinţă în

legătură cu familia Lopéz. Ea, sărmana, e evlavioasă, dar el, ca toţi bărbaţii, nu acceptă nici în ruptul capului de când cu „moda” liberală şi raţionalistă, a atâtor minciuni şi erezii...

— Aveţi mare dreptate, părinte. Vai, neapărat trebuie să mă sfătuiesc cu dumneavoastră în privinţa lui Valentín.

— În orice problemă, fiica mea. Eu trebuie să ofer mângâierea celor care au nevoie de ea.

— Dumnezeu să vă răsplătească, părinte.

— Dar mai înainte, vreau să vorbesc cu doña Eulalia şi sper s-o pot face, în linişte, în casa dumitale.

— Oricând doriţi, părinte, vă stau la dispoziţie, răspunse Asunción cu gesturi exagerate, astfel că era cât pe ce să scape paharul din mână. Chiar în acel moment intră Ildefonso care salută şi spuse:

— Le-am dat catârilor să mănânce, iar pe paracliser l-am aranjat să se simtă bine.

— Bine, bine, şmecherule, dar tu când te aranjezi cu puştanca din vale? întrebă preotul Peñas făcând pe prietenosul şi imprimând cuvintelor sale un ton de glumă.

— Vai, părinte, mi-au mai rămas puţine zile de libertate, că de Sfântul Francisco, dacă o vrea Dumnezeu, dumneata o să ne uneşti pe vecie, răspunse Ildefonso.

— Chemaţi-o pe doamna Lopéz, că destul ne-am lipsit de prezenţa ei, spuse domnul Peñas schimbând vorba şi îndreptându-şi privirea spre uşa pe care ieşise Eulalia. Cred că Asuntita n-o să fie atât de zgârcită încât să nu ne ofere tuturor încă un pahar de *chabelita* pentru a închina în sănătatea viitorului ginere.

XXIII

DON VALENTÍN ŞI DON ANTONIO se întoarseră la Rosalina chiar duminică după-amiază; ziua următoare trecură la punerea în practică a planurilor lor de afaceri.

Domnul Lopéz, îmbrăcat cu o cămaşă albastră de muncitor şi legat la cap cu o basma albă, intră pe o trapă şi coborî nişte scări improvizate din scânduri şi chirpici, numărând în gând:

— 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Ajungând la ultima treaptă făcu o mică săritură. Flacăra lămpii lumina slab trista încăpere întunecată ca vizuina vulpii, dând la iveală diferite unelte dintr-un atelier de fierar şi gravor în acelaşi timp.

— Cum mai tremură carnea pe mine! Parcă nu mai sunt eu!... Fiindcă, la drept vorbind, ca s-o spunem pe şleau, nu mă simt deloc în largul meu. Din ziua aceea fatală, nu ştiu ce forţă stimulatoare exercită asupra mea blestematul ăsta de Valentín. Încep să cred că pistolul ar fi fost mai eficace. La naiba!... Mi-a fost frică! Dar ea!... femeia adorată!... ah! viaţă de câine!... Există lucruri în lumea asta mizerabilă care nu au nicio logică, da, domnule, chiar aşa, şi ne împing la gesturi disperate...

În timpul acestor reflecţii, don Antonio puse lampa pe o bancă, lângă bara de metal şi alese cu cea mai mare grijă ciocănele, dălţi şi nituri.

Afară se auziră nişte paşi şi lemnul scărilor scârţâi, dar domnul Lopéz care profana misterul acelui loc nu luă seama la zgomot, absorbit de munca sa.

După câteva secunde, apăru don Valentín însoţit de un

bărbat înalt, robust, cu favoriţi rari şi galbeni ca ceara. Pe faţa lui albă străluceau doi ochi albaştri ca două mărgele de sticlă şi între ei se ridica un nas borcănat şi roşu.

Cei trei bărbaţi se salutară dând din cap, apoi noii veniţi începură să lucreze alături de Lopéz.

Liniştea şi concentrarea în care erau adânciţi dovedeau limpede că luau parte la o lucrare deosebită.

Continuară să muncească timp de două ore, la sfârşitul cărora Cienfuegos spuse în şoaptă:

— Pentru azi cred că e destul.

— Asta zice şi al meu gâtu care cere ceva de băut, zise voinicul căruia Lopéz îi replică:

— Cu asta începi şi tot cu asta sfârşeşti, *mister* Williams.

— Aşa face bărbaţii toţii care muncesc din greu, spuse şi ridică lampa.

Don Antonio şi Cienfuegos aranjară sculele, puseră semne şi începură să urce urmaţi de *mister* Williams. Odată ajunşi la trapa care dădea într-o încăpere, Williams îi întinse lampa domnului Lopéz. Acesta o stinse, o atârnă într-un cui din perete şi îl întrebă pe Valentín:

— Şi mâine la ce oră pornim?

— E curioasă nerăbdarea ta. Antonio!

— Îţi spun sincer, Valentín, că vreau s-o văd şi s-o aduc acasă cât mai repede. Situaţia asta nu se poate prelungi şi nici repeta.

— Cum aşa?

— Prefer să-i spun tot. Dacă ea mă iubeşte, va păstra secretul.

— Şi dacă n-o să te mai iubească?

La o asemenea întrebare, domnul Lopéz simţi cum un fior de gheaţă îi străpunge inima.

Mister Williams, indiferent la discuţie, îşi răsuci o ţigară, o aprinse şi trase primul fum cu lăcomia viciatului care pentru câteva ore a fost privat de o asemenea plăcere.

— Nici nu vreau să mă gândesc la aşa ceva, Valentín! Ar fi ceva îngrozitor!

— În viaţă se întâmplă lucruri mult mai groaznice.

— Să nu ne facem sânge rău. La ce oră plecăm?

— Când vrei tu.

— Pe la nouă. Luăm masa la „Palomares” şi după aceea mă întorc cu Eulalia.

— Bine, dar nici să nu te gândeşti să-i spui ceva. Tu nu ştii că femeile nu păstrează niciun secret. Şi, în plus, după ce am găsit pivniţa, lucrurile vor lua o altă întorsătură.

— De acord, Valentín. În ceea ce te priveşte, lasă încăpăţânarea de-o parte, discută şi convinge-o pe doña Asunción să ne însoţească la nunta lui Ildefonso.

— Dar ea e naşa...

— Cu atât mai bine. Vom compensa aceste ore triste cu câteva clipe fericite, spuse domnul Lopéz bucuros, ştergându-şi pantofii cu baticul scos de pe cap şi spălându-se apoi într-un lighean de tablă ce se afla pe o masă.

Cienfuegos, la rândul său, îşi curăţă haina cu o perie şi spuse râzând:

— Mă amuză naivitatea cu care te preocupă căsătoria metisului ăsta.

— Mi-e foarte simpatic, are o inimă deschisă şi cred că e un om cinstit.

— Cinstit ca toţi oamenii ăştia din popor care abia aşteaptă să te întorci cu spatele ca să-ţi dea cu ceva în cap.

— Nu fi rău! Tu de unde te tragi, nobilule?

— Din nefericire m-am născut în cătunul ăsta, dar sătul de el până peste cap vreau să-mi iau zborul ca un fluture scăpat din crisalidă spre regiuni pline de viaţă. La naiba! Şi dacă afacerea merge aşa cum a început, în doi ani voi fi la Roma prin binecuvântarea Papei.

— Eu mi-am pierdut încrederea, Valentín, şi presimt că această afacere se va solda cu un eşec...

— Singurul pericol ar fi că suntem implicaţi prea mulţi, dar cum depindem unul de celălalt... răspunse Valentín cu reticenţă suflecându-şi mânecile pentru a se spăla pe

mâini.

Antonio se şterse cu un prosop pluşat pe care i-l întinse apoi lui Cienfuegos, şi trăgându-l de mânecă pe *mister* Williams care stătea ca o stană de piatră în faţa lor şi se uita la rotocoalele de fum ce se înălţau din chiştocul de ţigară, îi spuse:

— *Mister* Williams, de joi încolo ne întâlnim în fiecare seară, ne-am înţeles?

— Ah, da, asta forte bună, răspunse americanul şi plecă fără alte explicaţii.

Williams era o fiinţă ciudată. Tăcut, bănuitor, excentric, părea că ascunde în adâncul inimii un abis, întunecat precum crima sau, poate, insondabil ca durerea. Ochii îi străluceau doar când vedea un pahar de whisky. Le spusese că era de meserie aurar şi e din Carolina de Nord.

Don Valentín Cienfuegos se împrietenise cu el la târgul din Vilque şi gândindu-se la planurile sale îşi spusese: Ăsta-i omul care îmi trebuie! şi îl luă cu el dându-i câte ceva de făcut până când se ivi momentul prielnic punerii în aplicare a planului. După înţelegerea lui Valentín cu domnul Lopéz, Williams a fost angajat fără nicio reţinere, virtuţile lui principale fiind acelea că vorbea puţin şi muncea cu dârzenie, aşa cum marile lui defecte erau că bea mult şi fuma ca un şarpe, căci lui Williams îi erau familiare ţigările ca şi pipa sau trabucul cel mai ieftin.

Domnul Lopéz îşi scoase cămaşa albastră şi îşi puse haina, se pieptănă, îşi luă pălăria neagră de fetru şi îl pofti pe Valentín să iasă.

— Să mergem să jucăm la ruletă, zise Valentín.

— Cum vrei; important e să ne omorâm timpul.

XXIV

ÎN CASA ZISKĂI PREGĂTIRILE erau pe sfârşite, şi se poate spune că acolo domnea doar pacea pe care afacerile, ambiţia şi intriga au furat-o familiilor din societăţile prea puţin civilizate.

Ildefonso, credincios promisiunilor sale, intră în casă şi spuse doñei Mónica:

— Mamă soacră, cu voia dumitale, iată nişte bani pentru iubita mea, şi îi dădu logodnicei un săculeţ de lână cu vreo două sute de soli, parte primiţi de la doña Asunción, parte strânşi din micile sale economii.

— Şi de ce îmi spui mie, Foncito? Ea îţi va fi nevastă şi poţi să-i dai socoteală de truda şi osteneala ta.

Ziska, primind săculeţul, întrebă:

— Mi-i dai pe toţi, Foncito? Şi tu?

— N-ai grijă, porumbiţo, bărbatul e bărbat şi scoate bani şi din piatră seacă, răspunse băiatul râzând.

— Bine, ştiu asta, dar cu ce-o să te îmbraci în ziua nunţii?

— O să mă îmbrac în Colonel, am vorbit deja şi am găsit o uniformă foarte bună.

— Eu sunt sigură, Foncito, că în toate ne ajută Sfânta Carmen, care şi-a pogorât mila asupra casei noastre. Eu am făcut rost de nişte haine foarte frumoase şi s-o vezi pe Ziska ta la nuntă...

— Altfel nu poţi să te ţii în rândul lumii.

— Asta e limpede ca lumina zilei, băiete.

— Foncito, vreau ca tu să fi judecător într-o pricină pe care o am cu mama.

— Care?

— Ea spune să angajăm muzicanţii lui don Esteban, iar surorile mele şi cu mine pe cei ai lui Pinelo şchiopul, că are două clarinete şi talgere, pe deasupra.

— Bine, fetiţo. Pentru asta nu trebuie să ne certăm. Am spus aşa pentru că Pinelo şchiopu cere mai mult şi cum nu ne bazam pe ce a adus bărbatu tău...

— Să aşteptăm liniştiţi, porumbiţo, spuse Foncito luând-o de mijloc şi sorbind-o din ochi. Şi-i şopti la ureche:

— În curând, o să fi a mea pentru totdeauna!

— Vai, lasă-mă. Ildefonso, nu fi nerăbdător, Doamne! De-ai şti ce-am păţit cu preotul pentru mângâierile tale de ieri! zise fata ferindu-se de iubitul ei.

— Pfiu! Câtă neruşinare! Ce se întâmplă în casa mea? îi întrerupse doña Mónica luându-şi un aer grav.

— Nimic, mamă soacră, nimic. Dacă s-ar fi întâmplat ceva, vă jur pe viaţa mea că n-aş mai fi călcat pe-aici şi fiţi sigură că nici Ziska nu m-ar mai fi primit.

— Aha! Şi tu ce zici, fată?

— Nu te supăra, mamă, dacă fără să vreau îl fac pe Foncito să moară după mine, iar ce mi-a spus preotul o să-ţi povestesc mai târziu, pe îndelete, răspunse Ziska cu obrajii îmbujoraţi, încercând să râdă.

— Mie nu-mi plac obrăzniciile, ştii doar, Ildefonso. Mi-am crescut fetele pentru băieţi cinstiţi, aşa ca tine şi cu asta am încheiat, spuse doña Mónica, scuturându-şi poalele rochiei.

— Sunt de acord, ce rost are să ne certăm, doña Mónica? Eu n-am nimic de împărţit cu nimeni; joi e ziua cea mare şi trebuie să vorbesc cu preotul să ne cunune mai devreme, căci va fi foarte neplăcut să plecăm noaptea de aici.

— Asta aşa-i, şi dacă o să pună şi naşii o vorbă bună, să vezi cum se aranjează totu. Numai săracii se lovesc de greutăţi!

— Tu te-ai spovedit? îl întrebă Ziska pe Ildefonso cu interes.

— Tu ce părere ai? făcu băiatul mulţumit. Apoi se

adresă mamei soacre:

— Doña Mónica, eu n-o să mai trec pe-aici, dumneavoastră să veniţi acasă la naşu şi să aduceţi tot ce trebuie, iar ora o să v-o comunic prin Marcelino, căci în forfota aia n-o să mai am timp, şi o să fie nevoie să mă ocup şi de musafiri acolo, la naşu.

— Ne-am înţeles; acum ştim ce ne rămâne de făcut şi să n-ai nicio grijă din partea noastră.

— Adio, pe curând!

— Adio! spuseră ele şi Foncito plecă făcându-i bezele iubitei sale.

Doña Mónica începu de îndată să dea ordine categorice şi Ziska să pregătească o valiză de piele în care puse diferite obiecte şi lucruri de îmbrăcăminte.

Ildefonso sosi în câteva minute la „Palomares”; trebuia să fie cu ochii-n patru datorită prezenţei Eulaliei; el şi Manonga, care era mai expeditivă decât servitoarele indiene, trebuiau să pregătească totul începând chiar de la punciul de dimineaţă, în timp ce doamnele se rugau, după care îşi împărtăşeau bănuielile cu privire la comportarea soţilor. Şi aşa sosi momentul când se prezentă domnul Peñas pe care l-am lăsat cerând o *chabela* pentru a închina în sănătatea viitorului ginere.

— Cu cea mai mare plăcere, părinte... Manonga! o strigă doña Asunción în timp ce Ildefonso ieşi s-o cheme pe doña Eulalia care nu se lăsă aşteptată.

Eulalia şi Manonga intrară în acelaşi timp în salon, urmate de Ildefonso care îi luă Manongăi tava cu cele patru pahare de *chabela* şi întinzându-i-o domnului Peñas, îi spuse:

— Vă rog serviţi, părinte.

— Astea sunt pentru cele două fiice ale mele, zise el luând două pahare şi oferindu-le Eulaliei şi lui Asunción.

— Asta-i al tău, şi eu... făcu Foncito.

— Lipseşte un pahar, Manonga.

— Eu nu vreau, domniţă, că tocmai am băut o „chicha”, răspunse Manonga luând tava goală de la Ildefonso şi

ieşind.

— Îţi urez fericire şi să-ţi creşti copiii cu frica lui Dumnezeu, închină preotul şi bău fără să-şi ia ochii de la doamna Lopéz.

— Manonga asta a şi plecat cu tava, spuse Asunción neştiind unde să-şi pună paharul.

Ildefonso strânse paharele şi le puse pe masa din mijloc.

— Parcă se aude tropot de cal! observă Eulalia ciulindu-şi urechile.

Ildefonso se repezi la uşă şi, întorcându-se, spuse:

— Sunt stăpânii, domniţă.

— Strânge paharele astea să nu creadă că ne-am pus pe băut, îl avertiză preotul profund contrariat, după care se adresă lui Asunción:

— Sper că-mi vei da o cameră separată; trebuie să mă odihnesc.

— Veţi avea tot ce vă trebuie, părinte; o să vă pun un pat în biroul lui Valentín.

— Eulalia, fiica mea, am venit să vorbesc cu tine; ai încredere în Asunta, spuse preotul în şoaptă doamnei López care îi răspunse laconic:

— Prea bine, părinte.

Şi potcoavele cailor vioi şi sprinteni răsunară pe aleea din faţa casei, iar pintenii călăreţilor zornăiră când aceştia descălecară.

Don Antonio şi Cienfuegos intrară în salon.

— Bună ziua la toată lumea.

— Bună ziua, părinte. Dumneavoastră aici?

— Da, domnilor, astea sunt vremurile... musafirii în casă iar gazdele prin târg, răspunse el ascunzându-şi nemulţumirea.

— Venim de la Rosalina, am stat acolo toată săptămâna.

— Aşa mi-am închipuit şi eu.

— Ce mai faceţi, doamnă Asunción? Şi tu, draga mea, ce mai faci? întrebă domnul Lopéz.

— Mulţumesc, bine.

— La fel şi eu, răspunseră ele.

— Doamnă, pe zi ce trece sunteţi mai frumoasă! Iartă-mă, Antonio, spuse Valentín şi cuvintele lui muşcară ca o viperă inima lui Asunción care, auzind complimentul adresat Eulaliei, deveni circumspectă. Aceste cuvinte au fost suficiente pentru a-i strica liniştea şi îşi aduse aminte de vorbele lui Ildefonso care îi spusese: Dacă bănuiala ta, stăpână, se adevereşte, eu o să te răzbun...

Şi don Antonio o găsea pe soţia lui mai frumoasă. Slăbise puţin, o uşoară paloare îi acoperea chipul, iar ochii umbriţi ca de un văl cenuşiu păreau mai mari, pe buze mai păstrând încă prospeţimea căpşunilor timpurii.

— Tocmai am cerut o cameră să mă odihnesc, domnule don Valentín, spuse preotul Peñas.

— Draga mea, ai grijă de domnul Peñas.

— Da, camera e pregătită, veniţi cu mine, părinte.

— Atunci, cu permisiunea dumneavoastră, am să mă retrag, spuse don Isidoro, luându-şi poncho-ul, fularul şi pintenii.

— Odihnă plăcută, domnule.

— Să nu ne lăsaţi prea mult singuri!

— Pe curând, vă vom chema la masă.

Spuseră în acelaşi timp cei prezenţi şi preotul intră într-o a treia cameră pe care Valentín o folosea drept birou unde, din ordinul lui Asunción, Manonga şi Ildefonso aduseră un pat de campanie, curat şi confortabil, pat în care preotul se întinse cât era de lung, preocupat de un singur gând care trebuia să prindă viaţă chiar în acea zi.

Doña Asunción ieşi împreună cu Manonga să pregătească masa de prânz, iar Cienfuegos se îndreptă spre dormitorul său.

— Când Lopéz rămase singur cu Eulalia, se aşeză lângă ea şi luându-i mâna cu delicateţe i-o sărută şi îi spuse:

— Nici nu ştii, scumpa mea soţie, ce sacrificiu mi-am impus că m-am lipsit de prezenţa ta. Ah, cât am suferit!

— Într-adevăr?

— Dumnezeu mi-e martor! Dar de ce te îndoieşti?

— Antonio, cred că ne desparte o taină. Poate ai vreun secret şi ţi-e ruşine ca eu...

— Nu, nu, Eulalia, îţi jur cu mâna pe inimă că te iubesc mai mult ca oricând!

În acea clipă se auzi un scârţâit, dar niciunul dintre soţi nu sesiză zgomotul.

— Aş da oricât să ştiu că spui adevărul.

— Nu trebuie să dai nimic, comoara mea, căci ăsta e adevărul şi o să ţi-o dovedesc.

— Atunci de ce fugi de mine? Nu pot să-mi explic ce se petrece între noi, Antonio. La început, mi-ai spus că afacerile îţi merg prost şi ai ajuns chiar să mă întrebi într-una din clipele noastre de fericire, dacă te-aş mai iubi când te-aş vedea ruinat. Apoi ai devenit posac şi bănuitor şi cheltui bani de parcă pagubele despre care mi-ai vorbit n-ar fi fost adevărate.

— Eulalia, pune-mi în cârcă orice vină, dar nu te îndoi de dragostea mea. Pentru mine nu mai există altă femeie pe lume, da, da, spuse domnul López cu frenezie şi o strânse în braţe, şi-i devoră buzele roşii însetat de o fericire fără nume.

Chiar în acele momente, preotul Peñas, care în zadar încercase să adoarmă pe pernele împodobite cu flori croşetate şi dantelate, se aşeză la biroul lui don Valentín şi, fie cu premeditare, fie din pură curiozitate, deschise unul câte unul cele patru sertăraşe în care se aflau obiecte de birou şi diferite hârtii numerotate. Dintr-o simplă întâmplare, ca atâtea altele pe care niciodată nu reuşim să ni le explicăm, îi căzu în mână hârtia cu numărul trei scris cu roşu. Îi parcurse distrat conţinutul cum se obişnuieşte în asemenea cazuri, dar când ajunse la sfârşit, sări de pe scaun ca ars. Pe faţă i se întipări un surâs diabolic şi reluă cititul cu mare atenţie.

— Am un înger rău sau unul bun care mă ocroteşte? A picat cum nu se poate mai bine, nici n-am nevoie de mai mult! îşi spuse bătându-se cu palma pe frunte. Îşi arunca

privirea bănuitoare prin toate colţurile camerei şi convins că era singur şi că în jur era linişte, împături cu grijă hârtia, o puse în buzunarul sutanei şi se întinse din nou pe pat.

XXV

VOCEA LUI ILDEFONSO ANUNŢA că masa era servită, domnul Lopéz care îşi scosese cu câteva minute înainte hainele de călătorie, o luă de mână pe Eulalia şi se îndreptă cu ea spre sufragerie unde îi aşteptau Asunción şi Cienfuegos. Domnul Isidoro Peñas veni ultimul şi, exagerat de amabil, spuse frecându-şi mâinile:

— Pe mine mă aşteptaţi...

— Da, domnule, poftiţi pe aici, răspunse Cienfuegos arătându-i scaunul din capul mesei.

— În semn de respect, nu?

— Farfuria asta cu *chairo* e pentru părinte, spuse Asunción.

— Şi ce bine arată *chairito!* O avea şi niscaiva bucăţi de *cucho?* întrebă preotul mirosind bucatele.

— Nu ştiu, părinte. Manonga se ocupă de bucătărie şi pentru diseară ne pregăteşte *pollito de viernes.*

— Aha, Manonga e specialista.

— Ce numiţi *cucho,* părinte? întreabă don Antonio.

— Nu-i de mirare că mă întrebi fiindcă, în materie de bucătărie, termenii diferă de la o regiune la alta. *Cucho,* prietene, e un miel fraged, dezosat şi pus la sare.

— Cum, Antonio, nu-ţi aduci aminte că, odată, ne-a dăruit guvernatorul această delicatesă, când l-ai scăpat pe Miguelito de armată? observă Eulalia.

— Acum îmi amintesc.

— Mai întâi să bem un *tranquilis* să ne dea poftă de mâncare, propuse Valentín.

— De acord. Se simte nevoia de o tărie, îşi dădu cu

părerea domnul Peñas. Ginerică, acum o să mă ocup de problema ta, adăugă preotul râzând, primind cupa.

— Aşa-i, că se apropie evenimentul.

— Şi, dacă sunteţi de acord, vom oficia căsătoria în capela moşiei, îşi dădu cu părerea parohul.

— Asta să hotărască Ildefonso, dar, mai întâi, să bem, căci muştele ne ameninţă paharele, spuse don Antonio.

— Sănătate!

— Sănătate! repetară cu toţii.

După ce se şterse la gură cu un şerveţel, don Valentín luă cuvântul.

— Foncito, acum, că tot o să intri în breaslă, pleacă-ţi capul şi hotăreşte unde vrei să primeşti jugul: aici sau la parohie.

Băiatul stătu pe gânduri câteva clipe şi răspunse:

— Pentru mine e totuna, aici sau acolo, stăpâne; dar logodnica mea vrea să-şi etaleze podoabele, s-o vadă vecinele din sat...

— Şi s-o invidieze că a luat un băiat frumos aşa ca tine, îl întrerupse don Antonio.

— Sau s-o compătimească cele care n-au nimerit bine în căsnicie, observă doña Asunción.

— Mulţumesc, doamnă, replică Cienfuegos glumind, făcând pe atoateştiutorul.

— Nu cred că Asuntita a spus asta ca să se plângă, lămuri preotul.

— Hai, că aţi deviat de la subiect; era vorba să stabilim unde se oficiază căsătoria, spuse Eulalia, la care don Antonio completă:

— Pentru a face pe plac Ziskăi, căsătoria se va celebra la biserica din Rosalina, astfel vom avea un motiv în plus ca s-o aducem la noi acasă pe doamna Asunción care este naşă.

— Da, naşule şi acolo o să tragem un dans de o să ne rupem pingele, zise Ildefonso sărind în sus de bucurie.

— Cum doriţi dumneavoastră, căci eu sunt un simplu preot, zise domnul Peñas, supărat de faptul că nunta nu

avea loc în casa lui Asunción, unde toate femeile îi stăteau la dispoziţie şi, pentru moment, chiar şi Ildefonso, şi unde ar fi putut să-şi pună în aplicare planurile sale diabolice.

— A venit şi ciocolata, spuse don Valentín când Manonga intră cu o tavă cu ceşti.

— Beau şi eu ciocolată, că voi n-o amestecaţi cu scorţişoară şi bob prăjit, cum fac călugăriţele, spuse preotul.

— Asta e din Cuzco şi e foarte bună.

— Am un *sucumbe* din lapte muls acuşica, cu ouă de găină şi *pisco* care se vinde la „Şalul alb”, se oferi Manonga.

— Doamne! Ce gustos trebuie să fie *sucumbeul* ăsta! zise Eulalia. Dă-mi un pahar să gust.

— Beau şi eu, căci mie îmi place laptele, ceru şi Asunción.

Numaidecât, Manonga apăru cu două pahare pline cu spumă parfumată.

— E îmbietor *sucumbeul* ăsta! În Lima, se numeşte *caspiroleta,* în Arequipa, *ponchecito batido,* în Puno, *leche de cielo,* iar în Ayacucho, *corta-calambre,* le explică don Isidoro.

— O să beau şi eu, doña Manonguita: te rog să mă crezi că ai pregătit un prânz minunat, spuse don Antonio.

— Stăpânul meu e întotdeauna foarte *manerat,* răspunse fata pe un ton de mulţumire.

— Să nu care cumva să lipseşti de la nunta lui Ildefonso, o preveni Eulalia.

— Nu, domniţă, că eu le ştiu tainele încă de la început, răspunse ea uitându-se la Foncito care, tăcut şi gânditor, dumica o felie de pâine în ceaşca cu ciocolată.

— Eu sunt de părere că ciocolata de Cuzco e *boccato di cardinale,* n-aş schimba-o cu alta pentru nimic în lume, spuse preotul ştergându-se la gură cu un şerveţel, după ce îşi termină porţia, şi privi în jurul mesei să vadă dacă au terminat cu toţii de mâncat.

— Să ne fie de bine! Acum, nu ne-ar strica puţină odihnă.

— Cum doriţi, părinte. Camera vă stă la dispoziţie, răspunse Asunción.

— Noi o să încălcăm această regulă. Antonio, să facem o plimbare prin grădină; vor merge şi doamnele, spuse Valentín oferind câte o ţigară preotului şi prietenului său, în timp ce Ildefonso bea un pahar cu apă proaspătă.

Domnul Peñas se uită în acea clipă la Eulalia şi la Asunción cu o privire tăioasă dacă putem spune astfel despre privirea pe care o au ochii, în anumite cazuri, pentru a da un ordin, privire hipnotică ce îţi poate porunci să săvârşeşti chiar şi o crimă şi care, totuşi, poate trece neobservată de spiritele ce nu se supun fluxului magnetic, cum s-a întâmplat şi de data aceasta, când nici domnul Lopéz, nici don Valentín, nici Ildefonso n-au observat; în schimb, cele două femei rămaseră ca împietrite, iar Asunción rupse tăcerea zicând:

— Duceţi-vă, că noi avem puţină treabă.

— Şi mai arde şi soarele, îi veni în ajutor Eulalia.

Şi ieşiră cu toţii din sufragerie.

Ildefonso, care stătea ca pe jar să-i spună iubitei sale că joi, la ora nouă dimineaţa, va avea loc nunta, în biserica parohiei din Rosalina, plecă în fugă după Marcelino ca să transmită mesajul doñei Mónica.

După o jumătate de oră, domnul Peñas striga din uşă, pe un ton ipocrit care imita gravitatea:

— Asunta! Asuntita!

— La ordinele dumneavoastră, părinte, răspunse ea prompt, despărţindu-se de Eulalia în a cărei companie comentase anumite amănunte ale prânzului şi sosirea soţilor.

— Fiica mea, ţi-am mai spus că am venit să rezolv nişte probleme importante pe care trebuie să le discut cu prietena ta; şi cum trebuie să mă întorc în curând, aş vrea deci, ca tu, cu prudenţa ta, să-mi înlesneşti o întâlnire fără să ştie nici don Antonio, nici soţul tău, nici nimeni.

Sunt secrete pe care nu le poate păstra oricine.

— Părinte, în ceea ce mă priveşte, n-o să se afle nimic, spuse ea, făcându-şi cruce.

— Bine. Femeile trebuie să fie rezervate şi prudente ca tine, căci sufletul nu trebuie să ţi-l cunoască decât părintele spiritual.

— Asta am spus şi eu, părinte!

— Deci, cheam-o pe Eulalita şi ai grijă să nu vină cineva, spuse preotul, făcându-se înţeles pe de-a-ntregul de fiica de confesiune şi se întoarse în camera lui preocupat să-şi stăpânească emoţiile care îl copleşiseră.

— Moment suprem! Ai sosit, în sfârşit! îşi spuse domnul Peñas lăsându-se să cadă pe pat.

— Părintele zice că trebuie să discute cu tine lucruri importante, Eulalita, du-te, du-te că eu o să stau pe aici pe-aproape, să nu se întâmple ceva, spune doña Asunción scoţând din buzunarul rochiei un ghem alb de lână şi începând să împletească.

— Desigur, Asunción, poate că de aceea s-a şi deranjat să vină până aici.

— E atât de bun! E un înger!

— Numaidecât mă duc la el ca să mă întorc repede şi să vorbim, răspunse doamna Lopéz din mers.

Ce observaţie psihologică poate stabili diversele, schimbătoarele şi aproape neverosimilele emoţii ale unei femei puse în situaţia Eulaliei? Niciuna; căci până azi sufletul femeii este un abis al cărui întuneric menţine ignoranţa şi vai de aceea care, cerând îndurare domnului din înălţimi, aprinde o lumină în conştiinţa sa şi în faţa flăcării raţiuni întâlneşte morminte albite, acolo unde a visat să vadă sublima emanaţie a unei religii sfinte, divine, precum întemeietorul ei.

Eulalia se opri în pragul biroului lui don Valentín Cienfuegos şi şovăi înainte de a intra în încăpere.

Dacă entuziasmul din cuvintele soţului ei, dacă mângâierile lui arzătoare îi liniştiseră inima, dacă ea îl iubea, de ce alerga la chemarea preotului a cărui sărutare

depusă pe mâna sa o înfiorase? De ce nu evita să-l vadă între patru ochi pe el, care îi smulsese de nenumărate ori jurăminte secrete pentru a-i spune *te iubesc*? Multe minţi a mai întunecat fanatismul!

— E o dragoste spirituală care nu poate afecta cu nimic onoarea unei femei căsătorite, îşi repeta, ca singură explicaţie, doamna Lopéz, care intră şi spuse:

— M-aţi chemat, părinte?

În acest timp, Asunción, tricotând primul rând, se ruga cu durere:

— Iartă-mă, Eulalia, te-am judecat pripit pe tine şi pe soţul meu; pe tine care eşti atât de credincioasă!

XXVI

O LINIŞTE ABSOLUTĂ DOMNEA prin toate colţurile casei de la „Palomares”, o construcţie frumoasă cu turnurile albe şi cu acoperişurile roşii de ţiglă.

Aerul saturat de parfumul trifoiului, florilor de bob şi porumbului în panaşe aurii şi încins de soarele arzător suspendat pe un cer transparent pe care niciuna dintre razele de foc ce pârjoleau pământul cu căldura lor tropicală nu întâlneau nici cel mai palid norişor indica ora germinaţiei la sânul acestei mame ale cărei secrete sunt cunoscute de Autorul Naturii, secrete pe care le fură naturalistul pentru a afla cum se umflă sământa, cum se deschide şi izbucneşte fărâma de viaţă, care rupând la rândul ei coaja pământului se transformă în rămurosul *pisonae* încununat cu bobiţe roşii sau în socul cu albe penaje.

Solemne momente! Poate ele hotărăsc şi pentru om ora marilor efervescenţe sanguine care îl fac să se arunce în braţele plăcerii, simţurile fiindu-i înfierbântate de aceste efluvii ale atmosferei calde şi parfumate.

Când preotul Peñas o văzu pe Eulalia, se ridică în picioare făcând eforturi să-şi stăpânească emoţia şi, străduindu-se să n-o alarmeze, îi oferi un scaun şi îi spuse:

— Intră, Eulalia, şi cum avem de vorbit mai mult ar fi bine să iei loc.

— Mulţumesc, părinte.

Domnul Peñas trase alt scăunel şi punându-l aproape, foarte aproape de doamna Lopéz, continuă:

— Îmi pare rău că n-am un paravan ca să-l pun între noi, căci tu trebuie să-mi răspunzi ca părintelui tău, cu sinceritatea pe care ţi-am pretins-o întotdeauna la confesional.

— Ce s-a întâmplat, părinte?

— Ai făcut rău că ai rămas aici atâtea zile; e adevărat că şi eu te-am sfătuit astfel; dar n-am crezut că el se va întoarce la Rosalina şi te va lăsa singură.

— Acum vezi şi dumneata, părinte, că Antonio nu se mai poartă cu mine ca la început. Iar eu, cu firea mea păcătoasă, încă îl mai iubesc.

— Vei respecta în continuare convenienţele şi relaţiile sociale, căci, fiica mea, dragostea din dragoste se nutreşte şi, dacă iubirea se stinge într-o inimă, moare şi în cealaltă, peroră preotul simţindu-şi sufletul rănit de gelozie în urma mărturisii sincere a Eulaliei şi cu multă abilitate, precum vipera înghite broasca ce i-a căzut pradă ca hipnotizată, îşi apropie mâna de mâna ei, o prinse şi începu s-o mângâie cu blândeţe de copil.

— De ce nu-mi retrag mâna care îi aparţine lui Antonio? gândi doamna Lopéz, dar o forţă superioară năvalnică, un fel de amorţire spirituală care îi paraliza voinţa o obligă să-şi abandoneze gingaşa-i mână între mâinile îngrijite ale preotului care erau obişnuite doar cu obiecte delicate.

— Eulalia, trebuie să-ţi spun o dată pentru totdeauna, că de cincisprezece ani eşti, în inima mea, unica prezenţă, adorată în fiece clipă, venerată în orice moment. Fie-ţi milă de mine! Secretul nostru nu-l va cunoaşte nimeni! Oh, Eulalia! Poziţia mea mă pune la adăpost de clevetiri şi în orice caz ar fi o slăbiciune... nu o crimă, nu?

— Adulterul! exclamă, cu oroare, fără să se poată stăpâni.

— Ce spui, fiica mea? Nu, nu, nu! Eu n-o să te duc la adulter care, dacă ne gândim e un accident fără importanţă în viaţa oamenilor; căci în societatea în care trăiesc, săracă în idealuri şi fără simţ moral, adulterul nu-i

preocupă pe cei care sunt victimele lui. Ceea ce-i preocupă, în orice situaţie, este scandalul, spuse domnul Peñas, calculând perfect doza de venin pe care îl vărsa în cupa unei existenţe creată pentru bine, căci Eulalia era înzestrată cu un caracter deosebit.

— Doamne, ce lucruri îngrozitoare spuneţi, părinte!... Imposibil! conchise ea, înfiorându-se ca în faţa morţii.

— Faci pe proasta! Haide, Eulalia, nici nu te învăţ adulterul nici un ţi-l cer. Nu, ceea ce îţi cer este pur şi simplu milă pentru o dragoste imensă, nemăsurată... spuse preotul într-o izbucnire pasională. Şi, în acel moment, cu simţurile rătăcite, beat, orb, corabie ce pluteşte în derivă, în plină furtună, luă braţul Eulaliei şi, strângând ca-n cleşte, o trase spre el; dar în acea clipă bătăi uşoare şi repetate se auziră la uşă şi vocea lui Asunción care spunea:

— Doña Eulalia, doña Eulalia, ieşi că au sosit.

Preotul de abia mai avu timp să exclame:

— Fiică a inimii mele. Onoarea mea se află în mâinile tale! Şi căzu ameţit pe patul din dreapta sa.

— Doamnă, vremea trece foarte repede când eşti în vizită; cred că e timpul să plecăm, spuse don Antonio văzând-o pe Eulalia care îi ieşise în întâmpinare, iar Asunuon interveni:

— Cum să plecaţi înainte de a fi servit *pollito de viemes* după reţeta Manongăi?

— Am fi avut timp pentru toate doamnă, dacă ar fi fost mai devreme; dar se face tot mai întuneric, iar caii aşteaptă înhămaţi, răspunse domnul Lopéz, cercetând uimit chipul soţiei sale.

XXVII

CLOPOTELE BISERICII RĂGUŞI-
seră, probabil de râs; fanfara şchiopului Pinelo răsuna în acordurile lui, „Niciodată pieptul meu”, cântec compus Dumnezeu ştie de cine, dar înţeles, îndrăgit şi aplaudat chiar şi pentru cuvintele sale ce conţin jurământul celei mai tandre iubiri; sute de buchete de artificii şi serpentine roşii explodau în curea bisericii când din sfântul lăcaş ieşi un grup compact şi eterogen condus de un Colonel în pantaloni stacojii, tunică bleumarin cu găitane, tricorn cu pană de general şi sabie de cavalerie la centură. Era fericitul Ildefonso, iar la braţ cu el mergea o doamnă cu fustă de mătase gris perle, cu un şal grena, vaporos, brodat cu diferite culori, cu o coafură înaltă ca un turn, prinsă, într-un pieptăn de baga cu şapte dinţi, şi în mână cu flori puţin pălite la vârf. Nu era alta decât Ziska, fericita soţie care, la braţ cu Foncito şi având deja binecuvântarea preotului, n-ar fi făcut schimb nici cu Sarah Bemhardt care va juca, câţiva ani mai târziu, în „Dama cu camelii”. După ei veneau invitaţii de vază, primii fiind don Antonio Lopéz, şi doña Asunción, naşii, apoi don Valentín şi Eulalia, guvernatorul, judecătorul de pace şi învăţătorul din sat urmaţi de un alai de vreo optzeci şi mai bine de persoane, rude şi prieteni ai mirilor.

În poarta casei domnului Lopéz răsunară vreo şase pocnitori, ca formidabilele tunuri ale unui blindat maritim, salve cu care se primeau tinerii căsătoriţi, şi toţi, ca la un pelerinaj de Crăciun, intrară în curtea în care trona un pom încărcat cu linguri, colaci, bănuţi, animale vii; şi toată dragostea rudelor şi prietenilor atârna de ramurile

sale.

— Ah! Ce frumos e pomul de nuntă! Iată ce înseamă să-ţi alegi jumătatea potrivită, spuse un invidios.

— Intraţi cu toţii şi să se ducă cineva să-l cheme pe preot! interveni don Antonio.

— Bineînţeles, naşule, deşi dumnealui a spus că vine îndată ce se schimbă, zise Ildefonso.

— Cu toate acestea trebuie să ne purtăm atent cu el, insistă Lopéz intrând în salon.

— Spune-mi, Asunción, cu ce te servesc, întrebă Eulalia.

— Cu ce serveşti pe ceilalţi, n-am preferinţe.

— Lui Valentín să-i dăm un pahar cu rachiu mai întâi, întrerupse don Antonio.

— Da, prietene, că-mi cere stomacul...

— Iată-l pe preotul nostru, se auzi de la uşa salonului.

— Trăiască mirii! Uraaa! strigară câţiva în cor.

— Orchestra să cânte atacul de la Uchumayo, ceru unul.

— Da, atacul, căci Foncito atacă în seara asta, strigară alţii.

— Ssst! mai tăceţi, că vine popa cu guvernatorul, se auzi o voce.

— Şi mireasa o să vadă ce n-a văzut, remarcă un flăcăiandru.

— Obraznicule! Uite cine vorbeşte! El, care nu şi-a găsit încă perechea, murmură o bătrână.

— Să beau cu dumneata, părinte, că drumul spre cer prin biserică trece, spuse un nuntaş ridicând paharul.

— Să bem cu toţii căci eu sunt al tuturor, răspunse parohul şi imediat îi întinse un pahar Eulaliei zicându-i: Cred că stăpână casei n-o să-mi refuze acest păhărel.

— Asunción şi mireasa să-mi urmeze exemplul, îndemnă ea primind cupa.

— Foncito, bună bucăţică ţi-ai ales, şmecherule, spuse un invitat îmbrăţişându-l pe Colonelul de o zi.

— La ţară cresc cele mai frumoase flori: priveşte-o pe

cea din Sulluni.

— Dacă ar mai fi trăit taică-su s-o vadă, vorbeau în şoaptă doi băieţi, arătând-o pe Ziska; şi toţi ciocniră câte un pahar, astfel încât într-un sfert de ceas toată lumea vorbea tare şi se sfădea ca la piaţă.

— Copila mea, azi o să ne împăcăm, spuse domnul Peñas venind spre Eulalia.

— Adevărul e că m-am cam supărat, părinte,

— Dar mă ierţi! M-ai iertat, nu-i aşa?

— De ce nu? Iertarea este a celui care o cere.

— Foarte bine. Atunci să închinăm câte un pahar de pisco.

— Şi dacă mă ameţesc?

— Nu-i nimic! Eşti la tine acasă, te duci în pat şi te culci.

— Dacă spuneţi dumneavoastră...

— Domnilor, să bem pentru finii mei! spuse domnul Lopéz.

— I-am servit pe toţi, naşule.

— Stimaţi invitaţi, căsătoria care se sărbătoreşte acum, bazată pe dragoste şi muncă, să fie fericită şi cerul să binecuvânteze această unire dându-i urmaşii pe care îi merită, câte un copil în fiecare an! le ură naşul.

— Bravooo! strigară în cor, ciocnind paharele şi cupele, în timp ce Ziska se adresa soţului ei:

— Colonele, fii bun şi du cupa asta naşei.

— Cu sau fără voia dumitale mă duc o clipă dincolo, spuse Eulalia către Asunción.

— Mergem împreună, doña Eulalia, căci dacă tu vrei să te odihneşti, eu vreau să iau o gură de aer proaspăt, iar asta înseamnă să renunţ la pahar, răspunse doamna Cienfuegos, îndreptându-se cu prietena ei spre dormitor.

— Ce fac muzicanţii ăştia? S-auzim *Porumbiţa,* ceru unul.

— Că doar d-aia sunt plătiţi, zise mama Ziskăi care tăcuse până atunci.

Şi parohul, plimbându-şi privirea şireată de vulpe

încolţită, se ridică pe furiş şi ieşi din salon.

— Nu încă, părinte!

— Domnule Valentín!

— Să bea mai întâi naşul; dacă e otrăvită? glumeau invitaţii cu Lopéz şi Cienfuegos.

Preotul nu întâmpină niciun obstacol în incursiunea lui şi, ajungând la cele două doamne, le spuse:

— V-am prins, v-am prins ca pe două porumbiţe. Cum să le las în voia sorţii pe fiicele mele?

Amândouă exclamară într-un glas:

— Părinte!

— Nu vă speriaţi că nu sunt căpcăun! Se poate, Asunta, să plecaţi şi să lăsaţi atâta lume în salon?!? Ţine-i locul prietenei tale cât timp se odihneşte.

— Bineînţeles, părinte, nici nu aveam de gând să rămân, spuse doña Asunción plecând în grabă şi, când domnul Peñas rămase singur în faţa Eulaliei, se aruncă asupra ei fără nicio explicaţie şi, strângând-o în braţe, repetă ca un nebun.

— Femeie, femeie, trebuie să fi a mea!

— Încetează sau strig!

— Îl iubeşti pe Antonio?

— Din tot sufletul.

— Dacă nu-mi cedezi sunteţi pierduţi, spuse preotul arătându-i hârtia cu numărul trei scris cu roşu.

Eulalia o citit tremurând şi era gata să leşine când don Isidoro i-o smulse din mână. Cu forţa uliului care înhaţă porumbelul, preotul o cuprinse pe doamna Lopéz în braţe şi cu buzele lui arzătoare ca jarul învălui buzele purpurii ale martirei într-un sărut nesfârşit trăgând-o spre canapeaua roşie. Femeia simţi că îi vine în ajutor o forţă necunoscută, izvorâtă din firea ei bună şi, orbită de furie, îl împinse pe preot care căzu pe canapea, iar tichia-i neagră se rostogoli pe jos; în acel moment, figura simpatică şi nobilă a lui don Antonio Lopéz apăru în pragul dormitorului unde ajungeau vocile de afară, care strigau:

— Trăiască mirele, trăiască mirele!

Şi domnul Lopéz zări ca printr-un văl negru imaginea marmoreană a Eulaliei lângă sutana uzată a preotului Peñas; buzele femeii, roşii ca vişinile de Urumba, păreau o pecete de sânge.

Preotul reprezenta pentru nefericitul domn Lopéz pata de întuneric de pe cerul senin adus în suflet de copila timidă pe care o strânsese în braţe, în noaptea nunţii sale, cu puritatea cu care raza lunii înconjoară corola unui trandafir; noapte de neuitat în care amândoi şi-au jurat dragoste eternă.

Nimeni şi nimic nu ne va despărţi!

PARTEA A DOUA

I

DORMITORUL FAMILIEI LOPÉZ era aranjat simplu, ca pe timpul când cei doi soţi erau fericiţi şi între ei nu se ivise încă figura fatidică a preotului, care îmbrăţişase cariera ecleziastică din calcul, fără să simtă vreo chemare pentru acele exaltări ale spiritului care îl duc pe om fie pe tărâmul artelor, fie pe altarul divinului.

Un vas uriaş cu *amancaes*[10] parfuma încăperea. Pe marmura lavoarului zăceau împrăştiate câteva ace de păr, pieptănuşi de baga cu doi dinţi şi un flacon cu oţet Bully fără dop, care îşi amesteca mirosul lui puternic cu delicatul parfum al florilor.

Oglinda impunătorului dulap de stejar lăcuit reflecta imaginea persoanelor care, datorită gravităţii situaţiei, se uitau cu dispreţ la figura ridicolă a domnului Peftas şi la tichia acestuia ce zăcea într-un colţ, reprodusă la rându-i în oglindă.

Don Antonio rămase împietrit câteva clipe, căutând să realizeze ceea ce se petrecea sub ochii lui.

Preotul Pefias se aruncă la picioarele lui don Antonio şi, în genunchi, îi spuse:

— Nu ne condamna, frate!... Ea este nevinovată!... Iartă, taci şi iartă!...

— Mizerabile! Asta e atitudinea unui preot viclean, comportarea unei reptile care se târăşte umilă până îşi varsă veninul în cupa fericirii altora, răspunse domnul

[10] Denumirea populară, în Peru, a unei plante din familia amarilidaceelor.

Lopéz trezit din uluială, luându-l de guler pe preotul Peñas cu gândul de a-l nimici.

— Să nu faci scandal, rosti preotul laconic, într-o atitudine de apărare, ridicându-se în picioare, după ce reuşi să scape din mâna rivalului său.

— Antonio, pentru numele lui Dumnezeu, acceptă cel puţin o explicaţie, interveni Eulalia împreunându-şi mâinile, cu ochii împăienjeniţi de lacrimi.

— Doamnă, totul s-a terminat între noi, răspunse domnul Lopéz aruncându-i o privire dispreţuitoare.

— Va fi precum doreşti, dar ascultă, pentru numele lui Dumnezeu!

— Numai dumneata te vei acoperi de ridicol; don Antonio! Cine va crede ce-o să povesteşti despre mine? Poziţia şi situaţia mea mă pun la adăpost... Pe de altă parte, eu pot să te distrug pentru totdeauna, sunt la curent cu secretele lui... don Valentín, spuse preotul revenindu-şi.

Un val de sânge trecu pe chipul lui don Antonio, pentru ca numaidecât să devină livid şi neliniştit.

— Vedeţi că împăcarea devine o necesitate, domnule López? continuă preotul sigur de avantaj, sigur de armele sale de apărare şi atac.

— Scandalul ar fi mai rău decât moartea, Antonio! Ia-mi viaţa care îţi aparţine, dar...

— Onoarea valorează mai mult decât viaţa, doamnă! o întrerupse don Antonio, la care don Isidoro spuse:

— Da, dar este vorba despre onoarea dumneavoastră. Această doamnă n-are nicio vină, v-o jur, iar dumneata vrei s-o murdăreşti arătând-o unei societăţi care condamnă adulterul comis de femeie, fără s-o intereseze adulterul săvârşit de bărbat.

— Antonio, pentru numele lui Dumnezeu, o să-ţi povestesc totul. Am fost credulă, dar nu sunt vinovată. Nu i-aş fi cedat pentru nimic în lume, mă cunoşti doar, spuse Eulalia apropiindu-se cu sfială de don Antonio.

— Vreau să ştiu de ce a venit bărbatul ăsta aici.

— O să aflaţi, răspunse preotul bâlbâindu-se. Când am intrat, doamna Lopéz era însoţită de doña Asunción, care a ieşit din cameră pentru puţin timp; văzând-o singură, un act impulsiv, nepremeditat, un impuls bestial m-a făcut să mă apropii de femeia pe care o respect mai mult decât pe oricare alta

Şi se aplecă să-şi ridice tichia de pe jos.

— Doña Eulalia, părinte, spuse Asunción intrând dar, surprinsă că-l vede acolo pe don Antonio, schimbă vorba. Domnule Lopéz, să mergem dincolo, căci toţi vă simţ lipsa.

— Invitaţii s-au pus pe sporovăit, spuse don Valentín intrând şi el urmat de guvernator şi de Ildefonso în uniformă de colonel.

Don Antonio, schimbat la faţă şi tremurând ca leul care vede că-i scapă prada, îşi zise în sinea lui:

— Voi evita scandalul, dar mă voi răzbuna şi adăugă cu glas tare:

— Să mergem, că nu vreau ca mirii să sufere datorită absenţei noastre.

— Naşule, vor să danseze *mozamalita,* spuse ginerele.

Şi trecură cu toţii în salon, unde domnul Lopéz luă pălăria preotului şi dându-i-o îi spuse pe şoptite:

— Voi veni la dumneata acasă.

Preotul Peñas plecă fără să-şi ia rămas bun, dar un nuntaş care îl văzu la poartă alergă să-l oprească.

— Nu plecaţi, părinte, că imediat se va servi masa, nu plecaţi...

— Mi-aş încărca conştiinţa, fiule, căci am două botezuri, o să mă întorc mai târziu, spuse el grăbind pasul, în timp ce în salon se înteţeau dansul şi zarva, iar una dintre rudele Ziskăi cânta, fără a ţine seama de muzică:

Au ieşit ca să danseze
trandafirul cu garoafa;
trandafirul, să-nflorească,
iar garoafa să se-nchidă.

II

ÎN PATIO, LÂNGĂ POMUL MIRESEI, era pregătită o masă lungă şi îngustă cât o bancă, astfel încât în capul mesei cu greu încăpeau două scaune pentru mirii care se vor aşeza, după obicei, lângă naşi.

Felurile de mâncare erau atât de multe şi săţioase încât ar fi ajuns pentru o divizie de armată.

Doña Mónica şi Manonga conduceau acţiunea ţipând la indienii care serveau.

— Pe aici cu mâncarea de *cuyes*[11].

— Găinile la cuptor şi raţele umplute trebuie să le pui în capul mesei.

— Cam aici o să stea tata Fernando.

— Cei săraci mănâncă orice. Să vedem cartofii şi porumbul fiert.

— Fii atent, Marcelino, scoate dopurile şi pune garoafele în sticle.

— Isuse! Umblă cu grijă!

— Sigur n-o să ajungă sticlele pentru vin. Bine zicea cumătră doña Simona.

— Da' muzicanţii de ce nu cântă? În liniştea asta o să se plictisească invitaţii aşteptând.

— Mai bine să le spunem, sugeră Marcelino.

— Da, că bine zici; dă-le ceva de băut ca să le vină cheful de cântat.

— Îmi pare rău de preot. Cum l-au lăsat să plece?!?

— O să-i păstrăm o porţie că precis o să se întoarcă, le asigură Manonga.

[11] Iepure

Invitaţi la masă, musafirii ieşiră din salon perechi-perechi; don Antonio oferi braţul lui Asunción, don Valentín o invită pe Eulalia, Foncito pe Ziska, iar ceilalţi, după preferinţe.

Don Antonio era foarte trist. În zadar se chinuia să ascundă că purta moartea în suflet. Ideea sinuciderii reveni în mintea lui bolnavă şi aproape că nici n-o vedea pe Eulalia care, la rândul ei, cu sufletul plin de amărăciune, înăbuşindu-şi suspinele, părea un cadavru îmbrăcat de sărbătoare.

Don Antonio Lopéz dorea să aibă o explicaţie cu soţia sa dar se şi temea în acelaşi timp. Nehotărât, vroia din tot sufletul ca petrecerea când să se sfârşească cât mai repede, când să se prelungească cât mai mult. Simţi o ură nemărginită pentru femeia prefăcută şi necredincioasă. Dar numaidecât, slăbit ca un copil, inima începea să-i bată când se gândea la dragostea pe care i-o purta Eulaliei, iar ultimele ei cuvinte „o să-ţi povestesc totul” îi zumzăiau în urechi ca în delirul produs de febră.

Eulalia bău dintr-o înghiţitură o jumătate de pahar de vin şi păru liniştită şi încrezătoare.

Se stăpânea gândindu-se la Dumnezeu care ar fi spus că nu există vină fără iertare.

Între timp, în jurul celor două inimi distruse de mâna care trebuia să aducă doar mângâiere sau consolare în familie, crescuse larma şi veselia.

Râsetele petrecerii scuturau trupul îndurerat ca lovitura stridentă a nicovalei la patul unui om bolnav.

— Ce om şi preotul ăsta! A plecat fără să ne spună nimic, comentă guvernatorul şi acele cuvinte îi arseră inima lui don Antonio şi o înfiorară pe doamna Lopéz.

— O să-i dăm o amendă când s-o întoarce, să-l luăm puţin la întrebări, zise altul.

— Antonio, văd că nu eşti în apele tale, ce s-a întâmplat? întrebă don Valentín cu voce scăzută.

— Mă doare capul, da, mi-e rău, dar o să-mi treacă, răspunse acesta cu răceală, muşcându-şi mustăţile.

— Isuse! Ce palidă eşti, doña Eulalia! Bănuieşti ceva? o întrebă Asunción şi, ridicându-se de pe scaun se apropie de prietena ei, îi puse mâna pe umăr şi adăugă în şoaptă:

— S-a întâmplat ceva de a plecat părintele. Doamne, când l-am văzut acolo pe don Antonio, nici nu ştii ce spaimă am tras, căci bărbaţii ăştia sunt capabili să judece greşit chiar şi un popă.

— Să nu vorbim despre asta aici, doña Asunción. O să-ţi spun mai târziu ce s-a întâmplat, răspunse supărată Eulalia, năucită de tobele şi talgerele fanfarei care răsunau lângă ea.

Dialogul avut cu doña Asunción puse vârf frământării Eulaliei. Inima ei înecată de lacrimi se zbuciuma continuu. Încercata femeie îşi puse mâinile pe masă, înclină capul şi începu să suspine neîntrerupt, aproape sufocându-se.

— Doamne! Pe naşa ta a luat-o apa, spuse doña Mónica lui Ildefonso.

Şi don Antonio, care se mai înseninase puţin, se ridică de la locul lui, veni lângă Eulalia şi îi şopti:

— Doamnă, am impresia că nu vă simţiţi bine, daţi-mi braţul să vă conduc în dormitorul dumneavoastră.

Ea nu se aştepta la un asemenea act de generozitate din partea lui Lopéz. Ridicând capul, îl fixă cu ochii înecaţi în lacrimi şi îşi exprimă recunoştinţa prin una dintre acele priviri care lasă să se întrevadă sufletul şi strâng inima, căci nu putea scoate o vorbă, de durere.

Luă braţul oferit de Antonio.

Tăcută precum statuia nefericirii, chipul său exprima o suferinţă nemărginită, iar braţul îi tremura la atingerea celui care, poate peste câteva clipe, va fi judecătorul ei inexorabil.

Nu-şi spuseră nimic pe drum.

Când ajunseră în dormitor, el, dându-i drumul, zise cu asprime:

— Nu vreau scandal, nici să mă expui ridicolului. Odihneşte-te în patul ăsta pe care l-ai dezonorat.

Atunci ea, venindu-şi în fire, îl prinse de braţ cu

amândouă mâinile şi îi zise:

— Antonio, bărbatul ăsta care avea menirea să vegheze virtutea este un ticălos, da, ştiu asta. L-am respins, l-am azvârlit pe canapea ca pe o păpuşă când ai venit tu şi m-ai salvat, şi în căzătura lui binemeritată i s-a rostogolit pe jos până şi tichia de pe cap.

Amănuntul acesta a fost cel mai important. Lopéz îşi amintea că văzuse tichia, pe preot ridicându-se de pe canapea şi pe Eulalia în faţa lui.

— Te-aş ierta dacă aş şti că-mi spui adevărul.

— Îţi jur pe tine, pe Dumnezeu, pe tot ce am mai sfânt, pe tine, pe dragostea ta, repeta cu frenezie Eulalia lăsând braţul lui Antonio şi împreunându-şi mâinile într-un gest de implorare. Puţin mai lipsea să nu cadă în genunchi. Îşi ascunse faţa în mâini şi căzu la pieptul domnului Lopéz căruia începea să-i fie milă. Eulalia era atât de sinceră încât domnul Lopéz se convinse că va ajunge să afle adevărul.

— Dacă aş fi fost vinovată, ţi-aş fi mărturisit, Antonio, fiind sigură de iertarea ta. Ştiu că mă mai iubeşti, căci eu te iubesc şi măsor totul după inima mea.

— Linişteşte-te, odihneşte-te, spuse, în sfârşit, domnul Lopéz, invitând-o să se aşeze pe canapea. Acolo ascultă confesiunea amănunţită a Eulaliei, care nu uită nici cel mai mic detaliu din dimineaţa în care preotul don Isidoro Peñas venise acasă la ei în timp ce ea uda ghivecele cu violete.

— Aşadar, mănuşa e la el.

— Da, Antonio, nici nu m-am mai gândit la el din acea zi.

— Şi blestemata de hârtie?

— Asta a fost marea lui ameninţare. Eu am văzut-o, am citit-o şi mi-a smuls-o din mână tocmai când vroiam s-o rup.

— Te cred, Eulalia. Cu preţul unei lecţii atât de amare te vei convinge că cei care intră în lumea ecleziastică fără vocaţie religioasă şi educaţia necesară sunt mercenari ai

bisericii pe care i-a azvârlit Dumnezeu cu biciul infamiei; la confesional, aceşti preoţi seamănă în familie zâzanie şi dezonoare. Ah!... Câţi bărbaţi!... Eulalia!... Câţi taţi!... Câte femei slabe de înger!... repeta domnul Lopéz dând glas teribilelor lui gânduri, ridicându-se în picioare agitat.

— Antonio, dragul meu, îţi jur că nu voi uita niciodată această lecţie, promise Eulalia palidă ca floarea de alun, în timp ce de afară se auzeau cascade de râsete, semn că lumea se distrează fără să se gândească la cei care suferă.

— Linişteşte-te, mâine totul se va aranja, îi zise don Antonio plecând calm din acelaşi loc de unde dimineaţă ieşise ca o marionetă, târât de lumea care venise la nuntă. Acum pleca de bună voie în căutarea celor care râdeau. Trebuia să bea şi să râdă.

III

PREOTUL PEÑAS AJUNSE REPEDE la el acasă, dădu un picior pisicii care, cu spinarea arcuită şi cu coada ridicată, ieşise să-l întâmpine; aruncă pe masă pălăria şi se aşeză într-un fotoliu de piele; întinse picioarele şi îşi rezemă capul de spătar. Închise ochii şi concentrându-se rămase în acea poziţie câteva clipe.

Aspectul sumbru al locuinţei corespundea perfect gândurilor sale ca nişte şerpi înfometaţi, dornici de a se devora între ei.

Pereţii din lut aveau drept unică podoabă o copie după Murillo reprezentând Naşterea, cu ramă de lemn aurit şi sub ea o consolă pe care se afla o glastră cu flori vestejite.

O mică fereastră sau mai bine zis un oberlicht situat la o înălţime apreciabilă, lăsa să intre puţină lumină şi aceasta strecurată printr-o cârpă roz prinsă în cuie pe dinăuntru.

Mobilierul camerei era în perfectă concordanţă cu aspectul casei căci, în afară de o masă de pin, prost şlefuită de un ucenic de tâmplar de la oraş, care venise să-şi instaleze atelierul în sat, trei fotolii de piele, o bancă cu spătar de nu se ştie când şi patul, cu bare groase, de fier, instalat pe o laviţă, mai exista doar un cufăr mare, placat cu tablă, vopsit în mai multe culori şi etalând pe capac emblema naţională.

Pe unul dintre cele două fotolii se afla un lucru de mână, cu andrelele de fildeş înfipte în ghem, iar pe masa de pin acoperită cu o ţesătură verde, rară şi moale, un ulcior imitând vasele de Guadalajara.

— Măcar dacă aş fi reuşit... aş fi râs de el... Acum va râde ea de mine, spuse preotul ostenit după atâta frământare. Apoi îşi strânse picioarele şi deschise ochii care se opriră pe lucrul de mână de pe fotoliu şi schimbând subiectul adăugă:

— Ia te uită! Joséfa a fost pe-aici!?! Sărmana Joséfa! Cum se resemnează, nefericita, cu toate! E credincioasă, supusă şi tăcută ca un câine! Dar braţele ei nu sunt ca ale Eulaliei! Această hârtie mă poate salva în orice clipă; dar poate că e o afacere importantă pentru Asunción şi eu nu trebuie să-i pierd prietenia, nici pe cea a lui don Valentín, a nimănui. La dracu!

Se ridică în picioare şi cu mâinile în buzunare începu să se plimbe prin cameră mormăind cuvinte care, când îi făceau să-i sticlească ochii, când să zâmbească machiavelic.

Şi parcă îngerii remuşcării, care se învârtesc tot timpul în jurul păcătosului, întinzându-i braţele şi îndemnându-l la bine, ar fi bătut din albele lor aripi ca nişte evantaie celeste ca să răcorească înfierbântata frunte a sacerdotului, inspirându-i amintiri frumoase şi exemple fericite; în închipuirea domnului Peñas apăru reală, vie, scena consfinţirii sale când clopotele sacre porniră să cânte gloria divină iar mâinile i-au fost unse cu mirul preoţesc şi când pe trupul său s-au revărsat trandafirii grădinilor, scuturaţi de credincioşi, şi o ploaie de flori de lămâi şi magnolii i-au împodobit odăjdiile.

Cine să-i fi spus atunci că florile şi miresmele, simbol al virtuţii şi al sanctităţii adevăratului sacerdot, evaporându-se încet, încet datorită groaznicei furtuni a cărnii, se vor preschimba când în picături de venin, când în şerpi gata să tulbure pacea familială, cu pofta aţâţată pentru acea comunicare intima fără rezerve, din confesional, unde femeia venea în fiecare zi să-şi descarce sufletul!

Poate că nu întotdeauna era vinovat doar domnul Peñas când iniţia această luptă, inegală pentru femeie, dar cu toate avantajele din partea celui care dispune de

taina confesiunii şi de puterea supremă asupra conştiinţei.

Nu taţii, soţii erau cei care îi încredinţau fiicele şi nevestele şi odată cu ele onoarea şi fericirea?

Ce ar face bărbatul care nu e înzestrat cu virtuţile unui sfânt decât să se folosească de antidotul invocat de regele Pontului? Ce face tigrul sângeros ascuns în peştera care îi serveşte de vizuină când se iveşte la intrare mielul neajutorat? Ce poate face bărbatul supus forţat la abstinenţă, când îi cade la picioare o porumbiţă fără aripi, fără minte? O devorează.

Logica faptelor se află în armonie cu legile naturii pe care omul în zadar s-ar strădui să le schimbe, căci sunt legi scrise de Dumnezeu pe marea pagină, întinsă de mâna sa, ce poartă numele de Univers.

Preotul Isidoro Peñas se hotărî.

— O să vorbesc cu Asunta. Femeile sunt viclene, ea va şti să se descurce şi mă va salva, îşi spuse hotărât şi îl strigă pe Pedrito.

Apoi scrise cu creionul câteva rânduri pe o hârtie iar când veni paracliserul îi spuse:

— Du-te degrabă acasă la domnul Lopéz; acolo e doamna Asuntita de la „Palomares”, ai înţeles?

— Da, părinte.

— Dă-i biletul ăsta pe furiş, între patru ochi, aşteaptă să vezi ce zice şi te întorci.

— Bine, părinte, zise indianul plecând să îndeplinească porunca.

Când ajunse la don Antonio petrecerea era pe sfârşite; doña Mónica şi Manonga strângeau resturile de pe masă în coşuri mari de răchită.

IV

DOMNUL LOPÉZ SE AFLA ÎN PRAgul luării unei hotărâri decisive; parcă se trezise dintr-un coşmar chinuitor în care luptase cu toate forţele până la epuizarea spiritului.

Adevărul este că în vâltoarea vieţii puţini sunt cei care se văd expuşi la o probă atât de aspră; dar nimeni nu e părăsit de Providenţă, această Forţă uriaşă şi incomprehensibilă, care de acolo, de pe tronul ei, îl vede pe om mai mic decât grăuntele de nisip, şi acestei fărâme îi insuflă putere şi îi dă speranţă.

Lovitura dată de preotul Peñas familiei lui don Antonio a fost pentru acesta din urmă ca un şoc electric care trezeşte spiritul şi materia redându-le existenţei.

Şi în timp ce Ildefonso şi ai lui se străduiau să acopere cu flori patul dragostei în care îşi vor culca mirii frunţile lor caste, don Antonio lupta pentru a îndepărta spinii pe care îi presărase în drumul său confesorul Eulaliei.

Oglinda de cristal, oglinda dragostei soţilor, spartă de preot, se va suda prin încrederea bărbatului în caracterul integru al femeii; dar, nefericitul, rămânea cu o cicatrice în inimă, ce purta numele fatal de îndoială.

În acele zile, ţara se afla în focul uneia dintre nenumăratele lupte civile în care doi *caudillos* îşi dispută puterea şi poporul aruncă în focul ambiţiilor personale oameni, bani, şi credinţe; din astfel de revolte politice se nasc şi entităţile ecleziastice cu venituri mănăstireşti de canonicate şi mitre de prelaţi. Partidul Generalului Castilia se arăta preponderent şi lui don Antonio îi trecu prin minte, ca o rafală, ideea de a părăsi totul, fără nicio

explicaţie, de a-şi lua raniţa şi puşca pe umăr şi de a merge să-şi caute moartea pe câmpul de bătaie.

Dar acel gând n-a fost decât o rafală...

Numaidecât veni luciditatea care precede raţiunea şi calmul nu întârzie să apară.

Domnul Lopéz se îndreptă spre una din ferestrele salonului şi de acolo îl chemă pe Cienfuegos pentru a-i spune:

— Trebuie să ne înţelegem o dată pentru totdeauna, Valentín; afacerea pe care am început-o n-o putem continua.

— Ai înnebunit, Antonio?

— În opt zile vei avea banii; nu există forţă umană care să mă oprească aici; plec sărac, poate cerşetor, dar, în sfârşit, am înţeles ce înseamnă onoarea şi pentru onoare sacrific totul.

— Îţi spun sincer că nu te înţeleg.

— Cu atât mai rău pentru tine, căci chiar fără să înţelegi va trebui să primeşti cei douăzeci de mii de soli pe care mi i-ai dat şi să-mi înapoiezi documentul.

— Niciuna, nici alta. Cred că ai băut cam mult.

— Oh! Ce prostie! Mâine îţi voi spune acelaşi lucru.

— Habar n-am despre ce e vorba. Te legi la cap fără să te doară.

— Rămânem înţeleşi, Valentín. Mâine nu mai fac nimic; şi dacă vei insista, eu voi fi acela care va chema autorităţile. Intenţiile nu le poate judeca nici Dumnezeu. Omul a dat legi pentru a pedepsi fapte.

— Zău, dacă mai înţeleg ceva!

— Naşule, mirii vor să se ducă la culcare şi au nevoie de binecuvântarea dumneavoastră... spuse doña Mónica apropiindu-se, în timp ce se auzea o trompetă militară.

— Ce s-a întâmplat, soldaţi? întrebă Valentín surprins.

— Soseşte batalionul *Charansimi,* răspunse unul dintre invitaţi.

Şi în sunetul acelei trompete toţi muzicanţii din fanfara lui Pinelo dispărură ca potârnichile. Groaza ţăranilor era

recrutarea, iar meseria de muzicant constituia un dublu pericol.

Eulalia se plimba aparent liniştită prin salonul unde avea loc petrecerea, devenit pentru sărmana femeie o mare insondabilă de dureri şi amărăciune, în timp ce doña Asunción, după ce citi pe furiş mesajul domnului Peñas, plecă spre casa parohială.

Chiar în acel moment intră în salon don Campoverde, locţiitor al comandantului batalionului *Charansimi,* care spuse cu francheţea lui militărească:

— Domnilor, e mai important să vii la timp decât să fi invitat.

— Domnule comandant, casa se află la dispoziţia dumneavoastră.

— Să vină o cupă mare pentru domnul comandant.

— Eu aş fi preferat o băutură dintre acelea care potolesc setea.

— Toate la timpul potrivit, domnule comandant.

— Domnul Guvernator e pe-aici?

— La ordinele dumneavoastră.

— Pe dumneavoastră vă caut. Avem nevoie să fie încartiruiţi şi hrăniţi treisute douăzeci de oameni şi ne trebuie nutreţ pentru optzeci de animale, enumeră comandantul.

— Dumnezeule! Astea sunt plăcerile guvernării, zise guvernatorul şi întinse un pahar comandantului Campoverde.

— Dar asta se întâmplă în timp de război, prietene.

— Nu avem unde să vă încartiruim.

— Nu se poate... Oamenii nu sunt de încredere şi să înnopteze în piaţă ar însemna să le daţi mână liberă şi... Sănătate! ură golind cupa.

— Nu avem altă soluţie decât biserica, domnule comandant, dar şi preotul e supărat foc.

— De voie, de nevoie, va trebui să ne dea biserica.

— Bine, domnule comandant, voi merge cu dumneavoastră la preot, dar dacă nu acceptă?

— O să-l arestăm în altar, ce şi-ar putea dori mai mult un popă?

Toţi râseră de glumă şi băură câte un pahar. Guvernatorul şi comandantul plecară spre casa parohială unde avea loc următorul dialog:

— Am făcut o prostie, fetiţo! Dar tu, care ai milă, mă vei ierta.

— Părinte, sunt la dispoziţia dumitale.

— Ţi-aminteşti când am rămas o clipă în cameră cu sora ta Eulalia?

— Da, părinte, şi nu vă spun ce spaimă am tras când la întoarcere m-am întâlnit cu soţul ei.

— Ai ghicit, fiica mea. Don Antonio nu ştiu ce a crezut despre mine. Eu nu spun că nu sunt făcut din carne şi oase şi că omul nu-i slab, dar tu ştii ce dragoste părintească îi port.

— Vai, părinte! Pentru bărbaţii ăştia uşuratici nu mai există sfinţenie! Isuse! Cum îi mai judecă pe toţi după ei, spuse soţia lui Cienfuegos luând o mutră de bigotă.

— Eu te-am deranjat pentru o problemă de conştiinţă, fiica mea. Trebuie să-i restitui ceva soţului tău în numele unui păcătos. E vorba despre o hârtie, pe care îţi cer s-o pui în al doilea sertăraş din dreapta biroului, fără să te uiţi la ea. E strict secret!

— Cu multă plăcere, părinte!

— Să nu-mi calci porunca. Aminteşte-ţi de nevasta lui Lot din Sfânta Scriptură.

— Ferească sfântul, părinte! Nici prin gând nu-mi trece.

Preotul îi dădu hârtia lui Asunción iar aceasta o luă şi o puse în sân cu mare grijă.

— Şi îţi atrag atenţia să nu-i spui nimic Eulaliei, să nu afle de venirea ta aici. Acum, du-te, încheie luându-şi rămas bun.

Ea sărută respectuoasă mâna domnului Peñas şi ieşi în grabă.

Guvernatorul îi spuse pe drum comandantului Campoverde:

— După cum merg treburile, îi vom bate pe mistianos[12].

— Să nu vă îndoiţi de asta, domnule guvernator! Eu nu mă sperii cu una cu două şi nici un mă înşel; victoria o am la degetul cel mic.

— Ce plăcere îmi faceţi, domnule comandant! Aşa cum mă vedeţi sunt mai patriot decât însuşi *Cachabotas* şi în ziua intrării în Arequipa mă îmbăt.

— Aceasta este casa preotului?

— Chiar asta.

— Părinţelul o fi acasă?

— Presupun că da; cred că a plecat de la petrecere pentru a-şi face rugăciunile.

— Oho! Păi aveţi un preot destoinic. Eu, în peregrinările mele de soldat, am cunoscut un preoţaş care stătea cu noi într-o baracă. Trăgea zdravăn la măsea şi apoi pleca să oficieze slujbele.

— Vă cred, domnule comandant. Şi noi am avut unul de soiul ăsta, dar acum sărmanul, se odihneşte în pace.

— Bună seara, cavaleri, spuse domnul Peñas din uşa locuinţei sale, văzându-i pe oaspeţi.

— Seara bună, părinte.

— Cu cine am plăcerea?

— Sunt comandantul Campoverde, locţiitor al comandantului batalionului *Charansimi.*

— Îmi pare bine, domnul meu, iar eu sunt preotul Isidoro Peñas.

Făcând această cunoştinţă, domnul Peñas avu o idee strălucită care îl scotea din încurcătură.

— Vor biserica, părinte, ca să încartiruiască trupa.

— Fiindcă îl slujiţi pe don Ramón Castilia, acest soldat curajos care n-a luptat niciodată împotriva intereselor bisericii, sunt de acord dar cu o condiţie.

— Spuneţi, părinte.

— Mai întâi vă rog să luaţi loc... aici, domnule comandant, aici, domnule guvernator...

[12] Locuitorii oraşului Arequipa, aflat la poalele vulcanului Mişti, situat în sudul Peru-ului.

— Vorbeai despre o condiţie...

— Da, una singură: să nu intre femei, altfel nu accept.

— Sunteţi duşmanul femeilor, părinte...

— Duşman nu, că tot oameni sunt şi ele; dar privite de departe, domnule comandant, de departe, spuse frecându-şi mâinile.

— Vom căuta să ne conformăm, părinte, şi vă mulţumesc în numele superiorului meu. Nu veţi fi omis de pe lista celor care au fost folositori Patriei.

Cele două personaje dădură mâna cu domnul Peñas, se înclinară şi plecară.

În sânul lui Asunción întoarsă la familia Lopéz, ardea ca jăraticul hârtia pe care scria cu roşu numărul trei. Doña Asunción nu îndrăznise s-o desfacă, deşi tentaţia fusese mare, căci ea n-ar fi călcat pentru nimic în lume cuvântul domnului Peñas.

V

ZISKA SEMĂNA CU UN SOARE DE-senat cu raze de jur împrejur, raze formate din panglicuţe de toate culorile, strânse în mici mănunchiuri de câte şase sau opt făşii ale căror capete formau o fundă; rudele feminine ale miresei trăgeau de aceste funde mai-mai s-o ia pe sus pe eroină.

Bărbaţi desfăcură pomul de nuntă cărând în casă obiectele care atârnaseră în el.

După obicei, Ildefonso trebuia s-o ducă pe mireasă acasă la ea şi s-o instaleze cu darurile primite de la rude şi prieteni.

Cum la venirea batalionului *Charansimi* orchestra îşi luase tălpăşita, don Antonio şi don Valentín obţinură de la comandant garanţia că nu-i va recruta pe muzicanţii pe care doar astfel reuşiră să-i adune din nou pentru a asigura o retragere solemnă fericitei perechi care, după câteva clipe, va putea repeta ceea ce delicatul stânjenel al pădurii spune parfumatului mărgăritar... suntem singuri, dragostea mea!

Amurgul cu briza lui plină de miresme începea să se contureze dând naturii lumina gingaşă care, la ţară, invită la plăcerea tihnită a căminului. De aceea, în amurg privighetoarea se întoarce la cuib, îşi scutură aripioarele uşoare şi cântă despărţirea plină de speranţe; ea ştie că va veni dimineaţa şi că salutul ei matinal este şi imnul de slavă ce se contopeşte cu concertul universal pentru a-l binecuvânta pe Dumnezeu.

Alaiul plecă din casa domnului Lopéz cu Ziska dusă de panglici; Ildefonso grav în uniforma sa veche şi bărbaţii

încărcaţi cu toate curiozităţile domestice primite trebuiau să parcurgă pe jos şi în sunetul muzicii vântului lungul drum de la Rosalina la casa Ziskăi unde tinerii căsătoriţi vor petrece luna de miere.

Don Valentín şi Asunción îşi luară rămas bun de la soţii Lopéz care nu schiţară nici cel mai mic gest de a-i invita să-şi petreacă noaptea la ei. Dimpotrivă, era vădită dorinţa amândurora să rămână singuri, iar când don Valentín vorbi de plecare, Antonio spuse cu seninătate:

— Aşa că poimâine ne vedem aici.

— Poimâine mi-e imposibil. O să vin luni, la prima oră, răspunse Cienfuegos amânând întâlnirea în mod premeditat căci credea că Antonio trecea printr-o pasă proastă care, după câteva zile de linişte, se va destrăma precum norii vara.

— Cu atât mai bine. Până luni voi aranja totul.

— La revedere.

— Pe curând.

După zarva petrecerii şi după o despărţire atât de rece, casa rămase învăluită într-o tăcere de mormânt.

Peste tot erau împrăştiate pahare cu resturi de băutură, flori veştejite şi scuturate; servitorii alergau cu scrumiere pline cu mucuri de ţigară care umpleau aerul cu un miros respingător, acel miros specific saloanelor în care au avut loc petreceri de felul celei la care am asistat, miasmă putredă în panteonul bucuriilor născute şi moarte în aceeaşi zi.

Eulalia, liniştită în aparenţă, dădea instrucţiuni servitorilor pentru a face ordine în casă în timp ce domnul Lopéz, profund absorbit de gândul său, se plimba prin salon cu mâinile în buzunarele pantalonilor, muşcându-şi din când în când mustaţa.

După ce îşi petrecu o jumătate de oră în acest fel, se opri în faţa unei sofale şi spuse ca în delir:

— Crebillon[13] şi Balzac numesc sofaua mobila

[13] Claude-Prosper Jolyot de Crebillon (1707 – 1777), romancier francez. Textul face aluzie la povestirea Sofaua, publicată în anul

adulterului, şi un surâs sarcastic îi înflori pe buze şi-şi plimbă privirea prin salon căutând ceva. Îşi căuta pălăria pe care o zări într-un colţ, se duse spre ea, şi-o puse pe cap şi plecă spre birou unde deschise sertarul în care îşi păstra revolverul. Scoase arma, îi examină încărcătorul, o puse în buzunarul pantalonului şi ieşi murmurând aceste cuvinte:

— Faptul că i-a oprit mănuşa va fi o acuzaţie suficientă pentru mizerabil; cu această mănuşă îi voi lua viaţa.

Şi cu pas măsurat, liniştit, de parcă s-ar fi dus să rezolve o problemă oarecare, se îndreptă spre casa lui don Isidoro Peñas.

1740.

VI

— VALENTÍN, N-AI OBSERVAT CĂ s-a petrecut ceva în casa familiei Lopéz? întrebă doña Asunción pe soţul ei, după ce ajunseră la „Palomares” şi se dezbrăcă de hainele de călătorie.

— Da, dar vina este a popii, acest...

— Nu vorbi urât, Valentín! Dacă spui asta fiindcă a intrat în dormitor eşti nedrept, căci eram şi eu cu doña Eulalia.

— Ia-o cum vrei. Antonio e gelos şi omul gelos e nebun.

— Dar cum să fie gelos pe un preot? Asta e prea de tot! Valentín, tu trebuie să-l sfătuieşti.

— O să-l sfătuiesc să facă ceea ce gândesc eu să realizez aici de ani de zile.

— Şi anume ce?

— N-o să accept ca tu să te duci la confesional, nici ca popa ăsta să vină la noi în casă.

— Doamne sfinte! Se pare că ai băut cam mult. Când eşti treaz nu spui asemenea erezii. Isuse, să nu ne audă cineva!

— Eu sunt bărbat şi am văzut şi ştiu mai multe decât tine.

— Şi dacă fac cum spui tu, ce garanţie mai are familia? Valentín, de ce nu pricepi că doar confesionalul asigură tihna familiei?

— Să nu mai discutăm despre o asemenea problemă care mă face să mi se urce sângele la cap, Asuntita. Ceea ce pot să te asigur este că, dacă tu vei muri, voi căuta o nevastă care să nu aibă alt confesor în afară de mine, spuse râzând Cienfuegos.

— Asta ai vrea, blestematule? Dar mă mângâi la gândul că va trebui să te îngrop eu pe tine.

— Cu slujbă în regulă, nu?

Doña Asunción. Fără a mai lua în seamă ultimele cuvinte ale soţului ei, se duse în birou, scoase din sân hârtia îndoită cu grijă şi după ce şovăi câteva clipe o puse în al doilea sertăraş din dreapta, cum îi spusese domnul Peñas, după care ieşi numaidecât.

În casa Ziskăi totul decurgea pe placul musafirilor, căci mirii odată retraşi în dormitorul nupţial, despărţit de salon printr-o draperie de percal, invitaţii făcură un foc mare din tărâţe şi *achupallas*[14] în jurul căruia aranjară la o anumită distanţă ulcioare cu „chicha” şi căni cu rachiu care, păstrându-se la o anumită temperatură, îi vor ajuta să lupte împotriva frigului nopţii.

În salonul din faţa altarului fericirii lui Ildefonso, fuseseră aşezate bănci de lemn de mărimi diferite şi trei felinare agăţate pe pereţi care proiectau lumina slabă a lumânării de seu, suficientă însă pentru a lumina buna dispoziţie ce domnea printre invitaţi. În sunetul muzicii continuară să danseze întru fericirea tinerilor însurăţei până când zorii noii zile îşi întinseră mantia sidefie lăsând să se vadă feţele obosite, după o noapte albă, şi neglijenţa hainelor, precum şi o uşoară paloare pe chipul Ziskăi. Ea veni sfioasă în salonul unde toată lumea o salută; toate privirile erau îndreptate spre ea, majoritatea dintr-o curiozitate prost disimulată.

[14] Arbust cu tulpină torsionată şi coajă solzoasă, care creşte în America de Sud.

VII

CÂND DON ANTONIO PĂTRUNSE ÎN vestibulul casei parohiale, domnul Peñas se plimba prin salon; imediat ce îl zări pe domnul Lopéz alergă la uşa de la ieşirea din sacristie, unde Pedrito ştergea liniştit nişte sfeşnice de argint.

— Fugi, du-te, îi zise preotul scuturându-l de umăr, şi spune-i că nu sunt acasă, că m-am dus să-l vizitez pe comandant, că nu mă întorc curând, că nu ştii nimic, şi-l împinse până ajunse la uşă.

— Domnul Peñas?

— A plecat, domnule, răspunse Pedrito, frecând cu praf de cretă sfeşnicul pe care îl avea în mână.

— Nu ştii dacă întârzie?

— Nu ştiu, domnule, poate să întârzie, poate să vină îndată... Hapciu! făcu băiatul strănutând, căci inspirase pulberea albă.

Don Antonio rămase nemişcat şi gânditor câteva secunde.

Preotul Peñas stătea după uşă înclinat precum călăreţul care aleargă la o cursă de cai; cu bărbia împinsă înainte, cu buzele întredeschise, şi cu urechile ciulite ca o consecinţă a stării nervoase care îl stăpânea.

Don Antonio avu nevoie de o batistă pentru a şterge sudoarea care îi îmbrobonise fruntea, dar băgând mâna în buzunar dădu peste pistol. Scoase mai întâi arma, apoi batista cu care îşi şterse fruntea, fără să-şi dea seama că simpla prezenţă a pistolului îl făcuse să se înfioare pe domnul Peñas care se afla în spatele uşii, iar lui Pedro îi

smulse aceste cuvinte:

— Vai, domnule, de ce purtaţi pistol?

Domnul Lopéz nu înţelese bine sau nu vru să răspundă întrebării băiatului fiind preocupat să se întâlnească mai repede cu preotul Peñas. Puse revolverul în buzunar rămânând cu batista în mână în timp ce Pedrito adăugă:

— Aoleo, domnule, mie mi-e foarte frică de pistol, poate să iasă glonţul să ne omoare pe amândoi, şi continuă să lustruiască sfeşnicul.

— Nu fi prost, băiete, zise în cele din urmă domnul Lopéz menţinându-şi calmul, dar fără să surâdă în faţa acelor temeri copilăreşti ale băiatului, ca după o scurtă pauză să adauge:

— O să mă întorc la opt, la nouă, la zece, o să mă întorc până o să dau de hoţ, şi ieşi răsucind în mâini batista albă şi parfumată, brodată într-un colţ cu iniţiala numelui său, cu mătase vişinie, de mâna delicată a Eulaliei.

Preotul deschise brusc uşa şi, fără să-şi poată stăpâni nervii, tremurând uşor, spuse în şoaptă:

— Omul ăsta pare nebun.

— Da, părinte. Domnul Lopéz parcă-i apucat. Pe dumneata te face hoţ şi vrea să te omoare.

— Nu, Perico, nu pe mine, ci pe un ofiţer dintre acei care au sosit de curând. Pe mine mă caută pentru nişte declaraţii şi eu nu vreau să mă duc, răspunse domnul Peñas născocind o groază de minciuni cu gândul deliberat ca Pedro să nu aibă motive să bănuiască adevăratele probleme care existau între preot şi don Antonio. Şi după ce se învârti puţin prin casă, se aşeză la masă, deschise sertarul de unde scoase o foaie de hârtie şi începu să scrie.

Paracliserul, fără să îndrăznească să-l întrerupă, dădea ultimul lustru sfeşnicului, ridicându-l până în faţa ochilor pentru a observa câteva pete care rămăseseră ca o umbră uşoară.

— Pedrito, pune sfeşnicele în dulapul sacristiei, încalecă pe Boticaria şi du-te repede şi dă biletul ăsta locţiitorului

meu. Vezi că e ceva foarte urgent, ai înţeles, spuse domnul Peñas împăturind biletul şi dându-i-l lui Pedro, care, în tăcere, urmă indicaţiile stăpânului.

Rămânând singur, preotul îşi dădu o palmă peste frunte şi bolborosi câteva cuvinte:

— Deştept ce sunt! Nu trebuia să dau înapoi hârtia aia!... Acum n-am altă soluţie decât să-mi iau tălpăşiţa... şi... cine ştie... La dracu! Degeaba m-a lăsat Dumnezeu pe pământ! Să te încumeţi în politică nu e atât de riscant precum se spune, şi în Peru nu Papa face prelaţi. Da, înainte, la trap... îşi spune preotul ca orice sergent obişnuit să dea comenzi; îşi luă pălăria şi se îndreptă spre uşa care dădea în biserică unde se aştepta să întâlnească batalionul deja instalat şi putea să stea de vorbă cu comandanţii.

Într-adevăr, armele se aflau în rastele, la dreapta intrării. Trupa, împărţită în două flancuri, formând un culoar de trecere, se odihnea, în timp ce, în tinda bisericii, tandrele vivandiere se resemnau cu intemperiile, în numele dragostei, iar comandanţii împreună cu ofiţerii discutau despre itinerarul marşului şi probabilitatea intrării lor în oraşul mătăniilor şi al cutremurelor a cărei cucerire era obiectivul unei campanii atât de crude.

— Comandantul Campoverde? întrebă preotul.

— Umilul dumneavoastră servitor, părinte.

— Nu bănuiţi motivul vizitei mele?

— Nu m-am născut profet, nici măcar vrăjitor.

— Dar în vreme de război, când e vorba de marele Castilia nu e greu de ghicit c*asus belli...*

— Va fi un Te Deum mâine?

— Cum se cunoaşte că sunteţi un comandant priceput!

— Adică?

— Te Deum-ul îl vom cânta în catedrala *cealatos?*[15] întrebă preotul răzând.

— Cred în Dumnezeu şi-i cer să mă lase cu pielea netăbăcită.

[15] goi, în pielea goală

— Da, veţi fi comandantul meu. Vin să vă spun că în aceste momente sângele meu de peruan îşi face datoria şi am hotărât să fiu duhovnicul batalionului *Charansimi.*

— Vorbiţi serios?

Cel care părea a fi comandantul îşi întoarse capul cu interes şi îl examină cu atenţie pe domnul Peñas. Era un bărbat înalt, cu barbişon şi mustăţi cărunte, cu ochi întunecaţi, mari şi vii, cu o cicatrice pe obrazul drept. Purta uniformă militară închisă până la gât, cu o pelerină scurtă, cenuşie, cu franjuri albastre şi nasturi galbeni cu stema naţională în relief. Capul, acoperit cu o pălărie ţărănească, cu boruri mari, cu panglică lată, lăsa să se zărească fruntea lată şi părul cărunt ca mustaţa.

— Curajul dumneavoastră este un câştig pentru noi, adăugă comandantul Campoverde, la care preotul răspunse:

— Lucru hotărât, domnule comandant, dacă domnii ofiţeri mă acceptă, să nu mai pierdem timpul.

— Colonelul Canones, spuse Campoverde, prezentându-i preotului pe superiorul său.

— La ordinele dumneavoastră, părinte.

— Umilul dumneavoastră duhovnic Isidoro Peñas, domnule colonel.

— V-am ascultat cu plăcerea pe care mi-o stârneşte dovada de eroism adusă în dar pentru cauza poporului.

— Da, domnule colonel. Eu, cum i-am spus domnului Campoverde la prima noastră întâlnire, sunt trup şi suflet devotat mareşalului Castilia şi acum merg cu dumneavoastră.

— N-am decât să vă mulţumesc, căci multe duminici n-am ascultat slujba din lipsă de preot.

— Să mergi la Arequipa fără preoţi ar fi şi o greşeală strategică, observă comandantul Campoverde.

— În plus, domnule colonel, omul e credincios şi trebuie să ţinem cont de acest lucru.

— Întocmai, părinte.

— Deci, mă primiţi?

— Cu toată dragostea, domnule Peñas. Şi biserica?

— Cum slujesc două clopote, am şi eu un locţiitor, aşa că totul rămâne aranjat pentru mâine dimineaţă. Vă voi aştepta la *Moyopata* şi acum la revedere, spuse preotul în semn de despărţire.

— Adio, pe mâine.

— Pe curând.

— Noapte bună.

După acest dialog, paşii preotului răsunară în naosul bisericii, apoi străbătură culoarul format de soldaţii ce se odihneau, pentru a intra în casa parohială.

— Ce părere aveţi, domnule comandant Campoverde, de atitudinea acestui preot? întrebă colonelul.

— Că trebuie să-l citǎm în ordinul general care urmează să se dea în curând. Aceste treceri de partea noastră au mare efect în rândurile duşmanului.

— Oh, fără îndoială. În afară de asta, îi voi scrie Excelenţei sale recomandându-l ca pe un bun *castíllan*[16]*.* Dacă vom câştigă, ar putea să-i pună o mitră. Nu pare prost popa. Aspiră el la ceva; cine ştie dacă nu ţinteşte mai sus!

— Asta o să vedem, domnule colonel; cum ne ajută aşa o să-l ajutăm şi noi.

— Mii de draci! În ţara asta până şi lucrurile de suflet depind de baionetele noastre! spuse cu satisfacţie colonelul.

Şi trompeţii secondaţi de tobe chemară pentru apelul de la opt.

[16] adept al mareşalului Castílla.

VIII

VĂD TIMPUL CA PE UN BĂTRÂN venerabil, aşezat pe malul unui râu al cărui debit târăşte vieţile oamenilor care trec pe lângă el pentru a se precipita în negura veacurilor.

Aceste ape, uneori tulburi, alteori limpezi şi liniştite, curg când învolburate de mâna fatalităţii, când limpezite de lacrimile care se amestecă în ele, lacrimi precum cele vărsate de Maria Magdalena la picioarele lui Iisus, care creând totul pe pământ prin virtutea tatălui său, a putut să ierte păcatele din dragoste scăpând istoria de păcătoasa cetăţii.

Dar nu Timpul trece, aşa cum, în general, suntem tentaţi să credem; viaţa este cea care trece, viaţa este cea care se scurge rupând flori, spulberând speranţe, fără să existe un dig care să-i bareze drumul spre întunecatul prag al mormântului, în ale cărui tenebre pătrunde ateul prin poarta îndoielii până citeşte NIMIC, iar credinciosul prin diafana lumină a credinţei şi speranţei întrezăreşte TOTUL, dispreţuind flecăreala filosofului care vede în teoria nemuririi sufletului iradierea orgoliului şi vanităţii omului ce se crede nemuritor, etern precum creatorul său.

Câtă viaţă s-a scurs într-un interval de timp foarte scurt din seara în care don Antonio Lopéz a făcut cale întoarsă şi cu paşi măsuraţi a mers acasă după ce în zadar îl căutase pe Isidoro Peñas!

Mersul lucrurilor i-a dus pe unii pe câmpul plin cu flori al fericirii, unde descoperă virtutea ce urmează după remuşcarea sinceră; pe alţii spre tenebrosul haos la a

cărui poartă, ca în infernul poetului florentin, putea scrie: *lăsaţi aici orice speranţă,* dacă credinţa propovăduită de copilul sfânt, născut într-o iesle friguroasă şi mort pe aridul munte, n-ar fi gravat cu dalta de diamant în plăci de aur nemuritoare: *Iartă de şaptezeci şi şapte de ori,* şi dacă cuvântul lui Iisus n-ar fi lăsat ca să audă cel ce se căieşte sublima promisiune că *nu există vină fără pedeapsă.*

Alături de acea învăţătură sfântă, ştiinţa oamenilor în relaţiile lor fiziologice a scris, de asemenea, *fire,* arătând tendinţa sau înclinaţia naturală, specifică fiecărui individ.

Şi această natură umană e mai puternică la femei, neglijate în educaţia lor de egoismul masculin şi lăsate în voia sorţii, în acea viclenie a vieţii de a cărei manevrare dispun bărbaţii.

Sufletul Eulaliei care se afla sub greutatea zdrobitoare a suferinţei, departe de a vedea înspăimântătoarea fantasmă a geloziei, avea imaginea atrofiată a propriei sale slăbiciuni, ruşinată în faţa privirii senine a lui Antonio.

Pentru el răsărise aurora împăcării şi după destinderea morală veni şi întremarea trupului, tonificându-i creierul, înseninându-l şi îndreptându-i gândurile pe drumul cel bun.

Câte ore nu petrecuse el cufundat în profunde meditaţii!

În câte nopţi nu-i fugise somnul de pe pleoapele înroşite de oboseală!

Luptă crudă, ispăşire tainică a laşităţii sale, când a vrut să fugă de îndatoririle vieţii pe poarta îngrădită a sinuciderii ca soldatul mizerabil care azvârle puşca şi fuge de luptă!

A trăi înseamnă a lupta!

Ce contează rănile sufletului dacă, în final, acesta triumfă şi primeşte laurii?

Antonio Lopéz va lupta cu hotărâre şi va ieşi victorios.

În ziua în care Valentín Cienfuegos trebuia să-l

întâlnească pe Antonio, acesta o chemă pe Eulalia şi îi spuse:

— Azi vom rezolva toate problemele, Eulalia. Această situaţie nu mai poate continua; băuturile amare, dacă nu le putem îndulci, le bem dintr-o sorbitură.

— Ce vrei să spui, Antonio?

— Că vreau să faci un sacrificiu. Am pregătit o otravă pentru amândoi...

— Ştii că viaţa mea îţi aparţine. Poţi să dispui de ea cum vrei.

— Eulalia, sacrificiul în doi poate nu trebuie să se numească sacrificiu. Puţin mai înainte, pentru a nu face pasul pe care îl fac acum, am vrut să fug de viaţă, să mă sinucid...

— Antonio, dragul meu, ce spui?!? Acum vom muri împreună...

— Oh, nu! Ne vom salva amândoi! Ne ameninţă falimentul şi ca un cavaler ce sunt nu mă puteam atinge nici de zestrea, nici de bijuteriile tale. Valentín mi-a oferit salvarea în schimbul onoarei mele...

— Ah! Hârtia!

— Da, hârtia cu numărul trei... Aşa este. Am acceptat această afacere, dar până azi nu am pus-o în aplicare; sunt dator douăzeci de mii de soli pe care îi voi înapoia luându-ţi... zestrea.

— Şi bijuteriile, şi pe mine, dacă vrei, răspunse Eulalia cu entuziasm.

— Da, dar nu voi putea spăla jignirea pe care mi-a adus-o preotul...

— Fie-ţi milă. Antonio! Îţi jur din nou; tot ce ţi-am spus e purul adevăr!

— Eu trebuia să-i iau mănuşa şi viaţa, dar a fugit, ticălosul!

— Îţi cer, în numele liniştii noastre, să nu spui asta, Antonio! Dacă aş fi fost vinovată, aş fi fugit de tine; pe când aşa sunt doar o victimă salvată de tine.

— Zestrea şi bijuteriile tale ne vor salva şi de scandal.

Dar după aceea, Eulalia, vei putea să mă mai iubeşti?

— Îţi jur că da!

— Valentín nu cred că va mai întârzia. Du-te să plângi ruinarea noastră şi cere-i domnului să nu mai fim dezonoraţi niciodată, spuse Lopéz, făcând eforturi să-şi stăpânească emoţia şi începând să scrie cifre pe o foaie de hârtie în timp ce Eulalia se îndepărta încet, cu faţa umbrită de vălul tristeţii, lăsându-l pe Antonio palid, cu hotărârea celui care se duce la luptă să învingă sau să moară.

— Ţi-a venit mintea la cap? strigă încă de la poartă Cienfuegos care tocmai sosise.

— Da, în întregime.

— Deci, ce-mi spui nou?

— Că-ţi vei primi îndată banii. Prefer o viaţă modestă, dar onorabilă.

— Ce spui, Antonio?

— Că plec de aici. Iată-ţi banii. Notarul Mogollon are documente care atestă preţul acestor valori, te poţi baza pe douăzeci de mii de soli.

— Zestrea Eulaliei? întrebă Cienfuegos citind hârtia.

— Zestrea şi bijuteriile ei, toate ne vor ajuta să ne salvăm; şi dacă aş fi făcut asta de ieri, astăzi n-aş mai fi avut inima atât de grea.

Don Valentín, îşi privi fix prietenul şi, muşcându-şi mustaţa cu furie disimulată, întrebă într-un târziu:

— Hotărârea ta este definitivă?

— Definitivă, Valentín, şi află că nu-mi explic de ce preotul Peñas e la curent cu acest secret.

— Preotul Peñas? Imposibil!

— Ba e foarte posibil, căci hârtia cu numărul trei se află în mâinile sale.

— Nu se poate!

— Îţi jur că Eulalia a văzut-o şi a citit-o.

Această mărturisire îl schimbă la faţă pe don Valentín care, lovind în pământ cu piciorul, spuse:

— Să fie Asunción capabilă de atâta ticăloşie? Altcineva

nu cotrobăie prin hârtiile mele. Îţi jur că voi şti s-o pedepsesc.

— Şi eu aş face la fel. Poftim datoria.

— Dacă am fost trădaţi, înseamnă că ai dreptate. Antonio, şi dracu să le ia pe toate...

— Foloseşte-ţi capitalul mai bine, spuse domnul Lopéz, apelând la sfaturi pentru a scăpa de această discuţie.

— Voi lupta până voi afla adevărul şi această femeie va muri de mâinile mele.

— Poate te vei răzvrăti împotriva propovăduitorului supunerii oarbe, căci vinovatul este netrebnicul ăsta de popă care a fugit.

— Cum a fugit?

— S-a înrolat ca preot în batalionul *Charansimi,* care şi-a petrecut noaptea aici.

— Nu contează, o să mă duc după el până în pânzele albe.

Don Antonio se simţi umilit în faţa hotărârii energice a lui Cienfuegos şi începu să se plimbe murmurând cuvinte ininteligibile până când, după câteva momente de tăcere, spuse:

— Eu plec...

— Să fie într-un ceas bun! Dar unde să te duci în Peru ca să nu fi luat cu asalt de aceşti popi ticăloşi care, fără credinţă şi fără virtuţi, sunt hirotonisiţi dacă plătesc bine?!?

— Nu fi pesimist. Du-te în Capitală şi o să vezi.

— Îndrăznesc să mă îndoiesc.

— Te contrazici, Valentín; egoismul te face să baţi câmpii; aminteşte-ţi ce ai spus în ziua când mă îndemnai să intrăm în afacere. Dar, orice ar fi, sunt hotărât. Cunoscând-o bine pe soţia mea, te asigur că vom rămâne împreună, iar secretele noastre nu vor ieşi dintre pereţii casei.

Domnul Lopéz păli şi, în acelaşi timp, numele doñei Asunción trecu prin mintea lui don Valentín ca o scânteie care aprindea acuzaţia împotriva ei şi spuse:

— Imposibil, Antonio, secretul nostru nu poate fi cunoscut. Asunción nu s-a atins niciodată de documentele mele, locul unde păstram hârtia era cunoscut doar de mine.

— Nu ştiu, dar preotul Peñas are această hârtie şi numele tău şi al meu şi pe cel al prietenilor...

— La dracu! Trebuie să-i smulg mai întâi hârtia, apoi mărturisirea.

— Lui.

— Lui şi ei. Amândurora.

— Vei lupta în zadar. Doña Asunción e dominată de misticismul care orbeşte şi abrutizează şi mai degrabă ar muri decât să-l trădeze pe duhovnicul ei.

— Groaznică situaţie pentru soţi!

— Zi-i mai bine ridicolă!

— Imbecilă situaţie, sfârşi prin a spune Cienfugos, luând hârtiile, împăturindu-le şi pregătindu-se de plecare.

— L-ai văzut pe Williams? întrebă don Antonio dornic să nu lase probleme nerezolvate.

— Da, de câteva zile o duce tot într-o beţie; nu ştiu când se va lăsa de meteahna asta.

— Într-adevăr, e un inconvenient, dar cu puţin tact...

— Încă sper că o să te mai gândeşti, că totul se va linişti şi că vom putea continua, insistă don Valentín. Lopéz răspunse supărat:

— Zadarnic. Plecarea mea este hotărâtă. Voi trăi mulţumit acolo unde munca este respectată, unde te poţi amesteca printre sute de oameni cu garanţie pentru familie şi fără ca vanitatea sau nevoile sociale să te împingă pe drumul escrocheriei.

Ultimele cuvinte avură un efect decisiv asupra lui don Valentín care plecă în grabă, fără ca măcar să-şi ia un rămas bun, sec şi laconic, ca între doi prieteni supăraţi.

IX

SOARELE, LA ZENIT, PE UN CER împodobit cu nori mari care desenau cârd munţi înzăpeziţi, când coloane de bumbac scărmănat, când arbori plutitori ca vălul de mireasă, sau plumburii ca fumul de ţigară ce se dilată, se învolburează şi se risipeşte, dând atmosferei acea căldură asfixiantă care precede serile furtunoase. Piatra albă a drumurilor, încinsă de razele soarelui, reflecta lumină şi căldură pe chipul călătorului; peisajul era mohorât; arbuştii precum *chilca* sau arnica cu flori galbene, născute din pământ şi piatră, păreau veştejite nu numai datorită soarelui arzător, ci şi datorită pulberii care le acoperise verdele viu al frunzelor.

Acolo, în depărtare, se zărea un tânăr păstor, aşezat pe o piatră, cu pălăria veche pe genunchi, pusă cu gura în sus, în care avea peştişori prăjiţi, reci. Purta o cămaşă stacojie, decolorată de soare şi pantaloni negri de flanelă, scurţi până la genunchi, cârpiţi de curând în tur, iar în picioare opinci. Lângă el, parcă aşteptând resturile mesei, un câine ştrengar, cu privirea inteligentă, dând din când în când din coadă de parcă îşi exprima nerăbdarea; şi mai încolo turma care mai degrabă lingea pietrele decât păştea iarba rară, se grăbea să se adape la un izvor cu apă proaspătă şi cristalină din apropiere; şi în vreme ce turma îşi potolea setea, el mânca delicioasa gustare în tovărăşia credinciosului său prieten.

Don Valentín Cienfuegos străbătu locul acela fără să observe nimic în jur.

Mintea lui era mult prea ocupată de trădarea lui

Asunción, pentru a se opri să contemple peisajul lăsat de mama natură, demn de a face renumit penelul celor care s-au născut cu talent. Cienfuegos mergea pe un cal vânăt-rotat, a cărui vioiciune micşorase distanţa la trei sferturi de oră. Şi odată ajuns la „Palomares”, se îndreptă nerăbdător spre birou pentru a se convinge cu ochii lui de realitate. Când don Valentín puse mâna pe mânerul celui de al doilea sertar, un fior îi zgudui trupul; se temea să afle adevărul datorită gravităţii sale. O undă de îndoială îi potoli sângele, reacţia se transmise sistemului nervos şi trase cu putere de mâner.

Privirea, aprinsă de flacăra furiei, cuprinse conţinutul sertarului şi hârtia cu numărul trei scris cu roşu apăru acolo, albă şi împăturită. O luă grăbit şi mototolind-o în pumn exclamă:

— Antonio e un ticălos! Un ticălos! L-a calomniat pe domnul Peñas şi a umbrit reputaţia soţiei mele! Şi asta pentru ce? Ca să se retragă dintr-o afacere din care ar fi ieşit cam şifonat!... Ah!... Nemernicul! O să mi-o plătească scump. De azi, nu mai simt pentru el decât ură, căci s-a dovedit mai slab decât o femeie, defăimând pentru a se salva de la un compromis.

Netezind hârtia mototolită, don Valentín îi parcurse cu atenţie conţinutul, o împături din nou şi începu să se plimbe prin cameră cu atitudinea celui care urzeşte un plan. Dintr-o dată, fruntea lui arămie străluci ca luminată de o idee, buzele i se contractară în surâsul uscat pe care îl provoacă punerea în practică a unei răzbunări şi, aşezându-se la birou, începu să scrie pe o foaie de hârtie, folosindu-se de mâna stângă pentru a-şi deforma scrisul. Împături hârtia în patru, o sigila cu ceară roşie şi scrise destinatarul: Domnului Subprefect şi Intendent al provinciei.

Puse această scrisoare în buzunarul de la piept al redingotei, puse apoi hârtia cu numărul trei de data aceasta în al treilea sertar şi plecă în căutarea a două persoane. Prima era doña Asunción, pentru care simţea o

oarecare duioşie şi în sinea lui îi dădea satisfacţie celei pe care o jignise în ceea ce avea ea mai delicat, în fidelitatea ei conjugală. A doua persoană era noul *pongo* al casei pe care îl strigă:

— Quispe!

Se prezentă imediat un tânăr indian, înalt, zvelt şi sprinten, care purta pantaloni până la genunchi şi veston lung şi strâns pe corp, jiletcă stacojie de flanel şi haină albastră. Părul lui lung, negru şi ţepos, era strâns la spate într-o coadă de al cărei capăt atârnau fire fine de vigonie împletite, iar picioarele desculţe, lăbărţate, cu degetele răşchirate, arătau că nu cunoscuseră niciodată captivitatea pantofilor.

— Quispe, îi spuse don Valentín scoţând hârtia din buzunarul redingotei, dă fuga la poştă şi pune la cutie această scrisoare care e foarte urgentă; să nu întârzii!

— Alerg, stăpâne, răspunse Quispe primind însărcinarea şi rupând-o la fugă.

— N-o să scapi de mine, canalie! îşi spuse Cienfuegos cu gândul la Antonio, îndreptându-se spre camera lui Asunción.

X

OŞTILE CONDUSE DE MARELE

Mareşal don Ramón Castilia la hotarele Arequipei îşi încununară eforturile cu cea mai strălucitoare victorie, căci ocuparea oraşului de la poalele vulcanului a fost o realitate, deşi s-a înfăptuit cu sacrificiul a nenumărate victime căzute pe baricadele ridicate pe străzi împotriva inamicului ascuns în minarete, pe acoperişuri şi în turnurile de granit.[17]

Batalionul *Charansimi* n-a avut norocul să participe la luptă, căci precipitându-se evenimentele, trupele mareşalului Castilia au fost ajutate de o parte a populaţiei, conducătorul operaţiilor hotărând să rezolve cauza fără concursul acestui batalion puternic de patru sute de posturi bine echipate, poate mai bine decât altele ale armatei fără uniforme şi poate şi fără raţia necesară.

La urcarea pe *Coasta sufletelor,* un curier asudat şi entuziasmat îi dădu comandantului Campoverde un plic pe care acesta îl înmână superiorului său după ce citise cui îi era adresat. Era vestea prin care marele mareşal anunţa din cartierul general din Arequipa că ieşise victorios.

O veste atât de neaşteptată se răspândi cu repeziciunea gândului în rândurile batalionului *Charansimi;* răsunară urale călduroase, soldaţii îşi aruncară chipiurile în sus, trompetele sunară deşteptarea

[17] Această referire ne permite să situăm povestirea în primele luni ale anului 1858; în luna martie a acestui an, armata mareşalului Castílla, după opt luni de asediu, cucereşte oraşul Arequipa şi pune capăt revoluţiei conservatoare a generalului Vivanco.

pline de entuziasm, iar preotul propuse ca batalionul să-şi petreacă noaptea în satul cel mai apropiat, *Quishuarpata,* în a cărui biserică modestă să se intoneze *Te Deum Laudamus,* ca drept mulţumire; şi chiar acolo, colonelul îi făgădui domnului Peñas că, odată ajunşi la putere, el va fi preferat pe unul din scaunele de canonic.

— Sacrificiul patriotic al preotului Peñas contează mai mult decât sacrificiul nostru, soldaţi. A lăsat la parohia sa onorariile şi confortul pentru a servi cauzei şi batalionul a făcut faţă cheltuielilor de mai multe ori cu împrumuturi de la domnul Peñas, şi toate acestea merită cel puţin un canonicat drept recompensă, spuse colonelul în mijlocul veseliei şi entuziasmului manifestate de ofiţeri şi soldaţi.

Această propunere a fost rezolvată de Castílla cu buna credinţă a celui care ştie să-şi plătească datoriile; şi câteva luni după asta, domnul Isidoro Peñas era primit în conducerea uneia dintre catedralele republicii, semnalat ca personaj de vază, aclamat ca patrician exemplar şi ca bărbat sfânt care, acolo, în parohia sa, îşi făcuse cu prisosinţă datoria.

Nu era ciudat că nevinovatele evlavioase sărutau din toată inima mâna albă care mai păstra încă mănuşa fină de mătase a doamnei Lopéz.

Cine putea lua seama la meschinării, într-o societate unde se face cultul celor puternici, unde virtutea care nu se bizuie pe somptuoase trăsuri, toalete şi lachei, nici măcar nu-şi merită numele?

Cine ar putea remarca o persoană precum cea de care ne ocupăm?

Nimeni în afară de romancierul care observă, care, purtând corectivul în vârful penei sale, pătrunde în tainele vieţii şi, în faţa mulţimii înlătură acest văl des care acoperă ochii cetăţenilor orbi şi fanatizaţi în acelaşi timp; scriitorul cu intenţii serioase, purtat pe aripile moralei sociale, în numele aceloraşi instituţii care trebuie să se purifice pe măsură ce se extinde progresul.

În Peru nu există, totuşi, teama de corectivul adus de

roman, căci romanul grav, romanul care se adresează poporului, familiei, nu are încă nici prozeliţi, nici cultivatori. Şi judecând după nivelul atins de morală, vai de acea mână care, aşezând în suport puternica armă a secolului, dichisita pană, va îndrăzni să calce în picioare văl şi tradiţie!

Oamenii se vor grăbi să-l condamne în numele raiului promis celor săraci cu duhul.

Am anticipat evenimentele în desfăşurarea normală a acestei poveşti pentru că aşa o cere finalul de care ne apropiem purtând în minte filigranata broşă a realităţii.

XI

ÎN PROVINCIE, POŞTA ESTE TRANS-portată de un călăreţ, urmat de un catâr care poartă în spate sacul poştal. Catârul este mânat de un bărbat a cărui putere rivalizează cu cea a animalelor care se schimbă din staţie în staţie.

Scrisoarea pe care Quispe o pusese în cutia poştală de pe şosea îşi urmă cursul cu o repeziciune demnă de remarcat, până când ajunse la destinaţie.

Subprefect era pe atunci un sergent major trecut în rezervă datorită unei răni de sabie pe care o primise la piciorul stâng, în glorioasa luptă de la Junin, luptă groaznică şi decisivă care se purtase cu arme albe, iar victoria pecetluise strădania armatei eliberatoare.

Sergentul major don Cayetano de Quezada era un om în vârstă, cu fruntea lată şi pieptul bombat; rămăşiţă a acelei nobile legiuni de veterani care s-au luptat pentru o idee lăsând de-o parte interesele personale, această teribilă plagă care, mai târziu, a trădat avangarda republicii pentru nişte trese mârşav obţinute.

Ceea ce face remarcabilă figura lui don Cayetano este calmul cu care îşi însoţeşte judecata şi tactul în aplicarea legii.

Acum stătea pe un fotoliu vechi, o combinaţie de piele cu lemn, lângă o masă plină de hârtii împrăştiate. Tocmai deschisese scrisoarea trimisă de don Valentín Cienfuegos şi citea această cumplită dezvăluire:

„Domnule Subprefect Intendent, un cetăţean onorabil, căci mai există şi astfel de oameni, vă înştiinţează în numele legii că în casa domnului Antonio Lopéz se fabrică

bani falşi. În baza acestui denunţ, faceţi cercetări şi pedepsiţi vinovatul.”

— E anonimă! Anonima e numai arma laşilor şi calomniatorilor! Antonio Lopéz este un om onorabil a cărui avere nu-l îndreptăţeşte să recurgă la asemenea faptă. Şi apoi, pe aceste meleaguri, acuzaţia de falsificare de bani pentru bărbat şi de adulter pentru femeie e aproape inexistentă. Totuşi, cine îmi garantează că această anonimă nu-mi dezvăluie adevărul, că nu reprezintă izbucnirea unei inimi cinstite, strigătul unui interes rănit? îşi spuse don Cayetano şi rămase cu scrisoarea în mâna stângă, în timp ce cu dreapta îşi răsucea uşor când mustaţa, când barbisonul cărunt, în dorinţa de a cântări lucrurile cât mai aproape de adevăr.

Pe neaşteptate, găsi ceea ce dorea şi, ridicându-se în picioare, fără a lăsa hârtia din mână, exclamă:

— Da. Da, de o mie de ori da! Voi trimite după Lopéz. Fizionomia lui îmi va dezvălui realitatea. Chiar aici în campament, lui Canterac însuşi, în cortul duşmanului, îi citeam intenţiile şi nu cred că există vreun Lopéz care să-l păcălească pe veteran. Să vedem. Gardian! Cine e de gardă? strigă.

Poliţistul de serviciu răspunse numaidecât şi primi acest ordin:

— Du-te trap acasă la don Antonio Lopéz, ia poziţie de drepţi şi spune-i să se prezinte în acest birou.

— Am înţeles, domnule.

Subprefectul se întoarse la birou şi începu să citească alte scrisori, nu fără a-şi întrerupe lectura din când în când pentru a se gândi la anonimă, în timp ce-şi răsucea din nou mustaţa. Apoi, scoase din buzunar o tabacheră cu tutun fin de Piura, luă o hârtie şi răsuci o ţigară; scăpără amnarul, aprinse iasca şi de la ea ţigara. Începu să fumeze liniştit şi să contemple rotocoalele de fum; cu gândul cufundat în marea de îndoială pe care o prezenta în faţa onoratei şi paşnicei administraţii acel neaşteptat anonim care putea foarte bine să spună adevărul, dar să

şi mintă.
— Şi calomnia? La naiba! Eu trebuie să pedepsesc şi calomnia, eu care sunt reprezentantul legii, spuse, în sfârşit, aruncând o gură de fum; băgă în buzunar tabachera pe care o lăsase pe masă şi luă atitudinea încrezătoare, pe care obişnuia s-o ia în viaţa de bivuac.

XII

CALMUL ŞI RESEMNAREA, ACESTE genii tutelare ale omului angrenat în lupta cu viaţa, ocroteau din nou familia lui don Antonio Lopéz, în care el, la fiecare pas, contempla chipul Eulaliei pe care se citea sinceritatea şi durerea.

Cine, dacă nu ea, cu nesupunerea ei la cererea, sau mai bine zis la rugămintea soţului, adusese amărăciunea chiar în cuibul dragostei lor, în care inima ei de soţie dormea somnul fericirii? Cine, dacă nu ea, a pus la picioarele duhovnicului secretele căminului?

Din fericire, şarpele seducţiei se încurcă în pânza ţesută de această minunată femeie şi imaculatele aripi de porumbiţă nu se pătară în murdarele gheare ale uliului, iar călătoria soţilor Lopéz în capitala Republicii rămase hotărâtă, ei visând deja la acea armă, regină ascunsă prin minarete şi în spatele transperantelor.

Şi fericirea, această rândunică nestatornică a cerului nostru, îşi va face din nou cuib sub streaşina căminului încălzit de afecţiunea a două inimi care se adoră.

Don Antonio luă brăţara cu briliante, orbit de strălucirea pietrelor încastrate cu măiestrie în aur de optsprezece carate; aur englezesc importat în Peru de un bijutier de renume, singurul pe vremea aceea cu privilegiul de patent de fabrică. Şi plimbându-şi privirea între brăţară şi Eulalia fu cuprins de compasiune, repede înăbuşită de aceste vorbe mai degrabă gândite decât modulate de cuvânt:

— Domnule, îmi permiteţi? întrebă de la uşă agentul guvernului care avea în mână bastonul cu fir răsucit de

argint şi lănţişor din acelaşi metal.

— Bună ziua! Ce mai e nou pe la dumneata? întrebă Lopéz ascunzând bijuteriile printre hârtii.

— După câte ştiu eu nimic, domnule, în afară de faptul că e nevoie de dumneavoastră foarte urgent la consiliu comunal, din ordinul categoric al domnului Subprefect.

— De mine? Şi de ce are nevoie de mine Subprefectul? se minună don Antonio simţind şerpi reci prin vene.

— Doamne, mie nu-mi place când te cheamă autorităţile. Mai bine te-ai scuza, Antonio, îi atrase atenţia Eulalia.

— În ce problemă mă cheamă dacă revoluţia s-a încheiat?

— Să nu crezi asta; în ţară mereu vor fi maşinaţiuni politice.

— Eu zic că nu e vorba despre ceva grav, domnule, căci n-am mirosit nimic rău când domnul Subprefect îşi citea corespondenţa, relată agentul.

— Bine, atunci o să mă duc mâine.

— Nu, domnule, eu trebuie să execut ordinele.

— La naiba! Dacă nu ţi-au spus să mă arestezi, o să vin eu.

— Trebuie să mă întorc cu dumneavoastră.

— Ce poate fi? se întrebă Antonio bănuitor,

— Ai putea să-i scrii?

— Şi otrava picurată în sufletul meu?...

— Nu, mai bine să scap de îndoială. Să vedem ce porunceşte Domnia sa, spuse Antonio plecând urmat de agentul care îşi luă rămas bun de la Eulalia cu o plecăciune respectuoasă.

Eulalia strânse în grabă bijuteriile şi străbătută de acea misterioasă intuiţie de care se bucură femeile, începu să tremure şi să se teamă pentru don Antonio; şi fără să-şi dea seama, numele lui don Valentín Cienfuegos îi trecu prin minte ca pasărea prevestitoare de rele care croncăne moartea celor din preajma noastră sau a prietenilor de departe ce se despart de noi pentru tenebrosa călătorie

spre mormânt.

— Acest don Valentín! spuse suspinând soţia lui Lopéz.

Şi lacrimi mari i se rostogoliră pe obrajii ofiliţi şi o umbră tristă îi învălui fruntea de fildeş; începu apoi să se plimbe prin cameră, besmetică, precum sticletele care, văzându-se închis în colivie, caută uşiţa să zboare, dar se loveşte necontenit de sârmele închisorii sale.

— Nu poate fi nimic bun! Nenorocirea ne urmăreşte. Da, eu, eu am adus nenorocirea în casa noastră! A nu recunoaşte ar fi o blasfemie! Doamne, iartă-i pe preoţii netrebnici ca domnul Peñas; şi iartă-mă şi pe mine! Şi Asunción, care e atât de habotnică!... Ea ştie, da, nu mă îndoiesc, ea este confidenta preotului Peñas! Ce să fac?

Cum să aflu de ce l-au chemat pe Antonio? Cum să-mi mângâi inima zdrobită de mâna acelui om? spuse Eulalia şi căzu ca leşinată pe aceeaşi canapea roşie, martor mut şi nepăsător al atâtor emoţii contradictorii şi scene schimbătoare precum căderea frunzelor când prăfuite, când ninse, când uscate sau veştejite pe câmp, în voia vânturilor nestatornice.

Şi omul o fi copacul vieţii, iar trăirile inimii frunze risipite care zboară cum vrea destinul, prăfuite, spre pământ, acoperite cu lacrimi, spre cer?

XIII

BONA ASUNCIÓN TOCMAI TERmina novena când don Valentín intră în camera ei şi îi spuse:

— Până la ce oră ai să te rogi, doamnă? Lasă-l pe Sfântul Anton o clipă şi vino în braţele mele, porumbiţo!

Acest limbaj drăgăstos o surprinse pe doña Asunción şi o transportă în cele mai frumoase zile ale tinereţii sale, când viaţa alunecă printre buze ca o miere.

Se ridică în picioare şi întorcându-se spre soţ răspunse:

— Să ştii că minunea asta Sfântul Anton al meu a făcuto, Valentín. I-am cerut să te schimbi şi iată, mi-a şi îndeplinit dorinţa, şi se apropie de soţul ei şi se îmbrăţişară cu mare duioşie cum nu o mai făcuseră de cel puţin zece ani.

În mintea lui Cienfuegos zburătăci un liliac negru cu aripi acaparatoare. Era îndoiala şi pentru a afla adevărul nu era nevoie decât să exploateze coarda sensibilă a femeii.

Tandreţea îmblânzeşte fiara şi înrobeşte omul. Femeia rezistă vanităţii şi orgoliului, dar cedează la un cuvânt de dragoste.

— Asuntita, chiar că-mi vine să cred în minunea sfântului tău. Ştii că mă gândesc să mă spovedesc...

— Dragule, binecuvântată fie clipa în care aud acest lucru, îl întrerupse doña Asunción împreunându-şi mâinile cu o sfântă bucurie.

— O să-l aştept pe preotul nostru. Îi sunt recunoscător căci bănuiesc că el mi-a înapoiat nişte acte pe care nu le mai găseam şi care erau foarte importante şi în felul

acesta, m-a salvat!

— Da, Valentín, da, el a făcut-o, trebuie să afli asta, căci eu, în mare taină, am pus hârtia în sertar după cum mi-a spus părintele.

Când auzi această mărturisire, don Valentín tresări ca muşcat de şarpe; totuşi se stăpâni şi întrebă:

— Tu, Asunción, tu?

— Da, iubitule, de ce te-aş minţi?

— Şi în ce sertar ai pus hârtia?

— În al doilea din dreapta.

— Când?

— Când m-am întors de la Rosalina căci acolo mi-a dat-o.

— Înseamnă că Antonio nu m-a minţit, iar eu l-am nenorocit! exclamă Cienfuegos bătându-se cu palma peste frunte şi continuă:

— Tu te-ai uitat prin hârtiile alea?

— Doamne fereşte! Nici un mi-a trecut prin minte! Altfel nu m-aş fi supus poruncii preotului, răspunse ea calmă fără a-şi putea explica schimbarea survenită pe chipul soţului ei, nici violenţa ultimelor cuvinte şi gesturi.

Cum pe cerul negru al nopţilor de conjuncţie trece pe neaşteptate o panglică de foc care luminează abisurile pământului, tot astfel în mintea lui don Valentín trecu un meteor luminos ce i-l aduse în faţă pe preotul Peñas când fusese găzduit în biroul său şi stătuse închis acolo mai multe ore discutând în voie când cu doña Asunción, când cu Eulalia.

Şi o mână misterioasă ridicată în spaţiu arătă cu degetul fruntea vinovatului; era fruntea lată a preotului Peñas.

— Parcă sunt în iad! exclamă don Valentín trezindu-se din uluială şi, fără să se poată stăpâni, o luă pe Asunción de braţ şi o conduse în birou cum duce pisica un şoricel neajutorat şi îi spuse cu vehemenţă:

— Aici, Asunta, o să-mi mărturiseşti tot; căci dacă nu-mi spui adevărul, dacă mă înşeli, uite, sunt capabil... să te

omor.

— Isuse! Valentín, tu eşti nebun. Doamne, apără-mă de nebun! repetă ea bâlbâindu-se fără să reuşească să definească schimbarea petrecută cu bărbatul ei care, sosind plin de afecţiune, de tandreţe, de căinţă, îi oferea acum moartea.

— Nu sunt nebun, nicicând n-am fost mai lucid, şi tu o să spui adevărul.

— Despre ce, omule?

— Despre preotul Peñas şi despre această hârtie; cum a ieşit din biroul meu, din acest sertar, când aici nu intră nimeni, n-a intrat nimeni decât el şi cu tine.

— Bine, Valentín, linişteşte-te. Eu nu sunt capabilă să te mint, răspunse ea umilită.

— Ai pus-o aici, nu-i aşa? întrebă Cienfuegos trăgând de mânerul sertarului al doilea.

— Da, chiar aici.

— Şi cine a luat-o de aici?

— Asta n-aş putea să-ţi spun. Părintele mi-a dat-o să o pun la loc, dar cine ştie când şi cum au furat-o?

— Nici vorbă, el a luat acest act, când a fost în vizită la noi, ca să ne escrocheze...

— Cum, Valentín? Aşa ceva e o blasfemie, eu bag mâna în foc pentru domnul Peñas.

Aceste cuvinte îi dezvăluiră lui Cienfuegos inutilitatea investigaţiei sale faţă de o fiinţă orbită de fanatism care ar fi mărturisit mai degrabă că va suporta martiriul decât să-l acuze pe domnul Peñas; o dădu la o parte cu acelaşi gest cu care azvârli arma pe care o consideri nefolositoare în luptă când te simţi deja învins.

— Du-te liniştită, îi spuse, şi după ce meditä câteva clipe ieşi, încălecă pe calul care era încă înşeuat şi porni în galop spre Rosalina unde dorea să ajungă cu viteza condorului ce despică aerul cu forţa aripilor sale.

XIV

— DUMNEZEU SĂ VĂ AIBĂ ÎN pază, domnule Subprefect, spuse don Antonio salutându-l pe don Cayetano.

— Servitorul dumitale, prietene Lopéz. Te-am chemat pentru o treabă cam urâtă, la fel ca renghiul pe care ni l-au jucat la Ingavi.[18] Ia loc şi să jucăm cu cărţile pe faţă, spuse Subprefectul arătându-i un scăunel noului venit.

Acesta se aşeză, îşi puse pălăria în poală şi, ţinând-o cu amândouă mâinile, răspunse:

— Cu un veteran din timpul războiului cel mare da, se poate vorbi cu inima deschisă, în vremurile de azi ale falşilor prieteni şi ale banilor, de asemenea, falşi.

— Mulţumesc, prietene. Tocmai despre bani vroiam să discutăm.

— A schimbat banii guvernul care a învins? întrebă cu naivitate don Antonio.

— Nu, prietene, spuse don Cayetano fără să-şi desprindă privirea de pe chipul lui Lopéz, şi continuă: Află că am primit o scrisoare care, sincer vorbind, m-ar fi lăsat cu gura căscată dacă nu te-aş fi cunoscut, don Antonio Lopéz.

— Fiţi mai explicit, domnule Quezada.

— Asupra dumitale planează o gravă acuzaţie.

— Asupra mea?

— Da.

— Cine m-a acuzat şi de ce?

[18] Aluzie la înfrângerea de la Ingavi, la 18 noiembrie 1841, când a murit mareşalul Gamarra şi a fost luat prizonier Ramón Castílla.

— Cine? asta trebuie s-o descoperim şi o vom face. De ce? Eşti acuzat că fabrici bani falşi şi, deocamdată, eşti reţinut...

— Cum, domnule, eu?

— Nu te grăbi, prietene, s-o luăm pe îndelete, spuse domnul Quezada schimbându-şi prima intenţie.

— Am înţeles, domnule, dar cel care mă acuză... o fi vreun duşman...

— Cine ştie, te trezeşti duşmănit când ţi-e lumea mai dragă.

— Îmi permiteţi o întrebare?

— Şi două, domnule Lopéz.

— Sub ce formă mă acuză, domnule Subprefect?

— Printr-o scrisoare pe care tocmai am primit-o prin poştă.

— Ah! Acum ştiu de la cine provine, spuse don Antonio ascunzând printr-un hohot de râs valul de furie care îl năpădise.

— Cu atât mai bine pentru dumneata. Odată ce duşmanul e cunoscut îi tăiem orice înaintare.

— Aveţi dreptate, domnule, şi cel care mă acuză trebuie să fie preotul Peñas.

— Cum?!? Popa ăla atât de patriot, care din duhovnic al batalionului *Charansimi* a ajuns pe scaunul catedralei?

— Putea să ajungă episcop sau arhiepiscop, domnule Subprefect; în Peru se ajunge orice prin urzeli politice; dar în faţa lui Dumnezeu, în faţa conştiinţei mele şi a lui însuşi, tot un ticălos rămâne, un mare ticălos.

— Un ticălos la pătrat, ha, ha, ha...

— Râsul dumneavoastră mă doare, domnule...

— N-o lua ca o jignire, domnule Lopéz, că şi eu cunosc oamenii şi ştiu să respect pe cine merită. Eu mă înclin în faţa misionarului, acest om devotat, adevărat apostol, care dispreţuind aurul şi onorurile îşi consacră existenţa aproapelui; dar cei care vor să se pricopsească şi...

— Bine, domnule, tocmai de aceea, dacă dumneavoastră vă aplecaţi urechea la acuzaţia care mi

se aduce, dacă aveţi vreo probă în sprijinul acestei acuzaţii, iată-mă aici, la ordinele dumneavoastră, încheie don Antonio afişând resemnarea, ceea ce reprezenta o lovitură decisivă în faţa hotărârii domnului Quezada care îl credea pe Lopéz fiinţa cea mai nevinovată şi onorabilă din lume. Îi spuse:

— Păi eu, prietene, de ce să mă îndoiesc de dumneata? Te-am chemat ca să-mi fac datoria de autoritate, căci ordinea generală este precum uleiul care trebuie să iasă deasupra apei.

— Mulţumesc, domnule, şi eu cred acelaşi lucru. Aş putea să văd scrisoarea?

— Desigur. Uneori scrisul e prost disimulat; dar un expert, chiar dacă întâmpină unele greutăţi, poate să-l dea uşor în vileag, spuse întinzându-i hârtia pe care don Antonio o luă cu vădită curiozitate şi abia ce citi două rânduri că şi păli, iar mâna începu să-i tremure. Pradă indignării izbucni:

— Nu, domnule, nu e preotul Peñas. Scrisoarea vine de la un prieten care mai deunăzi îmi strângea mâna şi mânca la masa mea...

— Halal prieten! îl întrerupse don Cayetano, dar Lopéz, aproape fără să bage de seamă observaţia, continuă apropiindu-se de Subprefect şi lăsându-şi pălăria să se rostogolească pe jos.

— D, r-urile, c-urile şi s-urile... da, e scris cu stânga, aţi observat? Fiţi atent la contururi!... Uitaţi-vă la linia asta!

— Ai perfectă dreptate.

— Nu-mi vine să cred!

— Şi cine e maurul? Dacă dumneata dovedeşti că e vinovat, îl băgăm imediat la închisoare pe „stângaci”. Da, prietene. Calomnia pătează; este nevoie de un simplu ordin pentru a-l pedepsi pe calomniator.

— Acesta e adevărul. Dar, domnule Quezada, credeţi-mă, tremur ca varga când mă gândesc să pronunţ numele celui care a vrut să mă nenorocească aruncând pe fruntea mea noroiul care poate îi prisoseşte lui.

Ecoul unor paşi grăbiţi răsună în biroul Subprefectului. Cele două personaje tăcură şi îşi îndreptară privirea spre uşă.

XV

PENTRU INIMILE CARE SUFERĂ nelinişţite datorită incertitudinii, orele se scurg cu o încetineală îngrozitoare.

Limbile pendulei din camera Eulaliei păreau paralizate; bătăile ei parcă amuţiseră căci, după ce tânăra femeie se plimbase prin cameră de colo colo, se aşezase şi se ridicase de pe canapea de nenumărate ori, de abia bătu de cinci şi jumătate după-amiaza.

Încă se mai repercuta în auzul doamnei Lopéz acea bătaie a ceasului, dublând bătăile inimii ei delicate pregătită pentru suferinţa care, pentru a spune astfel, desăvârşise firea bună a femeii, când alt zgomot aduse o nouă agitaţie spiritului.

În patio răsună tropăitul unui cal de curând potcovit, iar acestuia îi urmară paşii unui bărbat care, descălecând, se îndreptă spre locuinţa domnului Lopéz.

Bătu la uşă, grăbit, şi intră aproape fără să mai aştepte încuviinţarea.

— Bine v-am găsit doamnă, Antonio nu-i acasă?

— Domnule Cienfuegos, Antonio lipseşte de un secol; a fost chemat la Subprefect şi încă nu s-a întors. Don Valentín, mi-e teamă de un scandal; poate poţi să-l salvezi dumneata; mi-e teamă de răzbunarea preotului; mi-e teamă că hârtia cu numărul trei...

— Dumneavoastră aţi văzut acea fatidică hârtie?

— Da, domnule, am avut-o în mâinile mele, aş fi distrus-o, dar nemernicul mi-a smuls-o...

— Cine, doamnă, cine?

— Preotul Peñas.

— Dar cine v-a dat-o?

— Preotul Peñas.

— Cum asta! Nu-mi explic!

— Veţi înţelege imediat, don Valentín, căci eu sunt o femeie cinstită, în ciuda a tot ce s-a întâmplat în aparenţă.

— Vă înţeleg şi mai puţin.

— Am fost fericită atâta timp cât Antonio era totul pentru mine şi eu totul pentru el. Dar într-o zi, am fost chemată la confesional şi acolo unde ar fi trebuit să-mi găsesc pacea mi-am aflat nenorocirea.

— Doamnă, mă îngrozeşte destăinuirea dumneavoastră.

— Da, domnule! Trebuie să vă spun... că preotul Peñas mi-a furat fericirea. Nu ştiu dacă pot spune că ajunsesem să-l iubesc; există sentimente care se confundă; dar când a vrut să merg împotriva onoarei şi numelui...

— L-aţi pălmuit...

— Nu, căci sunt din fire slabă pentru crimă şi puternică pentru virtute.

— Şi...

— Şi în acea zi, punând la stâlpul infamiei chiar dragostea pentru bărbatul de care m-am legat afectiv din copilărie, a vrut să exploateze sacrificiul meu de femeie; mi-a arătat hârtia acuzatoare şi mi-a spus: „Alege, sau cedezi sau el e pierdut!”

— Nemernicul! Simt cum îmi arde capul!...

— Şi acum cred că îl va duce la pierzanie pe dragul meu Antonio; cred că vom muri amândoi, căci pierderea onoarei înseamnă moartea!

Lacrimile înnodate în gât tăiară vorba Eulaliei, şi Valentín, fără să se poată stăpâni, izbucni:

— Imposibil! Imposibil! Doamnă, aveţi încredere în mine, eu ştiu cum să-l salvez!

Şi ieşi ca un bezmetic îndreptându-se spre biroul Subprefectului, cu toate planurile răsturnate.

XVI

BĂRBATUL CARE APĂRU ÎN UŞA biroului autorităţii şi care îi distrase pe domnii Quezada şi Lopéz din investigaţiile lor, nu era altul decât don Valentín Cienfuegos.

Salută încă zăpăcit şi speriat şi fără a aştepta să fie poftit începu o conversaţie al cărei final avea să fie dezastruos pentru el.

— Domnule Subprefect, tocmai am aflat că aţi primit o anonimă care îl acuză pe don Antonio.

— Cine v-a spus asta?

— De unde ştii dumneata? întrebară consecutiv don Cayetano şi domnul Lopéz. Atunci, dezorientat de nişte întrebări atât de simple, aproape că nu îndrăzni să răspundă, dar într-un târziu bolborosi:

— Ăsta e zvonul care umblă prin tot târgul...

— Aşa se spune, nu? zise în batjocură Subprefectul.

— Mai precis, Valentín, spune că tu ai scris această anonimă, şi cel puţin vei fi considerat cinstit în faţa a doi cavaleri, zise don Antonio Lopéz păstrându-şi calmul, astfel încât Cienfuegos simţi cum îi îngheaţă sângele în vene şi o sudoare rece îi inundă fruntea arămie.

— Scrie aici, amice, spuse Subprefectul, căutând pana ascunsă printre hârtiile de pe masă şi întinzându-i o hârtie albă lui don Valentín.

— Nici nu-i nevoie de asta, domnule Subprefect; eu îl acuz de calomnie, spuse Lopéz, cu severitate.

— Antonio!

— Valentín! Ai procedat ca un ticălos! Trădător datorită instinctului de inferioritate.

— Pot să-ţi explic, Antonio, şi sunt sigur că iertarea ta...

— Aici nu e vorba de pocăinţă, amice; ai încălcat legea şi legea nu iartă. Dumneata eşti reţinut, aici. Domnule Lopéz, poţi pleca. Dezvăluirea ne-a venit la ţanc, spuse râzând veteranul.

— Asta nu se poate, domnule!

— Presupun că nu vă veţi dovedi laş, precum aţi fost de mârşav.

— Antonio, gândeşte-te!

— Sunt hotărât.

— Să ştii că am venit să te salvez.

— Mă crezi copil de ţâţă, domnule Cienfuegos, de-mi spui ce să fac şi cum să fac, observă Subprefectul.

— Domnule Quezada!

— Autor de anonime!

— Ai fi fost scutit de această scenă, dar ai fi venit să te predai.

— Voluntar al regimentului care abundă în aceste sate fără morală şi lege.

— Domnule Subprefect, cel puţin verificaţi că nu eu sunt autorul acestei urzeli atât de amare din care sper să ies cu faţa curată. Preotul Peñas, acest om fatidic, corb al *cimitirelor vii,* stăpân şi domn al căminelor noastre, dominator al soţiilor...

— Ţi-ai şi găsit când să ne ţii predici, amice; n-are a face însă, dumneata rămâi aici.

— Domnule, dacă îmi permiteţi, voi pleca şi vă voi aduce date preţioase, spuse domnul Lopéz luându-şi rămas bun.

La ieşire, se întâlni cu *mister* Williams, care, între două cârciumi, căuta bodega „La funda albă”. Acesta îi spuse:

— Bune, cavaleru, am nevoie de o peso ca să beau.

— Ia, şi să nu te duci acasă, îi zise don Antonio întinzându-i patru pesos.

XVII

SE FĂCUSE NOAPTE, O NOAPTE asemănătoare celor din aprilie, liniştită şi tăcută.

Cerul, la început de un albastru întunecat, aproape negru, străbătut ici, colo de stele hoinare, îşi pierdea întunecimea pe măsură ce se destrăma răsuflarea dulce a înnoptării.

Vrăbiile şi guguştiucii strânşi pe creanga lor preferată sau în cuibul cald al dragostei clădit pai cu pai, beţişor cu beţişor, se legănau imperceptibil la adierea vânticelului încărcat de parfumurile pădurii; o oră mai târziu cuib şi rămuriş desenau siluete capricioase în umbra lunii, acest mare disc de argint pus pe ultima treaptă a tronului ceresc pentru a lumina întunecoasa planetă şi pentru a primi destăinuirile inimilor care suferă din dragoste sau plâng din lipsa ei.

În solitara casă din Rosalina, unde cu săptămâni înainte răsuna zgomotul nunţii lui Ildefonso şi a Ziskăi, acum stăpâni pe fericirea lor, stăteau îngrămădite cufere şi geamantane aşteptând plecarea definitivă a familiei Lopéz.

Părul blond al Eulaliei era spicat cu fire argintii, ivite aproape într-o noapte de nesomn, iar obrajii nu păreau să fi avut înainte prospeţimea garoafelor de mai.

Don Antonio, care de la întâlnirea cu Subprefectul devenise serios şi meditativ, avea frecvente izbucniri nervoase în care vorbea singur, revenind fără eforturi la aparenta linişte cotidiană. În unul dintre aceste momente, îşi scutură capul şi, în mijlocul delirului, repetă cu înflăcărare cuvintele unui înţelept:

— „Pretind să stingă lumina raţiunii stăpânind femeia în confesional?... Aprindeţi fulgerul, fulgerul este adevărul.”

Şi apoi, dând glas adâncii sale suferinţe într-un lung suspin, se duse la Eulalia şi o întrebă:

— Te-ai gândit bine, draga mea? Mâine vom pleca de aici pentru totdeauna.

Ea, drept răspuns, ridică spre el frumoşii-i ochi inundaţi de seva sufletului şi îşi împreună mâinile într-un gest de implorare. Eulalia nu putea să nu mai fie femeie. Duioşia îi umplea sufletul, iar în inimă şi în minte îi clocotea dureroasa realitate a greşelilor bărbaţilor care reuşeau să discrediteze doctrina în care ea crezuse şi sperase. Era răpusă de durerea care purifică; fruntea îi iradia o aureolă de lumină, dar nu îndrăznea să discute cu don Antonio care, contemplându-i melancolica tăcere, îi spuse:

— Sărmana mea soţie! Omenirea se regenerează prin cunoaşterea Binelui Suprem, care este Dumnezeu; prin căinţă şi prin practicarea virtuţii. Religia, Eulalia mea, nu este şarpele care se târăşte, bucurându-se, în tenebre, obligându-ne să privim în jos, mereu în jos; este vulturul falnic care străbate cerul albastru, care ne face să ne ridicăm frunţile pentru a ne fixa privirea în înalt şi a asculta vocea dulce care spune: credinţă, speranţă, milă.

— De aceea a murit Christos pe vârful unui munte înalt?

— Bineînţeles.

— Să iertăm în numele lui Dumnezeu tot răul pe care ni l-au făcut! Antonio!... Să-i iertăm!... spuse ea cu umilinţă încântătoare caracteristică femeilor.

— Şi eu am fost vinovat... Ah!... Sunt al tău... Al tău pentru totdeauna.

— Iartă-mă încă o dată, Antonio, pentru ca vorbele tale să-mi răcorească sufletul. Eu mă întorc în sânul familiei din drumul pe care pornisem singură, fără tine!

— Dumnezeu e judecătorul omului!

— Sunt a ta pentru totdeauna!

— Nimeni şi nimic nu ne va despărţi.

Şi îşi uniră buzele muiate de o lacrimă limpede care curgând în pământ urca spre cer.

Şi îngerii păzitori ai căminului, în sunetul lirelor lor de fildeş, spuseră: Fericiţi cei ce se întorc în regatul dragostei şi al virtuţii purtaţi de firea lor bună.

POSTFAŢĂ

Clorinda Matto de Turner
(schiţă de portret)

„DACA ISTORIA ESTE OGLINDA în care generaţiile viitoare vor contempla imaginea generaţiilor trecute, romanul trebuie să fie fotografia care imortalizează viciile şi virtuţile unui popor, din această imagine se va desprinde firesc morala care le va îndrepta pe primele şi sentimentul de admiraţie fată de cele din urmă”. Iată confesiunea Clorindei Matto de Turner la apariţia romanului său Aves sin nido (Păsări fără cuib), *în anul 1889, când, alături de Mercedes Cabello de Carbonera, se impunea ca reprezentantă de frunte a „realismuluii” peruan.*

Mişcare literară ce îşi face simţită prezenţa în ultimele decenii ale secolului trecut, realismul sui-generis din Peru se caracterizează printr-o diluare nesigură a caracterelor şi printr-o eterogeneitate exacerbată a elementelor pe care le pune în joc. Condiţiile acestui „realism” ar corespunde etapei epigonice a mişcării europene, mai exact naturalismului francez, fără să se desprindă însă niciodată un intens fond romantic şi fără să-şi asume în întregime ipotezele ştiinţifico-pozitiviste. Pe lângă trăsătura romantică, considerată ca fiind cea mai importantă, „realismul” peruan este impregnat cu elemente costumbriste prezumtiv depăşite, deşi costumbrismul a influenţat vizibil operele „realiste”, mai

ales în teatru şi proză.

O caracteristică a acestei mişcări literare peruane este nepotrivirea dintre premizele teoretice şi realizările estetice. În acest fenomen intervin pe lângă debilitatea interioară a mişcării pozitiviste şi a *manifestărilor sale literare şi presiunile de tip social pe care a trebuit să le suporte toţi reprezentanţii acestui curent. Edificatoare în acest sens rămân excomunicarea şi exilul Clorindei Matto.*

Născută în 1854, în mica aşezare Paullu, în apropiere de Cuzco, Clorinda Matto se ocupă din tinereţe de ziaristică şi literatură. În 1871 se căsătoreşte cu John Turner, de naţionalitate engleză şi se stabileşte la moşia acestuia, în localitatea Tinta, de unde colaborează la diverse reviste literare din Peru şi Argentina. Din 1881, an în care rămâne văduvă, are de înfruntat numeroase greutăţi financiare şi se hotăreşte să se dedice în întregime literaturii. La scurt timp, devine directorul revistei La Bolsa *din Arequipa. În 1884 publică* „Tradiciones cuzqueñas. Leyendas, biografias y hojas sueltas," *volumul întâi. Doi ani mai târziu se stabileşte în Lima unde publică volumul al doilea din* Tradiciones cuzqueñas*, iar în 1889 preia conducerea revistei* El Perú Ilustrado, *în ale cărei pagini militează pentru o literatură naţionalistă.*

În urma publicării, în acelaşi an, a romanului Aves sin nido, *precum şi a unui articol semnat de scriitorul brazilian Coelho Netto, în revista* El Perú Ilustrado, *îşi atrage o îndârjită persecuţie religioasă.*

În anul 1895, datorită unei situaţii financiare dezastruoase, alege calea exilului stabilindu-se, pe perioade, scurte, în Chile şi Argentina. Călătoreşte apoi în Europa, revenind, la Buenos Aires în 1908, cu numai un an înainte de moartea sa.

În afară de operele amintite, Clorinda Matto de Turner mai publică romanele Índole *(1891) şi* Herencia *(1895), drama în proză* Hima-Súmac *(1892) şi mai multe culegeri de poveşti şi legende.*

Reprezentând viziunea pozitivist-liberală a problemei indigene în literatura peruană, romanul Aves sin nido *este construit printr-o înlănţuire de perspective romantico-naturaliste (viaţa este un roman – totul este ca în viaţă), în care se vehiculează idei-valori ca: ştiinţă, civilizaţie, educaţie, libertate, progres.*

Folosind experienţa personală din perioada trăită pe meleagurile de la poalele Anzilor, Clorinda Matto îşi mărturiseşte duioşia şi înţelegerea faţă de rasa indigenă, condamnând totodată umilinţa la care erau supuşi indienii.

Naraţiunea se desfăşoară cronologic. În schimb, sistemul organizării acţiunii este structurat în două mari compartimente paralele: protecţia pe care o oferă Fernando şi Lucía indienilor Juan şi Marcela, în prima parte se repetă cu Isidro Champí şi soţia acestuia în partea a doua. Exploatarea pe care o suportă indianul Yupanquí nu constituie o excepţie, dimpotrivă, cum o dovedeşte cazul lui Isidro Champí, este o situaţie generală şi permanentă. Repetarea cazului lui Yupanquí şi în ceea ce îl priveşte pe indianul Champí generează un nou sens; exploatarea nu o vor suferi numai indienii săraci, ci şi ceilalţi cu o oarecare bunăstare economică, ceea ce înseamnă că rasa este cea care suportă teroarea şi umilinţele.

Autoarea studiază cu mare atenţie nuclee de personaje care sunt, în toate cazurile, şi nuclee familiale. Familiile Marín, Pancorbo, Yupanquí sau Champí funcţionează ca adevărate unităţi ce susţin acţiunea şi participă ca atare la desfăşurarea întâmplărilor. Prezenţa în prima linie a unităţilor familiale permite substanţiala participare a femeilor. Scriitoarea este mereu preocupată de câte un personaj feminin care, într-o formă sau alta, duce cu sine dimensiunea morală a relatării.

Fernando şi Lucía Marín sunt prezentaţi ca exponenţi ai civilizaţiei şi funcţionează aproape în toate cazurile ca

portavoce a scriitoarei. Educaţi în spiritul burgheziei liberale, au o solidă morală de familie şi o atitudine justiţiară şi generoasă cu privire la cei umiliţi, ocrotind totodată şi o tulburătoare poveste de dragoste a cărei împlinire se dovedeşte până la urmă a fi imposibilă, De fapt, Fernando şi Lucía sunt situaţi pe linia pozitivismului modernizator, cu evidente elemente romantico-idealiste. Înfruntarea soţilor Marín cu ambianţa orăşelului Kíllac (unde îşi duc viaţa personajele din Aves sin nido) *relevă caracteristica notabilităţilor târguşorului şi aberaţia sistemului de care se agaţă şi sub care se ascund. Dincolo de această strategie a înfruntării, folosindu-se de o antiteză compoziţională, scriitoarea situează familia Pancorbo. Nu este vorba despre o familie unitară care acţionează în acelaşi scop ca în cazul lui Fernando şi al Lucíei, ci, mai ales, de un nucleu ce se constituie datorită contradicţiilor dintre membrii săi: Sebastián, Petronila şi fiul acesteia, Manuel, fiul vitreg al lui Sebastián. Ultimii doi la fel ca soţii Marín sunt „de partea celor buni.” Sebastián Pancorbo este în contradicţie cu ei. Umil şi supus cu superiorii, exponent al notabilităţilor, acţionează fără scrupule, din funcţia sa de guvernator, în exploatarea indienilor. Este amestecat în complotul împotriva soţilor Marín.*

În roman intervin doi reprezentanţi ai bisericii: unul ca amintire, a cărui acţiune trecută influenţează conflictul, preotul Miranda y Claros, iar celălalt ca personaj prezent şi activ, preotul Vargas, succesorul primului la parohie şi la vicii. Schimbând complet imaginea sacerdotului cunoscut până atunci în literatura peruană ca un personaj sublim, încărcat cu toate virtuţile, Aves sin nido *propune o viziune opusă, aceea a preotului dominat de vicii, care alături de celelalte notabilităţi ale târgului contribuie din plin la exploatarea indienilor. Autoarea explică toate aceste defecte analizând printre ele şi impunerea celibatului antinatural la preoţi.*

Problema analfabetismului, a lipsei de educaţie se

situează mereu la un nivel prioritar pe tot parcursul romanului.

„Bătălia sângeroasă a celor buni împotriva celor răi" se referă în principal la viaţa indienilor, „Cei buni" pretind să înceteze exploatarea indienilor; „cei răi" trăiesc din această exploatare şi o consideră parte substanţială din obiceiurile lor intangibile. Această schemă impune personajului indian însemnul pasivităţii. Îşi acceptă situaţia umilă ca pe un sistem nedrept, dar imuabil.

Atitudinea sceptică a indienilor nu este împărtăşită de „cei buni". În acest sens, deznodământul e tragic. Păcatul preotului Miranda y Claros va împiedica unirea celor doi îndrăgostiţi şi-i va transforma în păsări fără cuib.

Tratarea temei indigene a situat romanul Aves sin nido *pe un loc privilegiat în cadrul procesului de dezvoltare a literaturii hispano-americane. Concha Melendez consideră că în cadrul tradiţiei indianiste opera Clorindei Matto constituie legătura indispensabilă dintre literatura de până la 1890 cu cea de după acest an. Au fost remarcate îndrăzneala şi vigoarea cu care autoarea a tratat viaţa mizerabilă a indigenilor din America de Sud, generând un puternic curent literar în ţările în care indigenii formează majoritatea.*

Urmând o schemă asemănătoarea, cel de-al doilea roman al Clorindei Matto de Turner, Índole[19] *(în versiune românească* Suntem singuri, dragostea mea), *susţine cu insistenţă o compoziţie bifurcată: pe de o parte demonstrarea unei teze, pe de alta, reprezentarea critică a unui mănuchi de obiceiuri sociale care fac tipică o realitate determinată.*

Acţiunile paralele pe care le dezvoltă romanul au ca protagonişti, prima, familiile lui don Antonio şi don Valentín, care cuprind conflictual figura preotului Peñas; cea de-a doua, povestea lui Ildefonso şi a Ziskăi. În primul plan se analizează viaţa, obiceiurile şi conflictele familiilor notabilităţilor şi acţiunea se desfăşoară dinamic, plină de

[19] Fire, caracter, natură

seriozitate şi dramatism şi constituie problematica centrală a textului; în schimb, în al doilea plan, apar metişii şi indienii şi se urmăreşte cu o tentă umoristică o desfăşurare liniară a acţiunii. Legătura narativă dintre ele este de pură circumstanţă şi se realizează prin intermediul lui Ildefonso, servitorul lui Valentín.

În primul plan, cel al notabilităţilor, se distinge opoziţia între cuplurile Antonio şi Eulalia, fiinţe sensibile şi bune din fire, faţă de Valentín şi Asunción, fără îndoială personaje negative. Natura opoziţiei este exclusiv morală.

Al doilea plan, cel al oamenilor umili, este foarte simplu. Se povesteşte dragostea fericită dintre metişii Ildefonso şi Ziska.

Povestirea întâmplărilor se face la persoana întâi şi a treia plural, aceasta din urmă mult mai frecventă, ceea ce ne dezvăluie acţiunea unui narator atotştiutor. Deşi cu grade diferite de intensitate şi frecvenţă, scriitorul trebuie să înfrunte dubla funcţie a textului, sau să probeze ideea centrală postulată de roman, teza, înfăţişând imaginea îndrăzneaţă a realităţii. Pentru prima funcţie, şi cea mai importantă, naratorul îşi asumă pe deplin conştient „observaţia fiziologico-morală" ca atitudine fundamentală, ceea ce implică folosirea principiilor şi criteriilor novatoare care tind spre clarificare, spre limpezire, chiar dacă uneori într-un mod simplist, în timp ce pentru a doua funcţie naratorul acceptă maniera tradiţională de prezentare, severă sau blândă, după caz, a unei realităţi determinate.

Clorinda Matto de Turner rămâne în literatura peruană a sfârşitului de secol nouăsprezece prin talentul ei puternic de prozatoare ce-şi asumă cu deosebit curaj tematica indigenă atât de controversată în epocă, din perspectiva unor sentimente general umane.

DOINA LINCU